313

Harry Mulisch

EDITURA UNIVERS

DIAMANTUL

În momentul debutului critica literară din Țările de Jos l-a numit pe Harry Mulisch (n. 1927) «cometa» prozei olandeze. Diamantul (1954) este cel de al treilea roman, prin care Mulisch avea să-și cîștige definitiv un loc de prestigiu în contemporaneitate. Diamantul este povestea unei pietre prețioase de o mărime și strălucire nemaiîntîlnite, care străbate secolele și continentele, o piatră «magică» cu forță de simbol. Sacrul și profanul, sublimul și grotescul, logicul și absurdul se înlănțuiesc într-un complex joc contrapunctic, un mit ciudat, plăsmuit din profunzimi poetice și asprimi ironice.

GLOBUS

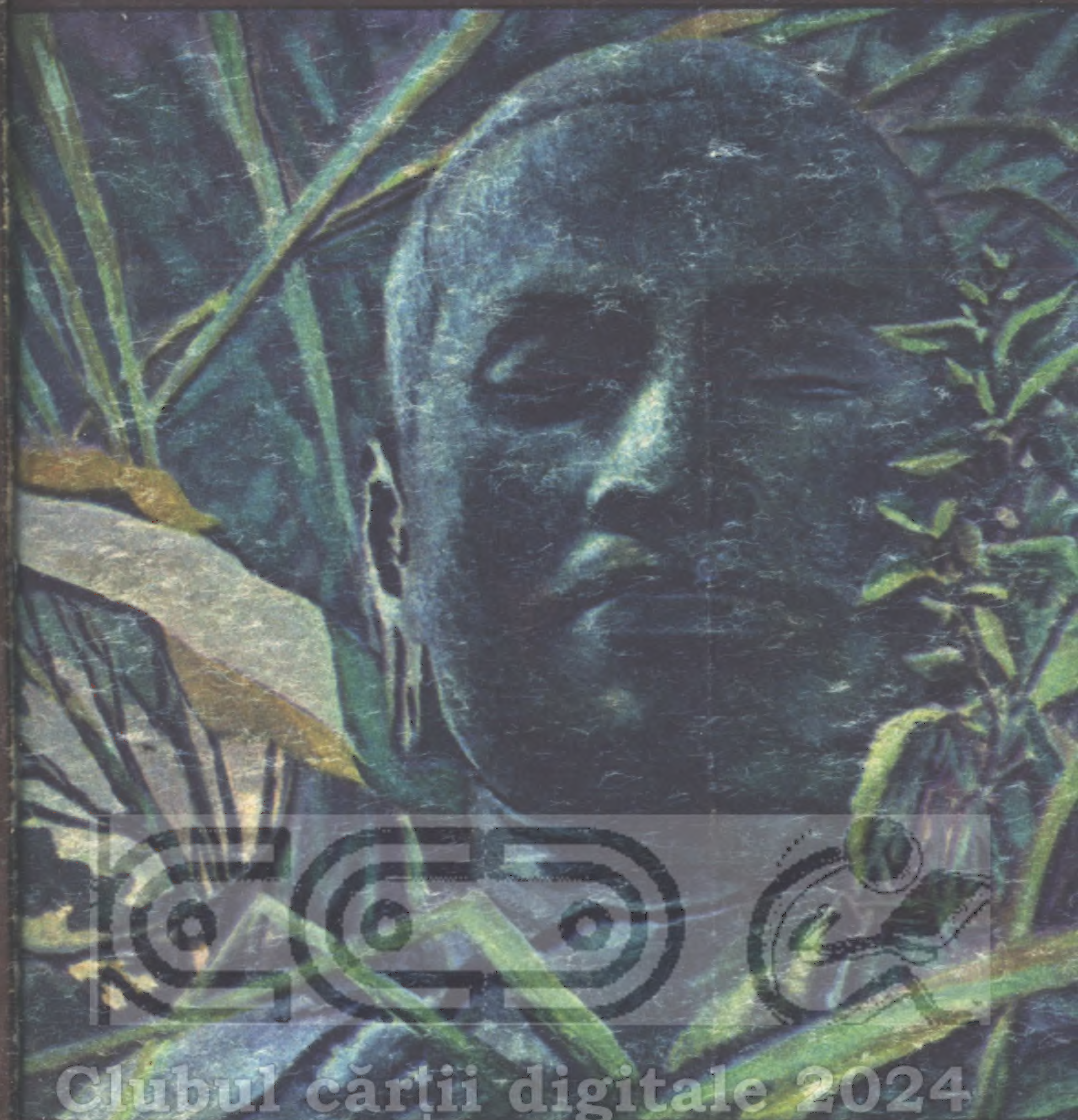
Lei 7

18 HARRY MULISCH DIAMANTUL 1978

HARRY MULISCH

Colecția GLOBUS / Editura Univers

diamantul

GLOBUS

Harry Mulisch
DIAMANTUL

Traducere de
Corina Jiva

EDITURA UNIVERS
București
1978

Coperta colecției de ION STATE
Grafica : Viorel Popescu. Ilustrația : Malina Juravle

PROLOG

CÎNDVA TRĂIA un om căruia nu-i plăcea viața de lipsuri și de mizerie, dar care totuși voia să găsească diamante. Acasă la el își clădi un cuptor, în care îndesă cărbune și fier și îl încinse la temperaturi foarte înalte, pentru ca apoi, brusc și cu cinism, să-și răcorească fiertura la niște temperaturi la fel de ridicol de scăzute. Și, ce să vezi ? În materia astfel maltratată găsi diamante, pe care aceasta le născuse în chinurile morții. Însă ceea ce descoperi cu lupa cel care le moșise, felcerul, erau niște avortoni, niște progenituri imature, imposibile.

Cel care se simte chemat să găsească un diamant trebuie să fie mîndru și să știe cît de puțin pot da cuptoarele de-acasă : trebuie să-și ia sapa pe umăr și o toporișcă la brîu și s-o pornească într-acolo unde lumea și sufletul își au locurile lor pustii. Să nesocotească pericolele și nici o trudă să nu i se pară prea mare. Și nu numai că va trebui să spintece pămîntul cu toporișca, ci va trebui să îndure dezamăgirile și loviturile care-l amenință pe omul ce găsește, precum și singurătatea. Trebuie să se deprindă a disprețui foamea, setea și dorul de casă. La fel,

să se învețe a ucide fauna care primejduiește viața. Și atunci, dacă vor fi împlinite o mulțime de premise, poate că va găsi în mîl un bulgăre cu licăr palid.

Cu cîte o armă în fiecare mînă, ba chiar și cu una între dinți, pentru a se asigura împotriva hoților, se va întoarce apoi între oameni, el, cel plecat ca expulzat în imperiul intangibilului. Iar oamenii de prin case îl vor aclama, căci ei știu că munca este aceea care face din dezagreabilul bulgăre un poem strălucitor. Va fi mai bine să nu încerce cumva să facă singur acest lucru, căci îi va lipsi, desigur, simțul artistic necesar. Și apoi, cum ar mai putea oare cel obișnuit să învîrtească sapa, să țină în mîinile sale, pocite de bătături, ciocănele de argint ? A fi căutător de diamante este o chemare, un examen dur ; a fi șlefuitor de diamante este o profesiune, un meșteșug, un stil, firește de egală răspundere, dar în limitele obișnuitului, departe de orice primejdie pentru trup și viață.

Numai un diamant poate șlefui alt diamant. De îndată ce, între degete îngrijite și delicate, diamantul a devenit diamant, începe și istoria sa între oameni. Dacă pînă atunci descoperitorul nu a căzut pradă consecințelor întreprinderii sale, dacă mai trăiește și vede admirația oamenilor, va cugeta în sine :

— Umblați în vîrful degetelor, vorbiți doar în șoaptă în fața frumuseții acestui cîntec al culorii ; credeți oare cu adevărat că ați putea avea vreo idee de emoția și stupoarea pe care le-am resimțit eu, departe de casă, la găsirea fărîmei

pline de noroi ? Sînteți oare în stare să vă dați seama din ce gunoaie și din ce spaime a înflorit această frumusețe nevătămată ?

Despre un asemenea diamant începusem eu să povestesc, pe cînd eram încă tînăr și frumos. Iar cei ce m-au ascultat, au spus :

— Iată un povestitor înnăscut.

Dar el nu ajunse prea departe, ci se poticni ; se întîmplă ceva cu el. De terminat, am terminat-o *eu*, condus de mîna duhului său. Căci înnăscutul povestitor se pomeni amestecat pe neașteptate, adică nu pe neașteptate, ci în mod inevitabil, într-o poveste întunecată, o acuzație, un proces care a dus la execuția sa. Povestitorul înnăscut e mort, Domnul îi are sufletul. Și acum — povestitorul decedat, balansul său deasupra prăpastiei. Orizontul lui luminos. Să nu plîngeți, încă nu este totul pierdut. Și dacă în curînd totul va fi pierdut, nici atunci n-aveți de ce să plîngeți. Nu vă lamentați niciodată, fiți mîndri, este o chestiune de rîs și de moarte. Căci rîsul înseamnă deja moartea... Ba mai mult decît atît : este o a doua moarte. Ascultați : moartea își găsește moartea în rîs.

S-a comis. Am făcut tot ce-am putut. În curînd voi vedea tipărit totul și voi fi descurajat. Odată faptul săvîrșit, înseamnă despărțirea de posibilități, înseamnă mumificare, muzeu și moarte. Cu aceasta începe istoria printre oameni. Drum bun, povestire șlefuită ! Te las să te duci, cu toate conexiunile tale neclare pe care le are pe conștiință înnăscutul povestitor — el, nu eu. Nu îndrăznesc să zgîndăr ceva ; un tălmăcitor

de vise chinez, care a încercat asta, a trebuit să plătească cu viața. Dealtminteri, o mulțime de oameni plătesc aici cu viața ; și se numără cu miile.

Căci poveștile cu diamante sînt povești despre moarte și morminte. Sînt multe asemenea povești primejdioase cu diamante.

Acum urmează povestea diamantului găsit în urmă cu douăzeci și cinci de secole și care era mai mare decît oricare altul. *Era !* Căci acum nu mai există...

PE MALURILE GANGELUI

1

DESCOPERITORUL fusese Diptadharma, un om simplu, din Gaisakha, în Magala. E adevărat că provenea din casta Kshatria — a războinicilor, cavalerilor și prinților — dar prea bine nu le-a mers acestora niciodată. Pe cînd era tînăr, omul nostru strîngea pietricele ; le păstra pe cele mai frumoase și cînd dormea, le ținea sub pernă. Așa îi fusese tinerețea. Tatăl său — care rîsese de pietricelele lui — muri curînd, și acum Diptadharma trebuia să întrețină o mamă bolnavă și pe deasupra un bunic bătrîn, căruia i se putea dori cel mult să se stingă și el cît mai curînd. Astfel, Diptadharma cunoscu de timpuriu sărăcia, munca, bătrînețea, boala și moartea. Trăia de ani de zile într-un cort, la

marginea munților Himalaya și săpa și scormonea, departe de oameni.

Pentru cei ce-l cunoșteau rămăsese un străin : vorbeau uneori cu el, îl ascultau povestindu-le aventurile sale, luptele cu animalele, dar li se părea că Diptadharma cel adevărat rămăsese undeva, în neomenescul ținut muntos, care era rău și era interzis. Și de fiecare dată, mai înainte ca ziua să ia sfîrșit, Diptadharma dispărea — pentru a se îndrepta din nou către cei rămași în urmă.

Își propusese să ajungă bogat ; pînă atunci nu dorise să aibă de-a face cu nici o femeie. Diamantele pe care le găsea, totdeauna numai mici, le vindea în oraș regelui Asatya, din neamul Kandrupta. Dar cu îmbogățirea, treburile nu mergeau chiar atît de repede, deoarece pe malurile Gangelui diamantele nu erau deosebit de rare. Regele Asatya, de pildă, poseda saci întregi cu astfel de diamante. Așa încît Diptadharma continua să muncească din greu. Se hrănea cu animalele pe care le vîna aruncîndu-și toporișca și se spăla cu mîl, căci cel mai bine te speli cu mîl.

Într-o noapte se zvîrcoli fără încetare în culcușul său. O durere insuportabilă îi sfredelea spinarea și nu-și putea găsi somnul. Orice cuvînt înseamnă zgomot, sunet — cum s-ar putea rosti în cuvinte cîtă liniște era în noaptea aceea ? Munții își tăceau liniștea. Aerul își tăcea, de asemenea, liniștea. Liniștea și-o tăceau și stelele. Era atîta liniște, încît se putea auzi cum îmbă-

trînește pămîntul, cum alunecă mai departe prin timp...

Diptadharma începu să plîngă, căci era singur. Era mai singur decît atîtea alte creaturi ; limba îi devenise greoaie, iar oamenilor le era străin. N-ar fi putut să mai îndure multă vreme această situație. Dar chiar și dacă avea să se petreacă minunea — căci ar fi fost o minune ! — chiar dacă ar fi fost să-și găsească totuși bogăția, și apoi o soție, acesteia din urmă nicicînd nu ar fi putut să-i aparțină întru totul, căci adevăratul Diptadharma trebuia să rămînă totdeauna aici, în acest neomenesc tăcut, pînă la care nicicînd o femeie n-a putut pătrunde, adică acolo unde murise el.

Diptadharma se sculă cînd afară se lumina de ziuă și rămase în picioare în fața cortului, în mijlocul teribilului ținut muntos. Picioare gigantice scurmaseră și sfîrtecaseră lumea, lăsînd-o apoi încremenită și tăcută. La răsărit, neînchipuit de departe, după ultimele vîrfuri și coame ale munților fierbea ivirea soarelui. Pînă aici nu răzbătea nici un sunet din tot clocotul acesta. Brusc, soarele își întinse mîna pe deasupra orizontului, iar degetele lui Diptadharma se întinseră nemăsurat de sus, apucînd văzduhul... spre a se lăsa apoi inevitabil în jos. Privind în înaltul cerului, Diptadharma se opri din plîns. Ceva începu să ardă într-însul, ochii i se dilatară și fu cuprins de un tremur. Mîna luminii se lăsa repede în jos, din ce în ce mai repede...

Iată-l ! Iată soarele ! Și, dintr-o dată, totul prinse să existe în jurul său, ca o mare binecuvîntare. Atunci în Diptadharma izbucni ceva și, cu o certitudine căreia faptele trebuiau să i se supună, înțelese. Astăzi, da, chiar astăzi avea să găsească diamantul bogăției sale, avea să-l scoată din pămînt și, odată cu aceasta, își va găsi soția și marea fericire !

În noaptea care a urmat nici măcar nu a plîns. Am putea spune că ceea ce făcea el, în hruba lui, era să doarmă, ținîndu-și încă sapa în mîini, dar mai degrabă semăna a moarte. Zăcea azvîrlit înainte, cu obrazul în praf și fruntea sprijinită de un bulgăre zgrunțuros, care-l rănise între ochi...

— Acesta e sfîrșitul, știu el cînd se trezi. Să fugi înspre o rîpă și să nu te oprești — asta e tot ce-a mai rămas. Și se ridică, continuînd să țină sapa în mîini. Dar căzu la pămînt și, privind bulgărele pe care-și culcase capul, nu se clinti din loc preț de un minut. Apoi fu cuprins de un tremur și luă în mînă bulgărele, deloc arătos ! Îl duse în fața ochilor și zgîriind într-o parte crusta de praf, dădu de un cristal dur. Pe loc i se înmuiară genunchii. Strîngînd piatra la piept, plîngînd și rîzînd, hohotind, aduse laude zeiței Durga, în exclamații răsunătoare, pe care pereții de stînci i le întorceau aproape neschimbate...

Nu trecuseră nici cinci minute și Diptadharma o porni înspre sud-vest, către Gaisakha. În spinare își ducea, într-un sac, averea, viața și, într-un fel, soția ; lăsase în urmă tot ce mai

avea, nu-i mai trebuia nimic. Securea, sapa, cortul n-aveau decît să ruginească și să dispară ! Ele aparțineau acum trecutului și cu totul altfel de cum i se păruse cînd se trezise ! Nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie, cobora din piatră în piatră înspre lumea oamenilor. Uitase însă că, în afara uneltelor, lăsase și altceva în urmă, anume pe adevăratul Diptadharma, așa încît nu avea să aparțină niciodată pe de-a-ntregul soției sale și vieții. Da, uitase de asta.

Cuprins de încîntare, încercă să socotească la cît s-ar ridica valoarea pietrei pe care o dobîndise. Știa prea bine că regele Asatya nu poseda încă un diamant de dimensiunile acestea și că va trebui să primească o sumă considerabilă pentru el. Poate că va mai primi, pe deasupra, și o slujbă la curte, pînă la capătul zilelor sale, așa încît să facă parte împreună cu soția sa dintre oamenii de vază ai țării...

— Ia priviți ! — se va spune atunci — trece Diptadharma, marele nostru profet ! — căci poporul este lesne dispus să abstractizeze.

Așadar, Diptadharma avea toate motivele să cînte și cînta. Cînta cîntecul de beție al lui Indra :

Un cal și-o vacă de-aș primi
Eh-hei, cum mintea mi se întoarnă...
Prea mult din soma am băut ?

Așa cum vaca-n muget vine
Vițelul să-și aline,
Așa și eu să cînt voiesc.
Băut-am oare-n plus din soma ?

Mai mare ca pămîntul sînt
Ce mare ca și cerul este.
Băut-am oare-n plus din soma ?

Deodată însă se iscă o furtună violentă, care azvîrli de-a valma toate vînturile ; cerul se întunecă, aerul se făcu apă și Diptadharma, amețit, începu să rătăcească prin țara Nepalului. Ținutul muntos îi apărea cînd în față, cînd la stînga, cînd la dreapta.

— Ce înseamnă necuviința asta, voi, elemente ale naturii ? strigă el. Eu am găsit cel mai mare dintre diamante !

Dar urgiile se înteţiră mai grozav, pînă ce Diptadharma se făcu mic și se trezi într-însul frica.

Fulgere în zigzag încremeneau minute întregi deasupra groazei sale. Imagini voluptoase i se aprinseră în inimă și lumea întreagă părea un tunet măreț. Munții se crăpau, apa înghițea cîmpia și peste tot atîrna întunericul, cu o tristețe grea. Astfel îl încolți Mara, duhul răului, pînă ce, de undeva, îl ajunse un glas care-i strigă : „Diptadharma !“

Glasul, grav și îndemnînd la crezare, îi pătrunse în urechi aidoma unui cal uriaș. Poticnindu-se, Diptadharma se îndreptă în direcția aceea ; nu putea fi departe. Mergea căutînd, în timp ce răzmerița elementelor se potolea încetul cu încetul. Un moment fu gata să creadă că s-a rătăcit, cînd glasul răsuna încă o dată : „Diptadharma !“ Și de data aceasta, în imediată apropiere.

Totuşi, Diptadharma merse încă multă vreme pînă să ajungă.

2

Pe o fîşiuţă netedă a unui teren stîncos stătea un om bătrîn, gol, în ploaia măruntă. Barba i se lipise de piept, iar părul îi cădea pe umeri şi pe spate în şuviţe subţiri. Avea ochii cenuşii — o nuanţă foarte deschisă — şi aproape că nu se vedeau ; pupilele, lipsite de orice podoabă, stăteau izolate în albul retinei.

Şovăind, Diptadharma aşteptă ca *rishi* [1] să i se adreseze. Auzise el cîndva că pe aici s-ar afla un astfel de om. Şi omul trăia aici, pe munte, de cînd lumea. Se ascunsese. Diptadharma simţi — nici el nu înţelegea de ce — că încetul cu încetul, în faţa privirii acestor ochi dezveliţi, îl cuprinde roşeaţa, pînă ce ajunse roşu ca sîngele de vită.

— Peştera este colea, în faţă — zise yoghinul, poţi să dormi acolo.

Deşi obosit din cale-afară, Diptadharma ezită, gîndindu-se la averea ce-o ţinea în spate.

— Să nu te temi — vorbi pustnicul şi surîse. Visul, şi nu un tîlhar este ceea ce te aşteaptă.

Diptadharma pătrunse, printr-o crăpătură îngustă, în peştera întunecată, şi mai înainte de a putea cugeta, cuprins de somn, căzu la pămînt şi începu să viseze :

[1] Eremit tibetan.

Se făcea că merge pe un drum şi se vede umblînd, dar în acelaşi timp el este cel ce umblă. De jur împrejur, pînă la linia orizontului, ţinutul era cenuşiu, neted şi infinit de golaş. Drumul îl tăia drept, de la răsărit la apus. Singurul lucru care-l surprindea în timp ce umbla fură ţepuşele goale, pregătite pentru cei condamnaţi la moarte. Erau înfipte ici şi colo în întregul ţinut, cînd în marginea drumului, cînd mai în adînc, ba una stătea singuratecă, departe de tot, în zare. La vreo douăzeci-treizeci de metri mai departe, Diptadharma dădu cu ochii de o femeie care-l aştepta. El zîmbi şi îşi iuţi paşii, dar cînd fu gata-gata s-o ajungă — îi zîmbea şi ea — i se păru, brusc, că străpunge un zid magic, nevăzut. Simţind o durere cumplită, deveni dintr-o dată altul, de parcă l-ar fi întors cineva pe dos. Femeia îl privi uimită, căci pe neaşteptate zărea pe cineva complet necunoscut, în locul unde păşise Diptadharma. Acesta vru să spună ceva, dar femeia dispăru. Mîhnit, porni înainte, pe drumul pustiu. Dar iat-o pe femeie apărînd din nou, rîzînd, iar el trecu din nou prin zidul magic al durerii ; cuprinsă de mirare, ea-l privi pe străin şi dispăru. Supărat, Diptadharma merse mai departe şi lucrurile se repetară întocmai, de nenumărate ori, în timp ce el îşi continua drumul, a cărui ţintă rămînea undeva, în ireala depărtare...

În dimineaţa următoare Diptadharma se trezi trist. Dar în clipa în care-şi văzu sacul cu diamantul, mulţumirea îi reveni. Îşi luă averea şi, timid, privi prin crăpătură. Întors cu spatele

la el, yoghinul înțelept ședea nemișcat pe platoul lui. Diptadharma ieși afară, în dimineața aceea luminoasă, dar umedă, și se așeză, cu picioarele încrucișate, lîngă găzduitorul său.

— Aș vrea să-ți mulțumesc, *guru*, începu el a vorbi. Eu...

Omul cel sfînt îl privi și Diptadharma, cuprins de nesiguranță, tăcu. Pupilele lăsate, singure pe chipul crestat al bătrînului, îi spuseră că aici nu se potrivește vorba. Yoghinul își încolăcise picioarele sub el, în cea mai dureroasă *asana*. Brațele i se odihneau pe tălpile răsucite în sus, iar degetele mari de la cele două mîini se atingeau ușor.

— Adu piatra ta în dreptul feței mele, îi spuse el lui Diptadharma.

Cu degetele tremurînde, Diptadharma desfăcu traista, scoase cu băgare de seamă bulgărele și-l ținu în sus.

Yoghinul îl privi atent, apoi spuse :

— Dă-i drumul.

— Dar o să cadă, părinte — rosti speriat Diptadharma — și o să se spargă.

— Crezi în piatra aceasta, tinere ? întrebă omul sfînt, zîmbind.

— Dacă cred ? Firește, știu doar că este...

— Dă-i drumul.

Transpirînd, Diptadharma lăsă bulgărele din mînă, dar cînd își desprinse mîinile de pe el... bulgărele rămase suspendat. Atîrna liniștit, în văzduhul gol. Nemișcat, bătrînul privea într-acolo, fără să-i acorde vreo atenție lui Diptadharma.

După o bună bucată de vreme, spuse :

— Diamantele sînt ca gîndurile mari...

— Cum așa ? întrebă Diptadharma.

— Taci și ascultă. Iată ce-ți spun : diamantele sînt ca gîndurile mari. Ele sînt gîndurile mari ale pămîntului. Acesta de aici este cel mai mare gînd ce-a fost găsit vreodată — pînă acum. Tu l-ai găsit, sărmane Diptadharma din Magala.

— Nu sînt... dar se opri imediat.

— Tinere, mai bine ai sfărîma gîndul acesta în șapte, ba mai degrabă în douăzeci și două de bucăți.

— Nici să n-aud de așa ceva ! strigă Diptadharma. Mai bine să mor decît să fac una ca asta.

— Atunci e bine, dădu aprobator din cap yoghinul, și după cîteva clipe, adăugă : Nu-l oferi lui Asatya. Ai face mai bine să te îndrepți înspre apus, ia-o către apus și încearcă-ți acolo norocul. Cu toate că... rămîne întrebarea dacă... Tăcere ! — își spuse lui însuși. Nu există răspunsuri ultime... Te du, acum. Tot drept înainte, ajungi la Gagra... Încearcă să treci dincolo și să te îndrepți către apus.

Diptadharma se ridică, uitîndu-se cînd la piatra care plutea, cînd la sihastrul care privea fix în depărtare. În sfîrșit se încumetă, își luă cu teamă averea din aer și o ascunse în traista pe care și-o săltă pe spate. Nehotărît, mai rămase o clipă locului, apoi își împreună mîinile, se înclină și porni la drum.

În singurătatea sa, înțeleptul rosti :

— Nu m-a văzut. Ceva se va întîmpla.

3

După ce urmase cursul Gagrei prin cîmpia cea joasă, fierbinte, Diptadharma ajunse la Gaisakha care, potrivit celor aflate din cronici străvechi, era un oraş cu populaţie densă, cu străzi înguste, pline de elefanţi, de trăsuri, de cai şi de oameni. Mirosea îngrozitor. Fără ocolişuri, Diptadharma se îndreptă prin mulţime direct înspre palatul regelui Asatya. Cîţiva cunoscuţi îi făcură semn să intre, alţii i se adresară cu vorba, curioşi să-i afle păţaniile. Dar el îi respinse pe toţi.

— N-am timp, le striga. Ci mai degrabă lăsaţi deoparte treburile voastre şi veniţi cu toţii în faţa palatului, căci s-ar putea să urmeze o comunicare importantă, la care eu să stau lîngă rege şi, triumfător, să privesc în jos, la voi ! Nu, Prasenajit, mai încolo ! Poate că mai tîrziu mă voi îndura să te vizitez cel puţin pe tine, dacă nu vei mirosi şi dacă femeia ta va fi dată cu balsamuri !

— Ce neînfrînată ţi-este astăzi limba ! i se strigă din spate.

— Nu te ştiam aşa, Diptadharma ! Ţi-ar şedea mai bine să nu te cocoţi atît de sus în faţa noastră, chiar de-ai fi de o mie de ori căutător de diamante.

Diptadharma vru să spună ceva, dar nu ştia ce, astfel că intră în palat şi rugă să fie anunţat prinţului. În vreme ce aştepta îşi privi zdrenţele de pe el şi mîinile aspre, zdrelite. Foarte curînd, probabil începînd chiar de mîine, va purta mătase. Şi în fiecare dimineaţă va pune să i se facă unghiile !

Uşile de fildeş dinspre sala tronului se deschiseră. Prinţul binevoise să-l primească numaidecît. Diptadharma se aruncă la pămînt şi, cu nasul în covoarele roşii, se tîrî pe mîini şi pe genunchi spre stăpînul său cel gras. Căci era gras. Ah, cerule, ce gras putea fi acest stăpîn ! Iniţial, tronul fusese destinat lui şi reginei, dar acum se putea socoti fericit dacă încăpea, dacă avea loc el singur într-însul.

— Ridică-te, omule ! binevoi regele să-i poruncească.

Diptadharma, la picioarele tronului, cătă în sus şi privirea i se cufundă într-o orgie de mătase albă şi de carne în sudori. Patru femei îi făceau vînt stăpînului cu evantaiele lor, spre a-i oferi puţină răcoare, dar pare-se că asta n-ajuta la nimic. Alături de tron se afla preotul palatului : un brahman încovoiat, cu obrazul smochinit, din care parcă străpungeau în afară doi ochişori negri. Preotul dădu din cap aprobator, dar poate că asta se întîmpla din cauză că era prea bătrîn pentru a-şi mai ţine capul nemişcat, deşi părea că i-a mai şi zîmbit. Dar era de presupus, ba chiar foarte probabil, că numai zbîrciturile vîrstei generau o asemenea impresie. Doar o singură clipă îndrăzni Diptadharma să-l privească, într-atît de măreţ era acest cunoscător al formulei sacre, prin care înşişi zeii puteau fi făcuţi utili.

— Arată-mi piatra, omule. Sper că de data aceasta e ceva de capul ei. Celelalte n-au fost cine știe ce.

Tremurînd de emoție, Diptadharma își desfăcu traista, continuînd să-și păstreze, cu grijă, poziția înclinată. Luîndu-și în mîini averea, privi cu aviditate la rege.

— Ce-i asta ? întrebă acesta.

— Este — începu Diptadharma, și ridică ceva mai sus bulgărele de piatră — este diamantul meu, maiestate.

La început, regele nu se clinti, apoi însă păru că se revarsă, topindu-se ca o acadea pe cuptor.

— Diamant, zici ? întrebă el cutremurat ca de un trăsnet și întinzînd cele două degete arătătoare.

— Da, maiestate. Cel mai mare diamant de pe pămînt, cel mai mare care a fost găsit vreodată pînă astăzi. Eu, eu, Diptadharma din Magala l-am găsit.

Stăpînul se rostogoli de pe tron, aidoma unei mingi uriașe, și-i smulse lui Diptadharma piatra din mînă. În timp ce îi țîșneau din gîtlej tot felul de sunete guturale, pipăia piatra pe toate părțile, țopăind de colo pînă colo. Pînă la urmă începu să o sărute, cu buzele țuguiate ca o trompetă, părînd că ar vrea s-o țină așa zile în șir. Diptadharma asistă la toate acestea tresăltînd, înroșindu-se și rîzînd.

În schimb, preotul palatului stătea în timpul acesta tremurînd, ca un condamnat la moarte. Poate că obrajii lui scofîlciți fuseseră cîndva umpluți cu grăsime, acuma însă se izbeau de

bărbie ca niște mănuși de spălat. Singura porțiune fără riduri erau pungile de sub ochi : părea că se umflaseră și mai tare, era ca și cum ar fi purtat un lornion pe nas, prin care privea diamantul și în ochii săi licărea groaza.

Regele Asatya dansa fără întrerupere în jurul tronului, într-o stare de extaz și uitare de sine. Apoi cînd, jubilînd de bucurie, îi arătă piatra brahmanului său, observă stupoarea acestuia și amuți ; deodată începu să tușească ușor, după care încremeni. Era vizibil că se impunea prudență, probabil avînd în vedere prețul care trebuia stabilit.

Stăpînul așeză avuția pe tron și se întoarse către Diptadharma.

— Îți voi da, omule, de două ori pe atît cît primeai de obicei, spuse el. În plus, vei mai primi o capră și o găină. În sfîrșit, binevoiesc să te numesc comandantul Ordinului Papagalului Galben. Audiența s-a încheiat. Bună ziua.

— Dar... se bîlbîi Diptadharma, avînd senzația că e fiert în plumb. Dar... acesta este cel mai mare...

— Ce-am zis, am zis, îi reteză vorba, cu brutalitate, stăpînul, reluîndu-și, între timp, locul și apăsîndu-și, în chip de dezmierdare, piatra pe obraz. Dealtfel, am altele cu mult mai mari. Să fii fericit, omule, că ți-l cumpăr. În plus, binevoiesc a te numi comandant al Ordinului Papagalului Verde. Bună ziua — și își puse piatra pe cap.

— Dar... hohoti Diptadharma, gata să se sfîrșească.

Regele Asatya se înfurie.

— Cum am vorbit, așa rămîne, ți-am spus doar ! răcni el, împroșcînd în jurul său. Să dispari imediat. Binevoiesc a te numi și comandant al Ordinului Papagalului Roșu, Albastru și al celui Purpuriu și al tuturor blestemaților de papagali din toată lumea laolaltă, numai să piei odată din fața mea ! Spunînd acestea, regele scotea foc și pară pe nări.

— Dar... mai începu o dată Diptadharma, plîngînd.

Dintr-o dată, foarte calm, stăpînul îi spuse, peste umăr, unuia dintre paznici :

— Trage-l în țeapă !

Și cîteva minute mai tîrziu, Diptadharma muri, tras în țeapă, scăldat de miasmele orașului puturos.

4

„...În afară de aceasta, n-a vrut să se supună cerințelor impuse de rațiunile de stat și în plus, a corupt tineretul. Și apoi, activitatea sa nepatriotică a fost de natură să mă determine a binevoi să-l condamn la moarte".

Și după ce își mai lăsă o dată privirile să alunece pe deasupra tăcutei mulțimi, stăpînul se retrase în palatul său.

Gloata de oameni, grămădiți împrejur, se privea consternată, cătînd totodată în sus, cu ochii mijiți, la Diptadharma, mort în țeapă.

— Se petrece ceva nemaiauzit... se auzi șoptindu-se pe ascuns.

— Știa el că așa se va întîmpla : ne-a prevestit cu glas tare.

— Trebuia să ne strîngem cu toții în fața palatului — confirmă un dulgher.

— Dar, interveni un țesător, el nu stătea triumfător lîngă rege, ba dimpotrivă : de fapt, a fost tras în țeapă.

— A murit în tăcere, murmură un păstor, iar o femeie sărmană șopti :

— S-a jertfit pentru noi...

— Cum poate să mă mai viziteze dacă-i mort ? — îl întrebă Prasenajit pe omul de alături.

Celălalt întoarse încet capul către dînsul și-l privi crunt, încît Prasenajit se îngălbeni și începu să tremure în zdrențele sale, ca un fir de orez...

Preotul palatului continua și el să tremure, chiar dacă nu era înveșmîntat în zdrențe. Stăpînul se așeză din nou pe tron, cu piatra între picioare, și le făcu semn celor ce cîntau din harfă și dănțuitoarelor goale să se apropie — nu și celor pe jumătate goale, acestea erau prea ațîțătoare, și l-ar fi derutat.

— Așa, îi spuse el brahmanului. Și acum, dezleagă-ți limba. Ce-i cu tine ?

— Dar înțelege, Asatya, strigă moșneagul răscolit, căci altminteri ne-a sunat ceasul ! Doar *ai* deja unul care se cheamă cel mai mare diamant !

— Încă unul care e... cel mai mare ? repetă Asatya, dar tăcu, de îndată ce înțelese.

Într-adevăr, avea unul care era „cel mai mare diamant". Firește că, în realitate, nu era cel mai mare, doar cel căpătat acum era cu mult mai mare, dar pentru supușii săi era în afară de orice îndoială că celălalt era cel mai mare de pe pămînt. Doar el însuși, în calitatea-i de persoană sacrosanctă, anunțase cîndva acest lucru, din rațiuni politice și la sfatul aceluiași brahman al palatului, atunci cînd fuseseră tulburări și mare fierbere în sînul poporului. Atunci, stînd în fața brahmanului, adăugase cu glas ridicat că acela va rămîne cel mai mare pînă în vecii vecilor și că nu i-ar sfătui pe oameni să gonească de pe tron un stăpîn aflat atît de evident în grația lui Vishnu și Shiva, dacă îi încredințaseră tocmai lui diamantul hărăzit a rămîne cel mai mare dintre toate diamantele. Deși, din punct de vedere psihologic, este imposibil ca indienii acelor vremuri să se fi putut gîndi să-și răstoarne regele, totuși, uite că s-au gîndit și în felul acesta au făcut de rușine psihologia.

Aici ajunseseră lucrurile. Acum s-ar putea întîmpla — cugetă regele pentru sine — ca, dezmințindu-se, să reaprindă neliniștea care mocnea... S-ar fi putut spune : „Ia te uită, regele a mințit ! N-a fost cîtuși de puțin cel mai mare diamant. Zeii nu-l iubesc deloc. Haideți să-l gonim de pe tron". Și asta, în pofida oricărei imposibilități psihologice. În plus — cugetă stăpînul mai departe — în asemenea ocazii apar

totdeauna credincioșii cei mai cucernici și împing lucrurile la extrem, spunînd : „Așa să fie, amin. Procedați cît mai iute. Îi veți bucura astfel pe zei".

Mare lucru nu mai putea face regele Asatya.

— Păcat, mare păcat, dar nu-i nimic de făcut, oftă el. Va trebui să tăinuim acest lucru față de popor. Te voi răsplăti... Ia stai ! strigă el apoi, cuprins brusc de teamă. Să fi vorbit el cumva pe drum despre piatra sa ? Sau poate a arătat-o cuiva ?

— Puțin probabil. Era în prea mare grabă și desigur că i-a fost mult prea frică de tîlhari. Dar aici, la palat...

— Just, așa este, dădu din cap stăpînul. Cine din palat a văzut diamantul ?

— Aceste patru femei care vă fac vînt cu evantaiele, răspunse, dintr-o suflare, preotul : apoi, harpiștii de colo...

— Și dansatoarele, completă Asatya, ascunzînd bulgărele între faldurile veșmîntului său.

— Santinela ! strigă el apoi pe deasupra muzicii.

Pe loc se iviră în toate ușile santinele înarmate.

— Curățați locul ! porunci Asatya, arătînd de jur împrejurul său. Dați-i drumul !

Cîntul corzilor amuți și în locul măsurii care ar fi urmat, răsunară țipete și răcnete, căci soldații se și împrăștiaseră în sală, înjunghiind și despicînd. Gîfîind și cu respirația îngreunată, căci nu-i mai făcea nimeni vînt, stăpînul privea rîvna cu care se desfășura totul. Cîțiva oameni

trebuiră urmăriţi pînă în cele mai depărtate colţuri, mai ales femeile erau deosebit de şirete. Dar regelui îi trecuse tot cheful, atmosfera era mult prea încinsă. Curînd se făcu teribil de linişte în sala tronului, care era cumplit de murdară. iar santinelele se orînduiră în flanc, înşiruindu-se la picioarele domnului şi suveranului lor.

Cu un zîmbet plin de mulţumire, acesta îşi privi brahmanul care dădea aprobator din cap şi-şi juca într-un anume fel ridurile obrazului. Asatya nu-şi luă privirea de la el şi dintr-o dată zîmbetul îi pieri şi se săltă puţin pe picioare.

— Şi pe el ! urlă el brusc, arătînd înspre preot.

Nu i-a mai fost dat acestuia să scoată vreo vorbă : despicat în două, căzu lat.

Gîfîind, Asatya dădu din cap.

— Retrăgeţi-vă, spuse el.

Soldaţii ieşiră în pas de marş şi stăpînul se sculă, ţinîndu-şi diamantul ascuns cu grijă sub mătasea lui albă. Strîmbînd din nas, ocoli cadavrele şi băltoacele de sînge şi păşi spre odaia sa de dormit. Acolo dosi diamantul într-o ascunzătoare secretă.

Se scurseră de atunci cîteva duzini de ani. Regele se făcu din ce în ce mai bătrîn ; osînza i se umplu de riduri şi, într-un tîrziu, binevoi să aibă un atac de cord, din care muri şi, împreună cu regina, care nu avusese niciodată loc să şadă pe tron, fură incineraţi cu mare pompă.

După ce se urcă pe tron, regele Vishvadhatar, un omuleţ uscăţiv ca un fus — acum ar fi putut încăpea pe tron patru regi Vishvadhatar, atît de subţire era cel nou, cum vă spuneam — umbla încovoiat sub povara gloriei predecesorului său. Spiritul aceluia, gras şi unsuros, plutea deasupra ţării Magala, împroşcînd supărare şi necaz în inimile oamenilor. Există cîte unii care au gîndirea neîncrezătoare şi socotesc că viitorul s-ar afla în trecut. Ei fură aceia care puseră stăpînire pe popor, făcîndu-l să murmure la vederea omuleţului hidos, care vorbea întruna, de unul singur. Chipurile deveniră agitate şi întunecate, căci cine a mai pomenit să-ţi spui ţie însuţi ceva ? Nu — îşi şuşoteau unul altuia, Asatya cel gras a fost cu totul altceva, zeii l-au iubit, atît Vishnu cît şi Shiva, iar ca semn al favorii lor i-au dăruit o înfăţişare înfloritoare şi diamantul ! Diamantul cel mai mare în veci !

Cu fiecare zi ce trecea, regele Vishvadhatar se ghemuia tot mai mult într-un colţ al tronului, purtînd din ce în ce mai multă pică trecutului. „Voi protesta ! îşi zicea el. Am să mă revolt !" Şi aluneca în celălalt colţ al tronului. Era un caz curios : un revoluţionar, rege. Prin urmare, în Gaisakha toată lumea dorea acum revoluţia.

„Asupra lui planează blestemul zeilor", fu zvonul pe care-l răspîndiră în oraş cei cu gîndirea mioapă. Pe străzile din Gaisakha, fiecare îi demonstra celuilalt că pe rege îl urmăreşte blestemul zeilor şi că cel mai bine ar fi dacă, în pofida oricărei psihologii, s-ar trece la gonirea acestei bucăţi de lemn.

Se ajunse la incidente. Un lacheu fu molestat și azvîrlit în apă. Un răzvrătit atacă unul din cîinii regelui și-l căsăpi. Niște băieți desenară cu cretă pe poarta palatului tot felul de imagini necuviincioase. Se ajunse pînă acolo că una din dănțuitoarele goale fu violată, dar revoluționarii condamnară fapta ca fiind o dovadă de oportunism.

Cînd ajunseră să dea cu pietre, regele Vishvadhatar nu mai putu părăsi palatul și, dintr-un colț al tronului, bătînd nervos din picior, decretă starea de asediu.

Dar asta nu era o soluție. „Trebuie să urmeze cît de repede ceva hotărîtor — își spunea el — dacă vreau să-mi salvez jalnica-mi făptură." Mult nu mai era de salvat din această făptură, dar atît cît mai rămăsese îi era de-ajuns regelui Vishvadhatar.

5

Criza deveni tot mai acută. Și cum lui Vishvadhatar nu-i plăcea nici armata, starea de asediu ajunse un fel de farsă. Soldații își cam băteau joc de ea, dădeau cu tifla palatului, se preumblau agale prin oraș și nu rareori luau parte la cele mai înverșunate ambuscade. Dacă vreunul avea poftă să-l ocărască pe rege, nici nu se mai gîndea să-și coboare glasul, ba dimpotrivă, vorbea anume cît mai tare, fiind convins că va fi aprobat.

Chiar și cei cu gîndirea mioapă se mișcau în voie pe străzi și se suiau pe ridicături, de unde, gesticulînd cu brațele, dezvăluiau totala neînsemnătate a actualului regim pe care, deformîndu-l, îl comparau, spre luare-aminte, cu cel al regelui Asatya cel Mare, care se remarcase prin impozanță și, să nu uităm, prin „cel mai mare diamant pe vecie" !

— Ca atare, frați din popor, nu vă mai codiți, luați cu asalt palatul ! Trăiască vremea bună de altădată ! Învățați de la noi, gînditorii neîncrezători, următorul lucru : trecutul este întotdeauna mai bun decît ziua de azi, ca să nu mai vorbim de ce-o să fie în viitor. Rupeți în bucăți această glumă proastă care se cheamă rege ! Și apoi ? Da, ce va fi apoi ? Ei, vom vedea noi atunci ce va fi...

Dar poporul nu se lăsa ademenit chiar așa, cu una cu două. Pentru început, se mulțumi să se îmbulzească în fața palatului și să scandeze în cor : „Regele Vishvadhatar, sfrijit ca un băț ! Ha, ha, ha !"

Năpădit de furie, regele răcni din colțul său de pe tron, de răsună sala : „Tat twam asi". Asta este în sanscrită și înseamnă : „Cine spune, ăla e".

Dar nu se mai putea nici așa. „Ah — oftă el, bătîndu-și întruna piciorul și tropăind de prea multă nervozitate — aruncă cu piatra după mine și mă batjocoresc. Poarta mea e plină de necuviințe nemaiauzite. Cu ce am greșit de mi se întîmplă toate acestea ? Doar sînt un om atît de bun, iubitor față de orice creatură — de ce

îmi doresc moartea ? Nu am relații cu femei, sînt cast și liniștit, încă n-am răpit viața nimănui. Mai bine mă cufund din nou în solia binefăcătoare a Celui Desăvîrșit, de care am aflat de curînd. Gîndurile lui îmi sînt unicul sprijin în mijlocul acestor primejdii. Îi auzi cum țipă, aici, afară, și cum își bat joc de înfățișarea mea. N-aveți decît să strigați și să batjocoriți ! Nu puteți să-mi faceți nici un rău. Eu îmi ajung mie însumi, mie și Celui Desăvîrșit, chiar de-ar fi să piară lumea..."

Așa vorbea regele Vishvadhatar despre sine și despre sfîrșitul lumii ! Într-adevăr, curînd aduseră vești proaste și cîțiva soli veniți din statele vecine ca, de pildă, Kapilavastu : răzmerițe și învrăjbire între caste ; toată lumea părea răscolită, ca și cum ar fi intervenit un zeu al timpului spre a impune o ordine nouă.

Pînă la urmă regelui Vishvadhatar îi fu dat să constate că puținii supuși care apăruseră în audiență — după ce fuseseră interogați și percheziționați în fel și chip — îndrăzniseră, în timp ce se apropiau tîrîș, să-și ridice nasurile de pe covoarele roșii, uneori trei centimetri, dar alteori se întîmplă să fie chiar patru centimetri și jumătate.

Totul se clătina din temelii. Or, cînd mingea, căzînd, atinge pămîntul, sare din nou în sus : nici mai devreme și nici mai tîrziu decît atunci cînd i-a venit vremea ; adică atunci cînd sufletul a fost arat cu plugul și i s-a frînt rezistența, urmează cotitura.

Regele Vishvadhatar găsi diamantul. Îl găsi într-un loc tainic din iatacul său. Exact în ziua aceea el își luase gîndul de a mai putea găsi vreodată o posibilitate de soluționare a neîmpăcării sale cu lumea. „Această continuă meditare n-are nici un rost, își spunea el. Trebuie să înceteze odată. Vreți să vă ridicați nasurile ? — Poftim, n-aveți decît ! Din partea mea, puteți să vi le ridicați și la un metru ! În schimb, eu, în ceea ce mă privește, mi-l voi înfunda în colb, înaintea Celui Desăvîrșit. N-are decît să mi se întîmple cum i-o fi vrerea. Așa m-am înălțat, așa am hotărît. Și-acum mă duc să mă culc. Sînt obosit."

Regele se îndreptă deci spre odaia de dormit : nu era nici descumpănit și nici victimă a disperării. Ținea palmele desfăcute, căci lăsaseră să treacă viața — ce-i drept, de bună voie — într-o concordanță demnă de glorie, cu dorința intimă a Celui Desăvîrșit.

Era dezbrăcat și întins pe pat, cînd observă că, pentru prima dată de săptămîni întregi, piciorul nu-i mai tremura. „Ce fericit sînt !" își zise el, îndreptîndu-și privirea spre plafon. Doar păianjenul acela de sus mă enervează. S-ar putea lăsa la noapte pe obrazul meu. Santinela ! strigă el tare.

Santinela intră în cameră.

— Omoară păianjenul ! îi spuse regele, indicîndu-i locul.

Santinela se dădu un pas înapoi și își înfipse lancea, dar fără să nimerească, pentru că arma străpunse plafonul și păianjenul o luă din loc.

— Nu-l omorî, strigă regele Vishvadhatar speriat, văzînd insecta alergînd. Este și el o creatură vie, o iubesc. Retrage-te.

Santinela părăsi încăperea și închise ușa cu oarecare iuțeală, supărat, poate, de poruncile contradictorii. În aceste vremuri tulburi, pînă și o santinelă de la palat își permitea unele lucruri.

Regele Vishvadhatar era pe punctul de a se gîndi că, de fapt, dacă are chef, păianjenul n-are decît să se lase în jos pe fața lui, cînd, deodată, în spărtura din plafon se clinti ceva. Poate din cauza ușii trîntite. Dar sus se mișcă și se rostogoli ceva, apoi urmă o cădere surdă și din nou se auzi ceva uruind, după care, spre spaima lui, regele zări în gaura făcută de lance un bulgăre voluminos și, înainte de a înțelege prea bine ce se petrece, bulgărele îi căzu pe piciorul care tremura totdeauna atît de tare, și i-l rupse.

„Un complot", gemu Vishvadhatar. Dar oricît de mari sînt durerile pe care le simt, nu voi spune nimic. Voi păstra tăcere ; să nu fie nimeni urmărit în numele meu. Am încheiat-o cu lumea. Așa a vrut Cel Desăvîrșit. Ba, chiar voi săruta piatra aceasta care m-a lovit !

Spunînd acestea, se aplecă înainte gemînd, trase piatra înspre el și o sărută. Dar văzu pe loc și se minună că... Ce să mai lungim vorba ? ! Văzu că era un diamant ; întrevăzu într-o clipă situația și fu cuprins de o frenetică bucurie.

În acest moment intră brahmanul palatului.

— Dați-mi voie, maiestate, să iau parte la nobila voastră emoție. Întîmplător treceam de-a

lungul galeriei, v-am auzit încîntarea și mi-am zis în sinea mea...

— Cel Desăvîrșit își pogoară într-un fel propriu lui binecuvîntarea asupra mea, strigă Vishvadhatar. Pleacă, ești destituit. Nu mai corespundeți slujbelor, voi, cei înrădăcinați în trecutul împotriva căruia eu protestez. Da, nici tu. Dar frînt și binecuvîntat cum sînt, nu te voi trage în țeapă, ci îți voi dărui un sat cu toate veniturile sale. Bucură-te de el din plin, pînă la capătul zilelor tale ! Nu vreau să mai văd nici un brahman ! Eu slăvesc darul Celui Desăvîrșit. Au, piciorul ! Hai, șterge-o și trimite-mi doctorul și un șlefuitor.

Sub degetele palide și delicate ale celui din urmă, din pietroiul brut se născu, printr-o muncă de zile și nopți, o splendoare care radia bucurie, așa cum nu-i fusese nimănui dat să vadă pînă atunci. În timpul lucrului, regele nu se clinti de lîngă maestru ; dacă ațipea, trebuiau să-l stropească cu apă, ca să rămînă treaz. Ore întregi vorbi cu șlefuitorul despre cugetările prințului Gantama. Acesta îi puse o mulțime de întrebări, la care regele se străduia să răspundă, neîncetînd o clipă să-l zorească...

Peste cîteva zile, regele Vishvadhatar apăru în fața palatului, șchiopătînd, dar sprijinit de șlefuitor. Mulțimea, uluită de atîta îndrăzneală, amuți, ca lovită de trăsnet. Regele arăta mic, dar spiritualizat, și cu glas de tunet anunță găsirea diamantului, pe care îl arătă ținîndu-l în sus, în mîna dreaptă. În cealaltă mînă avea așa-numitul „cel mai mare diamant pe vecie"

al lui Asatya, şi dezvălui astfel înşelătoria aceluia. Comparaţia între cele două pietre scumpe o făcea pe prima pur şi simplu să se chircească. Înainte ca mulţimea să găsească prilejul de a răspunde, regele Vishvadhatar, cu glasul ridicat, sublinie că acesta este, într-adevăr, cel mai mare diamant cu putinţă şi va rămîne aşa în vecii vecilor şi nu este cîtuşi de puţin recomandabil să fie gonit de pe tron un rege pe care Cel Desăvîrşit îl iubeşte în asemenea măsură încît i-l încredinţează pe „veşnic cel mai uriaş" diamant, al cărui nume va fi Siddharta !

După aceea, puse să fie imediat îngropaţi pînă la gît toţi gînditorii neîncrezători din oraş, ca să-i devoreze şacalii, iar la Gamadha clădi un templu în care instală o statuie uriaşă, cu Buddha culcat, poruncind ca poemul scînteietor să fie prins între ochii acestuia. Pe la colţurile străzilor dinspre Gamadha se găsea cînd unul, cînd altul care să susţină că e mult mai bine să fii zvelt şi mlădios decît gras şi voluminos şi să miroşi a sudoare.

6

Nu există templu mai impunător ca cel de la Gamadha. Din depărtare i se zărea cupola, arcuită către cer. Pînă şi caravanele se puteau orienta după ea. În timpul vieţii, regele Vishvadhatar ridică un monument în locul unde fusese găsit Siddharta. Sub conducerea ministrului Prasenajit, care-l cunoscuse personal pe descoperitor, prezent de altfel cu regularitate în visele sale, s-au organizat diferite expediţii, dar de-abia cea de a patra reuşi să găsească, în ţinutul muntos, locul istoric. S-a dat acolo peste o lopată ruginită, o toporişcă şi resturile, aproape complet distruse, ale unui cort. Pe piatra comemorativă s-a gravat : „Hida bhagavam jate", adică : „Aici s-a găsit Sublimul".

Pe locul unde a stat casa în care s-a născut Diptadharma — mormîntul i-a fost găsit gol — şi pe locul din faţa palatului regal unde marele Diptadharma s-a sfîrşit ca un martir, Vishvadhatar puse să se înalţe o mănăstire. Un paznic de pe vremea regelui Asatya cel Mic, în vîrstă de mai bine de o sută de ani, supus la cazne eficiente, mărturisise că acolo executase sentinţa. Înainte de a se pune piatra fundamentală, fu şi acesta tras în ţeapă, cel din urmă executat pe locul respectiv, dar invers decît de obicei : ţeapa i-a fost înfiptă în gură şi i-a străpuns corpul, ieşind afară prin spate. O mulţime de oameni asistară la această execuţie. Rareori putuse fi văzut astfel un moşneag.

În cele două secole care urmară domniei binecuvîntate a bunului şi dezinteresatului rege Vishvadhatar Secularizatorul, ţara Magalei cunoscu o înflorire nemaipomenită, agricultura şi creşterea animalelor luară o dezvoltare ca în basme — în toată India peninsulară se mînca hrişcă din Magala — comerţul şi circulaţia prosperară din plin şi aşa se ajunse ca un oraş cucernic, cum era Gaisakha, să devină un centru foarte bogat. În aer nu mai pluteau duhori

atît de cumplite ca înainte. Nenumărate străzi şi canale străbăteau ţara. Pretutindeni, pe marginea drumului, spre întremarea călătorilor, fuseseră plantaţi arbori ce-şi dăruiau umbra. De asemenea, în tot locul găseai fîntîni ca să-ţi astîmperi setea. Nu era ţară mai evlavioasă şi mai înstărită decît Magala ! În sute şi sute de locuri, în văi şi pe înălţimile munţilor, *stupa* şi basoreliefuri cioplite în stîncă aminteau trecătorilor solia cea bună. Iar pe coloane se găseau gravate cuvintele lui Vishvadhatar, în slove măiestrit cizelate — cuvinte ale unui artist, minunate, strălucitoare, aidoma pietrei, cuvinte ale unuia care se simţise iluminat, după multe încercări : „Eu, Ashoka, trebuie să lucrez spre binele tuturor, cheia fiind contradicţiile şi anevoioasa lor depăşire, căci nimic nu reprezintă un imbold mai puternic pentru binele public. Pentru ce mă zbat ? N-am alt ţel decît să mă despovărez de vina mea faţă de orice creatură şi, făcîndu-i pe toţi fericiţi pe lumea aceasta, să-i ajut ca în sufletul lor să acumuleze cerul..."

Cununa tuturor construcţiilor era însă casa de rugăciune de la Gamadha. Înconjurat de nenumărate clădiri auxiliare, locuite de călugări, templul se înălţa ca un turn. După ce străbăteai două anticamere uriaşe, unde se găseau enorm de multe capele micuţe, ajungeai în încăperea sfîntă. Pentru descrierea acesteia ar trebui să iei în braţe întreg universul. Dar, destul cu cuvintele mari. De la un capăt la celălalt, transversal, se întindea figura lui Buddha ; de

aproape, datorită mărimii sale, era de necuprins cu privirea, iar din depărtare îţi lăsa impresia impenetrabilului. Cîtă linişte şi forţă surîzătoare ! Dar şi mai mare decît statuia părea diamantul Siddharta, aşezat în fruntea zeului, între ochi, acolo unde îl rănise, în chip dumnezeiesc, pe Diptadharma, cînd acesta ajunsese la marginea disperării. Cu scînteierea lui clocotitoare, pe care parcă o auzeai, diamantul umplea întreaga încăpere — nu era colţişor, oricît de mic, în care să nu fi fost prezent. Îndeosebi la orele de prînz, era foarte multă animaţie. Credincioşii, în şiruri fără sfîrşit, îngenuncheau pe pardoseală, în jurul statuii de piatră ; ici-colo putea fi văzut cîte unul întins chiar pe jos. Învăluiţi în veşminte portocalii, cu umărul şi braţul drept goale, preoţi şi călugări cu capetele rase se mişcau printre ei, împărţind sfaturi şi făcînd colecte.

Dis-de-dimineaţă era aproape linişte. Fiecare cu treburile sale ; în templu, lucrurile se petreceau ceva mai puţin ceremonios. Novici îmbrăcaţi în rase aspre se tîrau pe jos, cu cîrpe de frecat şi cu găleţi, curăţind cu înfocare pardoseala. Adesea însă erau de faţă, chiar şi la această oră, deznădăjduiţii care, nestingheriţi de murmurul altor oameni, puteau acum să se lamenteze şi să se roage la surîzătorul erou, care-şi sprijinea liniştit capul de braţul său şi care, cu ajutorul diamantului Siddharta aşezat între sprîncenele sale, vedea tot.

„O, Tathagata !" murmură un bărbat, aşa cum murmuraseră în locul acela şi alţi bărbaţi,

de-a lungul secolelor. „Tathagata ! Tu, cel Desăvîrşit, îndură-te de mine !“ Asemeni unui purice ţopăia bărbatul în imediata apropiere a statuii, cu capul dat pe spate, cu mîinile împreunate pe gît, cătînd în sus. „Fără de nădejde zac în mizerie. Tu mi-eşti unica speranţă. Am avut cîndva o soţie şi ani de zile am trăit iubindu-ne. Dar apoi, Tathagata, să nu te mire, a venit altă femeie. S-a strecurat în inima mea, dănţuind aidoma unui Shiva femeiesc, într-un cerc de foc, şi a provocat acolo un dezastru cumplit. Ştiu că nu mai e voie să rosteşti numele lui Shiva, el aparţine vremurilor trecute ale brahmanilor, dar eu îl rostesc în batjocură ; dealtfel, l-am trecut în rîndul muierilor. În sfîrşit, cu femeia aceasta în inima mea, am neglijat-o pe Anita, care era adevărata mea soţie, pînă ce, copleşită de mîhnire, a plecat la mama ei. Ca şi cum aceasta ar fi putut face cinste frumuseţii sale ! De îndată ce a plecat, cînd ar fi trebuit să mă simt cuprins de bucurie că mi-am redobîndit libertatea, cealaltă femeie mi-a ieşit din inimă şi Anita era cea care sălăşluia din nou într-însa. Acum vin şi te întreb : cînd crezusem că am cîştigat totul, pierdusem, de fapt, totul. Am înştiinţat-o pe cealaltă femeie că nu mai există pentru mine. Şi acum îi fac curte din nou Anitei şi-i vorbesc cu mare artă despre fericirea pe care am gustat-o împreună. Dar mă tem, Tathagata, că dacă se va întoarce la mine, ceea ce nu este exclus, nu cumva mi se va strecura din nou cealaltă în inimă, gonind-o pe Anita ? Sînt sigur că amîndouă tînjesc la fel de tare după mine. Tu, Cel Desăvîrşit, foloseşte-te de ochiul tău magic şi izbăveşte-mă din această încurcătură.“

De partea cealaltă a statuii, fără a fi văzută de cel care se lamenta şi se ruga atît de fierbinte, printre novicii care frecau pe jos, îngenunchease o făptură tot atît de măruntă : „Bhagavat dragă, şopti ea, dragă Bhagavat... trebuie, trebuie să mă ajuţi cu ochiul tău miraculos, pe care visez întruna că-l port la cercelul meu. Deşi, fireşte, sînt legată de el, totuşi nu mai vreau să mă întorc. Sînt tînără şi aş vrea să primesc în frumuseţea mea şi alţi bărbaţi. L-am înţeles atît de bine cînd s-a îndrăgostit de cealaltă femeie, da, l-am înţeles pe deplin şi am fost atît de bucuroasă că, în sfîrşit, am un motiv să fug de el. Dar nu reuşesc să scap de ochii lui şi nici de pieptul lui larg acoperit cu cîrlionţi negri. Cînd mă aflu lîngă dînsul, doresc, împotriva voinţei mele, să rămîn cu el. Oare pot să consider că mă înţelegi ? O, tu, Cel Prea-Înalt, te rog, poartă de grijă ca el s-o iubească iarăşi pe cealaltă femeie înainte de a reuşi să mă lege din nou pe mine. Căci ţie îţi este totul cu putinţă, nu-i aşa ? Sau nu poţi totul ? Dovedeşte-mi că poţi totul, legîndu-l din nou de femeia aceea ; altminteri, dragă Bhagavat, nu voi crede că poţi orice !“

„Ah, Shakyamuni, cît îl urăsc pe bărbatul ăsta ! şopti altă femeie, pitită în dosul uneia din tălpile uriaşe ale divinităţii. De ce nu-l loveşti cu toate blestemele tale, ca să se risipească în cele patru zări ? Eşti o făptură mult

prea calmă pentru viață. Te mărginești să stai culcat. Ai face mai bine să mă sfătuiești cum să-l pot lovi mai bine. Fă-ți apariția, cu ochiul tău, la noapte, în visele mele și vorbește-mi. Mă bizui pe tine !"

Dar Buddha stătea într-o tihnă netulburată și zîmbea deasupra lor și a întregii țări. Căci ce altceva să fi făcut ? Atoatevăzător și cu o cugetare atît de scînteietoare în cap, este firesc să refuzi orice rugăminte de mediere.

7

Țara Magalei cunoscu deci în felul acesta, vreme de cîteva secole, o minunată înflorire. Totul era luminos și liber și deveni și mai luminos, și mai liber, pînă ce ajunse prea luminos și prea liber. Și atunci, brusc, totul deveni străveziu în Magala, apoi subțire și gol... Țara înflorise întru moarte.

Independent de Siddharta, puterea dinastiei Kandrupta cunoscu un declin continuu. Dintr-o dată, ea nu mai părea să aibă, din punct de vedere politic, nici o menire. Peste noapte, totul devenise gol pe dinăuntru, iar forța care să fi putut fi înșurubată nu se ivea niciunde. În codrii care fremătau, templele căzuseră pradă visării și, cu timpul, monumentele din locurile sfinte fură roase de vînturi și de ploi. Nu trecu multă vreme și statele învecinate începură să rupă din teritoriu, care devenea astfel tot mai mic. Și nu se putea face nimic împotrivă, dacă

exista intenția de a nu pierde pînă și ultima fărîmă într-un război. Numai gloria diamantului Siddharta îi reținea pe vecini să nu ocupe, pînă la urmă, întreaga țară, care în final ajunsese nu mai mare decît însăși capitala sa. Neamul Kandrupta trăia pur și simplu numai prin mila diamantului „celui mai mare în veci".

Actualul rege, pe numele său Shravayas, un descendent al divinului Vishvadhatar, cel înconjurat de legende, stătea, de cele mai multe ori, întins pe cîte o canapea și nu făcea absolut nimic. Aflat cu totul la discreția forțelor din jurul său, el nu era în stare să adauge nimic glorioasei tradiții a strămoșilor săi. Călugării se străduiau, în sanctuarele lor, să atingă preafericita stare *arhat*. Afacerile de stat curente, una mai lipsită de însemnătate decît alta, le rezolvau cîțiva scribi, așa că regelui nu-i mai rămînea nimic altceva de făcut decît să se ocupe de propria-i persoană și să se țină de intrigi de curte, pînă ce firea începu să i se înnegureze, chipul acoperindu-i-se de umbra celei mai negre supărări.

O cufundare în sine folosește numai dacă este posibilă și realizarea de sine. Dar regelui Shravayas îi lipseau posibilitățile respective și nu rareori se întîmpla ca o vază sau un scaun să nimerească pe neașteptate în capul unui lacheu sau al unui călugăr. Pentru ce ? Pentru cîte un fleac.

Și tot pentru cîte un fleac punea adesea să schingiuiască pe cineva sau să-l ucidă în bătăi. De pe patul trîndăviei sale, asista, tolănit, la

cele ce se petreceau și, încruntîndu-și sprîncenele, cugeta : acolo se întîmplă ceea ce mi se întîmplă și mie ; poate că mie mi se întîmplă mai puțin ; sînt un artist... Astfel mergeau, mînă în mînă, analiza și descompunerea, în urmă rămînînd frînturi din existența lui ca om, pentru că nu mai dispunea de premisele unei refaceri.

Cînd poporul află, din gura personalului care fugea întruna de la curte, despre practicile lui Shravayas, se făcu liniște la palat și în împrejurimi. De frică să nu moară ca un martir, nimănui nu-i mai trecea prin minte să meargă într-o audiență. Shravayas știa despre toate acestea, dar rămînea imperturbabil. Ce-i păsa lui de popor ? Într-una din zile, cînd gardianul aflat de pază la apartamentele sale îi spuse că s-a anunțat un vizitator, regele se uită la el cuprins de suspiciune și neîncrezător.

— Un vizitator ? repetă Shravayas. Ascultă, fiu de cățea, ce fel de vizitator ?

— Un mare comandant de oști din răsărit, maiestate, răspunse servitorul, tremurînd și înclinîndu-se pînă la pămînt.

Gemînd și blestemînd, regele se ridică de pe banca pe care stătea. Prea puțina mișcare, slaba circulație a sîngelui și zbuciumul său neomenesc făcură să i se umple trupul de furuncule care-l chinuiau groaznic și la care femeile din harem priveau chiorîș.

— Dă-i drumul să intre în sala tronului, pufni el.

Cu chipul schimonosit de durere, părăsi apoi încăperea în care stătea de luni de zile. Pe

culoar îl așteptau funcționarii săi și, pășind înaintea lor, intră, supărat, în sala tronului. Lacheii, care puseseră în grabă unele lucruri la locul lor, o șterseră, de îndată ce-l zăriră.

Regele se așeză pe tron și puse, oftînd, picior peste picior. Privind în jos, el își înălță sprîncenele... Avea oare sens viața ?

— Ciang K'ien, strigă slujitorul sălii, întredeschizînd ușa de fildeș. „Marele comandant de oști din...“, dar acesta îl și dăduse la o parte și intrase cu pași mărunți, fără cea mai mică intenție de a se tîrî.

— Ciang K'ien ! se prezentă el, de la distanță, regelui, surîzînd și agitîndu-și brațul. Sînt un călător și un descoperitor ! V-am descoperit țara ! Puteți să vă socotiți fericit !

Ce zicea ochiul acesta oblic și ciudat ? Că ar trebui să se socotească fericit ? Regele Shravayas se uita la străin nicidecum ca la un capriciu al naturii. Omulețul vorbea stricat, un dialect vindhyan. Shravayas dădu din cap și, cu degetul cel mic îi indică chinezului un loc de stat jos, de care acesta însă nu se folosi.

— O, rege, de multă vreme — începu el să flecărească plin de vioiciune — mă aflu, din însărcinarea împăratului meu, în călătorii de descoperiri. Împăratul vă salută cu plecăciune. Fiecărui rege pe care-l descopăr trebuie să-i transmit preaplecatele sale salutări. Vă salut cu plecăciune, rege ! mai croncăni chinezul și izbucni în rîs.

Shravayas înclină din cap, istovit. I se părea că atîrnă un nor în sala tronului... De ce se afla

omul acesta aici şi ce spunea ? Şi de ce stătea el însuşi aici, ca să-l asculte ? în general, de ce exista oare lumea... ?

— Ajungînd în Kapilavastu, alt stat mic de pe aici din apropiere, pe care l-am descoperit, mi s-a povestit de diamantul din ţara Voastră. Pe loc mi-am adus aminte de un misionar din această regiune care, în urmă cu cîteva decenii, fusese pe la noi şi ne povestise ceva despre un diamant foarte mare. Este cumva acelaşi ?

...În ce scop se succed generaţiile ? se întreba Shravayas, neascultînd mai deloc ce se vorbea. O, Samsara infinită ! Sînt o scîndură dintr-un pod, suspendat între două stînci. La ce bun ? Nu mi-e de-ajuns. Vreau să fiu toate scîndurile, podul întreg, ba chiar şi cele două stînci şi pe deasupra chiar şi oamenii care trec pe pod ! Singură „înţelegerea“ izbăveşte, spune călugărul meu de la palat ; tot aşa spuneau şi brahmanii. Doar „faptele bune“ pot izbăvi, spuneau vechile Vede.

— Smerit vin acum şi vă cer, o, rege, favoarea. Doresc neapărat să văd acest diamant şi să pun să mi se facă o copie, spre a i-o arăta împăratului meu. În acest scop mi-am făcut rost de o bucată de cristal de stîncă şi de un şlefuitor.

...De înţelegere nu poate fi vorba în cazul meu, căci nu sînt cast şi apoi, ucid. Într-alt fel va trebui să încerc să scap de existenţa mea de scîndură. Dacă nu se poate pe drumul care duce în sus, către zei, atunci nu rămîne decît cel care duce în jos, către animale. Şi animalul este o scîndură, numai că... nu ştie acest lucru. Trebuie să devin animal. Aşa va fi sfîrşitul...

— Ascultă, rege, dormi ? Te-am rugat să-mi acorzi bunăvoinţa ta, strigă Ciang K'ien, rîzînd. Cu smerenie !

Curtenii se uitară la el cuprinşi de spaimă, temîndu-se că regele o va isprăvi repede cu un astfel de zurbagiu. Shravayas însă dădu din cap şi glăsui, obosit :

— Bine. Lucrurile se liniştesc. Transmite împăratului tău sentimentele mele de adîncă consideraţie. Spune-i că l-am numit, în absenţă, mare maestru al Ordinului Papagalului Incolor. Şi voi, cei de faţă, fii de păduchi, zise apoi, întorcîndu-se spre curteni — dar vorbele de ocară răsunau blajin, rostite mai mult din obişnuinţă — taţi de gîndaci, mătuşi de pişoarce, conduceţi-mi oaspetele pînă la Gamadha.

După care dădu din cap, chinezul salută şi el şi, urmat de funcţionari, oaspetele de la răsărit părăsi sala.

Rămas singur, regele Shravayas stătu cîteva clipe nemişcat, apoi... se lăsă în genunchi, pe vine, mai aşteptă puţin, îşi puse şi palmele pe pardoseală şi începu să se tîrască prin sala tronului, mugind ca o vacă ; ore în şir o ţinu aşa, încît servitorii care urmăreau totul pe furiş simţeau cum îi trec răcorile. După aceea începu să ţopăie pe culoarele palatului, orăcăind ca o broască. A doua zi umblă ţanţoş prin camera sa, cîntînd ca un cocoş, iar în săptămînile viitoare făcea ca elefantul...

Lătrînd, mieunînd, ciripind și cotcodăcind, așa se prăpădea regele Shravayas. După o lună, puse să fie dus la templul de la Gamadha, unde țopăi printre credincioși, suflînd din flaut, cîntînd ca privighetoarea și strigînd : „Sînt un animal sfînt ! Sînt un animal sfînt !" Ceva mai tîrziu, se porni să behăie și apoi să urle jalnic, ca o oaie pe cale să fie înjunghiată. În fine, ceva și mai tîrziu, se sinucise.

8

Cine se furișează aici ?
Un tîlhar !
Ce vrea ?
Să fure !
Ce ?
Diamantul Siddharta !

Cuprins de turbare, cerul se prăvălește peste tîlhar. Întunecat, templul se înalță din miez de stihii dezlănțuite. Aidoma unei bătăi de aripă a unei păsări gigantice, bubuie tunetul. Orice făptură care are o casă, stă acum înăuntrul ei. Dar lucrurile nu se petrec la fel cu acel tîlhar. Printre crengi și fum, el se tîrăște spre Gamadha. Casă nu are, dar trage nădejde să-și poată cumpăra una, cît de curînd. Chipul lui, mai alb decît al celorlalți compatrioți, și l-a înnegrit cu funingine. Prevăzător, dă tufele la o parte și privește iscoditor în jurul lui : în ochi, pîndind, îi strălucește dorința. Nu se zărește nici o santinelă. Se aruncă la pămînt și se tîrăște încet, traversînd fîșia netedă de pămînt către sanctuarul care se apropie din ce în ce, înălțîndu-și tot mai mult etajele cu sculpturi de idoli. Ca o viperă alunecă prin iarbă tîlharul. A ajuns cu bine, dar este nervos din cauza fulgerelor care brăzdează văzduhul. Se ridică în picioare și se lipește de zidul templului, care pare azvîrlit la pămînt în exterior, așa cum se întîmplă în cîte un fenomen natural, din cale-afară de puternic. Ceva ascuțit îl apasă în spate. Uitîndu-se de aproape, își dă seama că este vorba de un basorelief, anume Desăvîrșitul, stînd de vorbă cu Ananda, învățăcelul său preferat. Desigur, asta înseamnă ceva ! Numai că Apavahin (ăsta era numele tîlharului), în pofida tinereții sale, întîmpină cu un simplu ridicat din umeri orice perfecțiune care nu ține de pungă, și în față vede aievea ochii străinului care-l privesc cu severitate, și grămada de bani de pe masă.

Cuprins din nou de îndrăzneală, tîlharul se apucă să dea la o parte una din statui. Se ivește un hău, o gură a pămîntului, prin care coboară într-o galerie, pe care o săpase el însuși pe sub zidul templului, în nopți de dorință, care-i puseseră viața în primejdie. Ce simțămînt ciudat îl cuprinde ! Parcă ar pătrunde o femeie. Înaintează, pipăind pămîntul întunecat, care picură slinos. Iată mormîntul și tăcerea morții. Opintindu-se minute întregi, împinge într-o parte o lespede grea — o lespede din pardoseala templului. Și iată-i capul... În jur, totul părăsit. Nemișcare, ca înaintea oricărui început. Într-un

colţ depărtat, ca de aici la Kapilavastu, arde o lampă roşie.

Taină a tainelor ! Fulgerele luminează slab. Teama îndrăzneţului umple încăperea, adiind în fire lungi. Acum stă în picioare în faţa statuii, care se înalţă şi se întinde ca o coamă de munte, sprijinindu-şi chipul surîzător pe unul din braţe. Blestemate fie proporţiile ! Speriat de moarte, se lăsă brusc să cadă... totuşi ! Mai mare decît orice altceva, mai mare decît Mai-Marele era umbra sa roşietică, întinsă pînă la capătul lumii !

Tremurînd, gata să urle, începe să se caţere pe statuie, tot aşa cum se căţăra în Himalaya, pe cînd era un băieţandru ; of, ce mult este de cînd a zburat tinereţea ! În patru labe, ca o gînganie, se tîrăşte pe corpul Celui Desăvîrşit, ţintind către chipul său zîmbitor. Acolo îşi vede casa sa, cea pe care vrea s-o cumpere, strălucind în mii de culori, stea fugită de pe cer. Se agaţă de ieşiturile deosebit de proeminente ale coafurii şerpuitoare din jurul urechii, al cărei lob este tras în jos de podoabele pe care le-a purtat Buddha ca fiu de rege. Să fie oare adevărat că ochiul ăsta vede tot ? Casa, nevestele sale, copiii ? Plîngînd, acoperit de sudoare, tîlharul se tîrăşte pînă la nivelul nasului şi se aşază pe o sprînceană.

„Am să-ţi iau vederea, am să-ţi iau vederea", şopteşte el, şi acum rîde. Întinde o mînă protectoare peste miracol, ridică ochiul din orbită şi deodată începe să vomite — împroaşcă templul, debordează de rîs — şi vomită pînă se goleşte de tot. O mînie cumplită cuprinde întreaga

natură — un bubuit de tunet răsună deasupra templului, de parcă bolta de bîrne a cerului ar fi gata să cedeze, trăsnetul loveşte unul din turnuri, care se frînge peste acoperiş, iar Apavahin vomită şi urlă, gata să-şi spargă pieptul.

Din depărtare, din jurul luminii roşietice, ţîşnesc ţipînd călugării şi aleargă încoace cu arme sclipitoare. Tîlharul alunecă, se lasă să cadă şi se prăbuşeşte la pămînt, cu ochiul în mîna încleştată. Cînd îşi revine, atît cît să se poată ridica, vede un preot lîngă el care, cu un răcnet sacru, îşi ridică sabia, dar mai înainte de a-l doborî, cuţitul lui Apavahin i se înfige în piept. Dintr-un salt, Apavahin ajunge în gaura din pardoseală, trage propteaua şi galeria, înghiţindu-l, se închide vuind.

PE MALURILE TIBRULUI

1

JERPELIT, CĂLARE pe elefantul său, străinul se îndreptă întîi către apus, peste Gagra, apoi către miazănoapte, după care o ţinu neabătut către apus.

Pe drum fluiera un cîntec, şi n-o făcea fără motiv, căci totul era în ordine. Nu deşteptase bănuiala nimănui, ceea ce fusese o adevărată artă din partea sa. Putea călători fără teama de a fi urmărit ; diamantul era la pieptul lui, într-un săculeţ. Nici Apavahin nu stîrnise bănuieli. Îşi cumpără o casă şi cîteva neveste,

putînd trăi în bunăstare cît va pofti. Dar de bucurie, nici vorbă. Iar mîna aceea înțepenită, inutilizabilă, din care cu greu putuse fi eliberată piatra, era ciudată și de compătimit. Oricum, primise bani destui pentru ceea ce făcuse — dar el, străinul, primi cu mult mai mult de la Amemti. Așa s-a nimerit. Fără el, lui Apavahin nu i-ar fi venit nicicînd ideea și nici n-ar fi avut curajul necesar. Pe de altă parte, nici el însuși n-ar fi fost nimic fără Amemti din Alexandria, care i-a dat prilejul să săvîrșească fapta.

Și acum, de săptămîni întregi străbătea India peninsulară, Persia și Țara Babilonului. Într-o după-masă nimeri într-un ținut pustiu, părăsit — doar nisip cenușiu, tufe uscate și — liniște. Începuse să se însereze. Și dintr-o dată lumea fu năpădită de tîlhari, iar văzduhul înțesat de țipete. Tîlharii goneau din toate părțile, de după tufe, din pămînt, unde stătuseră camuflați în dosul unor crengi. Se năpustiră asupra elefantului, trîntiră călărețul la pămînt, îl loviră în cap și, cu mîini hrăpărețe, îi răscoliră boccelele. La urmă îi smulseră de pe trup hainele ponosite, dar brusc încremeniră, aidoma plumbului topit scurs în apă, pironind sute de ochi pe pieptul lui...

O, Siddharta — Tathagata — prinț și rege! Strălucirea ta luminează dincolo de secole! Tîlharilor cu bărbi, brațe tăiate și prea puține urechi, le piere graiul și puterea la vederea ta! Nici o fărîmă nu se va pierde vreodată din splendoarea și forța ta!

Sau... dar ce se întîmplă? Oamenii încep să se miște de colo-colo, de pe un picior pe altul. Să li se fi ofilit deja uluirea? Unul începe să-și dreagă glasul și să rînjească; alții chicotesc. Apoi trupurile li se apleacă înainte și înapoi și rîd, rîd în hohote, ca un lătrat barbar; se îmbrîncesc între ei, se trîntesc urlînd la pămînt, azvîrlindu-și picioarele în sus, nemaiîncăpîndu-și în piele de atîta plăcere.

O întreită spaimă și groază îl cuprinde pe cel ce scrie această carte. Să fie oare sfîrșitul lumii? Nu se poate să se fi ajuns atît de departe! Niște oameni, tîlhari, firește — dar oricum — oameni, *rîd* de „în veci cel mai mare diamant“! A curs sînge, s-a înălțat un templu pentru giuvaerul sfînt, a susținut un stat, a îmblînzit inimi și acum...

Ascultați hohotele diavolești care aprind cerul! Străinul stă pe nisip, în zdrențele rămase din hainele sale; obrazul îi sîngerează de ți se face milă, dar el pare să nu observe. Nemișcat, cu ochii dilatați, se uită împrejur, iar cîntecul de pe pieptul lui privește la asediatori ca un pigmeu uluit.

În sfîrșit, unul din tîlhari, pe semne căpetenia lor, își recăpătă graiul.

— Să mori de rîs, nu alta! zise el, înecîndu-se. Siddharta! Îl are pe Siddharta la pieptul lui! Într-un săculeț!

Și iarăși hohote de rîs interminabile. Dar nici unul din tîlhari nu dădea semne că s-ar pregăti să-i ia piatra sărmanului coate-goale. Era de parcă încă nu le venea să creadă, ca și cum

cineva își îngăduise o glumă : un străin nevîrstnic, nu tocmai întreg la minte și lovit pe ici pe colo, umbla în lume cuprins de o jalnică rătăcire, purtînd o copie a diamantului Siddharta la piept !

Străinul își adună iute mințile. Să nu fi știut ei oare nimic despre dispariția diamantului Siddharta ? Și numaidecît se adaptă împrejurărilor.

— Da, domnii mei, spuse el cu un zîmbet nervos, așa cum îl au exaltații ; eu... Siddharta... într-adevăr, domnii mei ! Îmi pot permite...

— Auzi, își poate permite — așa, pur și simplu, strigă căpetenia bandiților, înviorîndu-l cu un pumn repezit în maxilar. Hai, șterge-o, smintit prăpădit ! Ai avut noroc că m-ai făcut să rîd și pentru asta îți dăruiesc viața. Numai de aceea o fac. Cațără-te din nou pe elefantul tău rîios și călărește mai departe către viitorul tău întunecat, făptură tristă. Întinde-o !

...Chiar din cale-afară de întunecat nu va fi viitorul acesta, cugetă străinul cîteva ore mai tîrziu, după ce-și mai reveni într-o oarecare măsură din spaima pe care o trăsese, dar și din bucuria prea mare. Cel mult cam riscant, după cum o dovedeau rănile sale ; dar ce conta asta ? Să nu-și închipuie vreunul că l-ar putea exclude sau considera de prisos ! Loviturile vor cădea atunci și mai dureroase ! În urmă cu cîteva zile a auzit zvonindu-se ceva despre un diamant găsit la Mare Internum, pe obscura coastă de răsărit. Se zicea că această nouă piatră ar fi fost cel puțin tot atît de mare ca cea pe care o purta el în săculeț, la piept, mare cît adoratul

Siddharta, al cărui furt a fost pedepsit prin incendierea a nouă sate și uciderea a cîtorva mii de suspecți. O vreme, se iviseră tot felul de scorneli, pînă ce Amemti trimise pe cineva la fața locului.

Devenit brusc profund conștient de poziția sa sub soare, străinul scoase un chiot puternic, pestriț și colțos ca sufletul lui. El era un slujitor al omenirii, un apostol al progresului. În același timp, desigur, tîlhar, sau mai degrabă tăinuitor, deși, în fața lui Dumnezeu adevărata tăinuitoare de lucru furat era totuși Amemti, în a cărei slujbă se afla. Așadar, apostol și tîlhar în aceeași persoană ? Poate că omenirea, al cărei slujitor se socotea, nu înțelegea asta, dar el, acest străin, care chiuia călare pe elefantul lui prin ținuturi străine, știe ce treabă sîngeroasă și ciudată era progresul.

2

Fără alte peripeții — nu-l plictisiră nici măcar soldații de pază ai frontierelor lui Caligula — străinul ajunse la cartierul general de pe cursul inferior al Nilului. Pe linia orizontului înspre miazăzi se înălța, ca un salut tăcut, cetatea Memphis, iar lumea de la începutul deltei, cu excepția apei care se scurgea fără încetare, avea tăcerea morții.

La sosirea sa răsunară peste tot în pustiu porunci, și garda personală a lui Amemti, înarmată pînă în dinți, începu să bată din picioare,

oamenii frîngîndu-şi trupurile în plecăciuni, în semn de cinstire. Zîmbind cu bunăvoinţă, străinul trecu grăbit înainte prin cazemată. Într-o încăpere straşnic păzită, îşi desfăcu hainele şi, cu un gest triumfător, puse diamantul Siddharta pe masă.

În spatele mesei stătea Amemti — ea însăşi, cu un şal multicolor, faraonic, pe umeri. Pe masă umbla de colo colo, stîngaci, un pui de hipopotam cu pielea netedă şi adulmeca piatra, grohăind încetişor. Amemti contemplă cu ochii ei verzi poezia şi tăcu minute în şir. Apoi se uită la străin cu o căutătură aleasă şi începu să dea din cap, aprobator.

— Ai făcut o treabă bună, zise ea. Siddharta! Da, servule, bună treabă!

Cu pieptul umflat, rotindu-se pe călcîie, servul părăsi sala.

Amemti îşi îndreptă din nou privirea înspre pradă şi, aşezată cum era, rămase nemişcată. Micul hipopotam de Nil se rostogoli pe o parte şi încercă să împingă piatra cu lăbuţele, încît încăperea fu străbătută de un scîrţîit uşor... Acum era o linişte teribilă; străjile păreau că dorm; dar nimic pe lumea asta nu le scăpa... Prin ziduri se putea auzi fluviul curgînd tot înainte, trecînd pe lîngă toate...

„Acum, îi şopti Amemti diamantului, vei ajunge în comerţ. Mîine te duc la Alexandria, la bursa de diamante şi te vînd celui care oferă cel mai mult. Nu-i aşa? Ştiai doar că după cinci sute de ani, odată, tot trebuia să se întîmple asta. Oare poţi tu gîndi? Toate diamantele pot

gîndi. Siddharta, mă vezi? Eu sînt Amemti, cea chemată să împlinească lucrurile cele din urmă. Cîndva, oamenii stăteau în genunchi în faţa ta, plîngînd şi depănîndu-şi în rugăciuni suferinţa şi dorinţele. Le-ai fost alinare şi sprijin. Acum intri în comerţ. Mîine te duc la Alexandria şi te vînd celui care oferă cel mai mult. Ai fost credinţă, vei fi acum putere, bogăţie. Poate vei străluci odată în coroana unui rege — şi asta e cel puţin la fel cu a sta în capul unui zeu care se tolăneşte, ce zici?“

Cu o mînă, Amemti dezmierdă piatra; cealaltă mînă o sprijini de puiul de hipopotam şi sărută pe rînd, cînd diamantul, cînd mica vietate...

Pornind-o în lungul canalului Dragonului, Amemti ajunse la Alexandria, oraşul în care se aduna, ca într-un focar, ştiinţa lumii întregi. Aci se găseau observatoarele astronomice, dincolo „Gymnasion“-ul, apoi biblioteca cea care într-atît ajunsese să constituie focarul înţelepciunii, încît a şi luat foc şi acum se mai vedeau doar rămăşiţele carbonizate. Amemti îşi avea părerea sa, legată de cocoşul roşu, despre care se spunea că ar fi cîntat aici cînd au fost prefăcute în cenuşă sute de mii de suluri şi manuscrise. Ea îi cunoştea prea bine pe magii şi pe astrologii care mişunau pe aici: ei înşişi fuseseră cei ce puseseră foc. Chiar şi unui adevăr îi sună odată ceasul, şi aceia ştiau tot atît de bine ca şi ea acest lucru. Şi atunci nu trebuie decît scînteia! Orice adevăr poartă, încă de la naştere, moartea în mădulare, dar creşte, încremeneşte şi apoi se stinge într-o minciună. Adevărul şi timpul sînt

cei mai adevăraţi duşmani pînă la moarte. Dar minciuna, reflectă Amemti, minciuna şi spaţiul sînt cei mai intimi prieteni, de la bun început. Cum ar fi putut ajunge altfel Siddharta pînă aici, la Alexandria, atît de departe de Gamadha ? Numai datorită ei.

Amemti trebui să se stăpînească pentru a nu pufni în rîs din cauza concepţiilor ei atît de ameţitoare. Apoi, călărind pe cămila sa printre minunatele temple şi clădiri cu colonade, privi în jos la mulţimea de învăţaţi : greci, evrei, egipteni, romani, persani, în veşminte stranii, se mişcau pe bulevard ; bătrînii matematicieni şi medici, cu bărbi, plini de demnitate, iar învăţăceii, agitîndu-se în jurul lor. Pe măsură ce se apropia de centru, trecînd de tribunal şi de grădina botanică, văzduhul ţiuia tot mai tare de atîta activitate cerebrală, chiar dacă adevărul nu poate să existe decît într-un anumit punct şi într-un anumit moment — în punctul şi momentul de la capătul disperării, cînd laşi să-ţi cadă din mîini lopata, cînd ochii ţi se lărgesc ca nişte sori, cînd tremuri şi preamăreşti în cuvinte care se vor întoarce...

Surîzînd dispreţuitor, înconjurată de suita sa, Amemti ajunse la uriaşul Emporium, unde zăceau ancorate vapoarele, oprite în faţa antrepozitelor pieţei. Slujitorii îi deschideau cu lovituri de baston calea prin mulţimea de oameni. Văzînd cine se apropie, lumea căsca gura şi tăcea, stăpînită de o ură plină de respect. Casele de comerţ erau lîngă obeliscuri, cea mai mare dintre ele fiind bursa de diamante. Acolo coborî Amemti şi intră înăuntru.

Iat-o într-o sală mare, care amuţi cînd o zări înconjurată de garda ei personală. Tranzacţiile care erau în curs fură întrerupte şi lumea o privi cu nerăbdare. Unii se căţărară pe mese, pe scaune. Aici, pînă şi negustorii de diamante se asemănau cu învăţaţii. Pretutindeni sclipeau diamante : mai mari, mai mici, dar mai ales pungi pe jumătate răsturnate, cu pietricele mărunte, destinate ornamentărilor. Cît de mare să fi fost oare bogăţia în această clădire din acest oraş ?

Încet, Amemti îşi scoase mîna de sub togă şi, fără să ridice prea tare braţul, îl arătă pe Siddharta.

3

Cîţiva din cei de faţă, numai ce dădură cu ochii de piatră, îşi pierdură cunoştinţa şi trupurile li se prăvăliră la pămînt, ca nişte saci. Mulţi nu mai fură în stare să se mişte ; stăteau drepţi, de parcă ar fi încremenit aşa ; dar nu era cine ştie ce deosebire între unii şi alţii. Alţii începură să asude şi să gîfîie. Mai erau şi din aceia care se comportau ca nişte spectatori care asistă la o scenă imorală. Pe unul trebuiră să-l lovească, pentru că nu-şi putuse stăpîni nervii şi se năpustise asupra lui Amemti.

Apoi răsunară cifre ; toţi strigau, cu pîlnii la gură, îmbrîncindu-se unii pe alţii ca să-şi facă loc. Ce spectacol ! În fiecare minut se mai adăuga un zero şi noi răniţi trebuiau scoşi afară din sală. Totul izbucnise la vederea acestei

pietre. Se băteau, își smulgeau nasurile și urechile ; nimic nu părea oprit acolo unde era vorba de minunăția din mîna lui Amemti... Ea însă tăcea și stătea neclintită ; brațul nu i-ar fi obosit nici dacă ar fi stat așa o sută de ani. Cu timpul, strigătele se răriră, tot mai mulți se retrăgeau — fie că erau răniți, fie din lipsă de banii. Cei puțini care continuau să liciteze nici nu mai știau cifrele ; numeau suma cifrelor unui număr și produse. În sfîrșit, mai rămăsese doar unul ; ceilalți, urlînd, se dădeau cu capul de pardoseală și se tînguiau amarnic.

Mulțumită, Amemti își destinse mădularele ; aceasta era oferta pe care o așteptase. Voluptatea, care zăcea ascunsă în spatele inaccesibilității sale, începu să cedeze mai întîi încetul cu încetul și apoi foarte repede. Căci în timp ce, împresurat de liniște, cumpărătorul se apropia, ca un condamnat, cineva pătrunse în sală printr-o ușiță dosnică.

Era un evreu, cu niște haine ponosite, pe care nu dădeai nici două parale. Dacă ceva din îmbrăcăminte nu l-ar fi trădat totuși, acest bărbat dintr-un palat ar fi putut trece drept un coate-goale din cartierul evreesc, aflat în partea vestică a Alexandriei.

— Ia priviți ! rosti el cu un glas ca de clavecin, și toți cei de față se uitară mînioși la el. De unde atîta impertinență la acest vagabond străin, ca să îndrăznească aici, în templul acesta, în clipa aceasta, să se amestece în vorbă ? Dar cînd văzură ce ținea în mînă, totul se schimbă. Ca și cum perdeaua templului s-ar fi rupt în două, de sus pînă jos. În degetele sale scînteia

un diamant la fel de mare, cu nimic mai prejos sau mai presus și la fel de neverosimil ca cel aparținînd lui Amemti. Așa stînd lucrurile, încremeniră cu toții, într-un bloc uriaș de gheață.

Amemti tresări, se clătină și căzu. Căzu și Siddharta. Și se despică în două bucăți, pe lespezile de piatră.

În zarea albastră se ivi Roma. Vremea era superbă și marea liniștită, ca apa din căzile în care se scăldau în zorii zilei unii romani. Zeloși, marinarii începură să pregătească debarcarea ; pînă și membrii legației evreești alergau nervoși în toate părțile, cu excepția unuia căruia i se spunea Jithream. Acesta stătea liniștit, rezemat de balustradă, alături de Akroates, un pedagog din provincia Grecia, cu care vorbea vioi, dînd o mulțime de amănunte.

— A căzut și Siddharta, spunea el. Și s-a despicat în două bucăți, pe lespezile de piatră. Ați avut mari scriitori în țara dumneavoastră și vă puteți imagina groaza produsă.

— Și după aceea ? întrebă Akroates.

— Întîmplător, mă aflam în imediata apropiere cînd s-a întîmplat aceasta și am simțit că mă cuprinde rîsul. Bineînțeles că m-am stăpînit. Altminteri m-ar fi ucis. Și ascensiunea și decadența, ambele încep rîzînd : ce-i drept, un rîs de tip diferit : cu un rîs divin și plin de veselie — prima, și cu unul demonic și apocaliptic — a doua. Oricum, tot rîs este ! Rîsul, dragul meu, este obîrșia lumii.

— Și după aceea ? întrebă Akroates.

— Am ridicat cele două bucăţi. Piatra se despicase într-o bucată mai mare şi una mai mică, dar irizaţiile erau splendide. M-am pomenit pe dată încercuit de un grup de vlăjgani cu pumnale. Eu, hoţ ? Am aşteptat pînă ce nefericita Amemti şi-a revenit în simţiri. Fiind vorba de însăşi viaţa mea, am ştiut să-mi stăpînesc rîsul. Ceilalţi uitaseră de respingătoarea femeie. Ştiţi şi dumneavoastră cum e cu adunătura aceasta de neguţători : n-are rost să cauţi în rîndul lor omenie. Din felul cum se îndepărtau, nu puteai să nu recunoşti puţină bucurie de necazul altuia. Un eşec. Şi începură imediat să liciteze pentru diamantul lui Elihoref, pe care el îl numea „Yahalom Nun", adică al patrusprezecelea diamant sau diamantul peştelui. Atît cît ştiţi dumneavoastră ce înseamnă, atîta ştiu şi eu. Chiar luate împreună, cele două bucăţi ale lui Amemti nu mai valorau nici pe departe cît Yahalom Nun. Căci la diamante, preţul se stabileşte pur şi simplu după mărime, şi nu după greutate. Cu alte cuvinte, vreau să spun că un diamant de 2 Beka este cu mult mai valoros decît două diamante de cîte 1 Beka fiecare. Fireşte că nu acelaşi lucru se întîmplă în cazul usturoiului, al scorţişoarei sau al inului.

— Şi după aceea ? întrebă Akroates.

— Aceleaşi strigări şi chemări ca şi prima dată. Şi tot acelaşi a cîştigat cursa, şi cu aceeaşi ofertă. Dar Elihoref încă privea mirat în jur : „N-am avut cîtuşi de puţin intenţia de a-l vinde", a spus el. „Şi, în afară de asta, preţul oferit mi se pare mult prea mic. Poate mai încolo am să mă hotărăsc să scap de el. Acum

am venit doar ca să vi-l arăt. Credeam că o să vă intereseze. Adio !" — şi dispăru în mijlocul escortei sale, care veghease discret din fundul sălii. Nici măcar blestemele rostite în felurite limbi nu reuşiră să-l facă să se întoarcă, ori să cadă din picioare... Dealtfel, unde s-a pomenit ca un tînăr evreu să cadă mort la pămînt auzind blesteme în felurite limbi ? Am mai stat apoi de vorbă cu el. Zicea că n-are intenţia să se îmbogăţească de pe urma bunului său esoteric. Cel mult ar vrea să facă parte dintr-însul sărmanilor. Stătea în cumpănă dacă să vină cu diamantul la Roma, ale cărei cupole şi coloane le pot privi acum — dar nu se află pe vasul acesta. Chipul îi era cumplit de brăzdat. Avea mutra tipică a celor care, avînd de-a face cu diamante proaspăt găsite, îşi storc necontenit creierii. Cunoaşteţi dintr-aceştia ? E trist să-i priveşti.

— Şi după aceea ? întrebă Akroates.

— Apoi, mai nimic. După ce a dispărut Elihoref, din nou s-a adunat întreaga clică în jurul lui Amemti, care nu mai era decît o umbră din ceea ce fusese. Cele două bucăţi le vînduse între timp pe un preţ de batjocură. Cea mare unui indian cu înfăţişare melancolică ; zicea că-l cheamă Anvaptas. Omul plăti şi plecă. Cea mică mi-a vîndut-o mie. După cum vă spuneam, dorisem aşa, din plăcere, să arunc şi eu o privire la bursă ; dar ocazia asta stranie mi s-a părut nostimă şi mi-am investit toţi banii, însă nu e nici un risc. Am de gînd ca aici, la Roma, să dau din nou piatra la şlefuit, ca s-o pot plasa

își lovi cu nepăsare sclavii peste obraz cu bastonul de plimbare.

— Numele meu este Jithream, spuse evreul, inclinîndu-se.

— Străin, desigur ? Evreu ? Firește. Ce ai de vînzare, evreule ?

— Un diamant.

— Mă faci să rîd ! Am deja prea multe. Se pare că într-una din provinciile noastre de dincolo de mare s-ar fi găsit unul foarte mare. Ia să-l văd, mai zise el, în timp ce unul din sclavi începu să-i pieptene părul.

Jithream își dezveli comoara și germanii săi se ridicară în vîrful picioarelor.

— Pe Hercule ! Pe Polux ! S-a făcut. Cît ?

Jithream îi spuse prețul pe care de zile întregi îl tot analiza, răsucind cuvîntul încoace și încolo pe limbă.

— S-a făcut, evreule, s-a făcut ! Vino cu mine la vila mea, să-ți iei banii.

Și, într-adevăr, Jithream se duse, fu lăsat să intre și-și primi banii. Dar se întîmplă că la întoarcere, pe drum, cei trei germani îl omorîră, jefuiră cadavrul de bani și pieriră fără urmă...

Pe dinafară, vila era dată cu tencuială cenușie, ca o cetate, dar înlăuntrul ei înfloreau covoare persiene, plafoane în lambriuri încrustate cu aur și fildeș. Grădina, înconjurată de o galerie cu coloane, era ca o sală pardosită cu iarbă și flori, în care statuile rubinii și verzui ca marea se încingeau în soarele surîzător. Pe o bancă foarte încăpătoare, destinată odihnei, stătea întins Amittus, îngropat cu totul sub niște copilași goi, băieți și fete, unii aproape încă sugari, cu care

se juca rîzînd în hohote, încît chiuiau și ei de plăcere. Dacă vreunul începea să plîngă, era pe dată pescuit din grămada aceea mișcătoare și, astupîndu-i-se gurița cu mîna, era luat în grabă și dus de acolo.

— Ia privește, șopti sclavul galic, cu barbă, din încăperea alăturată, unde ceruia mozaicul multicolor al pardoselei — asta e ultima modă a domnului patrician ?

— Ah, îi răspunse cel fără barbă, care, urcat pe o scară dublă, curăța frescele, de s-ar întîmpla ca într-o zi necazurile unindu-și forțele, să-l sugrume pe neisprăvitul acesta pletos.

— Exploatator împuțit, capitalist ! șuieră printre dinți primul, uitîndu-se chiorîș la stăpîn ! Lasă, că ajungem noi să stăm de vorbă !

— Ai auzit ce povestea Iuliu ieri la bucătărie ? întrebă cel fără barbă, apropiindu-se puțin de celălalt. Povestea celor trei camarazi germani ai noștri ?

— Psst ! Despre asemenea lucruri, frate, trebuie să vorbim foarte încet : altminteri n-apuci să mai cureți și altă dată aceste statui despuiate, barbare.

— Asta-i bună ! Trebuie să facem revoluție, așa cum au făcut prietenii noștri germani. Ai văzut ultimul diamant al lui Amittus ? Ce părere ai ? Dacă l-am șterpeli și am șterge-o ?

— Dacă nu vorbești mai încet, îți dau una de-ți sar măselele ! Numai supus fiind poți realiza ceva. Ce furt și ce revoluție ? Fleac ! Ai auzit vreodată de „Yahalom Nun“ ?

mai departe, cu un cîştig consistent. Priviţi, se lasă pînzele, norocul meu se apropie !

— Şi după aceea ? întrebă Akroates.

— După aceea, nimic.

— Cunoaşte-te pe tine însuţi, spuse Akroates. Dar în nici o privinţă prea mult. Dealtfel, totul curge.

4

Apărat de trei sclavi germani uriaşi, pe care şi-i tocmise la tîrg cu bani împrumutaţi, Jithream se întoarse de la şlefuitor. Ce urma acum ? Îl avea în buzunar pe Siddharta. Hotărîse să-l numească şi mai departe aşa, chiar dacă nu era decît jumătatea mai mică a acestuia. Oricum — lăsîndu-l deoparte pe Yahalom — piatra era dintre cele mai mari şi, înainte de toate, dintre cele mai limpezi din lume.

În Forum domnea o bucurie aproape nestăvilită. Bine dispuşi, oamenii se salutau între ei, făcîndu-şi cu ochiul, iar noaptea, din nenumărate case în care se petrecea, răzbăteau afară strigăte înfundate şi muzică. La început intenţionase să-i ofere piatra lui Caligula. Poate prin stabilirea preţului ar fi reuşit să mai exercite o oarecare presiune şi în privinţa urii contra evreilor, ură care viza legaţia. Dar acum împăratul fusese ucis şi despre Claudius, noul stăpînitor, ştia prea puţin ; după cele ce se auzeau, acesta era un şoarece de bibliotecă, cu obiceiuri de sihastru ; aşadar, o adresă cîtuşi de puţin potrivită pentru a vinde un diamant.

Cu mîna pe piatra din buzunar, Jithream se opri nehotărît în dreptul treptelor clubului senatorilor ; germanii săi îl păzeau şi-l urmăreau de la o anumită distanţă. Era cazul să acţioneze cît mai repede ; nu mai avea deloc sesterţi. Dacă nu era în stare să-şi transforme cît mai repede averea în arginţi, pînă la urmă ar fi fost poate nevoit să-şi schimbe radical întreaga concepţie despre lume şi să declare plînsul drept obîrşie a lumii. Gîndind aşa, privea în jur, morocănos.

Cine naiba l-a pus să se facă tocmai negustor ! Dintr-o dată viaţa îi apăru anostă şi lipsită de strălucire, aidoma acestei ţări decăzute a romanilor, în care perverşi de tot soiul — soldaţi şi sadici — hotărau orice. În dialectul lor „chuzpe" ei confundau fanfaronada cu bunăstarea, compilaţia cea mai ordinară cu frumuseţea primară ; aşa era această ţară blestemată, care-şi pierduse în egală măsură pietatea şi înţelepciunea, fiind în tot şi în toate tocmai opusul orientului... De s-ar destrăma odată !

Ajuns aici, Jithream se pomeni cu o lovitură zdravănă în spinare. Se întoarse, speriat de-a binelea. Să fi gîndit oare cu glas tare ? Abia reuşi să-l apuce pe cel care se prăvălise pe scările clubului : un roman scund, pletos. Germanii se şi repeziră spre el, dar stăpînul le făcu semn să se retragă, cînd văzu că nu era vorba de un atac neaşteptat sau de vreo pedeapsă.

— Am căzut, strigă romanul. Iată că-mi sosesc şi slujitorii. Prea tîrziu. Ar fi trebuit să fie jos, la baza treptelor, ca să mă poată prinde la nevoie. Numele meu e Amittus, se înclină el şi

— Da. Ce-i cu el ?
— Asta e cel mai mare diamant din cîte există. Este al lui Elihoref, un frate de-al nostru. Vrea să-l vîndă în favoarea noastră.
— Pentru noi doi ?
— Măi, picior de porc ! Bineînţeles că nu ! Ci pentru noi toţi, fireşte.
— Care va să zică şi pentru Amittus ?
— Ascultă, Jaflet, mai degrabă va trece cămila prin gaura acului decît să se întîmple una ca asta.
— Camarade, eu nu prea cred în sistemul supuşeniei tale ; prea se potriveşte cu socotelile stăpînilor.
— Şi totuşi, pentru clipa de faţă e singura posibilitate. Gîndeşte-te, frate, numai la soarta lui Spartacus şi a oamenilor lui !
— Hm, mormăi Jaflet, mestecînd din fălci şi uitîndu-se de jos în sus la Amittus.
Dar nu mai putu să vadă decît roşul sîngeriu al încălţărilor sale, căci intrînd doi oaspeţi, trebui să se încline adînc...
Amittus ieşi tîrîş de sub jucăriile lui vii, care se cramponau de el plîngînd, dar care, după o secundă, răsturnîndu-se, continuau să se amuze între ele. Cu braţele larg desfăcute, Amittus îşi salută vizitatorii, un demnitar colţuros ţinînd în lesă un căţeluş mic, alb, şi un bărbat uscăţiv, blînd, pe numele lui Lucius Pustus, îmbrăcat cu o togă roz. Acesta era plin de coşuri, chiar şi bruma de barbă şovăielnică i se umpluse de ele.
— Peste patrusprezece zile va fi ziua Sîngelui şi a Tînguirii, unchiule, anunţă el. Atunci, împreună cu micul meu sclav sirian, vom fi iniţiaţi în misterele Cybelei.

— Deocamdată să vorbim despre mine, spuse Amittus. Vreau să vă arăt noul meu diamant. Desigur că în urma incidentului de ieri, în care ataşatul legaţiei evreeşti şi-a pierdut viaţa, aţi aflat de cumpărătura pe care am făcut-o ?
— Ia priveşte, zise Lucius, arătîndu-i un diamant mare. L-am primit de la mama, cu ocazia iniţierii la care voi participa.
— Au prins doi dintre germani ; între timp i-au şi executat, interveni cel cu părul creţ, şeful poliţiei. Împărăteasa Messalina, soţia augustului nostru împărat, cea care citeşte mult, mi-a dat dispoziţie ca, înaintea îndeplinirii sentinţei, toţi condamnaţii la moarte să fie aduşi pe la ea. Ştiţi, domnii mei, că ea îşi pune o perucă blondă şi într-o cămăruţă dintr-un bor..., mă rog, domnii mei, eu sînt de la poliţie. Aşadar, se duce într-o casă mare, unde ard lampioane roşii. Criminalii sînt conduşi la dînsa şi timp de zece minute au voie să facă tot ce poftesc. După aceea dă poruncă să fie arşi. Al treilea dintre germani n-a putut să guste aceste privilegii demne de invidiat. Scăpase.
— Cu banii la el ?
— Din păcate, da.
— Lasă-i ceva şi germanului ! spuse Lucius. Cel mai important este că unchiul Amittus are diamantul.
— Dar evreul este mort, zise Amittus.
— Întotdeauna se va întîmpla aşa, dădu din cap prefectul, balansîndu-se pe vîrful picioarelor.

5*

După cîteva clipe, dar fără aceeași plăcere, Amittus le aduse diamantul Siddharta. Jocul copilașilor conteni.

— Asta e mai mare decît al meu, strigă Lucius, dezamăgit.

— O piatră splendidă ! spuse prefectul, luîndu-și cățelul în brațe. Se vorbește mult, mai ales în rîndul drojdiei populației despre alt diamant. Cică aparține unui anumit Elihoref, un imigrant de origine neînsemnată. Mediu de pescari sau ceva asemănător. Îi pregătesc eu o răstignire cu capul în jos. Ț-ț-ț, făcu el către cățel.

— Am de gînd s-o iau pe mama la întrebări ! anunță Lucius. Cum să mă prezint în fața Marii Zeițe cu o piatră atît de stupidă ?

— Mai bine ai alege o religie mai moderată, spuse prefectul. Ține-te de Jupiter și de zeii strămoșilor tăi, care au făcut acest mare imperiu !

— Jupiter, Cybele, Mithras sînt buni doar pentru cei proști, își dădu cu părerea Amittus. Pentru adulți există doar filozofia.

Prefectul rîse scurt.

— Vorbești întocmai ca și noul meu „Paedagogus“, pe care l-am adus din Grecia pentru băieții mei.

— Da, nu facem decît să vorbim, și nimeni nu se gîndește la diamantul meu..., spuse Amittus, dar în acel moment fu întrerupt de un zdrăngănit și un huruit puternic dinspre bucătărie, de ai fi zis că toate oalele, farfuriile și ulcioarele se făcuseră țăndări. Dintr-o dată începu și o alergătură în curtea interioară și iarăși zgomot, de data aceasta trosnete de lemne rupte.

O clipă mai tîrziu, o prețioasă vază helespontică zbură prin încăpere și se sfărîmă de perete. Cățelușul sări jos și începu să latre. Apărură sclavi în goană, iar Amittus, ținînd diamantul în degetele-i tremurînde, striga tot felul de porunci confuze. Scăpați de sub vraja pietrei, chiuind, copiii săriră de pe bancă și se pierdură, țopăind, în grădină... Dar apoi, în toiul acestei agitații, își făcu brusc apariția un personaj care dădu buzna peste Amittus și-l lăsă cu mîna goală.

Poate că numai galul fu cel care văzu cum dispăreau peste colonade doi papuci roșii sîngerii, în lumina soarelui care apunea.

5

Capul și membrele se puteau acum distinge ; în sfîrșit, cu ajutorul unor firicele de iarbă, fură gata și pletele. Își dădu la o parte vecinul, urît mirositor, care, plin de curiozitate, se aplecase peste mîinile care modelau și ridică foarte aproape de ochi obiectul la care lucrase.

— Ești Amittus, șopti el, aspru. Auzi, canalie blestemată, lepădătură soioasă, tu ești Amittus ! Aceasta să-ți fie simbria, și, cu o mișcare rapidă, azvîrli păpușa de paie în foc, unde se transformă pe dată într-o vîlvătaie.

Apoi se sculă în picioare și-și roti privirile în cerc. La lumina flăcărilor ședea aici, în cîrpe și zdrențe, scursura Romei, dacă nu cumva voiai să-i numești altfel tocmai pe bogătașii din palate. Un soldat în retragere, fără brațe și fără vedere, își povestea cu sîngeroasă voluptate isprăvile din colonii ; cît de absurd era dansul

umbrei sale pe zidurile primelor case. Ceilalţi, vlăguiţi de boli şi de murdărie, rîdeau şi băteau din palme. Jaflet îşi luă cîrjele pe care le folosea spre inducerea în eroare şi o luă înainte, poticnit, peste cîmpul întunecat.

Ocrotit de întuneric, ţinîndu-şi mîna pe Siddharta, pe sub haine, lăsă oraşul în urma sa. Indivizii ăştia de lîngă foc, cugeta el în sinea lui, nu pot fi socotiţi aliaţi ; nu sînt elemente de nădejde, pentru că sînt prea din cale-afară de săraci şi prea profund decăzuţi. Şi totuşi — lui îi trebuiau aliaţi. Galul spusese cîndva : „Rezistenţa uneşte". Şi el, Jaflet, o întorsese, într-o glumă : Unirea face posibilă rezistenţa. Gluma se dovedise a fi un fir conducător în gîndirea lui rigidă, care se punea în mişcare destul de încet, şi aşa se întîmpla că acuma căuta aliaţi pentru împlinirea sentinţei împotriva lui Amittus şi a Romei, aceasta din urmă trebuind să piară în foc şi fum şi jale.

Speriat, se opri brusc, holbîndu-se la ceea ce se mişca lîngă pilastrul înalt al apeductului unde stătea el ascuns peste zi. Lăsînd cîrjele să cadă, puse mîna pe pumnal — dar deja zări lucind cuţitul celuilalt.

— Cetăţean ? strigă ocupantul, cu o inflexiune nordică, îngroşată, în glas.

— Fugar, îndrăzni Jaflet să îngîne.

Celălalt păru liniştit de răspuns. Se apropie încet ; era un german de statură uriaşă, cu barbă gălbuie, cu o forţă musculară ce părea de neînvins, deşi era puţin mai în vîrstă şi cu o expresie de seriozitate în ochi, demnă de încredere...

Zorii zilei i-au găsit stînd alături lîngă acelaşi pilastru, privind spre unda de lumină a marelui oraş Roma şi sporovăind. Germanul era cel care supravieţuise dintre cei trei cîţi fuseseră. Într-o mînă lăsa să se vadă banii, iar în cealaltă, cuţitul, pentru orice eventualitate. Jaflet îl numi iluminat şi părinte, îl îmbrăţişă, îi arătă diamantul şi, privind extatic scînteierea acestuia, îi vorbi de răzbunare, de planurile sale de nimicire a Romei. Germanul surîse. Singur ? Da, aici era buba. Trebuia să ai aliaţi.

Pentru că soarele începuse să se înalţe pe cer, cei doi se retraseră pe după pilaştri şi germanul îl întrebă pe noul amic dacă încercase printre sclavi şi printre cei dezrobiţi, care puteau fi întîlniţi la o mulţime de adunări religioase. Însă Jaflet refuză ideea. L-ar putea recunoaşte şi atunci s-a zis cu el.

— Da' de unde ? Te cunosc doar sclavii. Ei să te trădeze ?

— Îi cunosc eu pe sclavi ! Tu nu prea ştii treburile astea ; eşti importat proaspăt. Pentru un quinarius îl trădează şi pe Dumnezeu. Cunosc doar unul singur care ştie să tacă. Un gal.

Aşa s-a născut ideea, ca o lovitură de pumn în creier. Chiar a doua zi urma să-l caute pe gal la Elihoref, unde se întrunea cu ai săi... Şi lîngă pilastrul apeductului, cei doi depuseră un jurămînt : cu o mînă pe Siddharta, diamantul despicat, cu alta pe banii jefuiţi — credincioşi unul altuia şi libertăţii, năzuind spre putere !

În seara următoare, Jaflet, un schilod în cîrje, intră în peştera lui Elihoref. Pe Siddharta îl ţinea într-un săculeţ între picioare, legat bine de

cingătoare cu nişte cîrpe. Pătrunse într-o încăpere ticsită de bărbaţi şi de femei, luminată pe jumătate de o torţă fumegîndă, şi în care domnea o linişte tulburătoare. Îl ascultau pe gal, care stătea în spate, pe o ladă, şi le vorbea. Lîngă el, sub o cruce cioplită grosolan, şedea un bărbat extenuat de viaţă, cu o gură obosită, dar cu nişte ochi ca două planete. Primprejur atîrnau şi alte cruci. Jaflet îşi dădu seama că erau simboluri ale vieţii şi sexului masculin în altă religie, cea a lui Osiris.

— Cum poliţia e pe urmele noastre şi va trebui, în curînd, să fugim în catacombe — vorbi galul, cu glas ridicat şi plin de înflăcărare, încît era de nerecunoscut — se cuvine să ştim cum să ne purtăm acolo. Eu, episcopul vostru, adevărat vă grăiesc vouă : de se va apropia de femeia lui, bărbatul nu va avea parte de fericire, iar femeia, de va cunoaşte bărbatul, va ucide cerul. Întunecate şi fără milostivire sînt sîngele şi poftele, precum vesteşte poetul. Ce-s chipurile acelea posomorîte, acolo în spate ! De bună voie să ne abţinem, la porunca supremă, de la poftele cărnii. Fraţi şi surori, priviţi în jurul vostru la această Sodomă, priviţi mocirla aceasta de desfrînare şi incest, care încă în anul acesta va chema, poate, judecata de apoi. Prefectul poliţiei, care ne caută pe noi şi care va afla doar iadul, ar trebui să-i spună bunicului său, în acelaşi timp, tată. Sînt mame care sînt totodată şi soacre ale fiilor lor, iar altele — nepoate ale propriului tată. Şi iarăşi sînt din aceia care îşi sînt lor înşişi fii şi au procreat, cu fiica

lor, pe cea care le este bunică. Ştiu un senator care-şi este lui însuşi mătuşă !

— Ptiu ! scuipă unul, dar mulţi începură să se roage. Elihoref nu reacţionă în nici un fel. Ochii lui văzuseră alte lucruri.

— Dacă vreţi cu adevărat să puneţi capăt acestor stări de fapt — strigă acum Jaflet în mijlocul murmurului de indignare — atunci urmaţi-mă. Voi aduce judecata şi am cele trebuincioase ! Răscoală ! Răscoală ! Cine fuge, fuge în întîmpinarea primejdiei !

Şi nu galul fu cel mai bătăios în tumultul care se dezlănţui şi nici glasurile stridente ale celorlalţi nu erau ceea ce-l împinse pe Jaflet, încet, înapoi, tremurînd, pînă ce se pomeni în stradă ; erau ochii lui Elihoref, care-şi aveau lumina lor proprie, aidoma planetelor — de unde, de la cine ?...

În apeduct se dezlănţuise turbarea, într-atît încît germanul, în pofida staturii lui gigantice, îşi pierdu culoarea şi graiul şi asuda de spaimă, văzînd ce poate bîntui într-un om ! În pîntecele pilonului de pod, Jaflet, clocotind şi spumegînd, cu părul măciucă, ocăra şi blestema : la dracu cu oamenii şi bestiile ! Apa aceea de sus, care bolboroseşte, să se prefacă în otravă, în acid care arde, să aducă moarte şi ruină lumii !

Nici lumina zilei, nici primejduirea vieţii n-ar mai fi putut opri acum răzbunarea. Chiar de-ar fi ca două mii de ani de-acum înainte să trebuiască să-şi caute tovarăşi, avea să-i găsească întru foc şi sabie !

Cu Siddharta între picioare şi cu gustul răzbunării ajuns pînă-n gît, aşa se îndreptă Jaflet,

sprijinindu-se în cîrje, spre Roma, căutînd în ziua aceea, şi în toate cîte urmară, la adunări şi pe la slujbe religioase, ochi în care să mocnească furia, mîini care încep să tremure la vederea unei togi brodate cu fir de aur sau să vadă cînd era plesnit vreun sclav peste obraz... Dar toţi cei văzuţi nu erau buni pentru o răscoală ! Văzu oameni plîngînd cu sughiţuri, rugîndu-se, ţipînd, urlînd smintiţi, dănţuind şi preafericiţi, dar nici un bărbat cu mintea limpede, stăpînit, cu care să fi putut pune ţara la cale.

De la adepţii sectei religioase a egipteanului Hermes Trismegistos, Jaflet trecu la mulţimile grămădite în jurul prorocilor şi vrăjitorilor, luă parte la sumbrele servicii divine ale frigianului Sabatius, din grajduri şi din podurile caselor, sau la cele ale slujitorilor cultului lui Baal, ale adoratorilor lui Atargatis şi Adonis... un lanţ nesfîrşit de nume, rituri şi formule magice. Ca un abur rămîneau spînzurate în jurul lui — litere înălţîndu-se — cuvinte ca ochii fără cap, expresia chipurilor fiind privirea fixă care ţîşneşte extatică întru groaza cea de pe urmă, împlinirea cea de pe urmă — fraze rostite parcă de văzduhul însuşi, de mare şi de vreo pasăre. Vorbărie, vorbărie !

— La miezul nopţii, am zărit soarele strălucind în lumină albă ! exclamă preotul, ras în cap, al cultului Isis, zăngănind din morişcă, în timp ce apostolii săi, împodobiţi cu cununi de flori, cîntau.

Jaflet se strecura, şchiopătînd, printre ei, cercetînd în zadar ; în zadar căuta printre soldaţii

şi sclavii din criptele lui Mithras, care stăteau în apă, avînd mîinile legate cu intestine de găini. „Nu mai aud nimic, nici om nici animal, tot ce-i muritor a trecut, văd zeii plutind către cer şi apoi coborînd iarăşi în jos ; priviţi, priviţi... Tăcere, tăcere... Moartea se apropie renăscută, căpătînd tărie. Şi, întărit, mor eu, cel născut din naşterea care trezeşte viaţa şi mă duc, descompus întru moarte, precum ai hotărît tu, precum ai legiuit tu şi ai creat misterul."

Îmbătat de cuvinte şi de liturghie, Jaflet se cufundă în opritele bacanale. Cînta Orfeu ! Şi cui îi era gîndul la răzbunare în demenţa aceea dionisiacă, cînd toţi erau purificaţi, pentru a putea fi fraţi şi surori şi toţi se împerecheau, ţipînd în adevărul strident, izbitor ! El însuşi, mînat pînă în prag de nebunie, simţi cum irumpe şi se scurge, iar trupul începu să-i dănţuie. Atunci se culcă la pămînt şi făcu şi el... Dar Siddharta îl împiedică şi-l făcu să-şi revină. Este fără de ştiinţă ce se întîmplă aici, cugetă el, în timp ce se depărta, şi nu foloseşte răzbunării, care necesită o fire rece şi interzice cufundarea într-o beţie fără rost.

În ascunzătoarea de la apeduct, îl teroriza pe germanul care căzuse din ce în ce mai mult sub influenţa sa, deşi acela era cu mult mai în vîrstă ; dar era hipnoza pasiunii extraumane, chiar dacă îndreptată către nimicire. Iar cînd se nimerea ca Jaflet să doarmă un somn greu timp de cîteva ceasuri, germanul contempla diamantul. Ce reprezenta, în comparaţie cu această piatră, vraja propriilor săi bani ? Valoarea nu era ea oare aceeaşi ? Dar nu de valoare, ci de

forţă era vorba aici ! Uneori i se părea că piatra îi stîrneşte un gînd strălucitor, ferm, şi anume : cei fără patrie şi lipsiţi de drepturi trebuiau adunaţi laolaltă, dar nu pentru a se răzbuna, ci pentru a se îndrepta, împreună, peste Alpi, cîntînd, în întîmpinarea libertăţii... !

Cuprins de amărăciune, pradă disperării, Jaflet se îndreptă în sfîrşit spre Palatin, la templul Cybelei, deşi ştia că acolo va întîlni aproape numai femei şi nişte papă-lapte. În sala arhiplină domnea o atmosferă încărcată. Lîngă statuia zeiţei — o femeie de vîrstă mijlocie — se aflau cîţiva preoţi castraţi, suspinînd şi jelind moartea lui Attis, favoritul lor cel tînăr ; acesta nu putuse rezista autocastrării cu care, într-o criză de rătăcire, se pedepsise pentru un adulter, şi murise împreună cu nimfa cu care păcătuise, ucisă la rîndul ei de Cybele. Înaltul preot, Archigallus, în nişte veşminte pestriţe, văzîndu-l pe Jaflet apropiindu-se, arătă înspre cîrjele acestuia.

— Roagă-te, prietene, către Magna Mater deorum Idaea, spuse el cu glas înalt, şi poate că, în bucuria ei, poimîine, cînd Attis va învia, te va vindeca şi pe tine şi vom celebra hilaria.

Jaflet îl privi sumbru şi, întorcîndu-se, continuă să caute spre a afla fermenţi de răscoală. Zadarnic, zadarnic. Femei care boceau, domnişori tinerei, palizi, cărora li se rostogoleau lacrimile pe obraz ; revoluţionari aceştia ? Se afla acum în templu, în spate. Peste cîteva clipe avea să-şi dea seama că acolo nu se afla nici o ieşire prin care ar fi putut s-o şteargă în grabă.

Condus de doi preoţi, ţinînd de mînă un adolescent şovăielnic, îmbrăcat ca şi el în alb imaculat, intră... cine ? Lucius Pustus, cu capul plecat, cum se potrivea momentului. Şi deodată se înălţă o cîntare misterioasă, însoţită de bătăi în surdină pe tobe voalate, un du-te-vino de glasuri şi gesturi agitate. Tremurînd, Archigallus recita, în cel mai înalt registru cu putinţă al vocii sale, cuvinte şi versete sacre. În timpul acesta mulţimea se despărţi în două, lăsîndu-l pe Lucius, împreună cu băieţaşul care-l însoţea, să se îndrepte spre albia destinată botezului.

— Formulele, tinere, rostiră ambii preoţi.

Lucius îşi înălţă privirile înspre zeiţa scînteietoare.

— Preaînaltă mamă, mamă a zeiţei ! Din tamburină am mîncat, din cimbal am băut, îmi port coaja fructului şi pătrund sub haina ta de mireasă...

Lucius coborî în albie şi băieţaşul care-l însoţea se agăţă de el, cuprins de teamă. În sunetul prelung al trîmbiţelor, fu tîrît înăuntru, mugind, taurul destinat sacrificiului. Îmbrîncit şi lovit de cîţiva slujitori ai templului, pe jumătate goi, taurul îşi tîrşîi după el picioarele dinapoi, care-i erau legate. Acoperit cu aur şi flori, răcnind jalnic, sta acum pe platforma găurită de deasupra albiei. Archigallus vibra şi tremura, tobele răsunau puternic, curgea apă sfinţită şi cuţitul, sfinţit şi el, spintecă taurul de la urechi pînă la picioarele din faţă. Animalul se prăbuşi cu un muget înfiorător ; sîngele ţîşni gros, în valuri aburinde, peste scîndurile care se îndoiau, dar cînd începu să se prelingă în jos, printre

găuri şi crăpături, Jaflet ajunsese la intrare, strecurîndu-se printre credincioşii care se rugau şi cîntau. Dar cine intra cu căţeluşul său tocmai atunci cînd voia el s-o şteargă ? Prefectul poliţiei, cel care trebuia să-şi numească bunicul, totodată, şi tată. Şi alături de el : Akroates, pedagogul grec ; în urma lor, mai mulţi soldaţi cu spade şi scuturi. Aceştia se opriră chiar în faţa porţii templului, urmărind cu curiozitate spectacolul straniu. Tremurînd din creştet pînă în tălpi, Jaflet se piti în dosul unui stîlp.

Taurul, cuprins de spaimele morţii, nu mai făcea decît să horcăie şi să-şi zvîcnească picioarele. Sîngele şiroia acum în dîre grele peste Lucius şi micul său sclav. Plîngînd, micuţul sirian încerca să fugă, dar Lucius îl ţinea strîns cu o mînă ; în timp ce cu cealaltă îşi mînjea obrazul şi barba şi părul cu sîngele fierbinte. Şi rîdea, scoţînd sunete stridente ; înghiţea sînge, cu capul dat pe spate, cu pleoapele lipite şi nici un fir din toga sa nu mai rămăsese alb. Acesta era botezul ! De acum înainte începea o viaţă a faptelor, se sfîrşise cu lenevia ! Zeiţa îl primise într-însa, şi oricît de tare ţipa băieţaşul — era viaţa *LUI* cea care începea ! Şi continua să rîdă strident, răsuflînd pe gură şi suflîndu-şi sîngele din nări.

Lucius nu mai vedea şi nu mai auzea nimic, nici măcar hohotele batjocoritoare ale lui Akroates din poarta templului, care se ţinea cu mîinile de burtă de atîta rîs, cînd văzu tot teatrul. Cîţiva din mulţime îi atraseră atenţia să tacă, dar el continuă să rîdă pînă ce îşi făcu din nou apariţia Lucius, roşu şi pe dinăuntru şi pe dinafară ; barba, un cheag de sînge prins în bărbie ; părul, o pălărie de sînge. Îşi şterse ochii şi rămase în picioare, împrăştiind abur în jur şi asudînd în faţa chipului brobonit de umezeală al zeiţei. Dar privea mîndru împrejur, unde plutea o mireasmă dulceagă înăbuşitoare, apăsătoare.

În clipa aceasta, în toiul murmurului şi al cîntării pline de veneraţie, prefectul începu să vorbească răspicat, străduindu-se în acelaşi timp din răsputeri să-şi ţină căţelul, care aproape că turbase în orgia aceea de mirosuri.

— Atenţiune, doamnelor şi domnilor ! Atenţiune ! În numele împăratului Claudius, eu, Gajus Ennius, prefectul Romei, aduc la cunoştinţa comunităţii Cybelei, că augustul nostru erudit a binevoit să ridice toate îngrădirile legale care-i erau impuse acestei... hm... religii !

Preţ de o clipă fu tăcere... apoi începu dintr-o dată hilaria, şi nimeni nu mai ştia de sine. Ca un pîrjol se întinse turbarea, răcnetele îţi spărgeau urechile — un pandemoniu al ţiuiturilor de flauţi, răpăitului de tobe şi timpane ; în acest sabat al vrăjitoarelor, dezlănţuire de sabat a cimbalelor, tamburinelor şi castanietelor, se dezlănţuiră dansuri sălbatice şi mulţi, cuprinşi de o năprasnică plăcere, se retrăseseră pe ascuns în cîte un colţişor şi se scopiră. Se întîmplă ca într-un moment de luciditate, Lucius să dea cu ochii de hoţul din spatele stîlpului. Acestuia nu-i scăpă că fusese remarcat. Azvîrlindu-şi cîrjele, ţîşni în goană printre soldaţi, afară din templu.

— Jaflet, cel de la Amittus ! strigă Lucius. Hoţul de diamante ! Prindeţi-l !

Lăsînd o dîră de aburi în urma sa, mînjindu-i pe toţi, Jaflet se luptă să-şi facă loc spre ieşire, prin mulţimea dezlănţuită.

— După el ! le strigă prefectul oamenilor săi.

Şi iată-i alergînd pe străzile Romei, cel muiat în sînge şi poliţia, pe urmele lui Siddharta, dispărînd peste puţină vreme în păduri... Între timp, în templul curăţit, unde prefectul arestase pe mulţi dintre cei aflaţi în transă, Archigallus găsi cîrjele lui Jaflet şi strigă, cu glas răguşit :

— O minune ! O minune ! Mulţumiţi-i celei mai mari dintre zeiţe ! S-a petrecut o minune !

6

— Ei, zise Akroates, făcînd un gest cu mîna ; ceea ce aici este încă teologie, cu cinci sute de ani în urmă era la noi deja *artă*. Adică : depăşit şi reglementat. Vezi, de pildă, stupizenia asta cu Cybela ! Sau mai bine zis : treaba asta periculos de serioasă. Nădăjduiam să învăţ cîte ceva aici la Roma, dar un bărbat ca Sofocle al nostru avea în degetul cel mic mai multă înţelepciune decît toate creierele Romei luate laolaltă. Îi cunoaşteţi tragediile, domnii mei ? Într-una din ele, un anume Oedip îşi omoară, fără să ştie, propriul tată şi se căsătoreşte, de asemenea fără să ştie, cu propria sa mamă. Cînd descoperă aceste lucruri, simţindu-se vinovat din cauza dorinţelor tainice, incriminate de tabu-ul incestului, aproape că-şi pierde minţile şi-şi scoate ochii. Din punct de vedere psihologic, aceasta nu se deosebeşte cîtuşi de puţin de autocastrare, domnii mei, cîtuşi de puţin. Aşa este. Dar cine

este aclamat aici la Roma ? Attis, cel care se uneşte cu Cybele, care, bineînţeles, aşa cum ne relatează străvechiul mit, este chiar mama lui. Domnii mei, nu vă îngălbeniţi ? Păi, de ce aţi face-o, cînd pentru dumneavoastră asta este la ordinea zilei ? Şi Attis, în nebunia sa, de ce se castrează ? Poate cumva din cauza acestei legături cu mama sa, asemenea lui Oedip ? Nu, nu şi iarăşi nu ! Dimpotrivă, tocmai pentru că a avut şi el o aventură *normală* şi „şi-a înşelat mama". Totul este cu capul în jos ! Şi credincioşii — cei care au pur şi simplu un complex de tipul Attis — se castrează şi ei şi ucid taurul. Dar cine este acest taur, domnii mei ? Cine, da, cine ? Taurul este *tatăl*, tatăl, duşmanul şi concurentul care stă în cale. Să nu-mi veniţi mie cu de-astea, domnii mei. Asta înseamnă a întoarce lumea pe dos şi a deschide Hadesul !

— Oare unde întîrzie Lucius ? rosti Amittus, scrîşnind din dinţi de nerăbdare şi alergînd tot timpul în grădină ca să vadă dacă nu vine cumva.

— Şi zi, grecule, tu nu crezi într-un zeu ? întrebă prefectul, zîmbind şi continuînd să-şi mîngîie căţeluşul pe care-l ţinea în poală.

— Cum aşa ? Vorba e dacă este vreun zeu care să creadă în mine.

— Poate că eşti un bărbat înţelept sau poate doar un nătărău ; la urma urmei, nu contează. Iată-l pe Lucius.

Da, Lucius venise şi arăta ca un drac : acoperit de sus pînă jos cu sînge negru, prelins, în care se lipiseră mii de frunzuliţe şi de pietricele ; pe nas îi stătea un gîndac mort. Epuizat, buimac, se lăsă să cadă pe pernele de mătase.

— A scăpat ! spuse, gîfîind. Ne-am rătăcit prin păduri. S-a dus ! A ieşit din horă.

— Pe Polux ! Nu va scăpa de pedeapsa care îi este hărăzită ! spuse Amittus, mişcîndu-şi pumnul amenințător. Spune ce ştii, Gajus !

— Acest Jaflet nu este numai un hoţ de diamante, Lucius Pustus, ci şi un duşman al statului, uns cu toate alifiile. După cum m-au asigurat sclavii din cîteva case, s-a asociat cu elemente asociale, încearcă să strîngă răzvrătiţi şi plănuieşte un complot împotriva statului şi a tot ce ne este nouă sfînt.

— De unde ştiţi toate astea ? Se spun pe la colţuri ?

— Pentru un quinarius îţi spun destule. Pentru un denarius — şi mai multe. Şi apoi, pentru a scuti statul de cheltuieli prea mari, dispun în biroul meu de un anumit instrumentar, care face să curgă oamenilor cuvintele din gură — ca şi sîngele dealtfel. Dar mai bine să nu vorbim de sînge.

— Grija dumneavoastră pentru economie e o podoabă a caracterului, spuse Akroates, cu un zîmbet semnificativ.

— Vai, cum arăţi, Lucius ! continuă prefectul, netulburat. Grecul nostru crede că un roman n-are nici un pic de simţ pentru ironia domniei sale. Să-l lăsăm în credinţa lui. La ce bun atîta sînge, Lucius ? Nu-i nici măcar pentru binele statului. Ţi s-a lipit de nas un gîndac mort, dă-l jos. Aşa ceva nu se vedea în templele strămoşilor noştri. Din fericire, la noi întîlneşti numai doamne şi domni din cercuri mai bune, care răspund cu distincţie obligaţiilor lor religioase,

pline de bun-gust dealtfel, şi apoi întreţin liniştiţi conversaţii despre diferite probleme importante. La noi, raţiunea rămîne limpede.

— Şi inima, goală, replică Lucius. Ce ne facem acum cu acest Jaflet ?

— Ei, ce o să se întîmple cu el ? zise Amittus. Eu sînt stoic şi tind către o nepăsare plină de mîndrie ; dar dacă se întreprinde ceva contra statului cu sprijinul unui capital provenit de la mine, atunci totul are o limită. Şi în acest caz, nu mai cunosc decît două cuvinte : patrie şi dreptate ! dreptate şi patrie ! Situaţia e gravă, trebuie să se întîmple ceva.

— Într-adevăr, strigă Lucius. De fapte depinde totul.

— Duceţi-vă liniştiţi la culcare, spuse prefectul şi se ridică în picioare. Guvernul veghează.

— Tu nu iei lucrurile în serios, zise Amittus. Greşeşti. Fierbe fundamentul. Mîine voi ridica chestiunea în senat.

— Te pomeneşti că vom face cauză comună cu socialiştii din jurul lui Aristonicus şi Blossius din Asia Mică, interveni Akroates.

Prefectul clătină din cap şi se îndreptă spre uşă.

— Aştia sînt nişte idealişti, de familie bună, dar cam prostuţi. Se prea poate că fac cauză comună cu sclavii şi cu proletarii, în aşa-numitul lor stat al soarelui, stat liber, dar aceia n-au încredere în cei de sus. Dealtfel, asta nu-i lipsit de orice motiv...

— Aia au o poziție greșită, îi spuse cu fermitate Jaflet germanului. S-au oprit aici și în sinea lor vor rămîne întotdeauna pe loc. Nașterea nu se poate șterge. Cît privește fuga peste Alpi înspre nord, nici nu poate fi vorba. Nu, noi trebuie să ne ținem de planul meu : voi umbla atîta vreme din bucătărie în bucătărie, pînă ce voi fi adunat o armată... Am învățat multe — pentru o răzmeriță nu pot fi folosiți oamenii care au un dumnezeu, oricît de săraci și de asupriți ar fi ei. Trebuie să ne ținem de sufletele nelegate, libere — asta vrea să însemne : de cei descumpăniți. Ăștia sînt oamenii noștri.

Zicînd acestea, se depărtă. Ceea ce se lipi de acum încolo de el nu fu zumzetul și murmurul rostirii formulelor magice și nici imaginea preoților căzuți în extaz, ci aroma bucatelor, vînat și compot, și privirea istovită a sclavilor, lac de sudoare, cu șorțurile lor de piele. Chipul lui morocănos îi speria cînd îl vedeau uitîndu-se înăuntru prin cîte o fereastră laterală și priveau cu temere în jur ; dar el le făcea semn să păstreze liniște. Cu degetul dus la buze, îi dădeau drumul înăuntru și-l primeau în cîte o cămară, pe după lăzi și unelte. Ce avea de comunicat, atît de rătăcit, în pragul serii ? Vînt și ploaie în jurul casei — cum suna mesajul ?

Libertate !

Să fie cu iertare, ce-a zis ? Ce înseamnă asta ? Ce fel de obscurantist o mai fi și ăsta, care folosește vorbe atît de ciudate ? Nu cumva e un mucalit, trimis de vecini ? N-are decît să se apropie, să-și dea jos masca ; a mai rămas și ceva vin de la masă. Răscoală !

Auzul funcționează bine, firește ; numai mintea e puțin mai trîndavă. Răscoală ? Cum răscoală, ce fel de răscoală ? Așadar, nu-i de glumă ? Mă rog, să-i dea drumul.

Și Jaflet începea și vorbea despre răzbunare, bani și Siddharta ; vorbea cu glas aspru, șuierat și cu mișcări stîngace ale mîinilor. Îi apuca de pulpanele hainelor, îi scutura, cu gura la urechea lor, cu ochii de veghe... Mulți, palizi și șovăielnici, dădeau înapoi, dar erau și dintre aceia care îl urmau. Își puneau deoparte șorțurile și-l urmau la apeduct, cu ochii dilatați și mîinile tremurînde. Seară de seară erau cîțiva care-l urmau prin întuneric : uneori doar unul, uneori nici unul și alteori cinci. Ba, odată au fost chiar treisprezece. Se umpluse pilastrul. Unde se strîng tot mai mulți oameni, se umple locul — cine nu recunoaște asta ? Putem să recunoaștem cinstit : pilastrul s-a umplut mult prea mult. Ajunsese-seră să stea în încăperea rece și întunecoasă ca intestinele în pîntec, atît de înghesuiți unii într-alții. Doar la orele amiezii se strecura, printre crăpăturile dintre pietre, suficientă lumină pentru ca oamenii să se poată recunoaște oarecum între ei. La început, unul dintre revoluționarii răzvrătiți răsculați, călcat pe nervi de noaptea care nu se mai sfîrșea, scosese, din proprie inițiativă, o piatră din zid, încît se deschise o fereastră mare, prin care pătrunse dintr-o dată soarele, orbitor și mîngîietor în același timp. Dar la porunca lui Jaflet, fu bătut pînă la sînge și trebui să potrivească din nou piatra în zid.

— Numai unirea face posibilă rezistența, îi spuse Jaflet, cu sprîncenele ridicate, germanu-

lui. Aceasta este o lege de nestrămutat. La rîndul ei, unirea este rezultatul unei discipline severe şi a recunoaşterii necondiţionate a principiului conducător. Numai prin conducător sînt oamenii uniţi între ei. Nimeni n-are dreptul aici de a acţiona pe cont propriu, ori după părerea lui personală. În ceea ce mă priveşte, aceasta nu este un drept, ci mai degrabă o datorie. Totul ţine sau se prăbuşeşte, în funcţie de supunere.

Germanul dădu din cap aprobator şi tăcu. Tăcu, avîndu-şi părerea sa proprie. Peste Alpi, către libertate ; dar deocamdată trebuia să tacă. I se oferi însă ceva mai des prilejul să vorbească, odată cu punerea în folosinţă a celui de-al doilea pilastru, a cărui conducere Jaflet i-o încredinţă lui.

Noapte de noapte, şi în număr din ce în ce mai mare soseau sclavii, buluc. De cîteva zile, Jaflet nu se mai ducea personal, din bucătărie în bucătărie, căci alesese pentru această sarcină şi instruise cu grijă o serie de agenţi, meşteri la vorbă, el retrăgîndu-se pentru pregătiri spirituale. Deşi pilastrul avea dimensiuni respectabile, totuşi, într-una din seri, cînd recrutorii apărură cu patruzeci şi trei de oaspeţi, înghesuiala fu într-adevăr prea din cale-afară. În acea noapte nimeni nu mai putu să stea întins pentru a dormi ; lipiţi unul de altul, spate în spate, genunchi lîngă genunchi, indivizii bărboşi stăteau pe pămînt, ghemuiţi, în mirosul pestilenţial al propriilor lor excremente, blestemînd şi înjurînd că se lăsaseră păcăliţi, că nu se mai puteau întoarce, că erau într-o capcană, candidaţi la moarte. Dar, într-o cuvîntare, Jaflet

îi numise „bărbaţi liberi“ şi ştiu să se descotorosească de furia lor, îndreptînd-o împotriva celor bogaţi. Aceştia le sînt duşmanii. Cum ar putea el, Jaflet, să fie duşmanul lor vreodată, el, care este sărac şi asuprit ca şi ei ! Adică, fireşte... sărac ? Zîmbind cu şiretenie, îi întrebă dacă ştiu cumva de unde vine mîncarea care li se aduce în fiecare noapte. Căci, într-adevăr, vine. Pentru că există mijloace care aparţin tuturor... şi le arătă diamantul.

— Iată răzbunarea, zise...

Piatra scînteia precum o stea de noapte în ochii bărbaţilor care se strînseseră în acest pilastru de pretutindeni, din toate direcţiile. Acesta era omuleţul lor cu forţe miraculoase, puse în slujba răzbunării... Oamenii se săltară un lat de palmă de la pămînt şi începură să-şi spună unul altuia, pe şoptite, la ureche, la ce o să-i supună pe foştii lor stăpîni şi ce-o să le facă. Germanul asculta, dar stăpînul lui era deja mort şi atunci se gîndi la munţi şi la libertatea din nord...

În noaptea următoare — era lună plină — jumătate din cei adunaţi se strecurară, sub conducere germanică, pînă la celălalt pilastru gol pe dinăuntru, aflat la o sută de metri depărtare şi pregătit anume pentru aceasta. Fusese un marş periculos peste cîmpul negru, în coasta Romei, dar reuşise. Jaflet se uită în urma lor şi dintr-odată îşi simţi gîtlejul strîns de spaimă. Oare cîtă vreme vor mai merge lucrurile bine ? De fapt, era o minune că nu se încurcaseră de mai demult. Nu trebuia să se fi întîmplat decît o spărtură în conducta de apă, pentru care să fi

venit un inginer cu lucrătorii săi, și totul ar fi fost pierdut. Desigur, inginerul ar fi putut fi ucis, la fel și muncitorii, dar, oricum, cauza ar fi fost pierdută. Tremurînd, Jaflet rămăsese cu ochii ațintiți în noaptea neagră, deși nu mai era nimic de văzut. Cu un gest mecanic, pipăi piatra lipită de trupul său și simți colțurile ascuțite ale răzbunării. În spatele lui auzi murmurul și rînjetul celor rămași, iar sus, apa curgînd... Deodată, își scutură capul. Trebuie să plecăm de aici cît mai repede cu putință, gîndi el, altminteri s-a terminat cu noi.

7

În al doilea pilastru, după cîteva zile, germanul începu să vorbească prudent despre Alpi, ca despre o posibilitate deschisă. Dar după chipurile neîncrezătoare, văzu că trebuie să tacă. Îl priveau toți cu ochii lui Jaflet — ochi care năzuiau către un sfîrșit, și nu un început. Ultimii dintre cei recrutați, pe care ar fi putut eventual să-i influențeze, fuseseră duși cu toții la pilastrul lui Jaflet, unde erau îmbibați de gîndurile sale și, pe deasupra, orbiți de diamantul răzbunării. Apoi, cînd deveni iarăși prea plin la Jaflet și sosi și la german o nouă coloană, aceasta era compusă doar din cei mai vechi, pe care-i știa dinainte și care-l considerau pe Jaflet infailibil.

Curînd, germanul băgă de seamă că prestigiul său nu se putea măsura nici pe departe cu cel al comandantului. În fiecare clipă se stîrnea cîte un scandal sau mici încăierări, pe care de-abia

știa cum să le potolească. Se simțea descurajat și nu era în stare să intervină și să pedepsească, așa cum se întîmplase atunci cînd îi despicase țeasta evreului Jithream. I se părea că stă pe o suprafață înclinată și că alunecă încet spre o prăpastie. Uneori, ațipind pe pietrele umede, avea senzația că o nenorocire cumplită stă ascunsă după orizont și-și scoate doar din cînd în cînd capul, spre a vedea dacă a sosit momentul. Nu peste multă vreme, bărbații aceștia care zăceau în jurul său, dormitînd sau jucînd zaruri, își vor măcelări, în cel mai bun caz, vechii patroni, în fel și chip. Și după aceea ? Ce va mai fi ? Nici ei nu vor ști ce să facă mai departe, nu vor mai avea nici o cale precisă. Cît despre Jaflet, era destul de probabil că, după atingerea țelului, își va fi pierdut forțele care-l mînau acum. Deprimat, germanul își scutură capul ; în fața ochilor i se înfățișa, clar, sfîrșitul, dar nu se simțea în stare să intervină cu ceva. Nici nu simțea într-însul forța necesară, era ca și cum Jaflet și piatra sa l-ar fi paralizat. Pe deasupra, îl lăsa rece chiar și faptul că totul fusese finanțat cu banii lui. Jaflet își avea diamantul. Era un obiect nevandabil ; din punct de vedere economic se putea considera tot atît de bine că n-au nimic, de fapt, aveau forță și avuție. Aveau diamantul...

Așa gîndea germanul. Iar în ceea ce-l privea pe Jaflet, în cele cîteva luni care se scurseseră de cînd fugise din cauza lui Amittus, personalitatea lui se încolăcise ca niște liane în jurul unui cadru alcătuit din ură și dorință de răzbunare, și se încolăcea din ce în ce mai strîns, mai cum-

plit. Gîndirea lui îşi pierduse severitatea şi se mişca acum cu o agilitate de gladiator. Nu mai avea încredere în german. De vreme ce el însuşi se schimbase, se întîmplase şi cu germanul cel puţin tot acelaşi lucru, doar că pe acesta nu te mai puteai bizui. Bărbatul care tăcea întruna şi pe care abia dacă-l mai asculta cineva, era oare acelaşi cu uriaşul pe care-l proclamase cîndva tată şi inspirator ? Jaflet era foarte îngrijorat.

Aici, în pilaştrii aceştia atît de lesne vulnerabili, cu atmosfera lor pestilenţială, nu era mai puţin primejdios decît pe Vezuviu ; şi nici cu germanul nu era în regulă. Trebuia să treacă, pe cît de iute cu putinţă, la hotărîri — ceea ce se întîmplă dealtfel, într-o noapte, cînd îl trezi din somn un locatar al celuilalt pilastru, sălbăticit de-a binelea. Dincolo se încinsese o bătaie între meseriaşi, şi germanul n-avea nici o putere. Înşfăcînd o rangă de fier, Jaflet fugi cît putu de repede într-acolo. Auzi de afară ţipetele şi dădu buzna înăuntru, cuprins de spaimă şi de furie. În întunecimea aceea, izbucnise un vacarm groaznic. Trupuri care gemeau, ori urlau, se ridicau în faţa lui şi din toate părţile se auzeau bufnituri înfundate, lovituri şi cîntul subţiat al celor sugrumaţi.

— Încetaţi ! răcni el. Ei, drace ! Fire-aţi voi să fiţi !

Şi ranga se roti ţiuind prin aer şi pocni cu toată forţa spinări şi capete, încît se auzeau numai trosnete şi icnituri. Poate se nimereşte să fie şi germanul printre ei, gîndi el.

Numaidecît se făcu linişte ; abia ici şi colo cîte un vaiet sau un horcăit. Apoi, dintr-o dată, începu iarăşi unul să zbiere, să hohotească, să urle şi să-i izbească pe cei din jur. Cu o lovitură, Jaflet îl puse la pămînt şi pe acest nebun.

— Mai degrabă ar trebui o femeie, auzi el glasul germanului — şi îşi dădu seama că acesta era deocamdată în viaţă, dar numai deocamdată.

— Nu v-o iau în nume de rău, vorbi Jaflet în întuneric, dar dacă este vreunul pe care nu l-am lovit de moarte, să ştie că a fost numai datorită întîmplării. În curînd veţi avea femei. În noaptea care vine, o pornim.

În noaptea următoare au şi pornit-o. Jaflet i-a încredinţat, spre comandă, germanului o grupă de cercetaşi : o sarcină nu deosebit de importantă — levantinului care acoperea retragerea îi revenea o răspundere mult mai mare — dar, oricum, era o sarcină ; aceasta pentru că el avea banii şi Jaflet nu voia să-i deruteze pe ceilalţi, procedînd prea repede la degradări, din care ar fi dedus că nici comandanţii nu sînt chiar de neclintit — adică nici el însuşi. Dar poate că subaprecia însuşirea lor de a se lăsa frămîntaţi ca un aluat.

Numise cîţiva sergenţi şi, în grupe de cîte zece, o luară prin păduri şi peste munţi, înspre interiorul ţării. Cînd răsări soarele le trebuiră cîteva ore bune pînă să li se obişnuiască ochii din nou cu lumina. Pentru prima dată putură să se vadă unii pe alţii cei care, între timp, deveniseră camarazi. Făceau baie, înotau şi se bucurau de libertate. Spre seară, Jaflet dădu semnalul de oprire într-un loc deschis, pe o co-

lină împădurită. În lumina amurgului, el se îndreptă spre germanul care stătea sprijinit de un copac și, cu un băț, desena pe nisip o regiune muntoasă.

— Ce desenezi acolo ?

— Nimic, răspunse germanul, ridicîndu-și privirea. Mă jucam și eu, așa. Și șterse totul cu piciorul.

— Ești obosit, zise Jaflet după cîteva clipe.

Germanul dădu din cap, aprobator.

— Da, sînt obosit, rosti el și rupse bățul în două. Dar nu din cauza alergăturii.

— Ar trebui să-mi dai mie banii.

Germanul își ridică din nou privirea și Jaflet se uită țintă în ochii lui. Celălalt dădu din cap și-i dădu banii. Ceva mai tîrziu veniră cîțiva care se așezară pe iarbă, lîngă pom, și-l întrebară pe german ce-i spusese comandantul. Germanul clătină din cap și le vorbi despre Alpi și despre libertatea nordului.

— Ce spui ? exclamaseră bărbații. Doar *sîntem* liberi !

— Asta e ceea ce credeți voi !

A doua zi, trebuiră să facă toți exerciții, timp de zece ore și să-și pregătească un arc și cincizeci de săgeți. A treia zi, timp de zece ore s-a tras la țintă și s-a exersat aruncarea cu cuțitul.

În săptămînile care au urmat, duzini întregi de oameni care trebuiau să procure hrană și materiale au căzut în mîinile patrulelor de recunoaștere. Nenumărate moșii ale latifundiarilor au fost apărate cu străşnicie ; pînă și păstorii cei pe jumătate goi, rareori se întîmpla să nu

nimerească în plin. Micile patrule ostășești pe care le mai întîlneau în cale, o luau de obicei la goană, văzîndu-se în minoritate. Astfel, după două luni, locul acela deschis de pe colină deveni o adevărată tabără militară. Peste o jumătate de an existau alte zece de acest fel, așezate pe un teritoriu destul de întins. Fiecare cuprindea nenumărate corturi, bucătării din care se înălța fumul, ba chiar și clădiri de piatră ; din ateliere, unde se făureau piesele mari pentru artilerie, răsuna, cît era ziua de lungă, scîrțîitul fierăstraielor și bubuitul loviturilor de ciocan. Se făceau apeluri și exista o ierarhie a ofițerilor. Cel subordonat în grad era obligat să-și salute, reglementar, superiorul. Existau, de asemenea, pedepse corporale, dar și avansări, distincții. Bucătarul unui patrician oarecare, devenit acum centurion, putea să-i aplice, celui cu care își împărțise înainte soarta, pedeapsa cu carcera. Dacă vreunul vorbea cumva de zei sau zeițe, indiferent dacă despre Osiris, Cybele sau Crestos, era ucis pe loc. Felul morții se hotăra în funcție de modelul divinității — un spectacol la care asista întotdeauna comandantul suprem, considerat de către toți ca specialist în materie.

Existau și femei. Ofițerii aveau cîteva femei numai pentru ei, cu dreptul de a le schimba, dar nu în cursul aceleiași săptămîni ; soldații aveau un bordel. Recruți proaspeți, pînă mai ieri încă sclavi, care ajunseseră într-una din tabere cu sprijinul unor duzini de mijlocitori, umblau zile de-a rîndul de colo pînă colo, ca niște smintiți, oscilînd între furia absurdă îm-

potriva cîte unui cunoscut vechi din timpul sclaviei, pe care-l întîlneau acum ca ofițer de rang superior și care punea să-i biciuiască, și bucuria absurdă că toate acestea erau ei înșiși. Taberele acestea uriașe, toate armele, trăsurile și drumurile, miile acestea de lucruri le aparțineau lor, și nu romanilor. Blestem pe capul acestora ! Dar ce importanță aveau toate acestea ?

Germanul — cum îi spuneau cu toții, fără să-i spună pe nume — n-avea nici o singură sarcină sau funcție în cadrul acestui întreg care, datorită cîtorva sute de toboșari răsfirați în toată țara, devenea din ce în ce mai mare ! Pentru cei mai mulți, germanul ajunsese să reprezinte o apariție legendară și de neînțeles : pe de o parte, era un bărbat fără drept de vot în adunările mai marilor, un obsedat care își pironea ochii obosiți pe coamele Alpilor și pe libertatea nordului ; pe de altă parte, era aproape tot atît de mare ca marele Jaflet, comandantul, fiind cel mai vechi tovarăș de luptă al său și omul lui de finanțe. Era cu adevărat de neînțeles, ceva de legendă. Uneori, seara, cînta. De cele mai multe ori stătea cu caii. Era însă mai sănătos să te ții la zece pași de el ; sfatul acesta li se dădea și puștilor, care erau adesea văzuți în preajma lui, cîteodată plîngînd, în timp ce el tăcea. Niciodată nu era văzut împreună cu Jaflet.

Jaflet, în costumul său patrician de călătorie, din piele de o culoare roșu închis, locuia în cartierul său general, de piatră, în mult temuta cameră a diamantului. O santinelă îl anunță pe

instructorul de la tabăra a șaptea. Jaflet dă din cap. Îl aude intrînd, dar nu se întoarce. Știe că omul stă în poziție de drepți, ca un brad, și că ar sta ziua întreagă așa, păstrînd tăcere, dacă nu i-ar adresa cuvîntul.

— Ce e ?

— Consider de datoria mea să vă atrag atenția asupra... germanului, stăpîne.

— Ce e cu el ?

— Vorbește despre Alpi și despre libertatea nordului, cum obișnuiește el să zică.

— Ei și ? Știm cu toții acest lucru. Așa-i place lui.

— Ieri le-a explicat cîtorva recruți cum ar putea ajunge acolo, adică drumul pînă acolo.

Jaflet se întoarse, încet.

— Așa ? rosti el. Drumul ? Ia te uită ! După ce stătu o clipă pe gînduri, îi făcu celuilalt cu ochiul : era cea mai mare recompensă. Dă-mi să-ți văd cuțitul.

Instructorul i-l arătă.

— Frumos cuțit. Adă-l încoace pe domnul acesta german.

Peste zece minute, în timp ce Jaflet contempla, surîzînd, diamantul așezat pe un stativ de aur, deasupra unei măsuțe de marmură — așadar peste zece minute, germanul se afla în cameră, cu instructorul în urma lui.

— Unii ar vrea să plece de aici, spuse Jaflet. Știai asta ?

Germanul dădu din cap.

— Răspunde : știam, și stai drepți !

— Nu, Jaflet, zise germanul, să lăsăm asta.

Jaflet îi aruncă o privire instructorului şi apoi se uită din nou la german.

— Hm... Voiai să le ajuţi să fugă ?

— Poate că da, răspunse germanul, trecîndu-şi palma peste ochi. De fapt, nu mai ştiu nimic.

— Zău ? Ţi-ai pierdut cumva minţile, tinere ?

— Ascultă-mă, Jaflet. Îmi dau foarte bine seama că instructorul stă în spatele meu şi că nu peste mult timp mă va înjunghia. E cel mai bine să se întîmple aşa, înţelegi ? Sînt singurul care ştie cum ai... Aici amuţi şi arătă înspre diamantul despicat. Se poate întîmpla şi asta... Orizontul, Jaflet, orizontul... Doar cîteva zile şi aş fi trădat totul la Roma. Ce să-ţi spun ? Ce ştii tu din toate astea ? De mult nu mai ştiu cine sîntem şi ce vrem să facem propriu-zis...

— Ai terminat ?

Germanul ridică din umeri.

— Atunci întoarce-te !

Germanul se întoarse către instructor, care-i rîse în faţă şi-i înfipse cuţitul în burtă.

— Excelent, rosti Jaflet, făcîndu-i cu ochiul.

8

Ura şi pofta de răzbunare a lui Jaflet deveniră mai puţin vehemente, dar mai adînci şi mai intense. Cînd armata ajunse la şaptezeci de mii de oameni, dădu poruncă să se înceteze recrutările, să fie izolate punctele nevralgice de evoluţie, să se adune şi să se grupeze forţele, pregătindu-se totul în vederea loviturii decisive. Atîta vreme cît numai la tîrgul din Roma erau vînduţi la mezat, într-o singură zi, zece mii de sclavi, avea posibilitatea să-şi adune, fără efort, încă o dată atîţia oameni cîţi avea, dar timpul îl zorea. La Roma, chiar dacă nu se bănuia amploarea acţiunii, se ştia de mult că în adîncul ţării se pune la cale ceva.

Dar în ultimul timp rapoartele trădătorilor din rîndul personalului organelor administrative ale guvernului, ca şi ale spionilor de la curte, ajunseseră tot mai neliniştitoare. Cei din suita împăratului începură să devină nervoşi (nu însă şi împăratul : el citea). În repetate rînduri se discutase şi în senat nenorocirea care ameninţa ţara şi cetăţenii cereau să se treacă la fapte.

Aşadar, orice amînare apărea ca lipsită de răspundere. În două săptămîni întreaga reţea de spionaj şi de legături, care împînzise toată ţara, fu lichidată şi armata era gata de plecare. Jaflet fixă traseele, ba chiar şi cartierele care reveneau în grija fiecărui grup de armate şi, în sfîrşit, adunînd pe comandanţi în camera diamantului, le comunică ultimele ordine. Dealtminteri, observară cu toţii lipsa diamantului. Stativul era gol. În mijlocul încăperii stătea Jaflet, care anunţă, cu glas sumbru, primul obiectiv : izbînda în bătălia ce avea să se dea pe cîmp. Abia după aceea se putea trece la distrugere şi la acte de răzbunare. Cel care ar atenta la ceva înainte

de acest moment, urma să fie osîndit pe loc. Toate forțele trebuiau să rămînă unite, în vederea bătăliei.

Cele șapte legiuni se puseră în mișcare, asemenea unor șerpi uriași. Fiecare legiune era alcătuită din cîte zece mii de oameni și se apropiau de Roma pe furiș, fiecare din altă direcție. În tabere rămăseseră doar cei bolnavi ; din motive psihologice, o eventuală înfrîngere nu intra în calculele lui Jaflet. El însuși călărea în fruntea unei legiuni de elită. Diamantul, care se afla din nou la vechiul său loc — între picioare — ajunsese să-l incomodeze, mai ales cînd i se cabra calul. Nu simțea cîtuși de puțin ceva de felul triumfului, văzînd cum trece prin păduri și cîmpii armata aceea disciplinată, cu sutele de cai și căruțe și ariergarda, compusă din femei și bucătării. Inima îi bătea la fel de liniștit ca totdeauna, ochii îi erau limpezi. Faptul nu-l mira. Totul se înțelegea de la sine. Se îndrepta din nou spre Roma, pentru a-i pregăti sfîrșitul. Acel ceva incomod dintre picioare îi dădea o mare siguranță : armata era de neînfrînt. Diamantul își trăgea forțe titanice din sfere de nepătruns și de neatins.

Legiunea sa o luă pe același drum ca în urmă cu mai bine de un an ; aveau să iasă la apeductul pe care, între timp, pusese să-l otrăvească. Poate că și acum se mai aflau în pilastru cîrjele sale. Își puse în gînd ca, după cîștigarea victoriei, să se ducă să le vadă... După victorie ? În dosul acestui cuvînt „după“, surprinse o pustietate de gheață — și în aceeași clipă știu că n-avea să mai existe un „după“. Va cădea, era sigur, dar asta nu conta. Era în regulă.

Dar îl înspăimîntară niște comunicări primite de la celelalte divizioane. Întîlnind în cale sate și conace, soldații au fost dintr-o dată de nestăpînit ; n-au mai ascultat de nici o poruncă ; au prădat, au pîrjolit și s-au îmbătat după pofta inimii. Pentru trei dintre legiuni, nici nu mai putea fi vorba de vreo înaintare. Jaflet porni în goană către următoarea legiune ; fumul și flăcările îi indicau, din depărtare, calea. Comandanții nu știau ce să mai facă ; erau cu miile cei care, beți, sforăiau în mijlocul ruinelor și al morții. Ca să-i sperie, Jaflet puse să fie spînzurați cîteva sute dintre ei și galopă înspre altă legiune, unde îl aștepta o priveliște asemănătoare. O a treia legiune se distra cu lupte de gladiatori ; aici, ofițerii nu se împotriviseră trupelor. Rolurile se inversaseră : mii de sclavi stăteau, chiuind și aplaudînd, în timp ce pe un ring marcat, patricieni luați prizonieri se luptau între ei pe viață și pe moarte, cu sape și năvoade. Cînd văzu una ca asta, lui Jaflet i se păru că soarbe nectar, dar strîngînd din fălci, puse să fie măcelăriți patricienii și totodată o sumedenie de soldați, printre care și cîțiva ofițeri cu grade inferioare.

Peste o săptămînă — cînd bătălia ar fi putut fi deja cîștigată — situația era extrem de încîlcită, de necuprins cu privirea. Două din legiuni se întîlniseră într-o pădure unde avuseseră loc ciocniri și pierderi considerabile de ambele părți. O a treia, legiunea de artilerie, era dispărută cu

totul. Se auzea întruna doar de jaf, crimă și incendiu. Cu aprovizionarea, calculată doar pe trei zile, lucrurile șchiopătau serios, ceea ce era într-adevăr foarte prost, căci acuma oamenii erau mai mult sau mai puțin *nevoiți* să jefuiască, așa încît soldații nu mai știau ce era de făcut. La Jaflet începură să ajungă tot felul de vești despre rebeliuni și dezertări.

— Cauza încă nu e pierdută, îi spuse el, hăituit, secundului său, dar acestuia nu-i scăpa felul cum își mușca Jaflet unghiile. Una peste alta, a trebuit să dispun uciderea a două legiuni ; a treia a dispărut, dar chiar dacă am fi numai pe jumătate din cîți sîntem acum, tot am putea cîștiga. Diamantul meu... nici nu poate fi vorba că...

Un curier sosit de la Roma anunță că orașul a trecut la pregătiri febrile de înarmare ; pînă alaltăieri, ar fi putut fi luat aproape fără lupte și ciocniri. În cercurile bogătașilor, lumea era înverșunată, mai ales din cauza luptelor de gladiatori de care auziseră ; dar și soldații care, în majoritate, veneau din satele de la șes, erau înverșunați și gata de luptă. Mulți dintre sclavii care se temeau de represalii, pentru că nu intraseră în rîndurile lui Jaflet, se înscriseră acum ca voluntari ; erau cu osebire din cercurile celor mai religioși. Umăr la umăr cu asupritorii lor, voiau să lupte și să moară pentru cauza asupririi lor.

— Încă nu e totul pierdut, mormăia Jaflet, dar atît comandantul secund cît și curierul văzură că-și rupsese pînă la sînge unghia degetului

mare. Vom cîștiga regrupîndu-ne, chiar și fără artilerie — nimic nu e mai sigur ca asta ! Ne aflăm la o depărtare de patru ore de oraș ; două dintre legiuni au încă moralul excelent, celelalte două fac, împreună, cît una bună. Dreptatea o avem de partea noastră ; răzbunarea e dreptul nostru ; diamantul e sfînta noastră pecete ; putem face ce vrem din această țară. Romanii ne-au adus aici din proprie inițiativă. În Italia nu mai sînt romani adevărați, aceia se află în colonii. Ne-au luat țara, acum le-o luăm noi pe a lor !... Spui că se înarmează, curiere ? întrebă el apoi, nesigur.

— Intens, stăpîne ! Împăratul a decretat stare de asediu.

— Acest șoarece de bibliotecă ? Înainte ! Nimic nu e pierdut ! Nici de data aceasta omul și cărțile nu vor învinge sîngele !

— Dar se înarmează *intens* stăpîne !

Cuprins de febra înarmărilor, tremurînd, Amittus bătea cu amîndoi pumnii în masa prefectului.

— Lupte de gladiatori ! zbieră el. Lupte de gladiatori între oameni ca tine și ca mine ! Blestemată șleahtă de slugi ! Oameni ca tine și ca mine !

— De !... exclamă prefectul.

— Ce „de“ ! Nici un „de“ ! Pe Pollux, o să le venim noi de hac bandei ăsteia de porci ! Auzi, lupte de gladiatori !

— Vedea-te-aş pe tine, unchiule, zise Lucius, pe tine şi pe Gajus Ennius, doi celebri gladiatori — ţţţţ !

— Ia ţine-ţi gura, auzi ? Mucosule ! Îţi poruncesc să taci ! Aţi înnebunit de-a binelea cu toţii. Dacă nu căscăm ochii, ne pomenim că ne taie la toţi beregata banda asta nelegiuită a lui Jaflet ! Ce-a spus împăratul ? Haideţi, daţi-i drumul, ce-a zis ?

— La urma urmei, ce fel de stoic eşti tu, Amittus ? întrebă prefectul. Află că mă uimeşti.

— N-ai decît să fii cuprins de uimire cînd te vei bălăngăni de-o cracă, şi lasă-mă acum cu filozofia ! Te-am întrebat ce-a spus împăratul ?

— Împăratul citea. Stătea mulţumit într-un colţ, cu cartea în mînă. Am vorbit cu împărăteasa.

— Şi ? Ea ce-a zis, ce părere are maiestatea sa ? Pe Hercule, zău, spune-odată ! Tot oraşul e înnebunit, iar tu stai şi-ţi cauţi cîinele de purici.

— La început, venerata mamă a ţării noastre a fost destul de liniştită. M-a ascultat şi a încercat să bagatelizeze pericolul. Cînd am văzut cum stau lucrurile, am lăsat baltă expunerea mea abstractă, cu caracter informativ, şi i-am descris cîteva detalii picante şi sugestive, care ne ajunseseră la ureche. De pildă, între altele, i-am vorbit de luptele de gladiatori, în care rotofeiul de Octavianus Quirinus, nepot al împăratului, se pare că ar fi fost omorît de predecesorul meu Publius Gallus, ceea ce, dealtfel,

este de mirare. Aş fi fost în stare să pariez pe Quirinus.

— Blestem ! În sînge să se înece toată adunătura de sclavi. Şi după aceea ? După aceea ?

— Apoi, iubita noastră prinţesă m-a uimit. A alergat la împărat, i-a smuls cartea din mînă şi pot să spun că i-a dat cu ea în cap, strigînd : „Ai să ajungi să citeşti sfîrşitul imperiului tău în prăpastie !" Şi i-a mai acordat sublimului împărat Claudius un titlu care, după ştiinţa mea, n-a existat pînă acum în etichetă. Nu mai rîde atîta, Lucius Pustus, căci în curînd va trebui să lupţi şi tu, ba chiar s-ar putea să mori.

— Nici nu vreau altceva. Tînjesc după fapte !

— Şi după aceea ? Ce-a spus împăratul ?

— „Mesalina ! a exclamat el, sculîndu-se din jilţ şi mîngîindu-şi scăfîrlia ciocănită cu propria şi augusta ei mînă. Tu te încurci cu condamnaţii şi muribunzii, îţi cauţi fericirea pe pragul morţii, dar ce m-aş face eu fără tine ?" Apoi mi-a dat instrucţiuni să decretez, în numele său, starea de asediu, ceea ce s-a şi făcut între timp.

— Ştiţi ce vrea să însemne asta ? spuse prefectul, devenit brusc sever şi ridicîndu-se în picioare. Vom lupta pînă la ultimul om. Cives Romani sumus.

— Bravo ! strigă Lucius şi sări în picioare. Iată vorbe pe gustul meu ! Sîntem cetăţeni romani ! O, mamă, a zeilor mamă ! Acum îţi voi dovedi bărbăţia mea ! mai spuse el şi, uitîndu-se către cer, ieşi val-vîrtej din încăpere. La o parte ! La o parte ! strigă viteazul, alergînd pe coridoare. Mă duc să-mi iau armele. La o parte !

La poarta prefecturii se ciocni de Akroates și-l apucă de piept.

— Ești cetățean roman ?

— Nu ! rosti Akroates, dîndu-și capul pe spate. În fața ta se află un grec !

— Un spion ! strigă cu glas răgușit Lucius, agitîndu-și brațele. Un spion al lui Jaflet. Arestați-l imediat !

Pe dată se apropiară în goană cîțiva polițiști, care-l înșfăcară pe Akroates.

— Fapte..., murmură Lucius, debarasîndu-se de mulțimea care se strînsese iute împrejur. Fapte... nimic altceva decît fapte !

Apoi alergă în forumul arhiaglomerat unde se distribuiau, în diferite puncte, arme. Își încinse o sabie și-și făcu rost de un scut și de o lance. Anevoie și cu multă zarvă, catapultele uriașe, lungi de cîțiva metri și foarte înalte, fură tîrîte afară, prin învălmășeală, în suburbii, spre apeduct. Toți erau acum înarmați. Se știa că orașul este încercuit, dar pe chipuri teama de moarte se ascundea sub o paloare a fermității.

Înșiruiți în coloane lungi, cu muzica înainte, petrecuți de uralele mulțimii, soldații se îndreptau în pas de marș spre cele mai periculoase poziții. Din toate părțile se auzea sunînd răpăitul tobelor, cîntece și goarne. Călare pe cai, crainicii citeau proclamație după proclamație ; cetățenii erau prelucrați din punct de vedere organizatoric ; alte proclamații preveneau încontinuu populația să nu bea apă de la robinete ; deja muriseră nenumărați oameni din această cauză. Cu excepția femeilor și a copiilor pînă la doisprezece ani, toată lumea trebuia să se prezinte neîntîrziat la marginea orașului și să asculte ordinele care se vor da acolo. Sau cîștigau bătălia acum, sau trebuiau să reziste asediului timp de o săptămînă, cînd aveau să ajungă aici trupele venite în ajutor din sud. Femeile și copiii trebuiau să strîngă pe străzi materiale destinate baricadelor ; nimănui nu-i părea rău de nici un fel de mobilă. Într-o oră putea să țîșnească din păduri, pe la apeduct, o armată dușmană de cel puțin zece mii de oameni.

Lucius alergă acasă, reușind cu greu să scape de sub copitele unui regiment de cavalerie care se ivise brusc, în galop, pe după colțul lui Vicus Iugarius.

— Mamă, mă duc să lupt ! îi strigă el, emoționat, mamei sale, care zăcea bolnavă în pat, în atrium — băuse din apa otrăvită de Jaflet ; fusese însă bolnăvicioasă și schiloadă și pînă atunci.

— Dragul meu, să ai grijă de tine !

Lucius puse mîna pe micul lui sclav.

— Cîți ani ai ? îl întrebă.

— Zece.

— Doisprezece, strigă Lucius, învîrtindu-și scutul. Hai ! Ține un cuțit !

— Nu vreau să mă botez, urlă micul sirian.

— Nu mergem la botez, mergem să luptăm ! Și-l tîrî pe micuț în stradă, unde începu să-i amenințe pe trecători cu lancea.

— La o parte ! Dați-vă cu toții la o parte ! Vrem să facem fapte mari !

9

Ici și colo, printre copaci, începuse să se zărească puțin din Roma. Pe un front amplu desfășurat, legiunea se tîra la marginea pădurii, cu scuturile încă pe spinări, dar cu cuțitele în dinți, cu lăncile și săbiile gata de luptă. Pe o distanță de o sută de metri se auzeau frunzele foșnind și crengile trosnind, de parcă pămîntul din pădure ar fi prins viață oriîncotro priveai, totul se mișca îmbulzindu-se înainte, printre trunchiuri și tufișuri ; fiecare rază de soare care străpungea umbra făcea să sclipească oțelul unei arme.

— E un oraș care nici măcar nu poate fi apărat, șopti Jaflet comandantului său secund, în timp ce se tîrau. O dovedește însuși apeductul. Ei nu se așteaptă cîtuși de puțin să fie atacați dinspre interiorul țării. Înainte, conducta de apă trecea pe sub pămînt, știi doar, cazul lui Appius Claudius, care a construit și Via Appia. Acum orașul nu mai poate fi apărat cu nici un chip... Auzi cum sună goarnele ? N-aveți decît să sunați ! Ți-ai ales vreun tînăr ?

— Eu sînt din Napoli, stăpîne.

— Îi vine și lui rîndul. Eu trebuie să pun mîna pe un anumit Amittus, cu părul lățos. Dacă vezi pe vreunul așa, dă-mi de știre — asta e o poruncă. În rest, totul e clar ? Pînă la cincizeci de metri de liziera pădurii, de-a bușilea ; acolo se așteaptă semnalul cornului, apoi repede peste cîmpul deschis, pînă la apeduct și ocuparea acestuia. Pilaștrii sînt un adăpost excelent ; de acolo, de sus, lupta poate fi în bună măsură stăpînită.

— Dar știi că pretutindeni sînt instalați romani ?

— Într-o oră cei de sus vor fi jos și terminați. Ce-i cu legiunea lui Aietus ?

— Se află în partea de răsărit și așteaptă semnalul nostru.

— Am fost reperați ?

— Se pare că nu.

— Foarte bine. Ei vor trebui să taie legătura între apeduct și oraș. Ne oprim aici.

Comandantul secund ridică brațul și într-o jumătate de minut toate zgomotele amuțiră. Acum se auzea foarte bine larma orașului care, aidoma unei flori, se înălța din liniște. Din poziția sa mai avansată, Jaflet putea să parcurgă cu privirea cîmpia largă, unduindu-se în soare... De partea cealaltă scînteia și strălucea orașul, cu templele și locuințele sale pardosite ; vilele de pe Palatin se detașau în albastrul aerului, prin conturul lor clar și alb.

Nemișcat, Jaflet privea într-acolo, apoi se înecă brusc și, tremurînd, duse mîna la diamant, în timp ce-și lăsa obrazul să cadă în frunziș. „Piatră, ajută-mă !“, murmură el pătimaș, „răzbunarea mea... fă o minune și ajută-mă să-l ucid pe Amittus înainte de a muri și eu... Ave, ave...“

Degetele i se crispară ; se sili să se stăpînească, dar parcă de abia acum înțelegea cu adevărat ce cutezanță însemna această răscoală. Să se clatine totul pînă în cele mai îndepărtate col-

ţuri ale pămîntului, din Britania şi pînă în Armenia ; ar fi vrut să dărîme toată împărăţia lumii. Nu, nu el. Ci imperiul, care era el însuşi, avea să se prăbuşească. Va cădea şi el, dar nu înainte de a-l fi lovit de moarte pe cîinele de Amittus !

Ridicînd din nou capul, se mai tîrî încă zece metri, şi i se părea că simte miile de oameni răsuflînd şi tremurînd în spatele lui. Acum putea adulmeca mişcările trupelor de la marginea oraşului ; zări o coloană de călăreţi coborînd în galop Palatinul, văzu sclipirea armelor. Sus pe apeduct şi în spatele apeductului, din cînd în cînd, alergau de la un pilastru la celălalt, soldaţi şi cetăţeni înarmaţi pînă în dinţi. Oamenii lui erau încă prea departe în pădure ca să poată vedea ceva şi nici nu trebuiau să vadă, decît atunci cînd nu va mai exista nici o posibilitate de a da înapoi. Atunci frica lor se va dubla şi ei şi-o vor dezvălui chiar şi fără artilerie, şi în pofida oricărei organizări, a disciplinei, a curajului şi a simţului unităţii romanilor... răzbunare, de o mie de ori răzbunare ! Atunci Jaflet îşi dădu seama că se află în picioare, tăind văzduhul cu sabia scoasă din teacă.

Imediat răsună semnalul cornului, iar el, cu ochii injectaţi, o luă la fugă înainte, poticnindu-se. Soarele îl înşfăcă de ceafă, şi după încă o clipă de goană se opri, singur, în cîmpul liniştit. Ce se întîmplase ? Brusc, se întoarse.

La treizeci de metri în spate, legiunea sa, în rînduri strînse, şovăia la marginea pădurii, cît vedeai cu ochii. Oamenii, holbîndu-se şi cu genunchii îndoiţi, priveau spre strălucitorul centru al pămîntului, care-i zdrobea ca un cîntec. Dar nu numai ca un cîntec. Deja se auzea şuierînd prin aer, şi prima salvă lovi în plin rîndurile lor. Ai fi zis însă că priveliştea morţii şi vaietele celor răniţi le sporea veneraţia şi teama. Nu se clintea nici unul. În tabăra duşmană răsună un strigăt puternic. De acum înainte, îşi dădu seama Jaflet, totul e pierdut. Tăria morală se frînsese, forţele hotărîtoare se scurgeau, dar ce importanţă mai avea ? Simţea că parcă îi ţîşnea sîngele din ochi şi din urechi.

— Înainte ! urlă el, şi numaidecît năvăliră dinspre răsărit oamenii lui Aietus, care-l zăriră, dar nu-l mai auziră. Aidoma apei care ţîşneşte prin spărtura digului, la fel ieşiră şi ei, năvală, din pădure, zece mii de gîtlejuri care strigau şi urlau, fărîmiţînd soarele cu armele. Jaflet era încă singur în cîmpia care vuia de miriade de picioare ce se apropiau, tropăind. O a doua piatră şuieră deasupra lui şi cînd nimeri şi aceasta în legiunea paralizată, rîndurile se cutremurară şi oamenii, cu un răcnet cumplit, care asemenea unui satelit va înconjura veşnic pămîntul, se desprinseră de copaci, pornind în urma lui Jaflet.

Luate prin surprindere, trupele romane care ocupau apeductul rămaseră uluite preţ de treizeci de secunde. Nimeni nu se aşteptase la o a doua armată. Pe o distanţă de kilometri, un val cenuşiu, zgomotos, se rostogolea, hăulind, înspre ei ; de două ori cîte zece mii de oameni se apropiau tot mai mult, ca iadul însuşi. O clipă păru să se işte panică, soldaţii fiind gata să o ia la

goană, dar în spatele lor răsună brusc un glas, pe care-l înţeleseră cu toţii : „Cives Romani sumus !"

Atunci săgeţile începură să zbîrnîie şi să-i doboare pe primii dintre agresori. Dar nu pe Jaflet : orbit de sînge, el se poticnise şi ajunsese acum în mijlocul grosului armatei, ca un sclav printre sclavi. Aici nu era nevoie să fii trăgător de frunte ca să nimereşti : fiecare îşi atingea ţinta. Bărbaţii din primul şir căzură ca tot omul, ceilalţi trecură peste ei, pînă ce se înfipseră săgeţi şi în trupurile lor. Dar ce vrei, erau douăzeci de mii de oameni... Pînă şi artileria care trăgea în disperare devenise aproape ineficientă. Cînd ajunseră la apeduct, lucrurile se schimbară total.

Acum catapultele nu mai aveau nici o putere, iar de tras, se mai putea trage numai de sus în jos şi doar de către cei mai iscusiţi trăgători. Cine mai putea deosebi aici sclavul de roman ? Îi vedeai izbind, lovind, călcînd, despicînd. Cuvintele nu-ţi ajung pentru a putea descrie totul. Aici puteai învăţa ce înseamnă jelanie, horcăit, urlet, rîs. Fireşte, s-a rîs mult. Îl vedeţi colo pe libianul acela, un negru uriaş, care retează un cap ? N-apucă bine să se prăvălească trupul la pămînt, că sabia se şi întoarse împotriva lui, despicîndu-l pînă adînc în pîntece. Uite-l cum rîde ! Apoi se întoarce repede şi iată că vîrful armei sale iese la iveală din spinarea unui elev roman, dar pînă să înceapă din nou să rîdă şi să se lase cuprins de cine ştie ce altă idee, picioarele îi sînt secerate de un războinic din

colonii încît, cuprins de uluire, trupul cade, zdronc, la pămînt. Războinicul din colonii se văicăreşte şi scînceşte ca un prunc alintat — aşa avea el obiceiul — şi-şi ia din nou avînt... prea tîrziu însă : o lovitură inabilă îl nimereşte lateral, dar destul pentru a-i desprinde obrazul de ţeastă, ca pe-o felie de pîine. Cel care-l lovise era comandantul secund. Acum îşi croieşte drum spre Jaflet şi, la o oarecare depărtare, zăreşte pe unul cu părul ciufulit, călare pe cal şi lîngă el, pe altul, cu un căţeluş alb. Ţipetele din jur deranjează foarte tare, îi ţiuie urechile. La fiecare pas dă cu sabia în jos, de parcă asta ar ţine de pasul lui alergător, dar astăzi n-are o zi bună. Nimereşte încheietura unei mîini, încît mîna cade jos ca o mănuşă. Dintr-o dată îi apare în faţă Jaflet, dar iar se întîmplă ceva subit, important şi uimitor : moare !

Jaflet nu luptase aproape deloc. Tăcut, îl căuta pe Amittus. Nu era din cale-afară de greu să rămîi în viaţă, dacă chiar ţineai la asta ; n-aveai decît să nu ataci şi să faci un pas înapoi, cînd altul voia ceva de la tine. Atunci acela se întorcea către altul, căci nu exista motiv de concentrare asupra cîte unui ins anume. Bineînţeles, erau mulţi cei care se uitau atent în jurul lor.

Umerii lui Jaflet erau crestaţi, dar lui nu-i păsa ; trebuia să dea de Amittus. Brusc, se pomenea înconjurat de cîţiva oameni care-l apărau, de parcă aşa fusese stabilit. Dar cînd aceştia mureau, apăreau alţii. Pe nesimţite, terenul bătăliei se mutase : apeductul ajunsese în cea mai mare parte în mîinile sclavilor. În multe

locuri, grupuri de romani fură încercuite și nimicite, așa cum se plănuise. Atîta timp cît nu-și încheiase socotelile cu Amittus, desfășurarea luptei îl impresiona puternic pe Jaflet. El privea neliniștit faptul că din oraș se scurgeau fără întrerupere trupe romane de rezervă. La un moment dat fluviul acesta păru că se împotrivește, că se iscă o harababură. Jaflet auzi, în spatele lui, oamenii scoțînd chiote de bucurie. Cînd se întoarse, văzu că din pădure se ivește legiunea de artilerie care fusese dispărută și care se apropia cu carele de muniții și cu uriașele catapulte trase de cai cabrați care nechezau.

Atunci scoase și el un strigăt și, cuprins de exaltare, îi tăie nasul unui roman și, cu o lovitură de picior, aruncă în sus bucățica respectivă.

Nu peste mult timp, cele nouăzeci de piese de artilerie, crîncen apărate, se aflau instalate în poziție de tragere și-și repezeau pietrele șuierătoare spre oraș, unde nimereau străzi arhipline și străpungeau acoperișurile caselor și templelor, semănînd, cum s-ar zice, prăpăd și moarte și în rîndul trupelor de rezervă.

Cu chiu cu vai scăpară Lucius și micul său sclav dintr-o astfel de canonadă, care ucisese sau rănise o seamă de cetățeni din jurul lor.

„Botezul", țipă micul sirian, complet isterizat. Cuprins de agitație, el își tîrî stăpînul în lupta al cărei zgomot și vaiet se înălțase acum pînă dincolo de albastrul cerului.

Lucius zări stîlpii stropiți cu sînge la o înălțime de cîțiva metri, stîlpi de sînge ; văzu rostogolindu-se pe pămînt capete și bucăți de membre, ca mărgelele de pe un șnur rupt ; atunci se aplecă, parcă în semn de profund respect, și vomită. Imediat după aceea, plîngînd, o luă la fugă pe urmele micului său sclav, fără arme și scut, pe care le pierduse deja.

— Remus, strigă el. Remus ! Romulus, Papadomulus !

Plîngînd de necaz și pierzîndu-și firea, alerga printre luptătorii din linia întîi, care-l îmbrînciră cu brutalitate, dar micul sclav nu se zărea nicăieri. Deodată, alergătorul se poticni de un braț amputat și căzu la pămînt ; deasupra lui, picioare și strigăte ; apoi, dinspre zenit, veni șuierînd o lance scînteietoare care-l castră.

— Maică Doamne ! țipă el strident și se prăbuși.

— Mamă a zeilor ! O, mamă, mamă ! Ajutor ! Ajută-l pe băiețașul tău ! Mămico ! Aoleo ! Aoleo ! Burta mea ! Mămica mea dragă !

Dintr-o dată apăru lîngă el Akroates.

— Te învăț eu minte să compromiți un grec ! strigă el și-l ucise cu o lovitură.

Buimăcit, Akroates se holba la Pustus, acum mort.

— Vai mie ! se tînguia el. Lupta este mama tuturor lucrurilor, stăpînă peste toate ; pe unii îi învață să devină zei, pe alții — oameni, pe unul îl face sclav, pe altul — om liber ! Amintiți-vă de cel care nu știe încotro îl duce drumul, încotro !

Dar vorbele i se curmară într-un șuierat scrîșnit, pentru că din spate, pumnalul micului sirian îi despică traheea — și căzu mort.

Așa stăteau lucrurile — peste tot numai moarte. De la o distanță care îi ferea de primejdie, înconjurați de gardă, Amittus și prefectul, călări pe cai, asistau la cele ce se petreceau.

— Pulbere să-i faceți ! striga Amittus, stînd în picioare, în scărițe. Retezați-le capetele ! Scoteți-le ochii ! și gesticula cu pumnii ridicați și urla cît îl țineau puterile.

— Domnule, domnule, spuse prefectul. Ce situație ! Ce ne e dat să vedem !

— Pierdem teren, Gajus, blestemată treabă, merge prost !

— Prost ? N-ai văzut ce nesiguri au fost la marginea pădurii ?

— Da, dar privește, privește, cuceresc stîlp după stîlp !

— Ei ezită, noi cîștigăm. Ia te uită cine vine acolo ! mai spuse el și, scoțîndu-și sabia, sări jos din șa.

— Jaflet ! strigă Amittus.

În zdrențe pline de sînge, gonind cît îl țineau picioarele, cu o lance ținută deasupra capului, cu ochii ațintiți asupra lui Amittus, Jaflet țîșnise din mijlocul vălmășagului. Cei din gardă ridicară arcurile, potriviră pe degetul cel mare săgețile care într-o clipă îl împresurară cu zbîrnîitul lor. Unele săgeți își atinseră ținta, rămînînd înfipte, dar el gonea mai departe, puțin șchiopătînd, de parcă l-ar fi împiedicat ceva la picioare, ținînd capul plecat, cu ochii lui ageri nedezlipiți de Amittus, care încremenise pe cal, ca o statuie. După încă o salvă, sclavul părea un porc spinos, dar încă nu căzu, ci aruncă sulița,

însă nu mai apucă să vadă dacă nimerise : un bolovan de o mie de livre, din artileria sa, îl lovi ca un pumn, înfigîndu-l în pămînt atît de adînc, încît nenumăratele săpături ulterioare, făcute din porunca lui Amittus pînă la mare adîncime, rămaseră fără rezultat.

Era o zi frumoasă. Soarele strălucea și păsările cîntau. Prefectul, îmbrăcat într-o togă ușoară, își ținea cățelușul de lesă și se plimba agale cu Amittus pe Via Appia. Pe partea stîngă a străzii erau crucificați trei mii de prizonieri ; pe partea dreaptă, alți trei mii.

— Excelentă idee, aprobă din cap Amittus, privind la nesfîrșitele șiruri ale celor bătuți în cuie.

— Nu-i așa ? exclamă prefectul, mulțumit. Poate că nu e ceva din cale-afară de original, dar trebuia dat un exemplu. Vezi doar ce intensă e circulația !

Flecărind și glumind, romanii se plimbau cu doamnele lor de-a lungul gardului de muribunzi și de oameni care gemeau, gardul fiind desfășurat pe o distanță de cîțiva kilometri. Un *pater familias* cu părul înspicat îi arăta fiului său cel mai mic un porumbel alb, care se oprise pe capul unui galat nemișcat și care nu mai făcea altceva decît să se vaiete încet, epuizat de moarte. Alți nenorociți se răsuceau în pozițiile cele mai inimaginabile și strigau și urlau cît puteau. Ai fi zis că grupuri întregi de oameni se susțineau unii pe alții în viață, ceea ce era de rîs. Ceva mai încolo, un spaniol își smulsese

din cui una din mîini și, atîrnînd oblic, încovoiat, își rostogolea globii oculari și își vărsa blestemele peste cei ce treceau prin dreptul lui ; puțin mai tîrziu, o lovitură de piatră, bine țintită drept în gură, îl reduse la tăcere.

— Cît vezi cu ochii, cît vezi cu ochii ! exclamă Amittus fascinat și își frecă energic mîinile. Ce priveliște !

— Cîte plăceri n-au gustat deja hoții, desfrînații, perverșii, paricizii și tiranii ! Așa se va întreba, cuprins de amărăciune și nemuritorul stoic Marcus Aurelius, fie iertată pomenirea lui anticipată, spuse prefectul, privindu-l dintr-o parte pe Amittus.

— Să taci imediat ! strigă speriat acesta. Marcus Aurelius va trăi de-abia peste o sută de ani.

Prefectul ridică din umeri.

— Cine e nemuritor, să fie și fără naștere, zise el, și se opri, din cauza cățelușului care-și ridicase piciorul lîngă o cruce.

Cum priveliștea respectivă nu părea să ia repede sfîrșit, prefectul își aruncă privirea în sus și zări un chip alunecat înainte, care se holba la el cu ochii morți și cu gura schimonosită de durere. Era un galilean care vomitase. Prefectul își înălță sprîncenele, de parcă ar fi vrut să-l întrebe ceva sau să se întrebe pe sine sau Jupiter știe pe cine... dar apoi își continuă promenada, al cărei capăt însă nu se întrezărea defel.

PE MALURILE FLUVIULUI YANG-TZE

1

DUPĂ UN ȘIR LUNG de întîmplări din cale-afară de captivante, Anvaptas ajunsese în ținutul Magalei. De veți regreta ori nu, oricum veți gîndi, aceste întîmplări nu vor fi povestite aici. De cum s-au petrecut, Anvaptas le-a și uitat. Într-însul, epigon al neamului dinastiei Kandrupta (nepot al lui Dapta, prințul domnitor) se treziseră cîteva talente. În primul rînd pentru lirică ; dar stătea mizerabil cu memoria. Sau cel puțin avea o memorie foarte stranie. Cu cît era vorba de ceva mai îndepărtat în timp, cu atît putea să-și amintească mai bine. Cel mai bine își amintea de lucrurile petrecute înaintea nașterii sale, și cu atît mai clar cu cît erau mai aproape de momentul de început al creațiunii. Creațiunea în sine, ei bine, ea era pentru el un lucru de la sine înțeles, un lucru de toate zilele.

Anvaptas era artist. Pentru el „azi“ nu exista. El nu trăia — în schimb avea să fie nemuritor. Și de cînd îl citise, la Alexandria, pe Platon, grecul, asta nu-l mai înspăimînta. Nu spunea oare Platon că cu cît ai mai multă *anamnesis*, cu atît ai mai puțină memorie ? *Anamnesis* însemna să-ți amintești de imperiul bun, frumos și adevărat al ideilor, unde te aflaseși înaintea începutului ; *anamnesis* însemna inspirație. Și astfel, călare pe elefantul său alb, Anvaptas scria versuri bune, frumoase și adevărate, pline

de nostalgie — nostalgia acelui imperiu numit înduioşare ; căci i se întîmplau aventuri pe care însă nu le trăia.

Ţinutul Magala fusese şi el cîndva imperiul cel bun, frumos şi adevărat al unei idei, îşi amintea şi acest lucru. Poeziile sale se petreceau atunci, în acel trecut strălucitor de frumos ; poate — gîndea el din cînd în cînd pentru sine, acesta era imperiul spre care se îndrepta nostalgia mea melancolică. De îndată ce s-a desprins frumosul de bine, aşa încît adevărul a pierit şi el, ţinutul Magala ajunsese doar un imperiu al stingerii. Palatul arăta şi mai dărăpănat de cum îl lăsase, străjile nici măcar nu aveau voie să iasă la vedere şi se încăierau cu cîinii prin şanţuri, pentru nişte resturi de mîncare.

Anvaptas îşi opri elefantul lîngă vechea mînăstire, ale cărei ferestre erau bătute în cuie şi se întrebă de ce se întorsese la urma urmei ? Totul mirosea a jale şi a faliment — de ce nu rămăsese în clocotitoarea Alexandrie, spre a studia acolo mai departe şi a scrie ?

Jerpeliţi, bărbaţi şi femei, unele purtînd în braţe copii cărora îţi venea să le plîngi de milă, se strînseră în jurul lui, cerşind cu voce înceată. Le aruncă nişte bănuţi şi simţi în cutele veşmintelor sale giuvaerul regăsit, dar înjumătăţit. Giuvaerul acesta era răspunsul la toate întrebările — chiar şi la cele din ochii înfundaţi în orbite ai acestor sărmani, din care acum nu mai zărea decît nişte spinări încovoiate care se tîrau de colo colo. Piatra era crăpată, dar scînteietoare, încît tot mai putea să aducă peste tot strălucire

şi glorie, să unească iarăşi frumosul cu binele, întru naşterea adevărului ! Cealaltă bucată, mai mică, pe care, spre necazul lui, i-o şterpelise atunci evreul roman, ar putea şi ea, fără îndoială, să aducă prosperitate multora...

Apoi intră în palat.

Dapta, care se intitula rege al Magalei, dar în realitate era doar primar al ţinutului Gaisaka în decădere, îi ieşi în întîmpinare chiar în marchiză, rîzînd ; dar Anvaptas salută, abătut. Dapta îşi cunoştea nepotul morocănos şi păşea alături de el rîzînd, trecînd prin coridoarele şi sălile lipsite de culoare ; le striga din mers paznicilor cîte o glumă şi, zgomotos, alerga mai departe, în veşmintele sale spălăcite, destul de roase, ba şi cu cîteva găuri.

— Tinere, lasă privirea asta tristă, îi spuse el cînd se aşează lîngă dînsul, pe tronul şubred. Noaptea toate stelele stau la locul lor pe firmament, iar soarele răsare în fiecare dimineaţă.

— Şi în felul acesta a şi făcut primul pas înspre apusul său, zise Anvaptas.

Dapta izbucni în rîs.

— Îmi vine să rîd puţin de tine. Ia povesteşte-mi, ai auzit cumva, pe drum, niscaiva istorioare bizare ?

— Bineînţeles, straşnice.

— Hai, dă-i drumul, povesteşte !

— Le-am uitat pe toate.

— Atunci la ce bun că te-am pus să înveţi să scrii ? strigă Dapta. Îţi închipui cumva că pentru găunoasa şi stupida îndeletnicire de-a

face versuri ? Fleacuri ! Cuvîntul e crimă ! Unde ți-e memoria ?

Sărmane unchiule Dapta ! gîndi Anvaptas. Habar n-ai de *anamnesis ;* iar epigon nu ești nici pe departe. Ceea ce știi tu e să rîzi, să rîzi chiar și pe ruinele și în zdrențele propriului tău regat !

— De Siddharta, spuse el apoi, n-am uitat.

— Siddharta ! exclamă regele, rîzînd. Să nu-mi povestești nimic despre Siddharta ! L-au furat și nu vreau să mai am de-a face cu el.

— Ne-a *fost* furat. Dar eu l-am redobîndit, cumpărîndu-l la bursa de diamante din Alexandria — cel puțin o bucată din el. Bucata cea mai mare.

Și Anvaptas își desfăcu veșmîntul, luă în mîini frîntura de piatră, începînd pe dată să gîfîie și să tremure. Se afla în mîinile sale : trecutul. Îl simțea odihnindu-se în palmele lui : greu, colțos, cu muchii ascuțite. Jubilînd, culorile se săltau în sus spre el, cu excepția unei fețe care era ca oglinda și pe care o ținea între degetele lui : ideea, scindată, de bine, adevăr, frumusețe... Lacrimile îi căzură pe piatră, învăluindu-i culorile ca într-o maramă, dar strălucirea ei încă era amețitoare.

Regele Dapta nu plînse, dar nici nu mai rîse. Se aplecă cu o mișcare bruscă și acoperi în grabă piatra cu un colț al veșmîntului. Cu teamă, își roti apoi privirea prin sala tronului — oare să-l fi văzut cineva ?

Doar cîteva femei din harem, îngrozitor de bătrîne, șușoteau între ele, încetișor, într-un colț.

— Nu vreau cîtuși de puțin să am de-a face cu diamantul tău ! șopti regele răspicat. Ai înțeles ? Ia chestia asta de aici !

Mirat, Anvaptas făcu ce i se spunea. Regele îl luă de braț și-l cără prin sala tronului.

— A pierit, s-a volatilizat, gata, șuieră el, în timp ce mergea ; am sfîrșit-o cu el. Femeile din haremul meu se înfășoară în zdrențe și murmură cu gura lipsită de dinți : sînt niște hoaște — dar sînt fericit, n-am ce să-mi mai doresc... Mă mențin în viață datorită darurilor harpagonului bătrîn și bogat, cel cu mîna paralizată și cu crizele de anxietate. Pentru nimic în lume n-aș vrea să mai am de-a face cu acest trecut. Ce credeai ? Să pun jumătatea asta iarăși în Buddha din Gamadha ? Atunci mai degrabă o sfîrșesc ca bunicul meu, cel cu mintea rătăcită, Shravayos. Ai vrea să mă vezi frămîntîndu-mă de moarte ca el ? Sau să ajung să prefac satele în ruine și cenușă și să ucid oamenii ca tatăl meu ? Totul ar fi cu putință, nepoate, dacă aș face ceea ce probabil dorești tu. Dar a trecut totul, s-a sfîrșit. Dacă vezi zăcînd pe cîmp un cîine mort, oare încerci să-i mai insufli viață ?

— Dacă aș avea viață, aș încerca s-o fac, unchiule Dapta.

— Dar nu ai viață ! Nimeni nu are ! Poate doar zeii.

Anvaptas își vîrî mîna pe sub haine, vrînd din nou să-l scoată pe Siddharta. Dar Dapta îl împiedică.

Ajunseră în anticameră.

— Nu aceasta este viața. Poate *a fost* cîndva — dar zeii au spart-o în două, au fărîmat-o, au doborît-o la pămînt. Du-te, nepoate Anvaptas, cu bine !... Treci dincolo de granițele țării și să nu te întorci decît fără piatra asta. Din partea mea, odată ajuns în străinătate, poți s-o azvîrli la porci.

Unchiul și nepotul se îmbrățișară și Anvaptas încălecă pe elefantul său alb. O jumătate de ceas mai tîrziu trecuse de granițele țării, ciopîrțite cum erau.

2

Și iată din nou elefantul cu giuvaerul aducător de moarte, trecînd prin țară străină. De data aceasta înspre răsărit, urcînd zile întregi spre munți. Orașele și satele rămîn în urmă, aidoma unor pete mișcătoare, care nu peste multă vreme încremenesc în depărtare, pentru ca pînă la sfîrșit să dispară în ceață, după linia orizontului. Acolo unde pămîntul își pierde seva și tăria, acolo se opresc și ultimii plugari, își lasă uneltele să se odihnească și se uită cu teamă după dînsul, după întunecatul prinț Anvaptas, din legendara și sărăcita țară Magala.

Singur de tot, fără suită, Anvaptas dispare în neomenescul ținut muntos, unde oamenii încă n-au curajul să pătrundă nici cîte o mie laolaltă.

Cînd nu-l mai pot zări, plugarii se uită unii la alții, apoi se apleacă iarăși în tăcere deasupra pămîntului și le este de parcă ar mai auzi încă ore întregi tropăitul greoi, imperturbabil al elefantului, al acestui animal uriaș, alb, al cărui pas răsună pînă în miezul pămîntului, acolo unde s-au născut zeii din cuvintele proaspete ale lui Prajapati.

Cine îndrăznise vreodată să pătrundă cu un diamant și un elefant în această dușmănie a naturii ? Și iată-l pe dînsul trecînd, un punctuleț minuscul, mai sus decît orice altă ființă deasupra mării. Aproape fără să se uite împrejur, avînd privirea ațintită în el însuși, Anvaptas sapă o galerie în sufletul său, unde dă doar de disperare și nedumerire. Expulzat, azvîrlit peste abisuri și trecători, stă pe animalul său, scriind din cînd în cînd versuri, nu prea bune, nici frumoase, dar oare adevărate ?

Mă sfîșie în pîntece și ochi,
Piciorul mi se frînge și urechea,
Izbucnirea tuturor cusururilor
În șoapta dragostei,
Atingerea mîniei.
Ah, cîntul acesta,
Acest cînt,
Zbaterea chipului meu deasupra
Ultimului cuvînt mort...

Timpul, viitorul şi trecutul, sînt o îndurare de suferinţe, gîndeşte el, apoi se opreşte din scris, rupe versurile, împrăştie fîşiuţele în jurul lui şi plînge cu braţele ridicate. Ca un preot beat, stă pe elefantul său, care calcă tot mai rar, pînă ce se opreşte.

Dinspre vale se rostogoleşte în sus o furtună : o privelişte extraordinară, infamă, a lucrurilor celor de pe urmă ! Furtuna se înalţă de parcă şi-ar fi suflecat poalele, cu fulgere zvîcnind într-însa, neagră ca funinginea, de parcă universul ar cinsti, cu toată solemnitatea, disperarea prinţului Anvaptas.

Animalul îşi saltă trompa în aer, asemenea unui semn de întrebare şi ecourile răgetelor sale se îmbină cu tunetele într-o armonie stranie. Apoi, la marginea unei prăpăstii, se poticneşte în genunchi şi alunecă rău într-o parte. În spinarea lui stă Anvaptas, cu Siddharta în mîini ; deasupra zeii, fanfaroni, răcnesc unii la alţii, printre munţi.

În partea şlefuită a diamantului, Anvaptas se zăreşte pe sine, oglindit în suferinţa timpului. Ceea ce vede nu e bunătate şi nici frumuseţe, ci, pesemne, adevăr ; Anvaptas, prinţ de Kandrupta, poet şi epigon, stă zguduit şi sălbăticit, în lumina fulgerelor.

„A trecut", repetă el cuvintele lui Dapta, „s-a sfîrşit", şi nu rîde — dar sunetul dispare ca un peşte, în stihiile fremătînde. Mizerie şi spurcăciune a naturii ! Iată-le rupîndu-i platforma de sub picioare şi azvîrlindu-l în adîncuri, împreună cu elefantul alb şi cu muzica trompei sale. Aidoma unui cocoş uriaş, ecoul sare din munte

în munte, acoperind depărtări ca de aici la Kapilavastu...

Istovit ca un cîine, Anvaptas continuă zile întregi să se tîrască, poticnindu-se. Mînca poame uscate, care creşteau prin văi, mînca pumni întregi din ele, dar foamea nu i se potolea ; poate că-l otrăveau. Uneori adormea cîte un ceas, pentru ca apoi, brusc, să se trezească, înspăimîntat, din cîte un vis demenţial (unchiul Dapta îşi sărută femeile din harem, înzestrate cu trompe de elefant ; din urechi îi atîrnă rădăcini stranii, iar el însuşi cîntă cîntecul durerii sfîşietoare, din burtă şi din ochi) şi să meargă mai departe, ziua şi noaptea, ca o epavă a epuizării şi a lipsurilor, pe deasupra lovit şi de totala pierdere a memoriei. Şi furtuna a uitat-o, dar şi giuvaerul pe care-l transportă ; trecutul, originea sa, ba chiar şi creaţiunea i-au alunecat din minte. Nu se afla altceva într-însul decît un clocot de cuvinte în chinurile facerii ; o bîjbîială, o sîngerare, o dispariţie haotică, şi-apoi din nou căutare, regăsire şi pierdere — iată ce era în el, în timp ce, poticnindu-se, îşi căuta calea — fără să ştie — către o ţară nouă, unde avea să fie la cinste piatra despre a cărei existenţă el nu mai avea cunoştinţă...

Cadavrul său, ciugulit amarnic de păsările răpitoare, asemenea graniţelor patriei lui, fu găsit, după ani de zile, de către un păstor mongol, unul din cei lipsiţi de ruşine. Rînjind pieziş, păstorul răsfiră cu piciorul, din plictiseală, rămăşiţele, dar deodată, scoţînd un ţipăt de durere, îşi duse mîna la piciorul învelit în zdrenţe. Cuprins de uimire, zărise ceva scînteie-

tor, care dănţuia şi sălta tot mai repede pe povîrniş la vale, înclinîndu-se tot mai mult înspre prăpastie. Cu ochii dilataţi şi cu braţele întinse înainte, începu să alerge cît putea de iute pe urmele obiectului, reuşind să-l înşface, aşa cum îşi prinde animalul prada.

Ajuns la marginea prăpastiei, stătu să contemple, mirat la culme, acel obiect. Jucîndu-l încoace şi încolo în palmele care-l mîncau, începu să rîdă. Chicotind, îşi scărpină pleoapele tăbăcite, care începuseră să-l furnice din cauza scînteierilor. Apoi, foarte neîncrezător — pe bună dreptate — privi brusc, preţ de cîteva secunde, la comoara pe care o găsise. Imediat după aceea, rînjind din nou, se sculă în grabă. Jucîndu-se întruna cu obiectul, ba aruncîndu-l în aer şi prinzîndu-l, ba vîrîndu-l în buzunar sau în gură, se îndreptă spre coliba sa, uitînd cu totul de turmă.

Aici, cu gesturi de clovn, scoase la iveală obiectul, ca prin farmec, în faţa muieruştii lui, învîrtindu-l şi sucindu-l în aer pînă ce dădu şi ea un chiot şi, de atîta fericire, începu să bată din palme şi să danseze. Aşa se făcu că ajunseră să aibă, în sfîrşit, o stea de pe cer în casă la ei. Mai tîrziu, atîrnat de tavan într-un sistem foarte ingenios de cîrpe, i-l dădură copilului lor, care însă nu se juca cu el, ci îl privea cu ochii larg deschişi, fără să scoată un sunet. Mult mai tîrziu, pentru că nu se învoiră să-şi schimbe steaua cîştigată pe pînzeturi din Kaşmir, fură ucişi de către slugile unui negustor care călătorea în sus, de-a lungul lui San-Po, întîi bărbatul, apoi muierea şi la urmă copilul.

Negustorul acesta, deşi bătrîn şi tîmp, căzu pe gînduri. N-auzise el cîndva de o piartă fermecată ca cea de faţă ?

Servitorii săi, cu muşchii ca nişte şerpi încolăciţi în jurul membrelor, împingeau cu cîngile vasul în susul apei. La stînga şi la dreapta se cocoşau munţii şi era ca şi cum ai fi trecut printr-o cută de pe fruntea pămîntului, scăldată în sudoare. Ca şi cum pămîntul, în însingurarea aceasta rece a înălţimii, îşi încreţise chipul, jignit.

Şi aşa şedea negustorul în mijlocul mărfii sale pestriţe şi privea piatra pe care o avea în mîini, şi fără să-şi mai înalţe privirea, se cufunda tot mai adînc în scînteierea dintre degetele sale : anii se derulau înapoi, se vedea din nou copil — copil în sticla care iradia — se vedea la picioarele tatălui său, care-i vorbea sfătos, instruindu-l. Şi în timp ce lumea dimprejurul său se scufunda încetişor, el îşi apropia ochii tot mai mult de piatra magică. Ce spunea tatăl ? Şi pe cînd îşi vedea tinereţea cu ochii, în diamant, fu cuprins de o agitaţie nemaipomenită. Pe acest vas, această brazdă de pe fruntea pămîntului, pe care indienii o numesc Brahmaputra. Era ca şi cum toate forţele rămase nefolosite în viaţa lui, se adunau acum, sporind. Văzu cum servitorii lăsară căngile să se tîrască şi cum băgau de seamă că stăpînul lor începuse să tremure şi să strălucească, iluminat... „Tschang K-ien“, îi spuse tatăl pe nume fiului, apoi îi povesti despre un călător dintr-o legendă şi despre un gînd pe care-l înscrisese el în cristalul de stîncă.

Şi în vreme ce bătrînul negustor, căzut în extaz, înțelese totul, simți iscîndu-se într-însul forțe care pînă și pe împărați i-ar fi legănat în vise...

3

Acum, tăcere ! Firmamentul pălește ; înfiorați, copacii își scutură brațele ; păsările își întrerup zborul și se lasă la pămînt unde, tremurînd de venerație, rămîn așezate, cu aripile întinse. Rîul își domolește cu băgare de seamă murmurul și, cuprinși brusc de speranță, mulți oameni își ridică ochii din somnul sărăciei care îi macină. Ia ascultați, pînă și marea tace...

Împăratul visează !

Împăratul trece înainte, în îndepărtatele grote ale somnului său. Pășește din taină în taină, într-o uriașă mișcare a lucrurilor. Brațe palide îl cheamă, tot mai adînc, întru nerecunoaștere ; veșmintele îi sînt deja în bună parte înlocuite cu zdrențe. De jur împrejurul său atîrnă, în văluri dense, șoaptele și suspinele miriadelor de glasuri ; îi șoptesc și suspină din toate direcțiile vîntului, fără a se putea înțelege dacă sînt frunze ori oameni. Timpul s-a încolăcit, asemenea unui cîine care doarme ; copacul crapă de milă, dar împăratul pășește mai departe — cu trupul și mintea încordate. Trece prin Izvoarele Galbene, lăcaș al lui Kwei-wang, regele spiritelor. Din toate părțile se uită în jos la el cîte un strămoș ; uneori gînditor, adesea bine dispus, de cele mai multe ori plictisit. Cuprins de venerație,

împăratul își încetinește pasul. Strămoșii pentru care trăiește el, pentru care trăiește fiecare... Simte cum i se înmoaie genunchii, apoi, dintr-o dată, ceva se răstoarnă, o cădere fulgerătoare îl înghite pe Yang : strămoșii au dispărut, iar el se află într-o albeață orbitoare, care-l înalță, îl scaldă, îl iluminează...

Şi împăratul plutește gol, zdrențele i-au căzut și ele. Un trup gigantic, înlăuntrul căruia plutește ; iar înlăuntrul lui, multe alte trupuri. Femei, într-o femeie. Tremurînd și plîngînd, împăratul se simte ființă. Oh, cuvînt de pe urmă ! Cu politețe, sfîrșitul se înclină către început și împăratul vede aceasta : o mamă, mamele, o mie de străbune...

Ochii încă nu s-au îmbătat de ceea ce văd. Un du-te vino fără sfîrșit în feminitate, aromă-femeie, lumină-femeie, cuvînt-femeie, femeile ordinare și abjecte ; nimic nu mai există... doar ea. Apoi, dintr-o dată, o femeie, *una singură*, în mișcarea asta sărată. Împăratul coboară și se împreună cu ea. Ea se îndreaptă spre el. În albul ca fildeșul, devenit liniște, Miau-șan, cu pruncul ei divin în brațe. În podoaba părului — diamantul, o explozie de bucurie ; în ochii ei — dragoste simplă și nimic din răul pe care-l poartă în ochii lor alte femei, rău prevestitor de crimă și de glorie, care-l face pe bărbat să tînjească după un car de luptă, după fast și strălucire, pentru a-și dovedi bărbăția.

Asemenea unei frunze, toamna, împăratul alunecă la picioarele ei și rămîne culcat, rugîndu-se, în timp ce de jur-împrejur, pe liniile orizontului apar nenumărați elefanți albi, care

îngenunchează, într-o tăcere plină de evlavie...
Cînd împăratul Ming se trezi din visul lui, îi alunecă amintirea fetei uitate, Miau-șan, cîndva posedată pe pămînt, în pofida interdicțiilor rituale, și apoi moartă, la naşterea fiului ei divin, și acesta împreună cu ea... Izbucnind în lacrimi tîrzii și neașteptate, împăratul își chemă tălmăcitorul de vise și-i povesti tot.

— Fiu al cerului ! exclamă acesta, extaziat, și de atîta cazna, nemaiavînd aer, coada începu să i se balanseze ca un pendul de ceasornic, este... este... *ai* avut parte de un vis din cale-afară de semnificativ ! Aici tălmăcitorul se opri și începu să cosească cu brațele împrejur. Ming-ti își șterse lacrimile și se ridică nerăbdător.

— Ce-am zis ? continuă tălmăcitorul. Un vis semnificativ ? Un vis istoric ! Un vis, fiu al cerului, despre care se va povesti în manuale și peste milenii ! Nu mai deplînge pe fata aceea, împărate, căci viața înseamnă luare de bun-rămas, dar mai înseamnă și *a primi !*

— Tu însuți te contrazici, spuse împăratul, dar nici nu mă aștept la altceva din partea ta. Continuă.

— Cu voia Voastră, nu mă contrazic nicicînd. Dacă îmi pot permite să mă exprim liber, atunci gîndirea Voastră se află în contradicție cu ea însăși.

— Da, da, da. Ți-am spus să continui.

— V-ați luat rămas-bun de la fată, ați renunțat la ea, a murit. Dar acum o veți primi, căci aceasta ne arată visul Vostru : o veți primi mai adînc decît s-ar fi putut întîmpla vreodată

în timp ce trăia. Amintiți-vă de Tschang K-ien, de care povestesc cărțile străvechi. Vă amintiți de solia sa îndepărtată și de copia adusă de el, de cristalul acela de stîncă ?

— Da. Și ce-i cu asta ?

— Ha ! ha ha ! Fiu al cerului ! S-a sfîrșit cu copia ! visul Vostru... visul Vostru înseamnă că simbolul inițial își caută calea către noi, spre mîntuirea imperiului și a dinastiei. Poporul a și început să vorbească de toate astea. Cu adevărat, divină maiestate, visul Vostru se înalță din străfundurile cugetului poporului ! Cum ziceați că se chema fata ?

— Miau-șan, șopti împăratul și își mușcă buzele.

— Miau-șan ! repetă tălmăcitorul, cu un gest care voia să confirme cît de clar îi era totul. Fiu al cerului, e limpede ca apa. Ea e o Bodhisattva, pe cale de a deveni Buddha. Preamilostivul Avalokitesvara s-a reîncarnat într-însa ca femeie — iată, asta e ! Privind de la înălțimea aceasta legătura între lucruri, nici măcar n-ați încălcat ritualul atunci, pe pămînt. Nici n-ați fi putut face una ca asta, Înălțimea Voastră. Bărbatul-om face din fecioară, femeie ; Cel divin face din femeie, fecioară ! Inițiaților le este de multă vreme cunoscut acest lucru. Nu mai plîngeți fata — într-însa s-a întrupat Avalokitesvara. Iar Voi o veți numi... stați puțin... nu, nu Miau-șan, cum vi se pare : din punct de vedere al familiei... știți cum sînt oamenii... Foarte bine ! Să-i ziceți Kwan-yin — ea, cea care-și apleacă privirile spre rugăciuni. Și altceva ce mai era ? A, da, elefanții albi. Da, împă-

rate, elefanții albi ! Nu mai încape nici o îndoială : ei înseamnă, incontestabil, conceperea lui Sarvarthasiddha cel desăvîrșit, cînd acesta, luînd înfățișarea unui elefant alb, a pătruns în partea dreaptă a Mayei, mama sa, care visa. S-ar putea să fi fost și partea stîngă, n-aș putea jura, ha, ha, ha !

— Ia termină cu rîsul tău prostesc. În general, rîzi prea mult. Sînt lucruri de care, pur și simplu, nu se cuvine să rîzi.

Tălmăcitorul de vise făcu o strîmbătură și zise :

— Divinule, nu cunosc astfel de lucruri ; în cazul celor cu adevărat sfinte nimic altceva n-are vreo importanță. Iar lucrurile care se prăbușesc pentru că rîzi de ele, ei bine, chiar trebuie să rîzi de ele, căci nu merită să mai existe. Așa gîndesc eu în calitate de specialist. De lucrurile care-mi sînt cele mai sfinte, rîd cel mai mult, Fiu al cerului, pentru a mă putea bucura iarăși și iarăși de cît de sfinte și sublime au rămas și cît de mult le-a întărit doar rîsul meu. Rîsul este mijlocul prin care zeii încearcă durabilitatea lucrurilor omenești — e instrument divin rîsul !

— Pînă la urmă vrei cumva să susții că ești un zeu ?

Tălmăcitorul de vise rînji.

— Vreți, desigur, să mă faceți să rîd, rosti el. Eu și zeu ! Ați putea spune asta cel mult despre Voi înșivă, divine Împărate — de la mine nu veți auzi nicicînd așa ceva. Dreptul de a rîde de lucruri înalte i se cuvine doar celui care este în stare să rîdă, primul, de el însuși ; și

un om atît de puternic nu va mai putea gîndi că este, el însuși, zeu, Fiu al cerului, ci mai degrabă că e om. Dealtfel, caut de o viață un zeu care să rîdă. De va fi să apară un astfel de zeu vreodată, în măsura în care poate el să existe, lucru de care am început să mă îndoiesc între timp, atunci zilele pămîntului se vor fi sfîrșit.

— Am impresia că te-ar putea costa capul, dacă aș sta să examinez cu lupa expunerile tale iluminate, rosti împăratul, făcînd ochii mici.

— Ce vremuri ! exclamă tălmăcitorul de vise. Să mă examinați cu lupa ! Nu cu lupa, dacă-mi permiteți.

— Și în afară de asta, continuă Ming-ti, uiți că există lucruri care nu se prăbușesc defel, dacă rîzi de ele și care mai curînd îl fac să se prăbușească pe zîmbitor. Dar treci la obiect ! Care e ultima ta părere despre visul meu, ce să fac ?

Tălmăcitorul de vise se ridică.

— Porunciți să fie căutat diamantul cel sfînt al lui Diptadharma, pe care vi l-a arătat visul în podoaba capului lui Kwan-yin !

— Diptadharma ? întrebă împăratul, ridicînd din sprîncene. Cine mai e și ăsta ?

— Un bărbat, unul tras în țeapă. Marele descoperitor.

Ming-ti dădu nerăbdător din cap.

— Nu mai înțeleg nimic, spuse el, cîtuși de puțin amabil. Iarăși amesteci două lucruri diferite. Ce are a face diamantul cu noua solie ? Ia povestește-mi, și ceva mai repede, ai înțeles ?

Tălmăcitorul de vise păru că pălește ușor.

— Nu pot răspunde la astfel de întrebări, zise el — și atitudinea lui dădea impresia că s-ar fi frînt ceva.

— Cum ? întrebă împăratul, prea uluit pentru a fi furios. Refuzi să-mi răspunzi ?

— Întrebarea Voastră, maiestate, a depășit limita, spuse el prinzînd curaj.

— Ce spui, magule ? Există limite pentru întrebările mele ?

Tălmăcitorul de vise se înclină adînc.

— Prostii ! răcni împăratul. Hai, recunoaște că pur și simplu nu știi ! Recunoaște că răspunsurile tale au limite și în acest caz poate că voi binevoi să te iert, deși m-am săturat de multă vreme pînă peste cap de vorbele tale răsucite.

— Știu, Fiu al cerului, știu prea bine ; dar există anumite corelații atît de sensibile, încît cuvîntul și explicația nu le...

— O idioțenie ! urlă împăratul. Nu mă scoate din sărite ! Nu știi, și basta !

— Ba știu !

— Ba nu !

— Totuși, știu !

— Ba nu !

— Ba da !

— Nuuu !

— Daaa !

— Tăiați-i capul, răcni împăratul — și numaidecît începu să lucească ceva și — căzu — și după ani de zile încă, Fiul cerului, făcînd haz, le arăta musafirilor săi pata de sînge de pe plafonul sălii, care se asemăna cu trompa unui elefant care rage...

Dar oricîtă confuzie, poate chiar și contradicție ar fi existat în interpretările celui decapitat — împăratul, după cît se pare strîns legat și de îngrozitoarea lui poftă de a lua totul în zeflemea — trimise totuși soli în căutarea diamantului sfînt. Curînd, aceștia dădură de urma bătrînului negustor căruia i se hărăzi moartea prin înec ; cîntînd, el dispăru în apele fluviului San-po și i se păru că se întoarce la picioarele tatălui său, care îl privea, povățuitor...

Acum se ridicară mănăstiri și multe temple ; piatra ajunse, după multe ocolișuri prin nord, la Pekin, și fu prinsă în podoaba capului lui Kwan-yin, cea care-și apleacă privirile spre rugăciuni — iar Ming-ti se duse și el la strămoșii lui.

De mume nu s-a vorbit, dar împăratul se gîndise la ele cînd fu pe moarte ; acesta i-a fost ultimul gînd. Cu ochii lui gata să se stingă, văzuse încă o dată acel infinit du-te vino al feminității, o unduire sărată, în care se scufundă, oftînd...

Imediat după moarte, unul din membrii familiei se urcă pe acoperiș, spre a chema înapoi sufletul, potrivit ritualurilor.

— Ming ! strigă el, lăsînd la o parte titlul de împărat, așa cum o cereau ritualurile. Ming ! Întoarce-te înapoi la ai tăi, Ming ! mai strigă el încă o dată și strigătul răsună pînă departe în noapte. Păsările, speriate, zburătăciră de prin cuiburi și începură să dea roată, țipînd, pe deasupra copacilor negri din grădina palatului, de i se făcu frică celui de pe acoperiș. Păsările se ridicară apoi în zbor, în noaptea cea rece, iar

el continua să strige fără oprire, căci așa cereau ritualurile. „Ming ! Mă auzi ? Ming !“ Și sunetul dispărea în întuneric, ca un fluture de noapte, iar cel care striga, tremura și-i era frică ; jos, jos de tot, sub picioarele lui, așezat pe catafalc, se afla trupul nemișcat al împăratului, înconjurat de vase, saci și butoaie, unde se aflau, strînse din timpul întregii sale vieți, părul și unghiile tăiate, udul și excrementele, pentru ca să nu-i lipsească nimic în fața ochilor strămoșilor. A strămoșilor ? Strămoșii erau aceia care se mișcaseră în ochii, gata să se stingă, ai împăratului ? Strămoșii ? Noaptea era mare și rece — să fi ajuns oare sufletul ? Unde era sufletul ? „Nu mai rătăci, Ming ! Întoarce-te ! Oh, moartea a fost crudă și neagră, plină de fîlfîitul păsărilor...“

Toate astea n-aveau nici o legătură cu noua învățătură ; dar în pofida visului și a diamantului care, aidoma unei minuni, venise să confirme visul și noua învățătură, împăratul crezuse (amintindu-și de anumite confuzii și contradicții) că nu se știe niciodată, și că nu strică nicidecum să cultivi tradiția, așa cum cere marele K'ung-fu-tse. Se continua deci să li se aducă jertfe strămoșilor, așa cum prevedeau ritualurile, deși asta nu se potrivea cîtuși de puțin cu noua învățătură, cu legea Karma și cu reîncarnarea, dar nu se putea ști nicicînd la ce putea servi. Așa se face că taoiștii cutreierau țara în lung și în lat, cu horoscopul împăratului și cu compase geomantice, pentru a găsi, după învățătura despre vînt și apă, locul potrivit unde să-l îngroape pe împărat.

Firește, din punct de vedere al noii școli, aceasta era complet ridicol. Dar nu se știe nicicînd...

4

E surprinzător cît de mulți chinezi sînt în China. Oriunde te uiți — numai chinezi. Dacă te bate cineva pe umăr, dacă ești prezentat cuiva sau ești strigat de cineva, poți fi sigur că este un chinez. Fără pic de exagerare se poate spune că acolo toți sînt chinezi. Străzile, casele, vapoarele, tot și toate sînt pline de chinezi. Te ciocnești de ei în cele mai nebănuite locuri : în podurile caselor, pe după tufe, noaptea în munți. Chiar și în locuri pe care aproape că nu le poți numi. E ca și cum chinezii și-ar pune în minte să-și bată joc de tine. Și totuși, cred că nu e vorba aici de nici o glumă. Nu ești chinez, pentru că pur și simplu ai chef să fii ceea ce ești, cum se spune, pe viață și pe moarte. Lucrurile stau așa de secole și există suficiente semne convingătoare că vor rămîne așa totdeauna. O chestie ciudată, pe marginea căreia se poate cugeta și reflecta îndelung, fără a se găsi o explicație satisfăcătoare. În fața ei te afli ca în fața unei puteri cosmice. Singurătatea oamenilor este într-adevăr de nedescris.

Chinezii, și iarăși chinezii, au fost aceia care au pătruns, de-a lungul secolelor, în sanctuarul lui Kwan-yin. Merita să vezi acest sanctuar. Construit, ce-i drept, în stilul „administrativ“ al clădirilor guvernamentale, dar nicidecum mai

prejos ca acestea, sanctuarul propriu-zis era înconjurat de un conglomerat întins de clădiri anexe, care alcătuiau un sat drăguț, cu ulicioare și poteci. Cuprindea sala legii, unde fumegau bețișoare de tămîie, sala marelui erou și sala celor patru regi ai cerului. Această ultimă încăpere, mare, liniștită și întunecată, joacă un rol în povestirea noastră, care începe să păcătuiască destul de grav prin desfășurarea de forțe, și cititorului inteligent nu i-a scăpat acest lucru.

Dar sala regilor cerului nu era atît de întunecoasă încît să nu se fi putut recunoaște totuși ceva. De pildă, regele alb al răsăritului, cu chitara sa ; regele roșu al apusului, cu șarpe și cu perlă ; regele galben al nordului, cu umbrela sa strînsă sul și regele albastru al sudului, cu sabia. Și în mijlocul acestei liniști, ca un zîmbet, spate în spate cu statuia de bronz a paznicului porții Wei-t'o, înarmat cu o măciucă, se afla Kwan-yin, cu copilul divin în brațe și cu strălucirea diamantului Siddharta în podoaba capului.

Și cu aceasta s-a spus tot pentru următorii cinci sute de ani. Plictisiți, cîțiva preoți pășeau agale încoace și încolo, prin sală. Din cînd în cînd ciocăneau cîte o statuie, dădeau murdăria la o parte cu piciorul sau prindeau muște. Capetele, rase, erau pline de cicatrici și răni, de pe urma arsurilor pricinuite de niște cărbuni de lemn încinși, care li se puseseră cu ocazia hirotonisirii. Unora le lipseau cîteva degete : în momente de evlavie se înstrăinaseră de ele. Dar, în general,

asemenea mutilări spontane se petreceau regretabil de rar.

Profanii se comportau în sanctuar mai degrabă ca niște turiști decît ca niște credincioși. Numărul lor era mai mare decît oricînd la Gamadha, dar calitatea credinței lor se afla, pare-se, în raport invers proporțional cu cantitatea lor. Inima le era și acum stăpînită de Lao-tse și de maestrul K'ung ; Kwan-yin și cele ce-i aparțineau acesteia nu făcuseră decît să se adauge, fără însă a alunga pe cineva sau ceva. Ca să spunem deschis, o luau cam ușor cu învățătura. Se plimbau, flecărind, prin sala regilor cerului și piatra prețioasă era foarte admirată — mai ales de către femei, care depășeau cu mult pe turiștii întru credință. Giuvaerul părea să nu mai suscite speranță și dragoste mare, nici ură pătimașă, ca în ultimele zile.

— Ia priviți ce diamant frumos ! zise un țăran, cultivator de orez, arătînd înspre coafura lui Kwan-yin.

Una dintre femeile care erau cu el, cumnata lui, își înăbuși un strigăt de surpriză, care-i smulse lui un zîmbet afectuos. Ținîndu-se de statuie, ea se ridică în vîrful picioarelor.

— Atingerea obiectelor este interzisă, exclamă un preot care veni într-acolo și îi făcu semn să se depărteze.

Speriată, micuța femeie se supuse poruncii sale și-și înălță din nou privirea, admirativ, înspre piatră. Îi pierise graiul.

Cea de a doua femeie din micul grup, sora ei și, prin urmare, soția țăranului, zîmbi cu distincție și spuse :

— Culoarea lui trădează adulterul.
Țăranul se uită la ea, pălind.
— Și ce-i cu asta ? întrebă el. Ce vrei să spui cu asta ?
Soția sa îl privi zîmbind, apoi se uită la sora ei, care-i susținea căutătura, cu ochii mari.
— Nimic ! spuse ea. Dar culoarea lui trădează adulterul.
Țăranul se uită abătut la cumnată și, nu lipsit de aversiune, la diamant.
— Cum așa ? întrebă cu amabilitate cumnata și ținu capul puțin înclinat.
— Nu știi, micuță Kwai ? Cînd culoarea unui diamant este roșie, asta înseamnă că prin preajmă se află infidelitatea.
Kwai zîmbi și privi cîteva clipe diamantul.
— E roșu, zise ea.
— Cine ar putea comite aici un adulter ? întrebă țăranul, uitîndu-se în jur, năpădit de sudoare ! El — cel de colo, spuse apoi și arătă înspre un domn în vîrstă, cu o barbă cenușie, rară, îngustă.
Abătut, își retrase apoi brațul întins, cînd întîlni din nou zîmbetul ușor al soției sale și începu brusc să vorbească apăsat și pătimaș.
— Da, dar nu știi că un diamant este și un mijloc de apărare împotriva vrăjilor, ciumei, fricii și coșmarurilor ? Dealtfel, treaba cu adulterul n-o cred, e o superstiție, dar în cazul vrăjilor, ciumei, fricii și a coșmarurilor, poate... Ascultă, știi și faptul că posesia lui aduce victorie și domolește furia ? Și că întărește puterea spiritului și statornicia ?
— Și încă ce ? întrebă Kwai, clipind din ochi.

— Dragostea între soți ! răspunse țăranul, pufnind furios, și, uitîndu-se spre soția lui, își șterse fruntea.
Un timp rămaseră toți tăcuți în fața chipului zeiței, fiecare, cum s-ar zice, cu gîndurile sale.
În templu era multă lume, pretutindeni se sporovăia de zor. Cei cîțiva care îngenuncheau și încercau să se dăruiască serios serviciului divin, produceau impresia că ceea ce fac e în bătaie de joc.
— Știți, întrebă Kwai, devenită dintr-o dată gînditoare, cu ochii ațintiți asupra lui Siddharta, că diamantele sînt bărbat și femeie ?
— Tacă-ți gura, Kwai ! spuse țăranul. Nu vorbi prostii !
Dar femeia îl întrebă :
— De ce n-are voie Kwai să ne povestească despre diamantele care sînt bărbat și femeie ? Ia povestește-mi, Kwai !
— Ele au sex, surioară. Se înmulțesc.
— Kwai ! se răsti țăranul, amenințător.
— Au sex, stăpîne, repetă Kwai și-l privi pe țăran surîzînd. Îl au, întocmai cum îl avem și noi.
— Noi, oamenii ! zise iute țăranul și se uită temător la nevastă.
Kwai își îndreptă din nou privirea asupra pietrei prețioase și începu să povestească, visătoare :
— La Lo-yang trăia cîndva un domn aparținînd unei familii cu vază. Printr-o moștenire, primi două diamante, foarte mari și limpezi, chiar dacă nu chiar atît de mari și de limpezi ca cel de aici. Le așeză alături într-o casetă pre-

țioasă, căptușită cu catifea neagră. Pe unul îl puse în partea stîngă, pe celălalt în partea dreaptă. A doua zi deschise cu grijă caseta, spre a-și desfăta privirile cu minunatele pietre. Ca dintr-o fîntînă arteziană îi țîșni lumina lor în ochi ; dar rămase uimit, pentru că pietrele nu se mai aflau în același loc, ci puțin mai apropiate una de alta. În ziua următoare, cînd iarăși deschise caseta, se aflau aproape lipite între ele. Din cale-afară se minună domnul din Lo-yang, căci nimeni nu clintise caseta. A treia zi, cele două pietre se atingeau !

— Iar a patra zi, Kwai ?

— A patra zi, cînd își deschise caseta, domnul văzu că diamantele se desprinseseră unul de celălalt ; iar de jur-împrejurul lor se aflau, pe catifea, douăsprezece pietricele micuțe de tot. Se înmulțiseră, surioară dragă, ca bărbatul cu femeia. Toate diamantele sînt legate între ele, ca generațiile unei dinastii : tată și fiu, văr și verișoară, cumnată și cumnat, cunoscînd viața și moartea.

— Căsătoria și adulterul, îi spuse sora lui Kwai țăranului cultivator de orez.

5

După cinci secole de la visul lui Ming-ti, pe terasa palatului se afla împăratul Wai-tsung. Era o seară de vară blîndă, minunată ; de pomii grădinii atîrna deja amurgul, dar acolo unde sălășluia Șang-ti, împăratul cerurilor, văzduhul era încă larg și luminos. În depărtare, înota un

nor purpuriu. Wai-tsung, fiul pămîntean al lui Șang-ti, își amesteca în tăcere ceaiul din ceașcă și se uita gînditor la pregătirile care se făceau în fața lui, printre pomi, în amurg. Era înveșmîntat în roșu, așa cum o cerea ritualul pentru vară ; în seara aceea mîncase cam prea mult : fasole cu pui, potrivit ritualului.

În dreapta sa ședea fiica lui, frumoasa Kyim-șang, înfășurată în mătasea cea mai fină. Fata lăsa impresia că este nerăbdătoare : în curînd avea să fie măritată cu regele Srong-btsan-gampo din Tibet și erau unele lucruri care o îngrijorau. În schimb, cei trei demnitari confucieni din partea stîngă păreau foarte liniștiți. Erau niște domni în vîrstă, cu bărbile albe ; își țineau brațele încrucișate, cu mîinile ascunse în mînecile largi și priveau, nemișcați, spre parc. Ceaiul lor se răcise !

— Stăpîne... începu să vorbească, brusc, prințesa.

Împăratul se uită la ea.

— Nu peste mult timp, stăpîne, voi trăi departe de aici, în țara Tibetului și n-am să vă mai văd niciodată ! Pot să vă cer o favoare ?

— E slobodă întrebarea, zise Wai-tsung.

La auzul acestor cuvinte, pe fețele demnitarilor se putu constata o ușoară mișcare ; probabil că le plăcuse să audă, sucită și răsucită, o asemenea observație cutezătoare, care viza libertatea.

— Stăpîne, spuse Kyim-șang, pot să primesc diamantul din templul Kwai-yin, în semn de amintire ? Mi-ar plăcea atît de mult să-l am. Este cel mai frumos din cîte cunosc.

Împăratul reflectă cîteva clipe.

— Nu, îi răspunse el apoi, îmi pare rău, copilul meu, dar asta nu se poate. Chiar dacă nu pun mare preț pe învățătură, credincioșii ar putea să se răzvrătească.

— Haide, totuși, insistă Kyim-șang.

— Nu mă cicăli ! spuse împăratul. Știi că nu pot să sufăr așa ceva. Ce e o dată nu, rămîne nu ! Nu se poate.

Tăcere. Împăratul rîgîi din cauza fasolei și a puiului și încercă să recunoască ceva în parcul unde acum era complet întuneric. Soarele apusese, norul purpuriu devenise cenușiu, pînă și cerul își pierduse lumina. Începură să licărească stelele. Fără să facă vreun zgomot, un slujitor aprinse o lampă.

— Poate, începu pe neașteptate demnitarul care ședea lîngă împărat, poate că totuși ar merge.

— Ce să meargă, Han-yu ?

— Ca frumoasa noastră prințesă să primească giuvaerul acestei Kwan-yin...

Kyim-șang bătu din palme, nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie, dar împăratul porunci liniște și întrebă :

— Cum adică ? Comunitatea credincioșilor nu va tolera una ca asta și trebuie păstrată liniștea în imperiu.

Han-yu se înclină ușor.

— N-ar fi de prisos, surîse el, să facem puțină curățenie în domeniul religios.

Ceilalți doi demnitari dădură din cap aprobator — și chiar în acel moment răsună în grădină o detunătură puternică și o limbă de

foc galbenă țîșni vertical înspre cerul negru. Apoi mai răsună o pocnitură și, brusc, se ivi pe firmament un balaur uriaș, cu ghearele întinse. După cîteva secunde, balaurul începu să pălească, să se scurgă, apoi se depărtă și dispăru.

— Ce înțelegi prin domeniul religios ? întrebă Wai-tsung.

Han-yu își țuguie buzele.

— Fiu al cerului, zise el cu băgare de seamă, există anumite religii care, prin existența lor, au periclitat unitatea spirituală a statului.

— Han-yu, nu te exprima chiar atît de în general, replică împăratul. Care religii ?

Han-yu își întoarse încet capul către vecinul său, Fu-yi.

— De pildă, religia... lui Zarathustra, zise acesta, întorcîndu-și încet capul înspre Yao-ciung.

— Spre exemplu, încuviință Yao-ciung și făcu un gest mic cu mîna.

Veselia prințesei Kyim-șang se stinse. Fără să priceapă, ea cerceta, în lumina crepusculară, chipurile de nepătruns ale sfetnicilor.

— Dar după cîte știu, cei care se închină lui Zarathustra sînt doar o mînă de oameni ! spuse împăratul, mirat. Doar nu pot ei să reprezinte vreun pericol !

— Și bulgărele de zăpadă poate să ajungă foarte mare și pînă la urmă să nimicească totul, pe măsură ce se rostogolește tot mai departe în timp, Divinule, zise Han-yu.

Wai-tsung încruntă din sprîncene și privi gînditor înaintea sa. Apoi ridică din umeri și spuse :

— Întotdeauna ai avut dreptate... Atunci, să dispară Zarathustra !

Fluierînd, țîșni deodată în cer un al doilea mănunchi de lumină, pocnind și plesnind ca un tunet. Apoi apăru un iatagan uriaș, arzînd, verde, pe bolta înstelată. Încă înainte de a dispare, Fu-yi făcu o plecăciune înaintea lui Wai-tsung, care rămăsese cu ochii pironiți în sus, și părăsi fără zgomot terasa, spre a împlini porunca împăratului.

Cînd cerul fu iarăși gol și întunecat, Han-yu spuse cu drăgălășenie :

— S-ar putea oare ca inima voastră părintească să îndure ca prințesa să călătorească în depărtatul Tibet, să devină soția regelui Srong-btsan-gampo, fără a i se fi împlinit dorința inimii sale ?

— La ce te referi ? întrebă împăratul, neliniștit.

— Și religia legată de giuvaerul atît de iubit de ea reprezintă o fisură în unitatea imperiului, un pericol pentru liniște și o ofensă pentru glorioasa dinastie T'ang. Un bulgăre mare de zăpadă, Fiu al cerului — rostogolit întruna de obscuranțiștii taoismului.

— De domnii corupători ai poporului și de taoiști, încuviință Yao-ciung.

— Doar n-ai vrea să... ? se bîlbîi Wai-tsung. Han-yu ridică mîinile.

— Nu eu, ci Confucius vrea, marele maestru.

— Ascultă, Han-yu ! Călugări și călugărițe ai acestei secte se află cu sutele de mii în sute de mînăstiri !

— Trîndăvesc și ei, încuviință Han-yu.

— Hoinăresc și-și fac viața ușoară, zise Yao-ciung.

— Poate că e așa. Dar asta înseamnă că trebuie să-i extermin acum pe toți ?

— Nu e nevoie cîtuși de puțin de așa ceva, surîse Han-yu. Doar mînăstirile și sanctuarele lor trebuie distruse, ceea ce s-ar putea, oricum, căci trăiesc pe spinarea noastră și amenință siguranța noastră, destul de anevoie păstrată. Și atunci, Fiu al cerului, atunci ar putea și frumoasa noastră prințesă...

Kyim-șang își reveni ; nu mai putea de bucurie și bătea din palme. De data aceasta, tatăl ei n-o mai întrerupse, ci, dimpotrivă, zîmbi drăgăstos și oftă adînc.

— Atunci să dispară, hotărî el, copleșit de dragoste.

Acum se produse a treia explozie în parc, și două limbi de foc se înălțară deodată spre cer : apoi se auzi o bubuitură în înălțimi și, cu o trosnitură puternică, apăru din nou balaurul cu sabia. Balaurul apucă cu ghearele sabia și lovi, arzînd, firmamentul...

Cu o plecăciune însă, Yao-ciung părăsise deja terasa.

— Asta este întotdeauna ultima, spuse Huang-go, uitîndu-se în sus la dragonul cerului, care mînuia spada și care începuse să se topească în depărtare, peste pădurile împărătești. Așa se sfîrșește întotdeauna. Spunînd acestea, se ridică de pe pîntecele de piatră rotofei și atîrnînd al lui Milo-f'o cel zîmbitor, un Buddha al viitorului, și intră în templu, urmat de Tai-li.

Spre deosebire de Huang-go, a cărui țeastă preoțească, rasă, era netedă și nepătată, cea a lui Tai-li avea optsprezece cicatrici roșietice și zgrunțuroase. În afară de asta, la mîna dreaptă îi lipsea un deget, iar la stînga două, așadar trei cu totul, pe care le jertfise, cuprins de evlavie.

În schimb, Huang-go le avea pe toate cinci la fiecare mînă, așadar, laolaltă, nu mai puțin de zece, întocmai ca la naștere.

— La tine încă nu s-a petrecut o renaștere întru evlavie, obișnuia să spună Tai-li.

La care Huang-go obișnuia să-i răspundă :

— Am depășit evlavia, căci știu prea multe.

Replica lui Tai-li era :

— Ești trufaș și le lași pe toate în suspensie. Chiar și pe tine însuți.

Și din nou Huang-go :

— Într-adevăr, căci așa este și viața. Un leagăn, Tai-li.

Huang-go aprinse o lampă în sala regilor cerului, încît într-o clipită diamantul lui Kwan-yin prinse să scînteieze. Cei doi preoți, de culoare galben-deschis, își reluară activitatea : Tai-li mătura pardoseala, dispărînd uneori în conul de umbră ; Huang-go ștergea praful de pe o sculptură, veche de trei mii de ani, sculptură care îl înfățișa pe Cel Desăvîrșit stînd de vorbă cu învățăcelul lui favorit, Ananda. Era o relicvă prețioasă : cu cîteva secole în urmă o aduseseră pelerinii dintr-un pelerinaj în Țara Sfîntă, unde aparținuse celebrelor ruine ale templului din Gamadha. Sărmanii oameni din Magala fuseseră fericiți să primească cîțiva *stivri* pentru ea.

Huang-go se opri din ștersul prafului, îi contemplă pe cei doi palavragii și începu să rîdă încetișor.

— La vederea Celui Desăvîrșit a ajuns să te apuce rîsul, Huang-go ? întrebă mîhnit Tai-li, lăsînd și el mătura din mînă. Atunci ți se apropie sfîrșitul.

— Sfîrșitul meu ? întrebă Huang-go. Cel mult sfîrșitul lucrului de care rîd. Ia vino-ncoace, Tai-li, prieten drag ! Știi despre ce vorbește aici Cel Desăvîrșit ?

— Cum aș putea ști ? întrebă Tai-li.

— Mă rog, din scrieri.

— Nu le citesc, n-am nevoie de ele.

— Dacă mă întrebi pe mine, înseamnă că nici nu știi să citești, rîse Huang-go.

— Ei și ? E de-ajuns să te privesc, ca să văd unde ai ajuns cu atîta citit. La îndoieli și înfumurare. Ba și la poftă de rîs. Eu *cred* — și asta e cu mult mai bine.

— Dar nici tu nu știi în ce crezi.

Tai-li surîse.

— Ca și cum asta ar avea vreo însemnătate !

Huang-go îl privi, consternat.

— Știi că nu ești prost deloc, zise el. Bine. Să-ți povestesc despre ce vorbesc cei doi de pe piatra asta.

— Tot nu mă vei face să mă îndoiesc, Huang-go.

— Ia ascultă, ce crezi despre mine ? Dacă n-aș fi convins de asta, cu siguranță că nu ți-aș spune ceea ce vei auzi acum.

— Huang-go, ești un preot care dă de gîndit, dar eu te iubesc mult de tot. Așadar, povestește. Despre ce vorbeau ?

— Despre femei și despre sfîrșitul adevărului, Tai-li.

6

Tai-li păli și-și încleștă mîinile sale ciuntite în jurul măturii, de parcă ar fi avut intenția să curețe spiritul păcătos al lui Huang-go, măturîndu-l.

— Te înspăimîntă cuvîntul femei, Tai-li, cum și faptul că vorbesc de ele în legătură cu adevărul ? Asta ți se trage din aceea că nu te strecori și tu la călugărițe, noaptea, băiete, cînd toată lumea doarme... Adică... fiecare...

Huang-go făcu o strîmbătură și tuși ușor, punîndu-și mîna la gură.

— Nu mai vorbi de astea, spuse Tai-li. Îmi țin jurămîntul. Trupul meu trebuie să rămînă curat.

— Asta îți face cinste. Totuși, spiritul tău trebuie să se preocupe de ceea ce sînt femeile. Altminteri, înseamnă că-ți amputezi cunoașterea, la fel cum ai făcut-o cu mîinile.

— Știu prea bine ce sînt femeile, Huang-go, spuse Tai-li, ferm. Curse întinse de Mara, duhul rău, care ne țin departe de perfecțiune. Chiar atît de neștiutor nu sînt, ca să nu pricep că starea sfîntă, preafericită, de *arhat* a spiritului poate fi atinsă numai dacă renunți la starea la fel de fericită, dar nefastă de *arhat* a cărnii. Cine

crede că poate să le guste pe amîndouă, Huang-go, ajunge demon în alaiul lui Mara. Nu știu de ce sînt lucrurile așa, totul e tenebros și tainic, dar așa este.

— Spui vorbe foarte adevărate, Tai-li, și — ...

— Și de aceea noi, preoții, trebuie să ocolim femeile mai abitir ca ciuma, continuă Tai-li agitat, căci altfel nu mai sîntem preoți ! Cam atît despre femei, în raport cu noi. În sine, adăugă el mai domolit, în sine, femeile sînt bune, blînde și iubitoare, o cred — așa, ca dulcea Tara și Kwan-yin a noastră...

Cu ochii umezi, el își îndreptă privirile spre strălucitorul chip divin din mijlocul sălii, spate în spate cu cel înarmat cu o măciucă, dar rîsul batjocoritor al lui Huang-go îl smulse repede din extaz.

— Bune, blînde și iubitoare ! exclamă acesta.

— Ha-ha-ha ! Ia te uită la Tai-li ! Mai degrabă rele, crude și perfide. Tara și Kwan-yin desigur, desigur ! Dar nu e așa ! Poate, uneori, într-o uitare de sine străină de lume, altminteri... ! Te-ai uitat vreodată la figura zeiței Vajravarahi, prostule ? Femeia vrajbei, cu cele trei fețe de porci mistreți, cu toate mîinile înarmate pe carul de luptă, în poziția unui arcaș ? N-ai văzut-o niciodată ? Atunci, du-te s-o vezi ! Astea sînt femeile, ștrengărițele ! Spunînd acestea, începu iarăși să rîdă și arătă din nou înspre ucenicul de la picioarele maestrului de pe friză : Te asemeni cu Ananda, zise el. Și el era un ageamiu idealist, ca și tine, în privința femeilor. Știi, Tai-li, ce i-a spus odată Cel Desăvîrșit, cînd bunul vistiernic al doctrinei luase din nou

apărarea femeilor ?... „Sînt aprige femeile, Ananda, sînt invidioase femeile, Ananda, și proaste" ; ha, ha, ha.

— Ah, de n-ai rîde atîta ! oftă Tai-li. Ești ca și răutăciosul acela de Milo-f'o din fața templului, cu rînjetul lui unsuros.

— Chiar așa ! exclamă Huang-go, oprindu-se brusc din rîs și aproape împungîndu-l în obraz pe Tai-li, cu degetul arătător. Am ajuns exact acolo unde trebuie să fim.

— Cu Milo-f'o ? întrebă Tai-li uimit. Am spus-o și eu, într-o doară. Ce-are a face acest veșnic șugubăț cu femeile și adevărul cel de pe urmă ?

— Are foarte mult ! Ascultă. Și acum, Huang-go începu să povestească repede. Știi că regina Maya a murit la o săptămînă după nașterea lui Sarvarthasiddha, la fel ca și mamele celorlalți șase Buddha de dinainte. Asta spune mult. La nașterea bărbătescului, femeiescul este ars. După moartea ei, regele Sudodana a luat-o de soție pe sora ei, Gautami. Ea l-a crescut pe prinț într-un mod exemplar, încît acesta vorbea adesea cu prețuire despre ea. După ani de zile, cînd Sarvarthasiddha s-a împărtășit din desăvîrșire, regele a murit și Gautami a părăsit viața lumească. S-a dus la Kapilavastu, la divinul ei nepot și fiu vitreg și l-a rugat să-i permită să intre în rîndul ordinului călugărițelor. Dar Buddha îi spuse «Nu». Nu, și nu, Tai-li. Atunci, mîhnită, Gautami își văzu de drum, iar Cel Desăvîrșit rămase în urmă, cu sufletul înnegurat, căci nu uitase grija ei plină de credință pentru el și totuși trebuise să-i răspundă cu

un refuz. Ceva mai tîrziu ea se întoarse, în haine de penitență, cu părul tăiat, împreună cu încă cîteva femei, printre care și sora lui Ananda — și bineînțeles, cu Ananda însuși în frunte. Ananda fu purtătorul de cuvînt al femeilor, interveni pentru ele și apără ideea unui ordin al femeilor. Buddha îl ascultă calm, ridică din sprîncene și spuse „Da". Cîtă bucurie pe femei, dar Buddha le surprinse cu tot felul de reguli restrictive, pe care le știi doar. Apoi îl luă pe Ananda deoparte — așa povesti Huang-go, în timp ce arăta friza gamadhană — și-i spuse : „Dacă nu le-aș fi dat voie femeilor să intre în ordin, Ananda, adevărul meu ar fi durat o mie de ani ; așa va dura doar cinci sute de ani — după aceea va veni un nou vestitor al mîntuirii".

Huang-go se uită la confratele său, cu gura deschisă, gata să răspundă, contrazicînd orice observație. Pare-se însă că însemnătatea cuvintelor nu pătrunsese încă pînă la acesta. Huang-go nu ezită prea mult spre a-l ajuta, insistînd.

— Nu-ți dai seama că acesta este cel mai profund lucru care a fost spus vreodată ? E triumful înțelegerii, în suprema ei viclenie ! exclamă el emoționat. Cîte nu cuprind aceste opere ! Întîi că adevărul nu este veșnic, ci determinat în timp. Cunoaște naștere și moarte, fiind necondiționat adevărat atîta timp cît trăiește. Căci moartea lui în tăgăduire nu e semn că n-a fost nicicînd adevăr, ci mai degrabă o dovadă că a fost adevăr — după cum moartea dovedește că a fost viață. Cine e nemuritor, n-a trăit niciodată. Ceva ce n-a devenit nicicînd

minciună, n-a fost nici adevăr. Viața și adevărul se arată abia după ce s-au scurs. Și ce determină durata vieții unui adevăr ? Elementul feminin. Forța gravitațională a pămîntului. Femeile sînt timpul, bărbații, veșnicia ; adevărul ia naștere acolo unde se întîlnește veșnicia cu timpul. La leagănul timpului stau numai bărbații, femeile stau la mormîntul lui. Nu este o întîmplare faptul că această piatră plesnită împodobește acum o femeie ! spuse el, arătînd-o pe Kwan-yin. Femeile, Tai-li, violează gîndul, tîrăsc spiritul înapoi în materie — ziceai că sînt întunecate și tainice conexiunile. Ai avut mai multă dreptate decît îți închipui cu cele spuse despre femei. Ah ! exclamă apoi Huang-go, extaziat. E oare cineva pe pămînt care să priceapă atît de bine ca mine cît au de-a face femeile cu marea idee ?

— Stai puțin, putu să intervină, în sfîrșit, Tai-li. Zici că n-am dreptate. Femeile violează ideea, spui tu, iar eu spun : e necesar și e bine să fie așa, căci în felul acesta accelerează venirea noii idei.

— Ia-o cum vrei, rosti Huang-go — și era ca și cum nici nu l-ar asculta. De fiecare dată o perioadă de înflorire este urmată de o perioadă de decădere, după care un nou mîntuitor recompune adevărul, în vechea sa puritate ; adică nu, într-o puritate nouă, mai înaltă și mai cuprinzătoare ! Nu rămîne nimic din vechi !

— Statornice rămîn credința și adorația, se amestecă Tai-li.

— Acestea sînt cele mai profunde vorbe care s-au rostit vreodată, strigă Huang-go, în sala

regilor cerului. Își ieșise cu totul din fire și țipă : Exact în ziua în care s-au împlinit cinci sute de ani de la moartea lui Buddha, s-a născut Isus Nazariteanul... ! Și, dintr-o dată, șoptind : Ai auzit, Tai-li ? Îți dai seama, Tai-li, ce vrea să însemne una ca asta ? Că Buddha l-a prevestit, l-a cunoscut.

— De cine vorbești ? îl întrebă Tai-li, cuprins de o uimire totală.

Huang-go tremura, cuprins de extaz și nu răspunse, încît pe Tai-li îl învălui teama.

— Adevărul nostru s-a dus de secole ! Oare nu vedeți ? Și faptul că acum vorbesc, în loc să mă rog, tocmai asta e dovada ! Mai sînt și altele, mult mai rele ! Dar tocmai cînd adevărul nostru a murit, la cinci sute de ani de la moartea lui Buddha, atunci doctrina noastră a cunoscut cea mai mare răspîndire și cei mai mulți partizani. Ai auzit, Tai-li ? Înțelegi una ca asta ? Cînd adevărul unei învățături nu mai trăiește, cînd este renegat, tocmai atunci i se aruncă oamenii de gît. Oamenii sînt în stare să adulmece doar cadavre ; numai la ele trag, ca hienele. Dar adevărul trăiește numai izolat în punct și clipă. Și în adevărul din Nazareth, femininul va dăinui atîta pînă cînd va muri și el, iar oamenii vor îmbrățișa resturile omenești de minciuni, cu grămada ! Astfel și pentru ei, victoria fi-va înfrîngere... Dar, Tai-li, mai spuse Huang-go cu glasul ridicat și tremurînd din cap pînă în picioare, cînd se va fi împlinit sorocul va apare pe pămînt Milo-f'o, cel pe care indienii l-au numit Maitrey : mîntuitorul surîzător al viitorului. Cel surîzător ! Cel care acuma stă încă

afară, în fața templului, în vînt și în ploaie, disprețuit și batjocorit... dar atunci va intra pretutindeni în temple și în biserici și va rîde ! va rîde ! Va limpezi omenirea prin rîs, va uni contradicțiile prin rîs, va uni inimile prin rîs, se va plesni peste genunchi, își va pune mîinile pe pîntecele său gras și va urla, va necheza, va țipa — așa...

Și acum, acum Huang-go începu într-adevăr să rîdă într-un fel cumplit. Își aruncase capul pe spate și își țipa rîsul. Și tot așa, fără să conteneacă. Dar dintr-o dată, s-a sfîrșit. Templul răsuna, toate colțurile și umbrele azvîrleau înapoi acel rîs, de parcă aerul stătea să se rupă.

Urlînd, Huang-go alerga prin sala regilor cerului, a celui din nord, din sud, de la răsărit și de la apus. Dădea din mîini și sărea într-o parte, ca un țap. Își pierduse, desigur, mințile.

Tai-li căzuse în genunchi și buzele i se rugau cu ardoare. Zăcea în fața statuii lui Kwan-yin care, de sus, îi privea rugăciunile, tremurînd, copleșit de răcnetele înfiorătoare și de zgomotul peste care giuvaerul își răspîndea razele pașnic, ca totdeauna. Nu se mai uita la Huang-go, care acuma străbătea în grabă, ca un nebun, sanctuarul întunecat, cînd tropăind, cînd sărind, încît umbra sa aluneca amenințătoare de pe un perete pe altul. Nu mai era rîs ceea ce ieșea dintr-însul, nici plînset : erau strigăte demențiale : tumultul naturii, ca vuietul mării, bocetul...

Dintr-o dată se auziră și zgomote omenești. O învălmășeală de strigăte, de tropăituri, afară, pe potecile satului din jurul templului. Tai-li se ridică. Zgomotele se auzeau tot mai aproape.

Îl auziseră cumva călugării pe Huang-go ? Veneau să pună capăt lucrurilor ? Tai-li sări în sus și căută cu privirea un loc unde să se ascundă. Țipete și pași în tindă. Ușile fură date zgomotos de perete.

Cît ai clipi din ochi, sala regilor cerului se umplu de bărbați înarmați, cu coifuri, de soldați cu făclii care, strigînd, se așezară de pază de-a lungul pereților.

Încremenit, Tai-li stătea în fața statuii lui Kwan-yin. Prin ușa deschisă, se auzi din întunericul străfulgerat, zăngănit de arme și țipetele stridente, speriate, ale călugărilor și călugărițelor. Huang-go nu se mai auzea ; dar Tai-li nu apucă să se ocupe de el, căci soldații se liniștiră brusc : intrase un demnitar bătrîn, de cel mai înalt rang, un confucianist, însoțit de cîțiva ofițeri. Tai-li îl recunoscu pe dată : era ministrul Yao-ciung.

Ministrul privi iute în jurul lui și se îndreptă direct spre Tai-li, care nu mai înțelegea nimic și care se înclină automat. Cu brațele încrucișate și cu mîinile ascunse în mîneci, bătrînul se opri în fața lui, dar nu se uita la el, ci pe deasupra lui, la podoaba din găteala părului lui Kwan-yin.

— Părinte, zise el, scoate giuvaerul de acolo.

Tai-li se holbă la el, apoi la ochii lui Kwan-yin, care surîdeau cît se poate de firesc, sub diamantul cîntător. Cînd se uită din nou la Yao-ciung, fața îi devenise ca un pergament străvechi. Clătină din cap.

Ofițerul din dreapta lui Yao-ciung își și scosese sabia, dar bătrînul ridică o mînă și spuse :

— Fiul Cerului nu a vrut ca la această operațiune să fie cineva omorît. Pune-ți sabia în teacă și scoate tu însuți piatra ! Spunînd acestea, ochii îi scînteiau. În același timp îi făcu semn lui Tai-li să dispară.

Poate că, preț de o secundă, Tai-li voise să se împotrivească — mușchii i se crispaseră — dar apoi, în timp ce ochii i se căscau tot mai mari, răsuflînd gîfîit și neregulat, porni în căutarea lui Huang-go. Ofițerul se cățără, oftînd, pe umerii unui caporal. În timpul acesta, Tai-li începuse să fugă de-a lungul șirului de soldați, cercetînd templul, luminat acum de făcliile pîlpîitoare. Pe Huang-go îl găsi în spatele statuii regelui nordului, cel cu umbrela de soare. Nemișcat, stătea pe jos, sprijinit de un gong, și se uita, pierdut, în gol. Tai-li îl ridică, îl luă cu brațul pe după umeri, îl sprijini și-l conduse afară din templu, fără să se mai uite în urmă.

Țipete. Incendiu. În stînga și în dreapta, vîlvătăi, parcă chiuind. Ulițele se umpluseră pînă la refuz cu soldățime și cu sute de oameni care fugeau. Soldații azvîrleau înadins torțele în clădirea mînăstirii și în micile temple, care încă nu erau cuprinse de flăcări. Preoțimea năvălea afară pe uși și pe ferestre, cea mai mare parte din preoți îmbrăcați cît se poate de sumar. Cu excepția cîtorva incidente, aproape nimeni nu căzu ucis de arme ; în schimb, mulți fură călcați în picioare, sugrumați sau striviți. Din flăcări se auzeau zgomote, care aduceau prea puțin a

om, și totuși erau destul de omenești ca să ți se facă rușine.

Tai-li și Huang-go, care nu scotea o vorbă, ci doar își mișca mecanic picioarele, erau tîrîți de mulțimea năucită, ca niște frunze căzute.

Dogoarea și zgomotul ajunseseră de nesuportat ; pare-se că nimeni nu pricepuse încă prea bine ce se întîmpla aici. Îmbrînciți din toate părțile, călcați pe picioare, cei doi preoți mergeau prin mulțimea care se înghesuia. Ei nu alergau ca ceilalți : dacă Tai-li i-ar fi dat drumul prietenului său, acesta n-ar mai fi făcut un pas. Cînd scăpară din cartierul arzînd al templelor în jurul lor se făcuse frig și întuneric. Se aflau în oraș. Locuitorii, temători, stăteau în case și spionau, tremurînd, gloata gălăgioasă, care se scurgea înainte. De îndată ce izgoniții sosiră în cîmpul liber, strigătele conteniră brusc ; pe tăcute și în grabă, preoții se risipiră în noapte, în toate direcțiile. Grupuri izolate de soldați încercau ici și colo să mai urmărească pe cîțiva și-i goniră pe fugari pînă departe, în ținutul nesfîrșit de întins.

Huang-go, fără să vorbească, poticnindu-se adesea, mergea mai departe, șchiopătînd, susținut de brațele lui Tai-li. În spatele lor, focul sacru punea jăratec pe cer ; în față era întuneric și liniște, dar nici o speranță. Din cînd în cînd, pe alocuri, se ivea lucind în noapte cîte o țeastă pleșuvă de preot. Încotro mergeau ? Cine erau ei acum ?

Huang-go mormăia și plescăia din limbă.

— Ce spui, Huang-go ? șopti Tai-li, oprindu-se.

Huang-go rostea vorbe, dar ele nu însemnau nimic. Tai-li ciuli urechile — poate doar ultimele să însemne ceva : „Limba mea prea nesăbuită, ochiul meu prea depărtat..." Dar poate nici ele. De acum înainte, noaptea era fără sfîrşit.

— Vino, zise Tai-li, n-are nici un rost, dar să mergem totuşi mai departe, şi cuprinzîndu-şi cu braţul prietenul, şi căutînd aşa fiecare sprijin în celălalt, dispărură în beznă.

7

Regele Srong-btsan-gampo, „Cinstit-voinic-înţelept", puternicul unificator al imperiului de peste nori, iar pe pămînt guvernator al lui Cen-re-zis, al Domnului îndurării, al zeului protector al Tibetului, începu să chicotească.

— Desigur că au murit de foame şi de sete, spuse el, şi-o cuprinse cu braţul pe Kyim-sang, dezmierdînd-o, — sau i-au mîncat urşii. Cîţi ziceai c-au fost ?

— Două sute cincizeci de mii, domnul meu ! Călugări şi călugăriţe — şi sute de mînăstiri şi temple sînt praf şi pulbere. Ordinul de distrugere a pornit odată cu mine, şi pe durata întregii mele călătorii încoace, timp de o jumătate de an, am văzut întruna incendii, pretutindeni incendii. În fiecare seară se făcea foc de artificii, domnul meu— ce drăguţ din partea tăticului meu ! Şi toate astea doar pentru mine, numai din cauza mea !

Prinţesa Kyim-şang scoase mici ţipete de bucurie şi, plină de emoţie, îşi scutură pumnişorii ei delicaţi în dreptul capului.

— Odios ! exclamă, scîrbită, nepaleza.

Nepaleza, pe nume Tsita, era prima soţie a lui Srong : o nobilă din sud, din bazinul Gangelui, frumoasă ca o cadră, asemenea lui Kyim-şang, prinţesă, ca şi Kyim-şang, dar săracă lipită pămîntului, căci provenea din dinastia scăpătată Kandrupta, cîndva dinastie de regi divini, acum nişte ţărani sărmani în Magala. Stătea culcată între perne, de partea cealaltă a lui Srong şi privea cu silă la Kyim-şang ; cu silă, căci religia aceea, atît de prigonită acolo, era şi a ei, dar mai ales pentru că acum trebuia să cedeze o parte din locul ei acestei chinezoaice care, pe deasupra, provenea dintr-o casă bogată şi puternică, însă, din fericire, frumuseţea chinezoaicei suferise de pe urma obositoarei călătorii. Îi aruncă o privire plină de scîrbă.

— Odios ? repetă Kyim-şang, cu venin în glas.

— Fără tărăboi, fetelor ! le rugă regele. Iar tu, Tsita, trebuie să reţii că există o singură religie adevărată, şi aceea este a mea. Religia Bon-ului.

— Bună pentru barbari şi pentru nebuni, murmură Tsita, dar regele n-o auzi.

Cu unghiile sale lungi de cîţiva centimetri, el luă diamantul pe care-l purta în jurul gîtului Kyim-şang şi zise :

— Ce păcat că e ciuntită această podoabă : desigur că a fost cu mult mai mare acest vis al strămoşului tău, Ming-ti. Oricum, rămîne totuşi

cel mai mare diamant pe care l-am văzut vreodată. Şi am văzut multe. Nici o ţară nu e atît de bogată în pietre preţioase şi metale, ca a mea.

— Şi noi, în Magala, începu Tsita, am avut cîndva un diamant care fusese cel puţin de două ori cît ăsta. Ne-a fost furat în urmă cu o mie de ani. De m-ar întreba cineva, aş zice că acesta e o bucată dintr-însul, mai spuse ea, arătînd podoaba lui Kyim-şang.

— Ceee ? strigă Kyim-şang. Îndrăzneşti să susţii că noi sîntem hoţi, tocmai tu, prăpădito ?

— Îndrăznesc să susţin că aş putea ridica pretenţii asupra acestei pietre ; iată ce îndrăznesc să susţin !

— Ce vorbeşti ? Nenorocito ! Bine că se sfîrşeşte cu toţi aceşti călugăraşi şi călugăriţe !

— Gîscă proastă !

— Scîrbă cocoşată !

— Picior ologit !

— Aţi terminat ? strigă regele Srong-btsan-gampo, supărat. Ce-i cu voi ? Aici este unul singur care are dreptul să ocărască, şi acela sînt eu ! Să vă intre bine în cap. Dacă se mai întîmplă o dată, vă dau cîte-o scatoalcă la fiecare ! Şi se uită ameninţător, la stînga şi la dreapta. De asemenea se interzice bocitul ! mai strigă el, căci amîndouă prinţesele izbucniseră în lacrimi.

Priveliştea unor femei plîngînd îi provoca întotdeauna regelui Srong-btsan-gampo mîncărimi puternice şi pe loc începu, cu o figură schimonosită de durere, să se scarpine în cap şi pe tot corpul, trebuind să aibă grijă să nu-şi rupă unghiile.

— Ah, fetelor, fetelor, mai suspină el. Ce să mă fac ? Vreţi să mă nenorociţi ? N-a trecut un ceas de cînd am două femei în casă şi-i gata sfada. Fir-ar să fie ! mai spuse el, scuturînd din cap şi apoi se sculă în picioare. Te rog, Tsita, să nu te gîndeşti cumva să-mi faci mîine vreo scenă, cînd mă căsătoresc cu Kyim-şang ! Altminteri să vezi ce păţeşti ! Şi acum vreau să mă culc. Cu voi îmi consum mai multă energie decît cu guvernarea severă a Asiei Centrale. Vino, Kyim-şang !

Kyim-şang îşi şterse lacrimile şi se ridică.

— Unde ? întrebă ea, ridicînd din sprîncene.

— În pat, bineînţeles ! răspunse regele, mirat.

— Cu tine ? Relaţii înainte de împlinirea căsătoriei ? Şi Kyim-şang se cutremură de scîrbă. Pfui, ce concepţii ! Încă mai există morală în viaţă. Ce fel de ţară este asta ? Ce fel de rege eşti tu ?

Srong-btsan-gampo se uita la ea ca un căţel plouat ; obrazul i se învineţise şi începu să rîdă stingherit, rupîndu-şi între timp o unghie.

— Credeam că... se bîlbîi el, ...mă gîndeam că poate ai vrea... numai o dată...

— Nunta este mîine ! spuse Kyim-şang, cu fermitate.

A doua zi, la templul Bon din Lhasa, avu loc o festivitate plină de fast. Nu era un templu întunecat, ci luminos, fără clarobscurul albei magii a Bon-ului ! Pe pereţi erau pictate, în culori stridente, fiinţe demonice, zoomorfe şi cu multe braţe. Fără ruşine, se deschidea aici în faţa

omului infernul — şi adevărata minune se împlinea pe lumină !...

Cînd soarele ajunse în punctul cel mai de sus, căsătoria fu binecuvîntată, în răpăitul tobelor şi în sunetul ascuţit al scoicilor de yeskhyel. Sute de preoţi începură să urle, pe o muzică de vrăji, şi să danseze printre stîlpii înfăşuraţi în lînă roşie. Cete sălbatice, care ţopăiau şi se învîrteau, umplură templul pînă în cele mai îndepărtate cotloane. Văzîndu-i, ai fi fost în stare să uiţi că omul are un chip : cu excepţia regelui şi a suitei sale, în templu, toţi purtau o mască — pocitanii monstruoase, scăpate din iad, de cîteva ori mai mari decît faţa unui om, dar cu o expresie omenească poate mai acuzatoare decît înşelătoarele măşti din piele şi carne.

Frumoasă ca o cadră, Tsita stătea puţin mai în spate, cu delegaţia chineză ; prinţesa Kyimşang era însă chiar în faţă, mai frumoasă decît oricînd, şi diamantul îi împodobea, ca o corolă, părul, coafat cu multă artă, în trepte. Înveşmîntată în brocart de mătase violet, cu un cordon portocaliu în jurul taliei, ea privea avidă la neomeneasca desfăşurare de energie în cinstea ei. Regele, purtînd un cercel cu o peruzea în urechea stîngă, se tolănise, satisfăcut, şi sorbea din ceaiul său de unt rînced, căruia pusese să i se adauge un pic de gunoi de yak, de dragul aromei. În ziua aceea, toate erau pe gustul său ; din cînd în cînd se uita într-o parte la Kyimşang, bucurîndu-se la gîndul nopţii.

Cu timpul, dansul se apropie de necruţătorul apogeu. Cel care nu crede în lucrurile miraculoase care se petrec de secole în Tibet, ar fi

trebuit să fie de faţă la această sărbătoare de nuntă. Cu minţile pierdute, într-o transă tot mai profundă, preoţii Bon dansau în ritmul sălbaticei muzici, care sălta templul din temelii. Cu o furie oarbă, picioarele izbeau pardoseaua, iar trupurile lor săreau atît de iute în sus şi în jos, încît prinseră a se dizolva într-o ceaţă groasă. Atît muzica cît şi dansul creşteau din ce în ce, într-un ritm nebun, încît treptat, ceaţa se limpezea, transformîndu-se într-un abur fin, care plutea în templu. Dar ca şi cum asta n-ar fi fost destul, nenumărate trompete mici, de argint, brusc se porniră să ţiuie, cumplit de tare, dar foarte subţire, în cea mai mare parte cu sunete dincolo de pragul audibil, astfel încît timpanele stăteau gata să se spargă. Acum aburul se prefăcu într-un văl subţire, ca o răsuflare, prin care se putea vedea fără efort — şi apoi... apoi, într-adevăr, templul rămase gol !

Instrumentiştii tăcură, unul după altul, mulţi pentru totdeauna. Cei care erau încă în viaţă rămaseră fără cunoştinţă zile în şir. Cu ochii pustiiţi, prealuminata societate privea în spaţiul părăsit care, cu puţin înainte, fusese plin de preoţi, după cum şi muzica făcuse loc unei linişti care maltrata urechile...

Dar apăruseră deja slujitori aducînd ceai aburind. Oaspeţii se înviorară şi părăsiră, făcînd cu ochiul, templul golit într-un mod supranatural.

Cu aceasta, căsătoria fusese sfinţită şi lumea se îndreptă în piaţa templului, unde oracolul intrase deja în transă. Comisia festivităţii alcătuise astfel programul, ca numerele să se suc-

cedă cu exactitate la minut ; totul se repetase cu o săptămînă înainte, pînă în cele mai mici amănunte ; fireşte, şi atunci s-au dus cîteva sute de preoţi — dar mai erau încă destui.

Piaţa templului era şi ea plină de mascaţi. Oracolul stătea pe un altar bogat ornamentat, împodobit pompos cu mătăsuri şi giuvaeruri. Preoţi ghemuiţi cîntau monotonele *mantre,* iar tămîia din vasele mari înnoura cerul. Ţinut de şase bărbaţi cu obrazul atît de gol, de despuiat, încît provoca groază, oracolul şedea pe tron, cu chipul schimonosit de dureri şi tresărind mereu. Deodată sări în sus, ţinînd în mînă o sabie de ornament, pe care o agita puternic. Cei şase gîfîiau, din cauza efortului de a-l ţine locului. Cu ochii ieşiţi din orbite, asudînd, oracolul privea diamantul din coafura lui Kyim-şang, căreia i se făcu teamă şi-l apucă pe soţul ei de mînă.

— Preaînalte profet ! exclamă Srong-btsan-gampo, tu, care stai pe cadavrele necredincioşilor, ce revelaţie ai avut despre această căsătorie divină a mea ?

— Piatra ! ţipă oracolul. Piatra ! Pe ea este înscrisă doar plăcerea, ca penitenţă ! Piatra ! ţipă el din nou — şi, smulgîndu-se din mîinile paznicilor săi, care se porniră pe schelălăit, sări peste marginea laterală a altarului... dar nu căzu, ci pluti !

În trecere, atinse doar cu piciorul pămîntul şi acum se ridică urlînd, dar plutind totuşi cu graţie ; se lovi însă de acoperişul templului şi apoi ţîşni în cer ca o săgeată, pînă ce se făcu mic, cît o pasăre mai mare. Învîrtindu-şi sabia, mai făcu cîteva cercuri şi curbe, apoi devie şi, făcîndu-se din ce în ce mai mare, veni în zbor planat în jos, drept deasupra lui Kyim-şang, după care trecu, fluierînd, peste capetele tuturor, urlînd cumplit şi numaidecît începu să atîrne din nou, infinit de departe, în azurul cerului. În fine, cu salturi nebuneşti şi loopinguri, dispăru spre miazănoapte. Dar tocmai cînd îl pierduseră din priviri, apăru din nou, într-un zbor atît de rapid, încît părea incredibil. Iar cînd ajunse deasupra templului, două explozii bubuitoare sfîşiară văzduhul — depăşise viteza sunetului ! Aplauze frenetice recompensară excepţionala performanţă.

Numai Kyim-şang nu aplauda, căci ea înţelesese că lucrurile nu se sfîrşeau aici. Palidă, văzu cum magicianul apăru din nou deasupra pieţei, rămase preţ de o clipă suspendat, liniştit, în aer, apoi, cu picioarele în jos şi cu braţele larg desfăcute, se lăsă la vale, răsucindu-se din cînd în cînd la dreapta şi la stînga, atît de iute încît i se învolburară veşmintele. Cu inima bătîndu-i ca un ciocan, Kyim-şang îl văzu coborînd tot mai încet. Se apropie de pămînt aidoma unei uriaşe acuzaţii şi se opri, atîrnînd nemişcat la o distanţă de doi metri. Acum îi zări Kyim-şang ochii, pironiţi asupra ei şi asupra bijuteriei sale. Ochi ca nişte incendii... ca mînăstirile şi templele cuprinse de flăcări...

Împietrită de spaimă, rece ca gheaţa fu damnată să-i împărtăşească privirea, fără a avea puterea de a-şi închide proprii săi ochi... Apoi se auzi o mică pocnitură şi se zări un fulger orbitor, pesemne de natură atomică, după care

dispăru și acest preot, se retrase și el în regiuni mai pline de conținut.

Tînguindu-se, Kyim-șang se uita în pămînt și, spre bucuria Tsitei, continua să se tînguie la fel de tare și atunci cînd începuse deja să se lase noaptea. Acum se aflau la palat — unde regele Srong-btsan-gampo îi ținea treji pe toți, cu tot soiul de porunci încurcate și fără sens. Agitîndu-și brațele, chinuit de mîncărimi insuportabile, el încerca să o liniștească pe Kyim-șang și să o facă să vorbească, dar degeaba, absolut degeaba. Cu respirația gîfîită, ea se ghemuia pe lîngă pereți ; în ochii ei dilatați se citea o spaimă de moarte ; apoi o pornea din nou în goană, țipînd prin încăperi și se ascundea în ungherele cele mai îndepărtate.

Kyim-șang nu-l zărea pe cel de față, ci îl vedea pe cel ce nu era. În cameră ochii ei nu mai zăreau nici un Srong-btsan-gampo, ci doar grupuri de călugări și călugărițe care, înfometați, se tîrau în noapte, sleiți de puteri, sărutîndu-se între ei. Apoi fură atacați și sfîșiați de urși uriași... Și imediat după aceea totul fu cuprins de flăcări zbuciumate ; focul lingea, ștergînd chipuri surîzătoare de zeități ; aurul care se topea începu să picure peste fețele sfinte... Dintr-o dată fu și Srong-btsan-gampo aici ; dînd din mîini și arzînd, el se apropie de ea, cuprins de vîlvătăi și încercă s-o facă să vorbească... Pe o masă lungă, ca de aici pînă la Kapilavastu, se afla giuvaerul, diamantul, și o privea cu ochiul mistuitor al magului zburător ; devenise ochiul aceluia și o urmărea cu privirea pînă în cele mai îndepărtate cotloane, în care în van

încerca să se ascundă... „Vorbește ! Hai, vorbește odată !" o implora, din flăcări, Srong-btsan-gampo. Acum ardea și ea : limbi de foc îi răsăriră pe lîngă urechi, o dogoare pîrjolitoare, fierbinte ca frigul cel de pe urmă îi cuprinse trupul — și, iat-o vorbind :

— Stăpîne ! Stăpîne ! Am păcătuit amarnic și ard, focul mă înghite, stăpîne ! Suferința mea e fără sfîrșit, întocmai ca suferința pe care am pricinuit-o eu. Salvează-mă, stăpîne, salvează-mă ! Ochiul de diamant al penitenței îmi poruncește să refac ceea ce a fost distrus de dragul poftei mele și spre desfătarea mea. Îmi poruncește să las să trăiască ceea ce și-a găsit moartea, spre desfătarea și împlinirea poftei mele !

— Vorbești ! strigă regele Srong-btsan-gampo, fericit, și-i căzu de gît. Demonul s-a dat învins ! Și acum, însoțește-mă, e noapte, tu ești mireasa mea...

Dar Kyim-șang se smulse de lîngă el.

— Nici o desfătare, nici o desfătare, înainte ca pocăința mea să fie primită, stăpîne !

Regele își aminti de oracolul dispărut și de faptul că îi reușise acestuia să stoarcă împlinirea povestirii sale ! Chipul i se întunecă, dar se uită la soția lui și o dorință cumplită puse stăpînire pe el.

— Fie voia Ta în toate ! gîfîi el. Fii mireasa mea acum...

Totul i se încețoșă înaintea ochilor cînd o ridică pe Kyim-șang și o duse în patul său.

8

„Aum ! mani padme hum !“
„Aum ! mani padme hum !“
„Aum ! mani padme hum !“

Tsita, care începuse deja să încărunţească, fu a treia persoană care repeta aceste cuvinte, rostite întîi de către bătrînul rege Srong-btsan-gampo — acum îmbrăcat din cap pînă în picioare chinezeşte — şi apoi îngînate de Kyim-şang : „Slavă ! giuvaer al lotusului !“

În afară de asta, Kyim-şang sărutase giuvaerul şi Tsita făcu la fel, se aplecă şi sărută preţioasa piatră scăpărătoare, în buricul surîzătorului Maitrey, Buddha vremurilor viitoare, căruia chinezii îi spuneau Milo-f'o. Stătea în mijlocul catedralei nou-nouţe, care fusese inaugurată în ziua aceea, dîndu-i-se numele Templul Larg. Pe dreapta şi pe stînga zîmbea Panteonul budist şi Tsita se simţea acasă în clarobscurul intim, unde sufletul afla linişte şi nu era biciuit, ca să ajungă o mare în clocot, aşa cum se întîmpla în atmosfera brutală a templelor Bon. Încă nu-i venea să creadă pe de-a-ntregul cele întîmplate ; privea, sfioasă, la Kyim-şang, care se ruga cu ardoare : cum reuşise ea, cu ajutorul pasiunii trupeşti, să-l silească pe Srong-btsan-gampo să ridice spiritul. Ea, Tsita, nu făcuse aproape nimic pentru asta, deşi această religie era a ei dintotdeauna. Dar trecuse ea prin vreun foc ? Flăcările din Magala erau stinse de mult. Şi-a pus în joc doar relaţiile ei, pentru a aduce, din valea Gangelui, cîţiva specialişti şi ingineri într-ale religiei.

Proaspeţii credincioşi păşeau încă oarecum nesiguri în templu. Din cele mai străvechi timpuri, slujbele divine erau pentru ei constrîngere divină : forţă, tumult, abuzuri ale zeilor. Aici, în această atmosferă de evadare, simţeau cum le fuge pămîntul de sub picioare. Oricum, repetau şi ei vorbele care fuseseră rostite de familia regală : „Aum ! mani padme hum !“, fără să mai contenească vreodată. Şi pînă în ziua de azi, deşi diamantul nu se mai găseşte de multă vreme la ei, sute de mii de tibetani murmură pentru dînşii, în fel şi chip, la nesfîrşit, în moara rugăciunilor lor : „Slavă, giuvaer al lotusului !“... Secole de-a rîndul făcuseră şi ei ce văzuseră făcînd pe cele două regine : o plecăciune adîncă în colb, în faţa lui Maitrey, şi o sărutare pe diamantul din buric, la care se uita Maitrey, cu surîsul său neschimbat. Părea că rîde de ei.

Cînd începu festivitatea propriu-zisă de inaugurare a Templului Larg, credincioşii parcă se simţeau ceva mai la îndemînă. Nişte mascaţi pătrunseră urlînd şi dansînd sălbatic, pentru ca nu peste mult timp să se facă nevăzuţi. Oracolele, cuprinse de tremur, descîntau şi zburau încoace şi încolo.

Tsita fu impresionată în mod neplăcut ; Kyim-şang nu vedea nimic ; închisese ochii şi se ruga — pînă la moarte avea să se roage şi să nu-şi mai deschidă ochii. În schimb, bătrînul rege, constrîns cum era, lăsă să se vadă mul-

ţumirea care-l cuprinsese, asistînd la cunoscutele manifestări din vremurile bune de altădată.

Dealtfel, acum nu mai avem nevoie de Kyim-şang şi de Srong-btsan-gampo şi, ca atare, ne mărginim să relatăm că amîndoi s-au stins curînd şi că li s-au făcut onorurile, după obiceiul ţării. Kyim-şang murise rugîndu-se şi era atît de dezbrăcată de orice element carnal, încît nu mai rămăsese dintr-însa decît scheletul, care fu lăcuit cu negru şi expus într-un loc sacru. Dacă s-ar fi cunoscut faptele şi raporturile adevărate, atunci ar fi fost aleasă mai degrabă *carnea* ei pentru cinstire... Regele Srong-btsan-gampo ştia mai multe despre asta ; el fu dus, într-un cazan de fier, în afara Lhasei şi azvîrlit în cîmp, pe o piatră şlefuită ; capul şi picioarele îi fură tăiate şi ţinute spre a fi văzute de cei apropiaţi, iar inima, plămînii şi măruntaiele, scoase ; groparul îşi chema cu un fluierat vulturii dintre stînci şi ceea ce mai rămînea în urma lor, mîncau cîinii. Între timp, în cazan se fierbea ceai de unt pentru Tsita şi ceilalţi din familie. Dealtfel nici Tsita nu ne mai poate fi de folos. Să anunţăm, deci, şi moartea ei.

Ultima faptă a lui Tsita, oarecum răutăcioasă, fusese să cheme, din sud, un sfînt energic, care pe dată şi-i cîştigă pe toţi, făcînd o minune : un elefant alb, care se asemăna foarte mult cu acel animal pe care plecase călare, în sălbăticie, prinţul Anvaptas, dădu buzna dintr-o pădure asupra sfîntului, scoţînd răgete puternice. Vădind o prezenţă de spirit deosebită, sfîntul ridică în faţa lui un zid invizibil, de care animalul se zdrobi

cu totul. După care se spune că Sfîntul rîse pînă ce căzu jos.

Venit pentru a uni învăţătura lui Buddha cu cea a lui Bon — căci aici putea fi vorba şi mai puţin decît în China de o înlocuire forţată — sfîntul privi cu ochi pizmaşi diamantul din pîntecele lui Maitrey şi introduse sărbătoarea marii rugăciuni : în prima săptămînă a Anului nou, toţi oamenii trebuiau să se roage încontinuu către mîntuitorul surîzător, care avea să aducă, la vremea potrivită, o solie atotputernică, universală, în virtutea căreia toate contradicţiile şi toate inimile zdrobite urmau să se dreagă pe calea rîsului. Poate că sfîntul se gîndea la semnul prevestitor datorat elefantului sau poate la Anvaptas, ba chiar şi la animalul divin, care pătrunsese cîndva în partea dreaptă a reginei Maya din Kapilavastu — datele lui spirituale fac, oricum, posibilă apariţia unor asemenea gînduri — şi poate că ridică şi din umeri.

Se poate spune că penitenţa lui Kyim-şang în Tibet fusese justificată. Ceea ce se distrusese înainte, la dorinţa şi spre delectarea ei, se refăcuse aici însutit şi cea care şi-a aflat moartea întru satisfacerea dorinţei şi spre desfătarea ei, acum trăia nemăsurat. Nu trecu mult pînă ce dispărură şi regii şi ajunseră să guverneze preoţii, papi puternici într-ale magiei, şi care stăteau cu tichii roşii, în mînăstiri uriaşe, adevărate fortăreţe în munţi : astfel ajunsese Siddharta, prin strădania unei femei, în politică.

Seara, la apusul soarelui, în clarobscurul amurgului, răsunau de pe acoperişurile mînăsti-

rilor-fortărețe răpăitul supralumesc al tobelor și țipetele scoase de scoicile de yeskhyel, urmate de dezolanta jeluire a ragdongurilor, care se stingeau deasupra nesfîrșitei țări... Erau oare fortărețe ale spiritului ? Era un stat zeiesc, care se ruga. În fiecare copac, casă sau nor, zeii erau la ordinea zilei ; zilnic aveau loc miracole, mai ales între sihaștrii care-și făcuseră adăposturi în crăpăturile stîncilor. Între timp, preoții lama din mînăstiri nu prea se mai ocupau de minuni, ci mai mult de jocul de pocker, de fumatul pipelor, de băutură, somn și starea *arhat* a cărnii, așa încît poporul, care trebuia să dea în brînci muncind, ajunse într-un hal fără de hal, sărac, obosit și murdar, dincolo de orice închipuire. Cu cîteva secole mai tîrziu, apăru unul care reformă penitențele lui Kyim-șang ; spre a se deosebi de ceilalți, el își puse o tichie galbenă și propovăduia atît de insistent celibatul pe toate planurile, încît în curînd își stabili reședința la Lhasa un contrapapă, cu tichie galbenă, numit „Învățătorul cel asemenea oceanului" : Dalai Lama.

În Templul Larg de la picioarele fortăreței spiritului său care stîrnea teamă, Maitrey privea cu un surîs neschimbat la strălucirea din buricul său și la gurile care-l sărutau. Pînă la urmă multele milioane de sărutări îi răpiră lui Siddharta fațetele sale scînteietoare ; sărutările îi șterseră culorile, iar limba pe care o vorbea acum era șoptită și plină de mîhnire. Nu e nimic mai tare ca diamantul ? Totul e mai moale ? Dar

noi vă învățăm că nici un diamant nu rezistă în fața buzelor omului...

Candelabre de aur îi dăruiau diamantului lumina care se răspîndea și asupra celor ce se rugau în micile lor vase cu rugăciuni, precum și asupra chinuiților care se tîrau pe pardoseală lamentîndu-se, cu membrele îngreunate de lanțuri și ghiulele. De abia li se auzea geamătul prin fumul de tămîie și prin ecourile loviturilor de gong. Temători, ei se uitau în sus la imaginile groaznice ale demonilor și la neizgoniții care sfîșiau animale și se ospătau cu creieri. De atîtea rugăciuni ale pelerinilor veniți din Kașmir, China, Nepal și Mongolia, boarea rămase grea ca o femeie. Aidoma unui abur apăsător plutea prin secole ruga lui Srong-btsan-gampo și a soțiilor sale. Din toate direcțiile, limbile rosteau salutul mîntuirii și buzele sărutau, în timp ce ochii se închideau din răsputeri în fața hoardelor de cerșetori din templu, care, aproape sfîrșiți din pricina mizeriei, cerșeau cîte un bănuț.

Dealtfel, Srong-btsan-gampo se reîncarnă în cel de al cincilea Dalai Lama și, cu ajutorul bătăilor pînă la sînge și a măcelurilor care durau uneori săptămîni de-a rîndul, converti în mod exemplar toată liota ereticilor cu tichie roșie. Cel de al șaselea, numit „Puritate melodică", scria versuri și era o figură respectabilă în peisajul brun-roșietic din centrul orașului, unde se plimba cu plăcere. Despre maeștrii „Asemuitorii-oceanului", care urmară după el, președinții consiliilor de miniștri avură grijă să se știe, pentru orice eventualitate că, din păcate, se săvîrșiseră

din viață de pneumonie, la frageda vîrstă de unsprezece sau cincisprezece ani, fiind profund regretați.

În acest chip se înfăptui penitența lui Kyimșang pentru poftele și desfătarea ei. Dar sărbătoarea de Anul nou a Marii Rugăciuni, introdusă în urmă cu o mie de ani, în cinstea lui Buddha cel surîzător, omul viitorului, purtătorul diamantului — cum se desfășura oare ? Grandios.

Cu cîteva zile înainte, populația fugea în munți. Și cînd începea anul nou, și totodată și sărbătoarea Rugăciunii, cu urale și binecuvîntări, toți lama își părăseau, în masă, mînăstirile, luau cu asalt orașele, alergau țipînd pe străzi și pătrundeau în case. Acolo, în numele soliei ce va să vină, devorau tot ce se găsea de mîncare, beau tot ce era de băut, furau tot ce putea fi furat și violau tot ce se găsea de violat. În acest fel anunța preoțimea izbăvirea. Ici și colo, flăcăruile cîte unei ulicioare incendiate dănțuiau vesele, întru întîmpinarea viitorului. Și cînd, la încheierea sărbătorii Rugăciunii, poliția mînăstirilor îi gonea cu biciul pe călugării desfrînați înapoi în chiliile lor, părea că Siddharta strălucea și mai stins în buricul lui Maitrey, mai melancolic și mai aproape de moarte...

Deja fusese rostit un nume vechi : Anvaptas. Cel mai vechi nume ce poate fi numit este Diptadharma, a cărui încarnare sălășluia la lacul înghețat din Muli, în Yünau. Noaptea, răspîndea o lumină albastră și verde și, lucru de necrezut, zăpada și gheața din jurul său se topeau...

O bună parte a povestirii noastre se apropie de sfîrșit.

Acum vin tătarii.

9

Tătarii treceau înspre sud, în grupuri răzlețe, încît nimeni nu știa unde se aflau de fapt. La Lhasa se auzise deja că mînăstirile și templele fuseseră devastate cu sutele și că cetele hoardei s-ar afla pe drum, în marș susținut, către orașul sfînt. Din fericire, Dalai Lama își părăsise de curînd reședința : în interesul zeilor și al oamenilor, se retrăsese în locuri mai sigure. Marele templu era în zilele acestea, mai mult decît oricînd, loc de pelerinaj. Zi și noapte era plin pînă la refuz de fugari din toate colțurile țării ; ore în șir oamenii stăteau la rînd, pentru a putea săruta diamantul ; coada celor care asteptau ajungea pînă în stradă și încăperea sfîntă răsuna întruna de rugăciuni descumpănite și disperate. Unii, cei care îi văzuseră ei înșiși pe invadatori, erau mai tăcuți și vorbeau doar despre lucruri neînsemnate, ca de pildă, despre mormintele tătarilor și despre caii trași în țeapă la o înălțime de cîțiva metri deasupra locului unde zăceau cadavrele. Însă cei care văzuseră din cale-afară de multe — tăceau.

Cînd avangarda tătarilor începu să opereze la periferii, Mai-marele Lama cel bătrîn, superiorul templului, se îndreptă înspre statuia lui Maitrey

şi, în jeluirea sutelor de oameni, desprinse diamantul din buricul divin, ceea ce se întîmpla pentru prima dată după o mie de ani şi cerea un oarecare efort. Rugîndu-se, el părăsi apoi sala în care se lamenta mulţimea, aproape înnebunită, îşi dezbrăcă iute mătasea purpurie şi se înfăşură cu veşmîntul aspru al celor mai umili călugări din mînăstire. Şi după ce, cu inima sîngerîndă, îşi rase şi barba, reuşi să părăsească templul fără a fi observat şi să dispară, afundîndu-se în fluviul nesfîrşit al fugarilor, care se îndreptau către sud.

Stăpînit numai de gîndul că punctul sfînt al ultimei concentrări a lui Maitrey n-are voie să cadă în mîinile barbarilor, el străbătu în prima zi mlaştinile, se rugă şi dormi sub cerul liber, iar a doua zi străbătu pustiul fierbinte. În a treia zi se căţără pe munţii de gheaţă şi, deşi era secundat de doi călugări tineri, ştia că n-ar mai putea rezista alte trei zile. Şuvoiul celor fără patrie se răsfira în nenumărate grupuleţe, care rătăceau fără nici un ţel, în necunoscut şi dintre care, majoritatea sucombau de foame sau de sete. Uneori cînd, cuprins de disperare, cineva dintr-o grupă voia să se arunce în prăpastie, lama cel superior îi uluia pe toţi cu vorbele sale ; dacă îl întrebau cum se face că un călugăr de pe treapta cea mai de jos a ajuns la atîta înţelepciune, tăcea şi îşi punea o mînă pe chimirul de la brîu.

În cea de a patra zi, cînd treceau de-a lungul lacului Yamdrok şi bătrînul lama călca rar, pas după pas, rămînînd din ce în ce mai în urmă,

fugarii năvăliră dintr-o dată înspre el, cuprinşi de panică şi strigînd :

— Nu într-acolo ! Nu într-acolo ! Acolo sînt tătarii ! Sîntem încercuiţi ! Pretutindeni sînt tătari !

Grupuleţul făcu dreapta-mprejur şi o porni în goană îndărăt, cît putea de repede ; dar lama rămase locului, clătinînd din cap şi privind înspre munţii Samding, care se înălţau la dreapta lui. Într-acolo trebuie s-o apuc — gîndi el — acolo este mînăstirea de maici „Sublimele meditaţii". Apoi se uită la picioarele sale : erau zdrelite şi sîngerau, dar, gîndi el, dacă e să fie, voi ajunge... „Aum ! mani padme hum !" murmură apoi uşor, înşfăcă diamantul Siddharta cu ambele mîini şi tot murmurînd, începu să meargă. Pe drum îşi pierdu din greutate. Merse ce merse, urcă pe munte şi nu adormi cînd se lăsă întunericul ; murmura şi mergea înainte, cîntînd încetişor prin noapte ; plutea pe deasupra munţilor, ţinînd strîns piatra divină. Soarele de dimineaţă îl găsi alunecînd mai departe, tot murmurînd, şi-l încălzi şi fu bun cu el pînă la amiază. Atunci se ivi mînăstirea : atîrna de stînci, sus de tot, aidoma unei ciuperci albe. Dar bătrînul lama, plutind pe unda magică a cuvintelor sale, nu cătă în sus, ci urcă pe mormanele abrupte de dărîmături ale treptelor, pe care le distruseseră călugăriţele din considerente tactice. Cîteva săgeţi porniră de sus înspre el, ezitînd, dar cînd se desluşi acolo şirul sfînt al vorbelor sale, poarta baricadată se deschise şi

bătrînul se prăbuşi în curtea interioară. Rugăciunea îi amuţi.

Pe dată fu înconjurat de un stol de călugăriţe îngrozite, fiecare purtînd la cingătoare cîte o secure. Una se aplecă peste spinarea lui.

— Stareţa..., şopti el, cu Siddharta încă în mîinile sale şi primul lucru pe care-l văzură ochii lui fu chipul palid al unei tinere călugăriţe, care n-avea mai mult de şaptesprezece ani. Era neînarmată şi privea, încremenită, la punctul ultimei concentraţiuni a lui Maitreya, îmbolnăvit de moarte de atîtea sărutări.

— Venerabilă maică! Venerabilă maică! Stareţa, trupeşă şi zdravănă, apăru bombănind şi gîfîind.

— Ce se întîmplă? strigă ea. Cum a ajuns aici bărbatul acesta? Ia daţi-vă la o parte!

— Dorje-pamo..., gemu lama. Eu sînt... eu... Mi-e rasă barba.

Cînd îl auzi spunîndu-i pe nume, stareţa îl privi, cuprinsă de uimire. Apoi zări diamantul.

— Ah, Prea-Înălţimea voastră! rosti ea, ţipînd. Ce s-a întîmplat?

— Din păcate, mă sfîrşesc, spuse bătrînul, şi în acel moment îl podidi sîngele, dar privi iarăşi către călugăriţa palidă, care nu se ruga cu celelalte. Cu greu, ridică piatra preţioasă şi vru să spună ceva, dar îl înecă sîngele şi zadarnic încercă să se degajeze tuşind, căci înainte de a reuşi, fu copleşit de moarte...

După ce se săvîrşi înmormîntarea, maica superioară se încuie în camera ei de lucru. Doar

micuţa ajutoare, acea călugăriţă de şaptesprezece ani, rămăsese cu ea; stătea deoparte, într-un colţ, şi privea fix diamantul care se afla pe masă, în faţa stareţei, lipsit de luciu şi aproape rotund. Nervoasă, Dorje-pamo bătea cu degetele în tăblia mesei. Nu se simţea în largul ei. Încă o grijă pe cap! Acum îi picase şi răspunderea pentru giuvaerul sfînt — de parcă răspunderea pentru două mii de femei n-ar fi fost de-ajuns. Zilnic mişunau în jurul mînăstirii spioni ai tătarilor; grosul armatei nu mai putea să întîrzie mult. Şi cum se purtau aceşti străini desfrînaţi cu femeile, îţi puteai imagina doar roşind; iar faptul că în ultimele zile unele călugăriţe vădeau reprobabile semne de veselie, nu făcea decît să înrăutăţească lucrurile.

Dorje-pamo se cufundă o clipă în rugăciune, dar nu simţi nici o iluminare şi se opri, oftînd. „Scroafă vrăjită", ăsta îi era numele şi titlul; de sute de ani, stareţele mînăstirii Sublimei Meditaţii erau în stare, în orice moment, să se transforme într-o scroafă. Stareţa îşi lăsă gîndurile să dea tîrcoale acestui fapt cunoscut, admirat, dar şi temut de toţi. Şi la ce-i folosea? Ar fi fost cu mult mai util să se poată transforma într-un tun... Poate, totuşi, cîntări ea — i-ar fi de oarecare folos, cel puţin ei personal: dacă cumva un tătar s-ar pregăti s-o violeze? Şi la gîndul mutrei pe care ar face-o tătarul, stareţa zîmbi. Ar fi trebuit doar să se roage să nu aibă de-a face cu un sodomit. Cu tătarii nu poţi şti niciodată...

Puțin rușinată, se uită apoi la micuța și liniștita ei ajutoare și se descotorosi de gîndul acela. Privirile îi căzură din nou asupra obiectului care se afla pe masă și se simți cuprinsă de un fel de nerăbdare. Era cu totul inimaginabil că acest obiect se afla aici, pe masă, dar ea n-avea liniștea necesară spre a cugeta mai adînc asupra acestui lucru. Dimpotrivă. De ce a trebuit să vină răposatul lama cu piatra sa tocmai aici ! Dorje-pamo se sperie straşnic de un gînd atît de nelegiuit și imediat începu din nou să se roage. „Aum ! mani padme hum !" murmură ea. „Aum ! mani padme hum !" Și apoi repetă întruna, grăbit și monoton : „Slavă ! Giuvaer al lotusului ! Slavă ! Giuvaer al lotusului ! Slavă..." Cu timpul, cuvintele ajunseră, după cum se va spune mai tîrziu în occident, să se despoaie de sensul lor și, în timp ce se ruga astfel, grija i se strecură din nou în suflet.

Deocamdată, situația hranei era asigurată : orz mai aveau din abundență, iar cantitatea suficientă de carne era garantată de cei două sute de porci din cocinile lor ; unul din ei avea o lungime de aproape doi metri. Și apoi, toate călugărițele erau înarmate și făceau exerciții de tragere la țintă și de lovituri cu securea, iar treptele erau dărîmate — *numai de n-ar fi fost acum și acest Siddharta aici !*

Și, gata... atunci se întîmplă...

Poate că pare un lucru de mică însemnătate, dar a fost de-ajuns — și cea care a auzit totul a fost ajutoarea cea palidă. În timp ce privea piatra, ajutoarea auzi lanțul versetului sfînt din

rugăciunea stareței, acele cuvinte care nu mai însemnau nimic, care deveniseră ele însele însemnate. Și, brusc, o singură dată, stareța rosti un șir care nu era nici una din verigile lanțului, lung de secole, și care însemna o ruptură. Anume : *„Blestem ție, giuvaer al lotusului !"* La fel de monoton ca și pînă atunci. Stareța nici nu-și dădu seama ; copleșită de griji, pur și simplu, ea greși, dar cuvîntul rămăsese rostit. Ceva din străfundurile feminității sale îi răzbătu ființa și glăsui. Tînăra călugăriță auzise ; de va fi gîndit ceva, auzind cele spuse, rămîne în afara discuției, dar în străfundurile feminității sale, pricepuse. Și apoi, îi fu dat *să vadă* cum Siddharta, piatra de pe masă, pînă atunci lipsită de luciu și palidă de moarte, se făcu, în clipa aceea, neagră ca funinginea... Acum zăcea precum o bucată amărîtă de cărbune de piatră. Pierzîndu-și dintr-o dată liniștea, Dorje-pamo își sfîrși rugăciunea și privirea îi căzu pe piatra care murise și se holbă la ea, uluită.

— Poftim, acum s-a și înnegrit ! exclamă ea, apucîndu-se cu mîinile de cap. S-a înnegrit din cauza apropierii malefice a tătarilor !

Spunînd așa, se ridică, supărată, și se îndreptă spre fereastră. Clocotind de furie, văzu din nou în vale doi tătari preumblîndu-se, înarmați pînă în dinți. Își țineau caii de dîrlogi și-și arătau unul altuia amănunte despre mînăstire, dar în nici un caz din admirație pentru arhitectura ei.

Mușchii maxilarelor lui Dorje-pamo începură să macine, iar bustul ei viguros să se unduiască. Apoi se așeză, o puse pe ajutoare să-i aducă us-

tensilele de scris şi, cuprinsă de grijă din cauza blestematului de Siddharta, scrise o epistolă cu următorul conţinut :

Excelenţei sale
Domnului general al tătarilor

Excelenţă,

În ultimele zile, cu o regularitate supărătoare, persoane cam nespălate, care după toate aparenţele ţin de suita dumneavoastră, apar în faţa moşiei mele. Desigur că veţi avea amabilitatea de a pune capăt imediat acestei forfote.

Există în lume generali de tătari şi stareţe. Generalii tătarilor se simt chemaţi să ia, iar stareţele să dea. Dumneavoastră sînteţi general tătar, eu — stareţă. Probabil că v-ar mira să aflaţi cît de dependent sînteţi, pe un plan superior, cu incursiunile dumneavoastră de jaf şi de omor, de existenţa mea spirituală. Nu voi încerca să vă explic aceasta. În urma faptelor, n-am o părere prea bună despre inteligenţa dumneavoastră. Aştept acum un contraserviciu, care vă stă la îndemînă.

Neîndoios, vă este cunoscut că în orice moment mă pot transforma într-o scroafă. Aştept, stimate domn, din tot sufletul ca, ocazional, să puteţi să vă transformaţi şi dumneavoastră într-un om. Contez pe faptul că o veţi face azi şi că-mi veţi lăsa mînăstirea în pace. Sînt

Dorje-pamo
Samding.

Dorje-pamo făcu epistola sul şi puse pe micuţa ajutoare, care rareori rostea cîte-un cuvînt sau gîndea cîte ceva, să-l fixeze într-o săgeată. Apoi îşi luă arcul din perete şi deschise fereastra. Tătarii se aflau şi acum tot acolo ; unul din ei scrijelea cu barda pe o stîncă schiţa poziţiei. Stareţa îşi potrivi săgeata şi o făcu să se înfigă adînc, şuierînd, în braţul desenatorului, care dădu un ţipăt şi se prăbuşi. Celălalt, uimit, se uită în sus şi apoi la săgeată. Cu o smucitură, smulse obiectul din braţul camaradului său, care scoase cu acest prilej un al doilea strigăt, desprinse epistola şi o răsuci pe toate părţile. Apoi îl ajută pe rănit să se urce pe cal şi imediat după aceea dispărură amîndoi în galop.

A doua zi, cu o punctualitate de speriat, de parcă ar fi fost vorba de luat revanşa, sosi răspunsul, tras la ţintă într-o fereastră minusculă de la closet. Satisfăcută, Dorje-pamo îl întinse pe masă şi citi :

Iubito !

Găsesc, fireşte, teribil de nostim că-mi scrii scrisori, dar oare nu e prea sîngeroasă această cale de expediere a lor ? În orice caz, găsesc că nu se potriveşte defel cu ceea ce denumeşti, într-o conexiune destul de neclară, existenţa ta spirituală. Bineînţeles că a fost o pură întîmplare că mi-ai nimerit biata mea iscoadă, tatăl a şapte sute de copii, dar, oricum, asta a reuşit să-mi

insufle o doză de respect față de tine și de cuconițele tale. În ceea ce privește inteligența mea, ea i-a stat ani de zile pînă și tatălui meu ca un spin în ochi, și prefer să nu mai discut despre aceasta.

Poți cu adevărat să te transformi într-o scroafă? Află că aș vrea să văd și eu una ca asta. Hai să facem așa : mîine, împreună cu o mică armată de două mii de oameni — din anumite motive, aceasta este cifra pe care o găsesc potrivită — mă voi afla în fața porții tale, dincolo de bătaia armei (ha, ha !) Tu ai să te cațări pe acoperiș și ai să te transformi în scroafă. Noi vom aplauda și vom dispărea pentru totdeauna. Dar dacă, în pofida așteptărilor, metamorfoza nu va reuși, atunci ne vom aminti vorbele profetului : „Cel mai mult îmi plac, pe lumea aceasta, femeile și parfumurile" ; vom pătrunde la tine și vom rămîne ca oaspeți. Îngăduie-mi însă, ma révérende mère : prefer să văd cum te prefaci în scroafă. Salut, rîtișorule, și binecuvîntarea lui Allah pogoară-se asupră-ți.

Semnătura
(indescifrabil)

P.S. *Aceasta este cea mai ciudată țară din cîte am prădat vreodată.*

Dorje-pamo se uită în sus, surîzînd triumfător. „Încearcă să mă jignească, dar am cîștigat !" îi spuse ea micuței sale ajutoare care, mai palidă ca oricînd, se uita țintă la cadavrul diamantului

și nu răspunse. „Sîntem salvate. Mînăstirea va fi cruțată, căci mîine, sub ochii tătarilor, mă voi preface în scroafă — sus pe acoperiș. Ia să încerc acum. Urmărește bine, Laya vei fi martora unui miracol !"

Pînă atunci, stareța nu se transformase niciodată în scroafă. La hirotonisire, predecesoarea ei îi legase de suflet că această minune nu este o recreație sau o distracție populară, și că poate fi folosită numai într-o situație gravă. Pînă atunci nu se ivise o atare situație gravă, dar acum se afla în fața ei. Stareța se ridică și se îndreptă, cu pași solemni, spre mijlocul încăperii. Aici se lăsă în genunchi și începu să se roage la... la cine, la cine ? la blestematul de Siddharta ! După ce-și isprăvi treaba, puse mîinile pe jos, amintind astfel puțin de nefericitul rege Shravayas. Chipul îi era încă mulțumit și convins de izbîndă. Așadar, acum voia să se transforme în scroafă. Stareța stătu o clipă și cugetă. O înconjurau înțelepciunea și puterile de veacuri. Inspiră adînc : sosise clipa :

— Laya, fii atentă ! Și nu te speria ! „Aum ! mani padme, hum !" Unu... doi... degeaba ! Pe masă, piatra zăcea, neagră.

Dorje-pamo își privi cu neplăcere mîinile, care nu deveniseră cîtuși de puțin piciorușe de porc. Ce însemna asta ? Se prefăcea, ori nu, în scroafă ? Aruncă o căutătură nesigură înspre Laya, care se uita la ea fără să clintească ; își încruntă sprîncenele și făcu a doua încercare. Se concentră cu toată forța minții sale asupra a tot ce putea fi porcesc ; încercă niște mișcări

scurmătoare, ba chiar şi grohăi puţin — iar după aceea, palidă de moarte, se sculă în picioare...

Dorje-pamo se aşeză la masă, dădu la o parte bulgărele înnegrit şi rămase cu privirea în gol. Încetul cu încetul îi apăru pe chip o expresie de dezorientare, apoi de spaimă şi nedumerire. Dar deodată ochii îi scăpărară şi gura îi tresări într-un zîmbet şiret... Cine nu poate stăpîni miracolul, trebuie să fie viclean.

— Cum stăm cu carnea, soră Laya ?

— Grajdurile sînt pline, venerabilă maică.

— Bine. Cu o mişcare hotărîtă, stareţa se ridică. Vino şi adună toate călugăriţele !

10

Armata se afla în vale, într-un semicerc uriaş, în jurul mînăstirii Sublimei Meditaţii. Dincolo de bătaia arcurilor. În aşteptarea miracolului, tătarii se aşezaseră pe jos, lîngă caii lor împlătoşaţi ; armele şi coifurile şi le puseseră alături. Cîţiva jucau zaruri sau strigau, dar majoritatea îşi sprijineau capul în mîini şi priveau, tăcuţi, înspre citadela albă a spiritului de pe stîncă. Deşi stăteau aşa de o jumătate de oră, nu se mişcase nicăieri nimic, şi cu atît mai puţin pe acoperiş. Generalul tătarilor stătea călare pe armăsarul lui. Arăta într-adevăr ca un desfrînat ; rînjetul pieziş ce i se ivea din barbă era periculos.

— Trebuie să fie o femeie bizară, îi spuse el comandantului secund. În scrisoare, a pus faptele mele, şi probabil orice nelegiuire, pe seama prostiei şi a lipsei de înţelepciune. Ce părere ai ?

— Nici una.

— Îmi place să te aud vorbind aşa, dădu din cap generalul. Iată o vorbă spusă cu judecată. L-ai cunoscut pe tatăl meu ?

— N-am avut onoarea.

— Onoarea ? Onoarea ? strigă generalul şi, brusc, spumegă de furie. Tatăl meu este de vină pentru tot ce s-a întîmplat ! Oameni ca cei de acolo de sus, strigă el, arătînd cu barda înspre mînăstire, sînt numai fetiţe de-ale tatălui ! Noi sîntem puii mamei ! Ha, ha ! Inteligenţă ! ţipă el, izbucnind într-un rîs sălbatic şi răcni : Hei, scroafă miraculoasă ! Cît mai durează ? O să fie sau Nu ? — Ia mai suflaţi o dată !

Şi în timp ce răsunară semnalele din goarnă, generalul dădu drumul, în tătăreşte, unui potop de vorbe grosolane, care nu se pot reproduce nici măcar în traducere şi spunînd o glumă tătărască ţeapănă, în care călugăriţele îşi aveau şi ele rolul lor, făcu aşa ca întreaga armată să izbucnească într-un rîs mugit. Din păcate, nici această străfulgerare a spiritului nu poate fi reprodusă aici. Întotdeauna scriitorul trebuie să păstreze pentru sine ce este mai bun.

După ce generalul puse încă de două ori să se sune goarnele, trimise sus o trupă de recunoaştere. În timp ce aceştia se apropiau de mînăstire cu maximum de prudenţă, căţărîndu-se pe ruinele treptelor, ceilalţi tătari se pregăteau de luptă. Nici acum nu se mişca nimic în mînăstire. Patru bărbaţi din trupa de recunoaştere se

împiedicară și căzură, sfărîmîndu-se de stînci, la care, comandantul secund dădu din cap, supărat. Ceilalți, bănuind un obstacol, pîndiră pe după ziduri, dar curînd se arătară mai curajoși ; din semnele lor, ceilalți putură deduce că și curtea interioară era părăsită.

După ce stătu o clipă pe gînduri, generalul o porni spre stînci, în fruntea a trei sute de oameni. Pe chipul lui era zugrăvită o adîncă dezamăgire : ar fi preferat s-o vadă pe venerabila maică preschimbată în scroafă, dar încă nu-și pierdu curajul.

La poalele peretelui de stîncă, soldații își lăsară caii și întregul batalion începu să se cațăre, cu arcul în spinare, cu barda la cingătoare și cu cuțitul între dinți. Puțin timp după aceea, cele mai importante puncte pentru tactică fură ocupate, iar ferestrele luate la țintă. În mijlocul curții interioare, înconjurat de puii mamei, generalul mai reclamă o dată, cu glas oarecum plîngăreț, minunea promisă, iar cînd văzu că nu primește nici un răspuns, ceru, amenințător, să i se deschidă. Cum nici de data aceasta nu sosi vreun ecou, puse să se spargă poarta de la intrare și tătarii năvăliră înăuntru.

În mînăstire domnea o tăcere de moarte ; culoarele și sălile — toate, ca moarte. Pe pereți se unduiau, alene, draperii. O seamă de Buddha și diferite statui de sfinți zîmbeau cu eleganță. În tăcere, cuprinși de o neliniște crescîndă, străinii pătrunseră tot mai adînc în interiorul sfîntului lăcaș. Generalul interzisese jaful : întîi trebuia găsită stareța și, la nevoie, silită prin cazne să-și

împlinească minunea. Existau suficiente mînăstiri de prădat. Dar comandantul voia să vadă scroafa ! Numai că nu se zărea nimic. Totul era tăcut și gol — ciudată poveste. Zi și noapte, mînăstirea Sublimei Meditații stătuse sub observație : o fugă era imposibilă, nimeni n-ar fi putut părăsi clădirea — mai fusese și cineva care venise : un pelerin bătrîn, care se ruga, nevrednic de o săgeată a morții. Și nu se putea ca două mii de femei să dispară așa, cu una, cu două ! Cel mult ar fi putut să se prefacă în porci. În momentul acela, la capul coloanei izbucniră țipete și peste puțin timp, cei ce fuseseră primii, se întoarseră de-a valma, în goană, cu chipurile schimonosite, dînd buzna în grosul armatei ; nici măcar poruncile generalului însuși nu putură sili oamenii să nu fugă. Se putea vedea prin ferestre cum se aruncau din curtea interioară peste ziduri, de parcă fuseseră orbiți ; se aruncau probabil spre a muri. O neliniște cumplită îi cuprinse și pe ceilalți ; cu fețele înspăimîntate, cu săgețile în arc, se strecurau în spatele generalului lor care se afla acum în frunte, cu ochii plini de uimire. Cîțiva metri mai încolo, culoarul o făcea la dreapta și generalul o luă și el într-acolo — dar rămase locului, consternat. Dintr-o dată barda îi căzu din mînă.

— Scroafele ! strigară tătarii care se aflau imediat în urma lui. Scroafele ! Și, cuprinși de panică, se împrăștiară, trăgînd cu ei pe mulți care nici n-apucaseră să vadă ceva.

Nu era nici o halucinație. La capătul culoarului, cîteva duzini de metri mai încolo, se

apropia, grohăind puternic, o turmă întreagă de porci, din ce în ce mai mulţi. Cu paşi mici, ţopăind, veneau în marş iute, înghesuindu-se şi izbindu-se de pereţi. Purceluşii, fără îndoială călugăriţele cele tinere, guiţau strident ; şi în faţă mărşăluia, grohăind vehement, o scroafă uriaşă, de aproape doi metri lungime.

— Stareţa..., şopti generalul, făcînd ochii mari.

Cea mai mare parte din tătari îşi luaseră deja picioarele la spinare. Cei cîţiva rămaşi în urmă se uitau tremurînd la porcimea care venea, rostogolindu-se, tot mai aproape. Întreaga congregaţie se preschimbase în scroafe ! Scîrba şi uluirea luptau în sufletele tătarilor, dar generalul arborase un zîmbet fericit — vedea împlinită minunea, îndoit, ba înmiit ! Dar în secunda următoare, rîsul îi pieri de pe obraz.

După ultimii porci păşea un om. Palid, tăcut, venea de după colţ şi ţinea ceva negru în mîini. Ca o păstoriţă singuratică, păşea în urma hoardei murdare... Imaginaţi-vă ! Atunci cînd toţi s-au prefăcut în porci, cel care rămăsese om constituia o minune infinit mai mare, o acuzaţie cu mult mai violentă şi o sperietoare mult mai straşnică decît toţi cei deveniţi porci laolaltă...

Nicicînd nu se speriase cineva într-atît pe acest pămînt, cum se întîmplă acum cu generalul tătarilor şi cu ultimii dintre vitejii săi. Inimile şi ochii începură a le plînge, fără ca ei să-şi dea seama. Unii nu putură suporta şi îşi dădură duhul.

Întorşi pe dos, supravieţuitorii făcură stînga-mprejur şi o luară la sănătoasa înapoi, de unde veniseră, mişcîndu-se în transă, ca nişte păpuşi de lemn, generalul fiind cel din urmă. Scoşi din minţi, trecură cu toţii prin curtea interioară, rămasă complet pustie, se căţărară unul după altul peste ziduri şi se aruncară, tăcuţi, în abis.

Cînd pînă şi generalul, cu ochii înecaţi în lacrimi, ajunse jos şi se făcu zob, comandantul secund ridică din sprîncene şi porunci retragerea armatei sale tremurînde.

Căluţul tătărăsc, rămas acolo, necheză a bucurie cînd Laya îi scoase platoşele şi se azvîrli pe spinarea lui, cu amîndouă picioarele într-o parte. Poate că o aştepta.

Sora Laya călări trei zile. Nopţile dormi ghemuită strîns lîngă căluţul cald ; piatra o ţinea între sîni — era şi aşa pe cale să se fărîme, cădeau bucăţele dintr-însa şi-i murdărise pielea de funingine. Căluţul nu ostenea defel. Uneori, călăreaţa zărea în depărtare, pe la trecători, aproape de linia orizontului, cîte doi uriaşi, călare pe măgari. Erau Lama khamba, bărbaţi din ţinutul Kham, unde oamenii sînt cu multe capete mai înalţi decît oamenii lor. Făceau parte din garda personală a lui Dalai Lama şi o urmăreau pe Laya. Prin telepatie, îi aflau calea şi urmele, dar adesea se şi rătăceau, căci Laya nu prea avea gînduri decît doar cînd îi spunea căluţului : „Bunule, căluţule“ — „Dragule, căluţule“. Totuşi, nici asta nu putea fi numit gînd ; deşi căluţul se arăta foarte fericit, aşa că de multe ori aceşti khamba tatonau în bezna min-

tală, care se umplea de o spaimă amenințătoare în fața maestrului lor, Cel Asemănător Oceanului.

După trei zile, Laya ajunse în regiunea în care Gangele era acum fluviu larg, și văzu oameni albi și cu ochii rotunzi : colonizatori englezi. Atunci își întoarse călutul și călări prin nesfîrșitele păduri umede ale Magalei, unde se ascundeau în tăcere, adînc, pe sub vegetația crescută în dezmăț, movile de ruine ale străvechilor temple.

Un colos de statuie a lui Buddha, culcat, se scufunda încet, înapoi în sînul naturii. Flori sălbatice îi îmbujorau surîsul, iar în urna dintre ochii lui își avea cuibul un șarpe alb.

— Bunule, călutule, rosti Laya, și începu să-l caute de căpușe pe animalul vesel. Călutule cald...

Pîndită de khamba, care îi dăduseră de urmă, ea o luă peste Gagra și apoi în sus, în munți. Trecu printr-o ceață albă, groasă, în care dănțuia cîntul miriadelor de păsări. Cînd putu iarăși să vadă, se afla pe un cîmp cu flori albăstrii și albe : ultimele elemente vii. Descălecă și culese cîteva. Păsările n-o mai însoțiră multă vreme în urcuș : cum dădură de pietrele aspre și de primele schelete, norul multicolor făcu iute cale-ntoarsă și dispăru în jos, cîntînd. În jurul Layei se făcuse frig și domnea tăcere ; lumea era tot mai sus și tot mai departe.

Laya nu știa, nu știa nimic, dar acesta era drumul omului Diptadharma, drumul întru inumanitate. Cîndva fusese scris că nici o femeie

n-ar putea pătrunde pînă aici, unde sînt diamantele. Acum, iată o femeie care pătrunde — și ce fel de femeie ! Și nu spre a găsi, ci pentru a restitui. Aici, sus, aici, nu s-a schimbat nimic. Văile sînt acoperite de nori, care atîrnă jos de tot ; vîrfurile străpung norii, înălțîndu-se cu disperare deasupra. În fața ochilor o pustietate respingătoare. Ceva mai la nord, pe un platou de stînci, stă un înțelept, gol ; din ochi, din două pupile singuratice care au zărit-o pe sora Laya trecînd în depărtare cu florile ei, alunecă două lacrimi încete.

Puțin mai încolo, Laya se pomenește lovită de grindină și apoi izbucnește o furtună de zăpadă. Apa, albită de atîta cazná, năvălește asupra ei, ca o binecuvîntare care torturează și îi smulge gluga de pe umeri, făcînd să se ivească, jalnic, capul ei chilug. Și mai sus nu mai e nici măcar furtună. Aici nu mai e absolut nimic, aici totul s-a terminat. Călutul amuțește și nu mai nechează cînd Laya îl cheamă încetișor. Khamba au dispărut și ei. I-au doborît, în sfîrșit, două lovituri de pumn din cerul Tusita, unde așteaptă Maitreya.

Acolo unde, ajuns la capătul disperării, Diptadharma se rănise în frunte, între ochi, Laya descălecă. Monumentul care se înălța cîndva aici este acum ros de vreme pînă-n temelii. „Dragule, călutule“ rostește ea și se îndreaptă înspre prăpastie — nici încet, nici repede — cu acel Ceva negru, murdar, între sîni. Dintr-o zare îndepărtată aude din nou, șoptit, la orizont, blestemul stareței... Ezitînd, călutul pornește pe ur-

mele ei. Sora Laya nu se oprește în marginea hăului. Cînd și florile pe care vîntul i le smulse de mîini o urmară, abisul se închise printr-un simplu gest al pămîntului.

Căluțul tătărăsc rămase singur, nechezînd.

PE MALURILE SENEI

1

CÎNDVA — e mult de-atunci — într-o țară foarte îndepărtată, se născu în pămînt un diamant... Ah, știm, știm prea bine : sîntem căliți și știm ce-a însemnat asta. Așadar, să începem :

Undeva — ascuns bine de tot — într-unul din noi... La început fusese aici un nimic nevinovat ; virginitate sănătoasă, indiferență cotidiană. Dar această indiferență însemna mai mult, ascundea posibilități infinite. Multă vreme totul a fost liniștit și bine ascuns într-unul din noi... Apoi s-a ivit focul și mișcarea, care au pătruns adînc într-unul din noi, chinuitor și groaznic în substanță... și astfel începu uriașa sărbătoare a caznei ! Cerul și pămîntul se puseră în mișcare, se prăvăliră unul peste celălalt, arzînd, și dădură lupta întru Unul. Și încet, în timp ce oamenii îl văzură tot mai des, inadmisibil de vinovat și bolnav de moarte, cotidianul fu strunit către altceva. În timp ce într-însul se plămădea cristalul, perlă în animal viu și diamant în pămînt, el părăsi pentru totdeauna nevinovăția și sănătatea și se înălță peste toate acestea, sus, pînă la

ceruri ! Căci unde altundeva sălășluiește ceva ce vrea să însemne ceva, decît dincolo de sănătate și de nevinovăție ? A însemnat vreodată nevinovăția și sănătatea ceva, dincolo de sfera strict personală ? Tot ce iese din sfera personală, tot ce devine mai mult decît ea, a lăsat dedesubt sănătatea și nevinovăția.

S-a născut în durerile pămîntului — și nu există dovadă mai puternică decît tocmai aceasta, pentru mai multa sa sănătate, cîtuși de puțin nevinovată ; căci tot ce e sănătos — nevinovat și neînsemnat, personal, tot ce e natural, este expulzat fără durere, cu dezinvoltură, în treacăt. Dar a ieșit apoi la lumina zilei, plin de glorie, întru prosperitatea și distrugerea multora. A început o viață pustiitoare, care-l duse spre răsărit și spre apus și-l sparse în două. Una din bucăți fu înfundată de către un obuz al propriei artilerii, în pămîntul Romei, împreună cu un sclav, și a zăcut acolo nouă sute de ani. Cealaltă bucată se întoarse între timp în pămîntul din care ieșise. Și astfel s-a închis un cerc mare — ce bine mi-ar părea să pot să-mi închei povestea aici ! Dar faptele obligă la un epilog care, pînă la urmă, trebuie să fie ridicol și totodată jignitor pînă la ultimele sale dedesubturi. Pînă acum nu s-a întîmplat una ca asta, oricît ne-ar fi lăsat din cînd în cînd aparențele să presupunem. Dar dacă această poveste se vrea într-adevăr exemplară, așa cum și-a propus de la bun început, atunci n-are voie să violenteze faptele, înfrumusețîndu-le —, adică tăcînd chiar acum, ci trebuie să le depene înainte, tocmai

acum, fie și cu lacrimi în ochi : și după vechiul ei obicei, le va prezenta ca fiind lacrimi de rîs, ca la zei.

2

În secolul coșurilor de fabrică și al pantalonilor lungi, al jobenelor și al progresului — cititorul necultivat își va da seama că ne referim la al nouăsprezecelea din șirul secolelor noastre — orașului Roma îi reveni fericirea de a fi înzestrat cu o nouă arteră de circulație. Ca un braț lung de cîteva sute de metri, strada se întindea din oraș în cîmpul liber, ducînd spre ruinele apeductului. Camioanele care treceau peste partea terminată aduceau pietre lucrătorilor de la drumuri, lucrători care, pe jumătate goi, în genunchi, asudînd sînge, munceau spetindu-se la capul străzii, asemenea profetului. Totuși, nu erau ei primii. Înaintea lor, pe cîmpul uscat, lucrau escavatoarele. Sub soarele care pîrjolea, acestea netezeau terenul și-l întăreau cu nisip și cu pietriș, acolo unde era nevoie. Pe unde trecuseră deja, se întrezărea drumul care avea să fie făcut, dar încă nu era tocmai drum, mai degrabă sugestie, presupunere, gînd, motiv inspirator. Ceva mai încolo, pe înălțimile apeductului ajuns o ruină, se puteau zări niște bărbați destul de abstractizați : după toate probabilitățile nu prea aveau de-a face cu ceilalți. Nu erau pe jumătate despuiați ci, dimpotrivă, îmbrăcați bine, mîinile lor n-aveau bătături, iar cu su-

doarea nu păreau să aibă nici o legătură. Stăteau împreună, formînd un grup mic, izolat, priveau împrejurul lor și, din cînd în cînd, cu sprîncenele înălțate, însemnau cîte ceva pe o hartă care era întinsă pe pămînt. Acolo unde le stăteau picioarele, cîmpul nu fusese încă atins. Alături de acești constructori mai erau savanții și copiii. Se strînseseră prin locurile acelea cete întregi de copii. Scăpați, în sfîrșit, în afara orașului, fără părinți — căci constructorii vegheau să nu se apropie de copii hoții și perverșii — își săpau galerii în pămînt, se rostogoleau pe movilele de nisip și-și construiau fortărețe din pietrele de pavaj. Se agățau de căruțele care treceau anevoie, huruind, sau chiuiau în vîrful mormanelor de pietre și așa, ieșeau tot mai mult în afara orașului. Cei ajunși acolo mai dinainte îi primeau pe noii sosiți cu țipete și pietre ; apoi se împărțeau în tabere și se dădeau lupte aprige între copii, în timp ce șoseaua creștea încet, încet, aidoma unui polip al orașului.

Bătrînii paznici de muzee goneau copiii cu brutalitate, din locurile unde lucrau savanții ; în ciuda zădufului, paznicii purtau șaluri de lînă în jurul gîtului. Cîțiva copii, care nu participau la încăierări, căscau gura la treaba savanților. Mînuind săpăligi, mici ca niște jucării, săpau gropi în pămînt — întocmai ca ei ! Tot la fel se rostogoleau la vale pe cîte o movilă de nisip, e drept, mai mult din neatenție. Savanții veneau din oraș în trăsuri deschise, îmbrăcați în negru și cu jobene. Cînd se apucau de treabă își scoteau vestoanele, pe care paznicii

le împătureau cu grijă și le puneau în trăsuri, dar jobenul și-l păstra fiecare pe cap. În primele minute săpau cu săpăligile acelea micuțe, dar apoi le aruncau brusc deoparte și începeau să scormonească cu mîinile goale, tot mai atenți, gîfîind, pînă ce, în fine, scoteau la iveală vreun cuțit ruginit.

Căci pămîntul Romei e foarte bătrîn. Într-însul zace tot ce se poate imagina. Din locul acesta savanții scoteau mai ales cuțite, lănci, săbii, pumnale și toporiști. Se strînsese deja o întreagă colecție și savanții cu jobenele pe cap, dar în cămașă, stăteau împrejur și contemplau acele obiecte.

După ce căscară gura cîtva timp la toate astea, doi dintre copii își scoaseră jachetele — se găsiră alții să le împăturească cu grijă și să le pună deoparte —, își legară cravatele în jurul capului și, răstindu-se la ceilalți care se păruiau, îi ținură la distanță. Apoi, cei doi băieți, unul roșcovan și celălalt cu părul negru, își luară în mînă lopățele, îngenuncheară pe pămînt cu mișcări rigide și începură să sape, atenți. Din cînd în cînd se uitau unul la altul, plini de seriozitate. După o bucată de vreme, roșcovanul dădu de o piatră mare și începu să sape în jurul ei, pătrunzînd din ce în ce mai adînc — se scufundase deja pînă la brîu. Și din nou dădu de ceva tare. Puse deoparte lopățica și scormoni înainte, din ce în ce mai precaut.

Întîi scoase la iveală un craniu despicat și, slobozind un chiot, i-l dădu celui cu părul negru. Apoi, după ce mai săpă, apăru la lumina zilei un pumn de vertebre și niște coaste.

— Devine un om ! strigă el.

Acum, copilul era aproape îngropat în pămînt ; cu capul în jos și cu obrazul lipit de piatră, săpa mai departe. Alături de tot felul de oase, făcute așchii, scoase bucăți din mai multe săgeți. Praf se făcuse omul în pămînt ! Din cînd în cînd apărea lîngă el mîna celui cu părul negru, mînă în care el punea cele descoperite. Chicotind, începu să sape pe dedesubtul pietrei — trebuia să ajungă în curînd la picioare. În jurul lui se lăsase seara ; țipetele bătăușilor răsunau înfundat și ca din depărtare. Pămîntul era uscat și degaja un miros de mucegai. Tușind, roșcovanul săpă mai departe, pe sub piatră. Se va mai ivi oare ceva ? Căci omul nu se terminase încă ! Iarăși apăru din pămînt ceva alb ; cu o smucitură mai puternică, copilul scoase deodată, strivite, oasele bazinului.

Ce tînăr era, ce tînăr și ce adînc se afla în pămînt !

Răsuflînd greoi și rîzînd, copilul stringea la piept bulgării de pămînt și cu mîna stîngă, rămasă liberă, pipăia gaura ce se făcuse deasupra lui. Apoi apucă o bucată de sticlă și dintr-o dată auzi strigăte nervoase și porunci — dar nu erau glasuri de copii, ci glasuri grave, bărbătești. Iute, își făcu loc către suprafață, către soare și către încăierările camarazilor lui. Mii de paznici cu șaluri de lînă și savanți cu jobene stăteau în jurul gropii, înălțîndu-se pînă-n cer ; speriat, roșcovanul se uită în sus la ei și, îngro-

pat încă pe jumătate în pămînt, le îmbrățișă picioarele, implorîndu-i și izbucnind în plîns :

— Să nu mă pedepsiți ! Vă rog să nu mă pedepsiți ! Vă rog !

În Italia există muzee cu descoperiri din antichitate. Într-o vitrină, pe o bucățică de catifea neagră, într-o cutiuță, se afla Siddharta. Deasupra lui atîrna o plăcuță cu numărul AG-71, iar în catalog era trecut :

AG 71. Vitrina din dreapta : renumitul Diamant al Copiilor, 519 carate. Această piatră prețioasă, excepțional de clară și minunat șlefuită (tehnică romană) a fost găsită de către niște copii, în 1828, la lucrările de construcție de la Via di Claudio Magni, pe înălțimile apeductului. Pretiosul giuvaer a fost găsit lîngă scheletul unui bărbat de vreo treizeci de ani, care probabil că fusese zdrobit în timpul unei lupte (vezi Sala AH, colecția de arme găsite în același loc), într-un tir puternic de artilerie. Forma craniului indică originea orientală a bărbatului ; probabil că era un sclav care pusese stăpînire pe giuvaer prin furt. Una din laturile giuvaerului este șlefuită mai primitiv (probabil lucrată de mînă străină), ceea ce duce la ideea că Diamantul Copiilor este doar o frîntură dintr-unul mult mai mare. Potrivit unor calcule, bijuteria întreagă ar fi avut greutatea inimaginabilă de 4.666 carate. — Aproximativ începutul erei noastre.

În sala AG se afla un supraveghetor special, care urmărea piatra. Mai ales duminicile se înghesuiau mulți în jurul acestei vitrine a diamantului ; tații își luau copiii în brațe sau își priveau zîmbind nevestele. Nicăieri în muzeu nu se sporovăia atîta ca aici și supraveghetorul se gîndea cu nostalgie la secția de preistorie, unde stătuse înainte. Acolo domnea liniște și o atmosferă selectă ; nu exista un asemenea amuzament duminical.

O persoană venea însă aproape zilnic și nu rostea nicicînd vreo vorbă ; o femeie de vîrstă mijlocie, șleampătă, cu o umbrelă mare. De fiecare dată cînd venea, supraveghetorul nu prea se simțea tocmai la largul lui. Femeia avea într-însa ceva dezagreabil, bărbătesc ; pieptănătura ei, dintr-un păr creț, îi stătea ca o explozie în jurul capului și era în stare să zăbovească ore întregi în fața vitrinei, să privească, nemișcată, la diamant, fără să bage în seamă vreun om din preajmă. Dar ochii ei aveau ceva blînd și nespus de feminin. Uneori se întîmpla să intre brusc, cu pași mari, ținînd umbrela în mînă ca pe o sabie ; să se îndrepte, grăbită, direct către vitrină, să arunce iute o privire înspre caseta de catifea, de parcă ar fi vrut să se convingă că diamantul era încă acolo. Și imediat după aceea dispărea.

Odată, mînat de curiozitate, supraveghetorul își luă forfecuța de unghii în mînă și se îndreptă, politicos, înspre doamna aceea. Forfecuța era cumva a dumneaei ? Pentru că a găsit-o aseară, sub vitrină. Și și-a închipuit că ar putea

să aparţină doamnei, căci venind atît de des, doamna este, era, ca să spunem aşa, un client permanent... Dar doamna nu s-a lăsat antrenată în discuţie ; a rostit doar cîteva vorbe, respingînd, cu accent rostogolit, dreptul de proprietate. Şi cu ochii aceia albaştri, apoşi, îi aruncă paznicului o privire scurtă.

— Poate vă aparţine chiar dumneavoastră, mai zise ea.

Palid, supraveghetorul se cărăbăni şi seara, cînd îi povesti nevestei sale, începu să tremure.

După aceea, femeia mai veni doar o singură dată ; a fost şi unica dată cînd, dintr-o pornire personală, îi spuse ceva altui vizitator. Apoi n-a mai existat pentru ea nici un motiv să revină şi nici supraveghetorul n-a mai avut vreo posibilitate de a-i povesti nevestei sale despre ea.

În după-amiaza aceea, supraveghetorul păzea sala, nemulţumit şi morocănos. Era răcit şi avea, în continuare, serviciu de noapte. Cu şapca trasă adînc peste ochi, cu şalul înfăşurat pînă la gură, se mişca îmbufnat de colo-colo. Din cînd în cînd se uita cu supărare la oamenii care stăteau în jurul vitrinei, căscînd ochii. Ce găseau oare la bucata aceea stupidă de sticlă ? Avea preţ numai pentru că, întîmplător, nu s-au găsit mai multe de felul ei şi, în fond, nu merita nici un scud, căci era absolut nevandabilă. Iar dacă oamenii veneau şi se zgîiau la ea, asta se întîmpla numai şi numai din admiraţie pentru propria lor fantezie, căreia îi puteau lăsa frîu liber pe tema pietrei. Vax ! Oricare vîrf de săgeată din secţia de preistorie era infinit mai frumos, căci era mai folositor şi mai plin de sens ! Supraveghetorul strănută şi-şi ridică şalul ceva mai sus. Ia te uită, iarăşi apăruse femeia aceea stupidă, cu umbrelă !

Tăcută, ea se îndreptă spre vitrină, îşi împreună mîinile în jurul mînerului umbrelei şi se cufundă în contemplaţie. Se apropia ora închiderii şi majoritatea vizitatorilor părăseau muzeul. Pînă la urmă, rămăsese doar femeia şi încă doi domni, care discutau aprins.

— Ah ! exclamă cel mai scund. Ce exemplar fenomenal ! Din apa cea mai pură ! Şi cu un grad de duritate asemenea unei decizii divine !

— Da, dar uşor de spart ! zise, cu o voce răguşită, cel cu o statură mai puţin scundă.

— Pe laturile unui octoedru, confirmă şi cel scund, cu arătătorul ridicat. În antichitate, diamantele erau denumite „invincibilele". Dacă pui diamantul pe nicovală, scrie Plinius, şi dai cu ciocanul în el, piatra respinge atît de puternic lovitura, încît nicovala şi ciocanul sar în bucăţi. Ha, ha ! Nu mai e de noi aşa ceva !

— Dar, în sfîrşit, ştim acum că diamantul nu e altceva decît banalul carbon, aidoma grafitului, zise cel mai puţin scund. Chiar dacă este cristalizat regulat, arde în foc, aşa precum a dovedit-o marele Lavoisier.

— Lavoisier ? Lavoisier ? repetă cel scund. Asta au observat-o Averani şi Fargioni încă în 1694, la Florenţa ! Cunoaşteţi cumva povestea descoperirii lor ? Au dovedit că, aşezat în focarul unei oglinzi concave, diamantul dispare ! Dar nimeni n-a vrut să le dea crezare pe vremea aceea.

— De acord, domnul meu, de acord. Dar Lavoisier a explicat așa : în contact cu oxigenul, diamantul arde și devine acid carbonic — ca atare, este alcătuit din carbon.

— Ce Lavoisier ! Nu-mi vorbiți de Lavoisier ! Înaintea lui Lavoisier a fost și d'Arcet, care confirmase descoperirea lui Averani și Fargioni ! De asemenea și Maquer ! Și Ruelle ! Vax, Lavoisier !

— Da, dar totuși, Lavoisier a fost cel dintîi care...

— Domnul meu, aș vrea să vă spun ceva : sînt foarte bucuros că Lavoisier a fost ghilotinat în '94. Averani, ăsta da, chimist ! La fel și Fargioni. Italieni, domnule ! De !

În acest moment, supraveghetorul se și sculă de pe scăunelul său iar femeia se întoarse cu fața către cei doi oponenți și spuse, încet :

— Vă înșelați..., domnii mei !

Cei doi domni se uitară la ea uimiți și schimbară o privire în fugă.

— Cum adică ne înșelăm, stimată doamnă ? întrebă cel scund.

— Firește că se poate să fim de păreri diferite în ceea ce privește însemnătatea lui Lavoisier pentru știință, începu, cu glas răgușit, cel mai puțin scund, — dar...

Femeia rosti :

— Vă înșelați dacă vă închipuiți că acest diamant — și arătă înspre Siddharta — ar putea fi obiect de considerațiuni chimice... Vă rog să nu mi-o luați în nume de rău.

Spunînd acestea, făcu o mică plecăciune și-i părăsi pe domnii rămași uluiți.

Dar femeia nu se îndreptă spre ieșire, ci merse mai departe în muzeu. Așa ceva nu se întîmplase nicicînd, supraveghetorul își amintea foarte precis acest lucru și se uită uimit în urma ei, apoi ridică din umeri și-și șterse nasul.

3

În sarcofag era cald și mirosea a mucegai. Olga Buhova își ținu răsuflarea și ascultă încordată. Liniște... ! liniște... Doar infinit de departe se auzea cîntecul și strigătele unor bețivi, care se întorceau în toiul nopții pe străzi, de la vreo petrecere. În jurul sarcofagului ei, muzeul era un al doilea sarcofag : liniște... nemișcare... Întunericul o ținea pe Olga Buhova ca pe un bulgăre, avea senzația că ar putea să muște bucăți din ea. Înălțîndu-și brațele, ridică cu grijă capacul cu cîțiva centimetri, ca să intre puțin aer proaspăt — dar asta n-ajută mai deloc. După cîteva secunde, îl lăsă din nou să cadă și-și împreună mîinile în jurul umbrelei.

Nu, diamantul n-avea nimic comun cu chimia, sau mai bine zis, chimia n-avea nimic de-a face cu diamantul. Un singur om pe lume știa cu ce are de-a face diamantul : ea însăși, Olga Buhova. Luni de zile a stat, ca oricare altul, în fața diamantului și s-a găsit pe sine în lumina lui. Avusese ea și mai înainte străfulgerări profunde, vizionare, chiar dacă numai fugitiv, și intuiții esoterice, asta încă de pe cînd era fetiță, dar erau idei vagi, inutilizabile, niște zdrențe. În prezența diamantului acestuia, totul prinsese con-

tur, Olga deveni puternică și simți cum se orînduiesc într-însa forțele și capacitățile, astfel că îi datora diamantului nașterea ei propriu-zisă.

Cuget la toate astea în moarte, gîndi ea și pipăi cu degetele de-a lungul sarcofagului. Am înțeles diamantul și vreau să aibă și mulți alții parte de această înțelegere... Și trase din nou cu urechea. Era tot atîta liniște, ca în moarte. Voi lua diamantul. Cine privește acum sarcofagul, va muri de spaimă.

Din nou înălță capacul, se așeză și se uită împrejur. Prin ferestre pătrundea lumina stelelor și arunca umbre uriașe la picioarele zeilor. Cu un disc al soarelui deasupra capului, Hathor o privea în tăcere pe Olga Buhova. Ptah, cu toiagul său în dreptul pieptului, era strălucitor și privea, corect, pe lîngă ea. La ușă stătea Nefthys și-i arăta drumul. Fără cea mai mică urmă de emoție, Olga Buhova ieși din sarcofagul alexandrin, pictat multicolor și începu să urmeze direcția brațului întins al lui Nefthys, străbătînd clarobscurul și întunericul, pe lîngă mumiile maronii, pipăind calea dinaintea ei, cu umbrela. Covoarele groase îi preluau, protector, pașii. Muzeul fusese părăsit de orice zgomot. Rămăseseră doar zeii și morții. Zeii, morții și ea — încolo, nimeni.

Curînd ajunse în secția indiană. Tăcute și mari stăteau aici pietrele brahmanilor, de-a lungul pereților. Shiva, încremenit sub forma unui nor de luciri și umbre, într-un demențial dans al focului. Apoi Buddha, de tot felul, șezînd sau culcați, cu un braț sub chipul surîzător. Olga se opri o clipă : i se părea că-și aduce aminte

de ceva... ceva legat de un templu, o umbră uriașă, o lampă roșie, îndepărtată... Și păși cu grijă mai departe. Nicăieri nu se auzea nimic ; pe străzi se sfîrșise totul. Trecu printre surîsurile bogat colorate ale Chinei și apoi prin splendoarea țipătoare a Tibetului. Imediat apoi ajunse la coifurile și săbiile romane. Și iat-o în fața vitrinei. Cu ochii larg deschiși, plini de veselie, se uită la diamantul care, jubilînd, străpungea întunericul cu razele sale.

— Sînt aici, iubite ! murmură ea. Așteaptă o clipă.

Și se duse pînă la fereastră și spionă în jos. În stradă stăteau doi polițiști care-și fumau pipele. Ea dădu din cap, în semn de aprobare ; avusese în vedere acest lucru. Scoase din portofel un diamant micuț și se întoarse iute la vitrină. Apăsă pietricica de sticlă și descrise un cerc — se auzi un scrîșnet puternic. Ascultă, fără să respire... Nimic. Apoi scoase din poșetă o hîrtie unsă cu săpun, o desfăcu și o lipi pe placa de sticlă. Cu precauțiune, își apăsă pumnul pe suprafața încercuită. Sticla pîrîi ușor. Cînd o trase, hîrtia făcu un zgomot, ca și cum ar fi vorbit. O lăsă să cadă pe jos și vîrî mîna prin deschizătură. Copleșită de fericire, simți diamantul între degetele ei...

Aidoma unor lovituri de trăsnet pocniră trei strănuturi zdravene în noaptea muzeală. Apoi o tuse, un suflat de nas ca din trompetă și niște înjurături răgușite.

Tremurînd de frică, cuprinsă de o viziune teribilă ca de-o văpaie, Olga Buhova căzu în genunchi. Iată ce văzu : se văzu pe sine — cu

ceafa rasă, cu gulerul rochiei tăiat, și în dreapta, răpăit de tobe. Cu brațele încătușate, cu gleznele legate, este tîrîtă de două slugi ale călăului la ghilotină.

În semicerc în jurul monstrului — judele, avocatul, asesorul, medicul, preotul, călăul și un bărbat îngrijit îmbrăcat, care, strălucind de fericire, ține diamantul în mîinile sale...

Dar Olga Buhova își revenise deja. Diamantul era încă în mîinile ei ! Chipul acela fusese atît de clar încît trebuia să fie adevărat — chipuri de o limpezime atît de arzătoare n-au înșelat nicicînd. Între timp, supraveghetorul se liniștise. Olga Buhova se întrebă cu înfrigurare ce-ar trebui să facă acum. Mîine, furtul se va descoperi ; mirîndu-se că ea nu mai vine, supraveghetorul ar intra la bănuieli și ar denunța-o ; ar fi dusă la ghilotină, întocmai ca Lavoisier ! Pe Olga Buhova o trecură nădușelile și strînse puternic diamantul. Nu-i rămînea acuma altceva de făcut decît să-l ucidă pe supraveghetor.

Îndesă giuvaerul în buzunar, își desfăcu iute cordonul de la rochie și făcu din el un laț. Se ridică cu băgare de seamă și trase cu urechea. Două săli mai încolo se auzeau din nou sforăituri și zgomote de tuse. Pe vîrfuri, ținînd cu ambele mîini lațul întins în fața ei, Olga se îndreptă în direcția de unde veneau zgomotele.

Iat-o pe ucigașă strecurîndu-se prin întunericul zeilor ! Dar, se întrebă ea, acum, dacă-l ucid pe supraveghetor, viziunea mea nu va mai corespunde. Așadar, să nu fi fost oare adevărat ? Dacă *nu* l-aș omorî acum, atunci ar fi adevărat, dar așa ? Așa nu va mai fi, căci îl omor — acum.

Și nu va fi adevărat ? Îmi sacrific oare viziunile mele și pe mine însămi pentru viața mea ? Pentru teama mea de moarte ? Oare ar trebui să sacrific cumva viața mea, teama mea pentru viziunile mele ?

Ah, supraveghetorule, iubesc viața, nimeni nu se teme de moarte mai tare decît mine ! Iartă-mă, supraveghetorule !

Pentru că nu găsise nimerit să ia diligența sau poștalionul, Olga Buhova făcu calea-ntoarsă pînă la Paris, pe jos. Dormea în clăi de paie sau în șoproane ; la țărani se putea găsi oricînd, cu bani puțini, o masă zdravănă. Dacă se întîlnea cumva cu polițiști sau cu soldați, aceștia se speriau mai tare la vederea ei, decît ea de ei. Umbla, fie că era ploaie sau soare, către nord, cu diamantul strîns în pumn, cu umbrela împungînd înainte ; în curînd îi apăru tot mai conturată doctrina esoterică pe care voia s-o propovăduiască. Urma să devină o doctrină secretă ; în rituale tainice ; la inițierea lor, discipolii aveau să jure cea mai deplină discreție, ceea ce era de la sine înțeles, fie și numai pentru motivul că diamantul, axul soliei, fusese dobîndit prin furt...

Furt ? Din cînd în cînd făcea o porțiune de drum cu cîte o căruță, și uneori, șezînd pe capră, alături de țăran, legănîndu-se prin cîte un ținut înmiresmat, își desfăcea degetele mîinilor, le privea îndelung și se întreba : oare sînt mîini de hoață ? de criminală ?... Nu putea răspunde cu un da.

Cînd ajunse la Paris, i se terminaseră banii. În posesia incomensurabilei valori, se strecura pe sub lumina stridentă a felinarelor cu gaz, sălbăticită, în zdrențe, gata să se sfîrșească de foame. La licitațiile de legume cerșea un morcov ori o mînă de poame. De dormit — îmi vine greu că trebuie să o spun — dormea pe sub podurile Senei. Săptămîni de-a rîndul a rătăcit printre nemernici, înarmată doar cu umbrela, împotriva grozăviilor luptei cotidiene pentru existență. Dar spiritul ei lucra la doctrină ! Privea cu dispreț la adunătura de vagabonzi bețivi care dormeau și ei pe sub poduri, dar care nu lucrau la nici o doctrină. Ucigași, hoți și cerșetori, asta erau și nimic altceva.

Ce mult i-ar fi plăcut să-i arate odată diamantul șleahtei !... Ar fi omorît-o.

Într-una din zile, cerșind pe la casele săracilor — căci n-avea nici un rost să cerșească la bogați — fu poftită să intre și să bea ceva cald. Faptul n-o miră, căci îi fusese anunțat, într-o noapte, sub pod, într-una din viziunile ei — și toate viziunile i se împliniseră... cu excepția uneia...

Erau oameni simpli cei la care se afla acum ca oaspete ; bărbatul o acuză, se acuză și pe sine cu un gest, și oftă — așa era viața. Olga se uită la el și-și trecu amîndouă mîinile prin părul murdar și neîngrijit. Apoi rosti cîteva gînduri, luate din doctrina ei...

În cămăruța sărăcăcioasă se făcu liniște. Fără să se clintească, bărbatul ținu piept privirii ochilor ei, de culoare deschisă...

Cine era ea de știa asemenea lucruri ? Care îi era numele ?

— Doamna Buhova, răspunse necunoscuta.

Întreaga seară, doamna Buhova vorbi despre doctrina ei, care prinse la oameni. În curticică se afla o magazie mică ; n-avea pat, nici n-ar fi avut loc, dar un hamac încăpu. Acolo petrecu ea apoi zile întregi, scriind cu ardoare, căci avea hîrtie, cerneală și pene. Nu mai vorbea decît rareori ; cel mai puțin rostea cuvinte de mulțumire. Oamenii îi aduceau de mîncare și se uitau cu respect la foile scrise. Din cînd în cînd, bărbatul o întreba, cu timiditate, dacă n-ar vrea să-i mai povestească despre învățătura ei, după care simțea că tînjește. Dar atunci ea izbucnea și țipa la el, că n-are voie să-i conturbe concentrarea, ea trebuind să asculte alte glasuri decît al lui ! Iar dacă bărbatul o privea pălind, îi striga că ea e o aleasă și că el ar trebui să fie recunoscător că are cinstea de a-i oferi un acoperiș ! Dacă acela se putea numi acoperiș ! În loc să-i cedeze propria lui odaie...

Nu peste multă vreme, hamacul doamnei Buhova atîrna în odaia acelor oameni, iar ei trăiau în magazie. Acum se întîmpla destul de des să fie chinuită de viziuni în care se făcea că este ghilotinată și sărea din hamac și alerga ca o nebună prin încăpere... Oare totul era altfel ? Greșise întru totul ? Era acum ghilotinată pentru că, de teama ghilotinei, îl omorîse pe supraveghetor ? Ce fel de viziune fusese aceea, care se adeverise în încercarea ei de a nu o adeveri ?...

În curînd, bărbatului și femeii nu li se mai permise să vorbească altcumva decît în șoaptă ;

de intrat în încăpere n-aveau voie, decît cînd îi aduceau de mîncare. Noaptea îi împiedica să doarmă ; văicărindu-se, se întorcea pe toate părțile, cu mîinile încleștate în jurul diamantului. De ce trebuia să sufere atît ? Ea, care înțelegea divinul mai bine decît oricare altul...

Hîrtie, procurată de către bărbat într-un mod necinstit și periculos, trebuia să aibă din ce în ce mai multă ; deja se strînsese într-o valijoară veche un manuscris de grosimea pumnului. Doamna Buhova arăta și mai groaznic decît înainte, pe sub poduri, dar muncea neobosită la doctrină. După trei luni, le porunci bărbatului și femeii să părăsească peste zi locuința, căci degajau emanații astrale care îi îngreuiau ei înțelegerea glasurilor. Și oamenii plecară. Doamna Buhova se lungi în hamac.

Dar după cinci minute, femeia reveni în încăpere și spuse :

— Afară !

Doamna Buhova încremeni o clipă, după aceea însă se porni să țipe și să blesteme ; se bătu cu pumnii în piept și căzu. Acum intră și bărbatul și spuse și el :

— Afară !

Cu umbrela și hamacul într-o mînă și cu valijoara cu manuscrise în alta, doamna Buhova își părăsi binefăcătorii. Dar nu găsi alții în aceeași zi. Cînd se lăsă noaptea, își legă hamacul între doi copaci, în Jardin du Luxembourg, ascunse diamantul în propriul ei trup și adormi.

Pămîntul oftă profund și se făcu liniște. Departe, în întuneric, se auzi țipînd o lebădă. În jurul ei foșneau copacii, iar ea se legăna lin, încoace și încolo...

4

A doua zi, rătăcitoarea bătu la o ușă și găsi alte suflete care se milostiviră de ea. Patul pe care-l găsi aici puse să fie scos : „Trebuie să plutesc între cer și pămînt“, zise ea și-și instală hamacul. Apoi, cînd după cîteva săptămîni fu izgonită și din această casă, începu să rătăcească prin locuințele din Paris — dar acum nu prin cartierele celor mai săraci. An de an, doamna Buhova trecu din cameră în cameră, din familie în familie, lăsînd pretutindeni în urma ei o dîră de ură și de descompunere. Manuscrisul îi era complet, dar ea schimba și corecta fără odihnă cele cîteva mii de pagini scrise ; adesea cugeta zile întregi dacă să înceapă cu majusculă o anumită propoziție sau s-o lege de cea anterioară prin punct și virgulă.

Bunăstarea locuințelor pe care le ocupa cu prezența ei începu să crească rapid, și în egală măsură începură să scadă și imaginile de coșmar din mintea ei, ca și numărul păduchilor din păr. Avea deja un nume ; în sfîrșit, mutările ei nu mai aveau loc cu blesteme și scandal, ci cu flori și invitații. Să o ai pe doamna Buhova, inițiata, ca oaspete, devenise o modă în cercurile bune. Se iscau certuri pentru a avea parte de o asemenea cinste.

— Contesă, ați găzduit-o deja pe doamna Buhova ? ! se întrebau unii pe alții, în saloane.

— Firește, generale. Și dumneavoastră ?

— Săptămîna viitoare vine, în fine, și la mine. Sînt curios să o văd. Se aud lucruri stranii despre ea. Dar nu pare să vorbească prea mult despre doctrina ei.

— De, dragul meu, ce vrei ? Manuscrisul încă nici nu e gata. Și nici dumneata nu ataci atunci cînd arma nu ți-e încărcată, nu-i așa ?

— Ha, ha, ha !

La generalul Brétigny, doamna Buhova, ajunsă între timp în vîrstă de cincizeci de ani, îl cunoscu pe colonelul belgian Guillaume de Bree și, odihnindu-se într-un hamac brodat cu fir de aur, în serile liniștite, îi citi acestuia, primul pe lume, manuscrisul ei, fiind uneori întreruptă de cîte o viziune extenuantă, în care colonelul deținea un rol de bărbat. Și astfel înfățișă diamantul — motivul învățăturii ei — ochilor lui uluiți...

Îl primise, zicea ea, cînd se afla într-o stare divină, crepusculară. Căci acesta era sîmburele învățăturii :

— Diamantul nu constă decît din carbon. Dar cum carbonul este elementul cel mai frecvent întîlnit în natură, este substanța de bază a tot ce are viața, înseamnă că diamantul este giuvaerul cel mai prețios. După cum carbonul reprezintă tot ce este blajin, negru, murdar, impenetrabil, diamantul este tot ce poate fi mai dur, mai clar și mai curat. Așadar, diamantul este cristalizarea divină a profanului întru sacral, a nimicniciei întru superior. Și în felul acesta, în

felul acesta, diamantul este manifestarea cvadridimensională a divinului în lumea noastră tridimensională. Prin urmare, pentru amorful neam omenesc, diamantul reprezintă calea de acces la cristalul-dumnezeu, precum și drumul către spiritualizarea trupului...

După aceasta, colonelul ceru mîna doamnei Buhova. Radiind, ea își dădu consimțămîntul și în ziua sărbătoririi nunții, la care au participat cei mai de vază oameni ai întregii țări, amîndoi anunțară întemeierea „Lojei diamantului".

Se înscriseră mulți în această lojă și fură inițiați în rituale secrete, sub jurămîntul păstrării tăcerii. Pe altarul ridicat curînd în clădirea lojei se afla misteriosul diamant divin, montat într-o folie de carbon. Din amvon, doamna Buhova le citea, zilnic, celorlalți, din opera sa, care apăruse în trei părți și fusese studiată literă cu literă de către discipolii ei, care o priveau ca pe o zeiță.

Dar nu trecură mulți ani și eroina noastră începu, brusc, să slăbească și să pălească. Refuza însă orice sprijin medical și, la sfîrșit, îl chemă pe colonel la hamacul ei.

— Guillaume, șopti ea cu o voce frîntă, oamenii mă venerează ca pe o zeiță, pentru că i-am învățat să moară. Datorită mie... datorită mie, ei pot muri în pace deplină. Ascultă, Guillaume. În urmă cu cincisprezece ani, cînd, înconjurată de zei, în tăcere și în întuneric, am primit diamantul, am avut o viziune : m-am văzut ucisă prin violență de către oameni. Dar nu s-a întîmplat așa, Guillaume. Roagă-te pentru mine. Tu nu știi că înfățișarea divinului pe

pămînt este pe de-a-ntregul legată de jaf, de crimă și de lovituri de moarte ; că divinul are de ales doar între a apărea prin jaf și crimă, ori să nu apară deloc. Ah, Guillaume ! Să nu mai fie oare astfel înfățișarea sa divină și să fi devenit diavolească ? Eu, cea care am făcut să se împlinească divinul, am văzut că zeii au umbre uriașe la picioarele lor... Lavoisier n-a fost decapitat pentru că a aparținut nobilimii, ci a trebuit să plătească pentru că arsese diamantul. Cine arde diamante, plătește cu capul... Iar eu, Guillaume, eu... cine sînt eu, la urma urmei ? Să fiu eu cea care a trădat totul ? Am fost umbra, dar n-am fost omorîtă prin violență. Ah, roagă-te, roagă-te pentru mine ! Unde zace minciuna ? În viziune sau în moarte ? Unde oare ? Sau poate în teama mea, Guillaume ! exclamă ea, țipînd brusc și agățîndu-se cu amîndouă mîinile de el. Nu pot muri !

Colonelul se uita, plîngînd, în ochii ei plini de teamă. Tremurînd puternic, dealtminteri nemișcată, doamna Buhova îl ținu la distanță, fără însă să-i dea drumul și deschidea ochii din ce în ce mai mult...

Așa a murit.

În primii cincizeci de ani „Loja diamantului" a avut parte mai curînd de o înverșunată rezistență decît de o dezvoltare rapidă. Vremurilor respective le-a fost odioasă solia ei sumbră, investigația făcută în adîncul oamenilor și al timpurilor. Lozinca era acum progresul. Lumina științei ! Dar cu atît mai profundă le era adepților convingerea, oricît de restrîns le va fi fost numărul. În 1914, cînd progresul se poticni și știința se scurtcircuită în torpedouri și proiectile brizante, sărmanele suflete se revărsară din toate părțile în sectă. Vai, cu miile !

Europa descoperi doctrina doamnei Buhova. În toate țările se constituiră loji, pe toate altarele se aflau diamante între bucăți de cărbune. Cele trei părți ale operei ei fură traduse, curînd, în toate limbile. Apărură ediții de lux, bi- sau plurilingve, pe hîrtie fină, ediții comentate, cu originalul alături. Apoi ediții populare și ediții prescurtate. S-au scris cu sutele, atît studii explicative, cît și pamflete. În unele poșete de damă se afla și fotografia doamnei Buhova : cu un șal de lînă în jurul capului, cu bărbia sprijinită în palmă, te privea, de pe cartonul acela, cu ochii ei gînditori, de un albastru deschis. Pe verso-ul chipului, destinat rugăciunii, se afla o scurtă descriere a vieții sale, atît de plină de lipsuri, sacrificii și grație divină. Erau mulți cei care făceau pelerinaje la Paris, pentru a poposi cel puțin o dată în viață la divinul diamant-tată, al doamnei Buhova ; pînă și din America și din Japonia veniră adepți. Dar după cîțiva ani, fluxul vizitatorilor începu să scadă vertiginos ; bineînțeles, loja era de cîteva ori mai mare decît fusese înainte, dar se terminase cu creșterea ei.

După cel de al doilea război mondial, doamna Bertin care, în calitate de conducătoare a lojei de la Paris, prezida atunci întreaga uniune, crezuse că va avea loc o perioadă de reviriment.

Cînd stătea și medita în fața diamantului, care pentru multe mii de oameni însemnase îndurare și făcuse posibilă moartea, presupunerea aceasta

devenea convingere. Dar două împrejurări avură efect destructiv asupra speranțelor. Prima fu că oamenii aproape că nu mai aveau ocazia să se refugieze dintr-o lume rece, a științei, în căldura nereglementată a ocultismului și a imensității. Știința însăși devenise aproape ocultă și aterizase în regiunile unor forțe nemăsurate, folositoare, ori nimicitoare, asemenea zeilor.

A doua împrejurare era că, bănuită de crimă pentru jaf, doamna Bertin fusese arestată.

Cazul era izbitor de clar și tribunalul îl lichidă într-o singură zi. La început au fost nedumeriri : o femeie atît de bogată și de stimată, ba chiar divinizată, să se comporte așa ! Dar povara copleșitoare a dovezilor convinse pe toată lumea.

În noaptea de 6 spre 7 aprilie, polițiștii care patrulau în Bois de Boulogne auziră o împușcătură de pistol. Alergară în pădure, fluierară și nu peste mult timp întîlniră printre copaci o femeie tulburată, care ținea în mînă un pistol. Era doamna Bertin. Cîțiva metri mai încolo zăcea cadavrul unui bărbat bătrîn, împușcat în inimă. A doua zi fu găsită, în tufiș, o pungă cu diamante ; amprentele digitale dovediră că punga îi aparținea moșneagului și că doamna Bertin o avusese și ea în mînă. Probabil că, în timp ce se apropiaseră polițiștii, o aruncase. Buzunarul drept al celui ucis era întors pe dos.

Nu mai ajuta nici un fel de minciună. Totuși, la tribunal, dezbaterea se desfășură destul de agitat, pentru că în tribunele destinate publicului se aflau aproape numai membri ai „Lojei diamantului", care începură să se roage cu glas

tare, de îndată ce procurorul sau vreun martor o luau prea din scurt pe doamna Bertin. În repetate rînduri, președintele fu nevoit să bată cu ciocănelul pentru a obține liniște.

Întrebată, doamna Bertin recunoscu că victima îi era cunoscută ; era supraveghetorul de la muzeu, René Dumont, în vîrstă de șaptezeci și trei de ani, unul din cei mai vechi membri ai lojei. În apărare, ea spuse că de ani de zile, noaptea, în jurul orei două, după ce-și sfîrșea meditațiile, obișnuia să facă o mică plimbare prin Bois de Boulogne, la marginea căruia își avea locuința. Părăsea casa pe ascuns, printr-o ieșire lăturalnică, întrucît nu voia ca cineva să afle că pleacă, altminteri s-ar fi zis cu liniștea ei, căci o ceată întreagă de discipoli, din toate colțurile lumii, îi ținea calea. Procurorul rînji ironic, dar ascultă relatarea acuzatei, destul de confuză, despre întîlnirea neașteptată cu René Dumont, tocmai în noaptea aceea, în Bois.

— Sînt aici, exclamase el deodată, din beznă — sînt eu, René Dumont !

Și în timp ce Dumont se îndrepta către ea, răsăriră, tot atît de neașteptat, din tufișuri, alți bărbați — dar despre ce se mai întîmplase din acel moment nu-și mai amintea exact. Totul se petrecuse foarte repede, și în întuneric. Niște oameni alergau de colo pînă colo, o trăgeau și o smuceau din toate părțile ; se vorbea în șoaptă, s-a auzit o împușcătură, și cînd a venit poliția și a trezit-o din letargie, chiar ea era cea care ținea un pistol în mînă.

În clipa aceea procurorul o întrerupse cu un hohot de rîs. Acuzata credea cumva că ar putea

să ducă instanța cu asemenea basme halucinante de adormit copiii ? Să și le păstreze pentru discipoli. Și așa, de la apariția doamnei Buhova, atît de rău famată, discipolii au înghițit tot felul de stupidități, de ți se face părul măciucă.

Aici iarăși răsunară tribunele de rugăciuni pline de înverșunare.

Dar despre diamant, întrebă procurorul sarcastic, despre el nu știa absolut nimic ? Doamna Bertin spuse că, în adevăr, nu știa nimic. Procurorul își strivi creionul de masă, sări în sus și exclamă că toată lumea cunoștea, în final, atracția, religios-fanatică, a acestor domni, pentru diamante ! Apoi puse să fie chemată văduva celui decedat și o întrebă dacă știe să relateze ceva despre diamantele răposatului ei soț.

Nu, nu știa, nu avusese cunoștință de ele, deși, bărbatul ei vorbea, din cînd în cînd, în taină, de un „mister". Înseamnă că, zise procurorul, acest mister reprezenta diamantele, că numita Bertin știa, firește, de ele, și-l atrăsese pe Dumont în pădure pentru a-l jefui.

Bătrîna întinse, acuzator, degetul și începu să țipe, zicînd că vrăjitoarea aceasta îi ruinase întreaga viață ! Luni întregi, René al ei practicase celibatul, pentru că această persoană ticăloasă, stearpă, îi impunea așa ceva ! Și pe deasupra, să-l mai și ucidă pe René al ei și să-i fure diamantul !...

Asemenea unui cor dionisiac vuiau, înălțîndu-se din tribuna publicului, rugăciunile. Procurorul, emoționat, o asigură pe femeie că-și va

recăpăta, fără îndoială, diamantele — dar pe soț, din păcate, nu i-l va putea reda...

— Căci, urlă el brusc înspre sala cuprinsă de forfotă, soțul a căzut răpus de mîna acestei criminale lașe ! Nu există decît o singură pedeapsă pentru această femeie abjectă, care ucide cu sînge rece și se holbează la noi ca un animal — ghilotina !

Acum, tumultul rugăciunilor luă într-adevăr proporții nemăsurate. Implorînd, și cu țipete stridente, discipolii se aruncară pe jos, începură să dea din picioare și să izbească cu pumnii în podele. La un semn al președintelui, care nu era dulgher și căruia pocănitul acela îi era nesuferit, cîțiva din jandarmi își scoaseră bastoanele de cauciuc și începură să evacueze sala cu forța.

Între timp instanța se retrăsese pentru deliberare, jurații își înghesuiau capetele unul în altul, se aplecau la dreapta și la stînga, apoi începură să aștepte, solemn, pînă ce fu gonit din sală, cu bastoanele, ultimul dintre credincioși. Acum sala era goală și foarte tăcută. Președintele instanței își puse toga și rosti, cu o voce cîrîită, condamnarea la moarte a acuzatei. Averea ei, inclusiv cea a lojei de la Paris, fu declarată confiscată.

Doamna Bertin, singură, foarte palidă și urîtă, se ridică în picioare, tremurînd. În sala cu atmosferă arhaică nu se mai auzea nici un sunet. Afară răsună fluierul unui polițist de la circulație. Ea aruncă în fugă o privire către ziariștii care luau note în tribuna presei, dar dintr-o

dată nu mai văzu printre ei decît un singur chip : figura, strălucind de fericire, a lui Jacques Villetaneuse, „prințul de diamant“ al lojei...

5

Jacques Villetaneuse era probabil cel mai bogat negustor de obiecte de artă din lume. Alți asemenea negustori îl numeau pe acest bărbat masiv, vesel, „bijutierul“, firește, în semn de dispreț — dar deși Villetaneuse se specializase într-adevăr în bijuterii vechi și alte obiecte de artă din metale nobile, denumirea aceasta i se dădea doar din invidie și din gelozie. El provenea dintr-o familie de învățători de la granița cu Elveția, de unde fugise în cel de-al șaisprezecelea an al vieții sale la Paris, luînd cu sine o bijuterie care se moștenise în familie : un inel de aur cu un rubin. Vînzîndu-l și cumpărînd cu banii obținuți alte bijuterii, autentice, pe care apoi le revîndu cu un preț ridicat, ajunse curînd inimaginabil de bogat. Și pentru că natura sa, structural bonomă, nu se speria în fața unor mici incorectitudini, iar în fața unora mai mari nici atît, norocul în afaceri și bunul-gust făcură din Jacques Villetaneuse un om demn de invidiat.

El aderase la „Loja diamantului“ din considerente afaceriste. Spera să întîlnească aici pe descendenții, aproape degenerați, ai unor familii celebre, care să mai posede încă tot soiul de colecții rare de lucruri interesante ; i se părea că într-o atmosferă religioasă s-ar putea face

afaceri deosebit de bune. Prima dată intrase în lojă cu doamna Bertin alături. Dînd cu ochii de simbolurile de pe pereți și plafon, uitîndu-se la amvon, la lumînări și la altar, fu cuprins de sentimente amestecate, apoi rămase locului, ca lovit de trăsnet. Minute în șir, în timp ce corpul îi fu cuprins de o excitație necuviincioasă, nu mai putu să facă un pas, rămînînd cu ochii pironiți la giuvaerul care sclipea, sălbatic, în căușul său de cărbune... Încetul cu încetul crescu într-însul o convingere : această piatră trebuia să devină proprietatea lui, trebuia și avea să fie a lui !

Dacă pînă atunci Villetaneuse fusese un om fericit, fericit chiar și atunci cînd trebuia să distrugă pe altul, acum se petrecuse o ruptură în existența sa. Cum ar fi putut ajunge vreodată în posesia acestei pietre ? De cumpărat, firește, nu putea fi vorba, nici măcar la un preț de milioane : era piatra doamnei Buhova, întreaga ei doctrină se baza pe ea. Atunci, furt ? Încă în seara respectivă, buimăcit, se încuiase în camera sa și începu să cîntărească această posibilitate. Dar trebui s-o respingă. Niciodată n-ar fi putut arăta giuvaerul altcuiva. Or, ce înseamnă o bijuterie, dacă nu poți s-o arăți nimănui ?

Astfel, de pe o zi pe alta, Jacques de Villetaneuse ajunse un om nefericit. Nu mai ieșea, nu-și mai primea prietenii, începu să sufere de insomnie și căzu pradă alcoolului. Își neglijă afacerile, stînd adesea după-amiezi întregi singur în lojă și holbîndu-se, pe jumătate beat, la dia-

mant. Uneori se întîmpla ca, brusc, să-i curgă lacrimi din ochi — şi atunci vorbea cu piatra.

— Ah, diamantul meu mare şi colorat, zicea el, cu limba greoaie, de ce nu eşti al meu ? Ne-ar merge atît de bine amîndurora. Am putea fi fericiţi şi chiar muri împreună. Cum ? N-ai vrea să murim împreună, tu şi cu mine ? Sînt atît de nefericit, diamantule — în viaţa mea n-am fost nicicînd nefericit, nu e felul meu, dar acuma sînt. Şi pe deasupra, sînt şi beat. Ah, iubirea mea... cum aş putea să te am ? Nu-i aşa că ai vrea şi tu să te vezi izbăvit de aceşti idioţi care se roagă ? În preajma ta nu trebuie să se roage omul şi să se tîrască în praful religios, văicărindu-se înspăimîntat — în preajma ta trebuie să se simtă fericit !

Curînd, doamna Bertin îl ridică pe Jacques Villetaneuse la rangul, foarte înalt în ordinul lor, de „Prinţ al diamantului". Cînd păşi pe podium, îndreptîndu-se, însoţit de cîntec, către ea la lumina luminărilor, pentru a-şi lua în primire însemnele şi talerul, văzură cu toţii cum se clătina de emoţie, aproape nemaiputîndu-se ţine pe picioare. Dar doamna Bertin adulmecă coniacul. Oare văzu şi sinuciderea în ochii lui ?

Ochii lui Jacques de Villetaneuse ! În grotele ochilor săi atîrnau deja laţurile, sîsîiau robinetele de gaz, răsunau împuşcăturile, se bombau podurile, te ameţeau abisurile, otrăvurile tulburau apa. Nici o dragoste neîmpărtăşită pentru o femeie n-a strivit vreodată în halul ăsta un bărbat, ca pofta acestui negustor de obiecte de

artă pentru Siddharta. Încă nu-şi făcea de petrecanie ; prefera să trăiască fie şi distrus, cu diamantul înaintea ochilor, decît mort şi fără nimic înaintea lor. Sau poate cel mort pătrundea diamantul ? Doamna Buhova aşternuse pe hîrtie : „Morţii sînt în cristal, într-o linişte profundă sînt morţii, în cristalul în care se frînge lumina divină. Asemenea multor raze cîntătoare stau sufletele trecute de moarte..."

Jacques făcu cunoştinţă cu discipolii ; aceştia se uitară cu veneraţie la el, la cel care, zi de zi, îşi sacrifica atîtea ore pentru a se împărtăşi din diamantul spiritualizării divine. Într-o zi, supraveghetorul pensionar de la Louvre, René Dumont, fu acela care-i povesti, în taină, despre un „mister" pe care-l deţinea...

În seara aceasta, stînd acasă, teribil de nefericit, de slab şi de istovit, de Villetaneuse îşi aminti iarăşi de poveste şi ar fi vrut să-l ia dracul pe supraveghetor, cu secretul lui cu tot.

Deodată intră în încăpere administratorul afacerilor sale, pe care-l angajase, şi care îi relată că un coleg de la Lyon fusese condamnat pentru înşelăciune, iar averea îi era confiscată. Să cumpere ceva ? Iată lista.

— Cumpăraţi, îi zise Villetaneuse nerăbdător, arătîndu-i uşa. Cumpăraţi tot ce nu vă înduraţi să lăsaţi. Şi dacă mă mai deranjaţi o dată, zburaţi afară.

De s-ar confisca cumva şi averea doamnei Bertin, gîndi el, cînd fu din nou singur. Dar cum să se fi ţinut ea de înşelăciuni, cînd existau

membri bogaţi ca el ? Măcar de-ar comite şi ea o crimă.

De Villetaneuse începu să gîfîie şi apoi să urle, brusc, ca un leu. Urlînd şi tremurînd, se ridică în picioare. Administratorului său care, speriat, intrase iarăşi înăuntru, îi azvîrli în cap o vază chinezească din perioada Ming şi, desfăcîndu-şi larg braţele, continuă să urle, de parcă şi-ar fi pierdut minţile. Apoi se opri brusc, chipul său luă o înfăţişare aspră şi dădu din cap, ca atunci cînd se ia o hotărîre grea. Mizerabilul Fernand era cel mai potrivit pentru acest scop...

Fernand de Villetaneuse, un tînăr blond-roşcat, cu pistrui, era nepotul său. În timpul războiului cîştigase o mulţime de bani cu contrabanda peste graniţa elveţiană, iar după război se dădu pe lîngă unchiul său. Acesta îl folosea pentru lucrurile mai puţin agreabile, care se iveau în cadrul negoţului cu obiecte de artă. Fernand le îndeplinea cu plăcere şi cu iscusinţă, dar nu se simţea în largul lui decît cînd era vorba de contrabandă. Numai atunci se simţea trăind cu adevărat : strecurîndu-se noaptea prin tufărişul jilav şi dîndu-le cu tifla celor de la vamă...

Sarcina pe care i-o dăduse acum unchiul era, desigur, foarte uşoară : s-o urmărească pe doamna Bertin. În prima noapte stătuse şi îngheţase degeaba în faţa casei ei ; într-a doua se strecură în spatele ei şi o urmări în plimbarea prin pădure ; în a treia noapte făcu la fel şi apoi îi împărtăşi unchiului misterul acestor drumuri

nocturne. Acesta păru destul de mulţumit auzindu-l, dar totodată şi extraordinar de nervos.

În seara următoare — după ce toată noaptea îşi clocise în gînd planul — de Villetaneuse i se adresă bătrînului supraveghetor : ce fericit trebuie să se simtă cu taina sa ! El însuşi, „Prinţul diamantului", ar da destul dacă ar putea să o afle şi el. Nu putea fi cumva cumpărată taina ? Nici măcar pentru o pungă cu diamante ? Bătrînul înlemni. O pungă cu diamante ? Şi începu să vibreze, ca frunza plopului tremurător. Ei... pentru o pungă cu diamante... Şi era gata să deschidă gura şi să-şi trădeze secretul — dar Villetaneuse îi puse iute palma pe gură, uitîndu-se împrejur. Nu aici ! Poimîine noaptea, la ora două. În Bois de Boulogne...

— În Bois de Boulogne ? De ce tocmai în Bois de Boulogne şi în toiul nopţii ?

— Dar gîndeşte-te, Dumont ! Un secret atît de mare ! Asta nu se poate face chiar aşa, cu una, cu două...

Dumont se uită la el, ridică încet un deget arătător, osos, şi, cu ochii mari deschişi, dădu din cap.

A doua zi, palid de moarte, de Villetaneuse îi dădu lui Fernand instrucţiuni, bani şi o pungă cu diamante.

— Dacă eşuezi, zise el, mîine nu mai sînt în viaţă şi n-ai să moşteneşti nimic. Astă-seară mă duc la Operă şi apoi la un club de noapte, pentru a fi văzut.

— Aş vrea să ştiu la ce serveşte asta.

— Te pomenești că ți-e frică !
Fernand rînji.
— Atunci ține-ți gura și fă ce-ți spun ! De Villetaneuse tăcu și-și șterse fruntea. Dacă reușește totul, mai zise el — și o luminiță ciudată i se aprinse în ochi — atunci voi da încă o singură petrecere... *una singură*.
În noaptea aceea, cînd se credea că Fernand zace în pat, bolnav de gripă, el escalada fereastra din hotelul său. La marginea pădurii îl aștepta gangsterul pe care-l tocmise la prînz și, împreună, se făcură nevăzuți în întuneric, printre copaci.
— De tras, nu trag, spuse gangsterul — un puști, — asta ca să știți. Mă feresc de așa ceva.
— Nici nu e nevoie să tragi, mojicule. Ține ! Ia punga. Înăuntru sînt bomboane. Dacă o ștergi cu ea, te alegi cu un glonte în cap. Fii atent : acolo unde ne așezăm noi acum, peste un sfert de ceas își va face apariția un bătrîn și apoi o femeie. Cam în același timp vor trece pe stradă polițiștii, care-și fac rondul. Cînd îți fac semn, te repezi înspre bătrîn și-i apeși degetele pe punga asta. În secunda următoare, îl împușc și-i întorc pe dos buzunarul de la pantaloni. Imediat după aceea trebuie să freci punga de degetele femeii. Lasă fleacurile ; este o zeiță bătrînă. Și după aceea, azvîrli punga în tufiș și te evaporezi. Ai priceput ?
— Și cînd capăt restul de bani ce mi se cuvine ?
— Mîine, la Louis.

— Dacă nu veți fi acolo, vă reped un glonte în cap.
— Și eu, care credeam că nu vrei să tragi ? !
— Afacerile sînt afaceri.
...Cînd Fernand își escaladă, neobservat, din nou, fereastra, la hotel continua să se știe că el zace cu gripă în pat. Ajuns în camera sa, reflectă dacă să-i telefoneze unchiului, dar i se păru că n-ar fi prea recomandabil. Se dezbrăcă și, căscînd, se vîrî sub pătură. Era obosit și-i era frig, așa că se înveli bine de tot. Care să fi fost oare secretul lui Dumont, de care-i vorbise unchiul ? Ce stupid că uitase să-l întrebe.
În camera de alături începu din nou să cînte muzica. Fernand stinse lumina. Muzică pe întuneric... Se simțea ca acasă. Apoi fu cuprins din nou de supărare, că nu întrebase care era secretul acela. Dumont, bătrînul ramolit, i-ar fi spus, cu siguranță ; în fond, pentru asta doar venise. Fernand își aminti brusc că în clipa în care, probabil, văzuse revolverul îndreptat asupra sa, moșneagul exclamase :
— De unde ați aflat ?
Să fi fost oare în legătură cu... ? Fernand începu să-și stoarcă creierii și, încet, încet, prinse să se lumineze. Acum îi era cald și plăcut, iar muzica... Toate cele petrecute... Taină și crimă... un om ca lumea nu omoară, un om ca lumea se ține de contrabandă... De s-ar mai găsi ceva cu care să se poată face contrabandă... între copaci și boschete... peste graniță...

Apoi căzu într-un somn adînc şi fără vise.

Doamna Bertin stătea nemişcată în celula celor condamnaţi la moarte. Lumina era stinsă şi întunericul o strîngea ca într-un bulgăre ! Avu senzaţia că ar putea muşca bucăţi dintr-însul.

Se gîndi la viaţa ei : o viaţă în care a condus, a consolat şi a divinizat. Acum se afla în jurul ei un gol deplin. Îi rămăsese doar moartea. Moartea... „Într-o linişte deplină, morţii sălăşluiesc în cristal", scrisese doamna Buhova, doamna Buhova... dacă ar fi ştiut ea că cea de a cincea urmaşă a ei va fi condamnată la moarte ca ucigaşă şi hoaţă şi că diamantul şi întreaga ei operă de o viaţă îi vor fi confiscate... Doamna Bertin se miră de cît de liniştită se simţea. Nici o clipă nu se gîndi la discipolii rămaşi fără sprijin, ori la faptul că diamantul, care fusese adorat la nesfîrşit, această expresie a divinului pe pămînt, avea să cadă acum în mîini spurcate. Caracterul de necesitate sub care păreau a se fi desfăşurat lucrurile, îi tăia orice cale de protest.

A fost osîndită pe nedrept ? Acum nu mai era într-adevăr atît de convinsă, aşa cum fusese în urmă cu cîteva zile, la proces, cînd, conştientă de nevinovăţia ei, refuzase un apărător. Bineînţeles că nu-l omorîse ea pe Dumont. Dar poate că era vinovată, de vreme ce lăsase să se ivească o situaţie în care s-au putut petrece lucruri de acest fel. Era vinovată în măsura în care a subestimat şi a neglijat emanaţiile, care ameninţă

în permanenţă elementul binevoitor. Cel care, asemenea ei, obişnuieşte să zăbovească pe culmi înalte, ajunge mai repede şi mai groaznic să fie socotit vinovat. Pînă la linia orizontului, era nevinovată ; vinovăţia începea dincolo. Legată de aceste gînduri, ea refuză să se adîncească în presupuneri : cine ar fi putut fi adevăratul vinovat ? Căci acest vinovat era vinovat doar în limita orizontului uman, în raza vederii naive, încît astfel, abia dacă era vinovat.

Linişte... linişte... întuneric... nu se auzea în închisoare nici un sunet. Pipăi de-a lungul peretelui. Mă aflu deja în moarte, gîndi ea. Cînd se va întîmpla ? Ca un sarcofag era celula în jurul ei. Dintr-o dată o năpădi senzaţia unei ameninţări iminente şi se ridică în picioare. Era tot atîta linişte ca şi mai înainte, şi totuşi, ceva se schimbase, se apropia ! Doamna Bertin începu să gîfîie şi încercă să se gîndească la diamant, la giuvaerul sfînt : ca o rază care cîntă, aşa trebuia să călătorească sufletul ei prin moarte...

Cu o smucitură se izbi ceva de perete şi osîndita se pomeni apucată de trei gardieni. Lumina se aprinse şi imediat după aceea, secretarul de justiţie, care nu avea pantofi în picioare, îi aduse la cunoştinţă că sentinţa va fi executată, apoi se aşeză într-un colţ şi se încălţă. În timp ce paznicii, în pantofi cu tălpi de cauciuc, îi legară, cu mişcări iuţi, încheieturile mîinilor, apăru şi pastorul, care începu să-i vorbească

încetişor. Dar doamna Bertin, orbită de lumină, se uită, mijindu-şi ochii la picioarele lui şi zise :

— Şi dumneavoastră, părinte, purtaţi tălpi de cauciuc. Dar nu vă mai osteniţi. Eu însămi sînt preoteasă.

Pastorul se uită în ochii ei, murmură ceva şi se duse lîngă secretarul de justiţie.

În timp ce doi paznici îi legau mîinile la spate, un al treilea se ocupă să-i taie părul. Se auzi un zgomot, ca un scrîşnet. Doamna Bertin strănută şi răcoarea resimţită la ceafa goală o făcu să strănute încă o dată. Apoi, paznicul îşi potrivi foarfeca pe gulerul rochiei doamnei Bertin şi i-l tăie şi pe acesta. De pe jos, gulerul şi părul îi deveniseră teribil de străine.

— Sînteţi gata ? întrebă secretarul de justiţie, mişcîndu-şi cu stîngăcie picioarele, pentru că-şi legase prea strîns şireturile la ghete.

Doamna Bertin dădu din cap, aprobator. Atunci doi paznici o apucară de subţiori şi o scoaseră afară din celulă, tîrînd-o de-a lungul coridorului. La început, doamna Bertin vru să păşească şi ea, să-i ajute, dar picioarele abia i se mişcau. Atunci renunţă şi se lăsă tîrîtă în continuare. Deodată, în stînga şi în dreapta răsună un zgomot asurzitor, un răpăit de tobe ; nu, nu erau tobe ; erau pumnii celorlalte femei, care băteau în uşile celulelor lor. Cu capul plecat, doamna Bertin asculta simfonia prostituatelor, hoaţelor şi criminalelor şi îi dădură lacrimile. Nu le cunoscuse niciodată. Acuma eu mor,

gîndi ea, tîrîtă mai departe prin pandemoniu — iar ele mă petrec din viaţă ca nişte clopote... În acel moment se deschise o uşă şi presupusa criminală fu tîrîtă de partea cealaltă. Acuma se afla într-un coridor îngust, unde era foarte multă linişte. Începuseră să o doară subţiorile, dar îşi impuse să nu le acorde atenţie. Se gîndea : oare cum arăt cu părul tăiat ? Pe cînd eram fetiţă, nu-mi stătea bine... Din nou se deschise o uşă — şi acolo, într-o încăpere pustie, sub lumina dură a lămpilor, se înălţa monstrul. Arăta ca un aparat destinat unor complicate exerciţii de gimnastică : ghilotina, oblică, strălucea. În jurul ei, stăteau în semicerc judecătorii, procurorul, medicul şi călăul. Li se alătură şi secretarul de justiţie şi pastorul.

Secretarul de justiţie citi încă o dată sentinţa (crimă — la moarte — confiscare) ; cineva o întrebă dacă mai are ceva de spus. Doamna Bertin clătină din cap. Apoi, paznicii o siliră să îngenuncheze în faţa monstrului — pentru genunchi era o pernă — şi-i legară ochii cu o pînză. Simţi cum îi apăsau capul, pînă ce gîtul ajunse să i se odihnească într-un semicerc de lemn. Ceva scîrţîi şi apoi simţi aceeaşi senzaţie pe ceafă : se potrivea perfect. La cîteva palme sub obrazul ei, bănuia un vas cu apă. Nu trebuie să mă gîndesc la cuţit, gîndi ea, şi închise ochii. După ce îi mulţumi doamnei Buhova, care o învăţase cum se moare, se întoarse la diamant...

În timp ce pastorul, neținînd cont de tălpile de cauciuc, începu să se roage, călăul îi aruncă judecătorului o privire întrebătoare, la care acesta dădu din cap, scurt. Procurorul și secretarul de justiție se întoarseră cu spatele. Palid, secretarul de justiție își scoase tabachera din buzunar și i-o întinse procurorului. Acesta luă cu precauție un trabuc, își scoase din vestă un cuțitaș și-i tăie cu grijă vîrful, care se desprinse, zburînd.

În acel moment, călăul puse degetul arătător pe buton, își îndreptă ochii înspre capul doamnei Bertin, își strînse buza de jos și apăsă. Dar nu se întîmplă nimic. Mirat, el se uită în sus, către cuțitul care stătea nemișcat, apăsă încă o dată și, nervos, începu să lovească butonul. Dar degeaba îl răsuci, îl trase și îl smuci, căci nimic nu se clinti. Descumpănit, se întoarse către judecătorul care-l observa, furios.

— Nu vrea, zise călăul, înroșindu-se.

Dar atunci, ca împins de o mînă nevăzută, cuțitul se prăvăli.

6

Într-un costum bleu-deschis, Jacques de Villetaneuse stătea într-o sală de licitație, unde se aflau de toate. Alături de el ședeau : de o parte Fernand, proaspăt vindecat de gripă, iar de partea cealaltă — contabilul său. Atît de fericit

nu-l văzuse nimeni, niciodată. Sporovăia întruna, cînd cu unul, cînd cu altul, ridica și strîngea mîini, dar tot timpul căta înspre colțul arhiaglomerat, unde se afla diamantul, păzit strașnic de trei polițiști. Rîzînd, îi arătă nepotului său un omuleț cu bărbuță ca de țap, care de un sfert de oră, extrem de emoționat, studia diamantul, cu o lupă — ca și cum obiectul în sine n-ar fi fost destul de mare ! De jur împrejur se aflau restul bunurilor „lojei diamantului" : scaune, mese, dulapuri, o stivă de in, candelabre, cărți, un amvon, precum și simboluri străine — lucrurile erau îngrămădite de-a lungul pereților.

Cu excepția cîtorva bijutieri, a unui împuternicit al coroanei egiptene și a unor cîrduri de curioși, restul îl constituiau, mai ales, credincioșii, care erau iarăși prezenți. Slăbiți, stăteau tăcuți laolaltă, în fundul localului, toți cu banderolă de doliu pe braț ; era evident că aveau de gînd să cumpere cît mai mult cu putință. Cu o privire încărcată de o devoțiune religioasă, ei se uitau din cînd în cînd la *Prințul Diamantului*, care era prințul lor și care le rîse în nas cînd i se adresară.

— N-aveți decît să luați scaunele ! le spuse în batjocură de Villetaneuse ; inul și simbolurile, ha-ha ! Diseară voi da o petrecere cum n-a mai dat nimeni vreodată ! — și spunînd acestea, îi apăru în ochi o scînteiere stranie.

— Am văzut după devizul de cheltuieli, confirmă contabilul.

— Sălile sînt toate pavoazate ? îl întrebă de Villetaneuse pe nepotul său. Au primit toţi cîte o invitaţie ?

— Poţi să contezi pe o mie de oaspeţi, zise Fernand. Ia uită-te într-acolo, se pare că omuleţul acela vrea să-ţi vorbească.

Domnul cu bărbuţa de ţap se apropie, roşu de emoţie şi balansîndu-şi lupa.

— Domnule de Villetaneuse ! strigă el. Domnule de Villetaneuse ! O clipă, dacă-mi permiteţi !

De Villetaneuse se ridică în picioare.

— Cine sînteţi dumneavoastră ?

— Brassi ! Dr. Battista Brassi ! Conservator la muzeul de antichităţi din Roma. Noi am mai cumpărat de la dumneavoastră. Domnule de Villetaneuse, chiar vreţi să cumpăraţi diamantul cu orice preţ ?

— Da, acesta este adevărul !

— Domnule de Villetaneuse, ştiţi ce piatră e aceasta ? exclamă el, aproape plîngînd. Este tocmai celebrul „diamant al copilului", care ni s-a furat în urmă cu o sută de ani !

— S-a prescris, observă contabilul.

— Domnul meu, îl imploră conservatorul, şi căzu în genunchi, aş vrea să vă rog ceva : lăsaţi-l Italiei. Umilit, el îşi împreună mîinile.

— Ascultă, Brassi, îi spuse de Villetaneuse ridicîndu-l, chiar dacă veţi oferi cincizeci de milioane — *eu* voi oferi cincizeci şi unu de milioane. Dacă veţi oferi o sută de milioane, eu voi

oferi o sută unu. Nici un preţ nu mă va speria şi nu mă va face să dau înapoi. Şi, vă rog să mă credeţi, averea mea este cu mult mai mare decît suma pe care o cedează guvernul dumneavoastră în decursul unui secol, pentru întregul dumneavoastră patrimoniu muzeal. De aceea, singurul lucru pe care-l veţi obţine va fi să urcaţi preţul, lucru de care nu va profita decît statul francez. În calitate de funcţionar italian, puteţi să vă asumaţi o astfel de răspundere ?

— Eu... nu, eu..., se bîlbîi Brassi.

— Vă fac o propunere, domnule, zise de Villetaneuse. Dar trebuie să vă decideţi iute, căci licitaţia începe numaidecît. Dacă vă retrageţi, vă fac cadou jumătate din suma pe care aţi putea s-o oferiţi la licitaţie. Ei, ce spuneţi ? Cu ea aţi putea să cumpăraţi o mulţime de alte obiecte pentru muzeul dumneavoastră. De pildă, chiar de la mine. Sînt dispus să vă fac şi o mică reducere. Cît aveţi disponibil ?

— Cinci — cincizeci de milioane, se bîlbîi italianul.

— Bineînţeles că minţiţi, dar să lăsăm asta. Iată un cec de peste douăzeci şi cinci de milioane, spuse de Villetaneuse, completînd hîrtia pe spinarea contabilului.

Cîteva minute mai tîrziu, începu licitaţia. Primele douăzeci de numere se compuneau doar din simboluri. Hamali cu chipurile imbecilizate le transportau pe podium, la masa conducătorului licitaţiei. Acesta, un bărbat cu mustaţă deasă şi cu cilindru, îşi plimbă în fugă ochii peste cepele

pictate și peste alte obiecte ciudate de butaforie, și apoi așeză pe primul dintre ele pe masă.

— Simbol, strigă el, după o scurtă ezitare. Cine licitează ?

— Cinci sute ! strigă unul din credincioși, din fundul sălii.

— O mie ! strigă un al doilea.

Dar se pare că fusese o scăpare ; credincioșii șușotiră ceva între ei și, în continuare, tăcură.

— Nimeni nu dă peste o mie ? O dată, de două ori — vîndut !

Unul din hamali luă simbolul și i-l duse cumpărătorului. Între timp, conducătorul licitației ridică de pe masă obiectul următor.

— Încă un simbol ! strigă el. Simbolul numărul doi. Cine licitează ?

Credincioșii cumpărară toate simbolurile confiscate. În sală domnea o atmosferă relaxată ; la fiecare simbol vîndut, izbucneau hohote de rîs. Pînă și conducătorul licitației se molipsi de veselia generală și privea în sală, rîzînd ștrengărește, întocmai ca un prezentator de spectacole. Uneori, își cobora brusc cilindrul pe nas ; apoi iarăși striga simbolurile, mișcîndu-se cu pași grațioși de dans. Ba, chiar amuză sala, apucîndu-și cu o mînă dosul, punînd-o pe cealaltă pe cap și țopăind astfel în cerc. Mulțimea îl aplauda diferențiat și la urmă se închina cu o grimasă caraghioasă. Bineînțeles, credincioșii nu rîdeau defel, ci stăteau, cu chipurile jignite, între simbolurile lor.

La numărul douăzeci și unu, se ivi pe listă, în toată splendoarea sa, diamantul. Escortat de polițiști, un hamal idiot purtă caseta pînă pe măsuța conducătorului licitației. Păzitorii legii se postară alături, cu picioarele desfăcute, și în spatele său, uitîndu-se încruntați în sală. Conducătorul licitației făcu o strîmbătură comică, dar acum nu mai rîdea nimeni. Era liniște de moarte în sală.

— Un diamant ! strigă conducătorul licitației, acum ceva mai puțin bine dispus. Cine licitează ?

Nimeni nu zise nimic ; toți îl așteptau pe de Villetaneuse, dar se pare că acesta nu găsise că ar fi sosit vremea lui.

— Nimeni ? întrebă licitatorul cu perfidie.

— Cinci sute ! zise unul dintre credincioși.

— Un milion ! strigă un bijutier.

— Două milioane ! un altul.

— Zece milioane ! spuse împuternicitul coroanei egiptene.

Sala fierbea, dar imediat se făcu iarăși liniște.

Jacques de Villetaneuse se ridicase în picioare.

— Șaizeci de milioane ! rosti el și chipul îi strălucea.

— Șaizeci de milioane o sută de mii ! rosti, palid, egipteanul.

— O sută de milioane ! răspunse de Villetaneuse și mai strălucitor.

Egipteanul se înecă și fu cuprins de un acces de tuse.

— O sută de milioane şi zece mii ! strigă el, tuşind.

— O sută cincizeci de milioane ! exclamă de Villetaneuse, şi din nou îi spori strălucirea.

Acum nu se mai auzea nimic. Licitatorul privi întrebător în jur.

— Nimeni nu dă peste o sută cincizeci de milioane ? întrebă el şi se uită înspre credincioşi, care, plîngînd, îşi legau cea de a doua banderolă îndoliată în jurul braţului. Nimeni ? O dată, de două ori — vîndut !

Jacques de Villetaneuse îşi desfăcu larg braţele şi se prăbuşi de gîtul nepotului său.

Din secolul al XVIII-lea, Parisul nu mai văzuse o petrecere ca aceasta. Pe stradă, poliţia fu nevoită să ţină la distanţă masa de gură-cască. În rînduri strînse, oamenii căutau să arunce o privire dincolo de uşile înalte, larg deschise, de unde ţîşnea un şuvoi de lumină. De ambele părţi stăteau doi lachei în roşu şi galben, şi-i ajutau pe oaspeţi. Maşinile opreau una după alta în faţa covorului care acoperea trotuarul şi ducea, pe sub un baldachin, pînă la intrare. Pe cine nu puteai vedea aici, transpirînd de atîta distincţie dezinvoltă, în frac ori într-o strălucitoare rochie de seară ! Regi ai modei, scriitori, bijutieri, diplomaţi, profesori, manechine, industriaşi, pretendenţi la tron — ah, Dumnezeule !

În hol, îmbrăcat într-un frac roşu-închis şi radiind de fericire, Jacques de Villetaneuse îşi

saluta oaspeţii. Pe mulţi dintre ei nici măcar nu-i cunoştea, dar ce importanţă avea ? Erau oameni plini de viaţă, sute, iar el le strîngea mîinile calde şi-i îndruma în casă. Acolo, toate sălile ardeau în lumina miriadelor de lumînări. Pe pereţi atîrnau cîteva pînze de Rembrandt ; statui clasice stăteau pe piedestalele lor, în vreme ce în baruri curgea şampania. Pretutindeni cîntau mici orchestre, în stil spaniol, american, unguresc sau în stilul secolului al XVIII-lea. Sticleau racii şi icrele negre — viaţa părea să se fi înţeles pe sine aici. Exista şi un grup de oaspeţi oarecum neobişnuiţi : n-aveau în preajma lor doamne, iar fracurile le erau cam uzate ; de obicei stăteau pe lîngă uşi, fără să vorbească, ţinîndu-şi mîna dreaptă în buzunarul de la pantaloni, în jurul revolverelor pe care le aduseseră în locul doamnelor. Căci astăzi erau multe pietre preţioase prin preajmă şi nu peste mult timp avea să fie arătat şi diamantul ; poliţia apreciase că, într-o astfel de societate, nu eşti sigur nicicînd.

La ora unsprezece, cînd sosiră şi ultimii oaspeţi, petrecerea era în toi. Se dansa în toate sălile, se bea, se rîdea — casa întreagă vibra de plăcere. Cuprinzîndu-i pe toţi cu braţele larg deschise, de Villetaneuse trecea de colo-colo. În dreapta îşi ţinea diamantul, semănînd admiraţie şi invidie în jurul său. Ambasadorii îşi puneau ochelarii, înainte de a-şi apropia privirile neîncrezătoare, prinţesele îşi aco-

16*

pereau chipul cu mîinile sau sărutau piatra. Gîfîind şi nemaiîncăpîndu-şi în piele de atîta fericire, de Villetaneuse străbătea cîrdurile de musafiri, urmat discret de detectivi. Fremăta de bucurie. Unora nu le scăpă faptul că era prea din cale-afară de fericit...

Fernand era irîtat de vînzoleala exagerată şi fără noimă din jurul său. În plus, îi fusese suflată din faţa nasului, de către un proprietar de cuter portughez, o turcoaică, o splendoare de femeie, la care rîvnise. Astfel, Fernand, cuprins de nerăbdare, se retrase într-o săliţă laterală. Aici se aflau, cufundaţi într-o conversaţie vie, doi domni, pe care-i ascultau, fumînd, alţii, în majoritate savanţi şi profesori. Fernand salută scurt, se lăsă într-un fotoliu şi-şi bău, nemulţumit, cocteilul.

— Budismul, spunea un profesor, este o psihologie „avant la lettre". Este un idealism nihilist. Toţi intelectualii din ziua de azi sînt copţi pentru budism.

— Foarte posibil, răspunse celălalt profesor, un atomist invederat, dar eu cred că s-a sfîrşit cu toate filozofiile, cu concepţiile despre lume şi cu religiile de stil vechi.

— Ce înseamnă „de stil vechi" ? întrebă primul profesor, făcînd o mutră de parcă i-ar fi mirosit ceva a ars.

— Apropierea de sus în jos faţă de mister. Ştiinţa încearcă s-o facă acum de jos în sus, zise învăţatul atomist şi făcu un gest de gîdilare,

destul de impudic, dar în felul acesta mai pătrunzător, mai general, mai definitiv. Observ că vă pregătiţi să deschideţi gura, dar este greşit ceea ce vreţi să spuneţi, domnule coleg. Nu secolul al XIX-lea este cel pe care vreau eu să-l elimin. Nu catalogăm cîtuşi de puţin religiile vechiului stil drept himere, căci aceste himere sînt tocmai domeniul nostru. Vom putea demonstra cît de curînd ceea ce religiile, înfiorate de respect, se mărginesc să marcheze doar ca o aluzie. Dealtfel fiorii religioşi ne sînt şi în domeniul nostru destul de bine cunoscuţi.

— Profesorul ăsta e nebun, spuse primul profesor, întorcîndu-se către ceilalţi, şi-şi ciocăni fruntea cu degetul.

— Eroare regretabilă, îi replică savantul atomist.

— Cîţi morţi poate livra, în cel mai bun caz, o astfel de bombă atomică, domnule profesor, întrebă Fernand.

Atomistul se întoarse, zîmbind.

— Probabil că nu sînteţi naturalist ? se informă el.

— Sînt contrabandist, zise Fernand, şi-l privi pe profesor, impenetrabil.

Savanţii izbucniră în rîs.

— Noi toţi sîntem contrabandişti ! exclamă unul dintre ei cu subînţeles. Ceilalţi ridicară, zîmbind, arătătorul, şi dădură din cap, plini de importanţă.

— Dumneavoastră, de pildă, interveni un docent în teologia moralei, adresîndu-i-se învățatului atomist, dumneavoastră treceți prin contrabandă energia atomică dincolo de granița admisibilului.

Din nou rîsete ; un gest ștrengăresc din partea savantului-atomist.

— M-am gîndit, începu un bătrîn, profesor de economie națională, cred că... în legătură cu cea mai recentă dezvoltare... acum, cînd ne deschidem în toate privințele către dimensiunea cosmică sistemele noastre economice închise, și începem iarăși să ținem o dublă contabilitate... cu alte cuvinte... cred că generațiile anterioare nu presupuneau cîtuși de puțin, n-aveau nici cea mai mică idee de forța atomică. Lăsînd la o parte pe bunul și bătrînul nostru soare, aceasta înseamnă ceva nou, un principiu cu totul nou. Cînd au pătruns pînă la ultima expresie a amănuntului, am dat peste acest uriaș izvor de energie. Și acum credeți probabil că n-ar fi posibil să se descopere din nou o astfel de sursă uriașă și principial nouă, de energie ?

Bătrînul profesor zîmbi și se uită în jur, de parcă ar fi cerut iertare.

— N-ar fi oare cu putință, întrebă el, ca omul să descopere cîndva o energie uriașă, pe principii noi, de dimensiuni supreme ? În univers, luat ca întreg ; vreau să spun o energie a universului, dar care ar trebui să fie, după presupunerea mea, de esență spirituală.

— Dar asta înseamnă mistică ! exclamă profesorul, care înainte nu știuse la ce se făcea referire cu „stilul vechi".

— Nu mă mai miră nimic, răspunse savantul atomist. Totul este posibil. Cînd soarele se va răci, noi vom avea grijă să existe altul. Dar de ce nu vorbiți de-a dreptul de „dumnezeu" ? La ora actuală se admite. Ah, exclamă el, cuprins de entuziasm, sîntem o seminție grozavă !

În clipa aceasta intră Jacques de Villetaneuse, nebun de fericire, ținînd în mîini diamantul.

7

— Ia te uită, strigă el din prag, nepotul meu și unicul moștenitor ! Și dădu năvală spre Fernand și-l sărută pe amîndoi obrajii. De ce nu dansezi ? îl întrebă apoi, arătînd cu brațul înspre ușa unde se afla acum un domn, într-un frac destul de ponosit. Sînt aici femei splendide ! Ia ascultă... Și ridică un deget.

— Muzica... muzica... Ah, oameni buni ! rosti el, întorcîndu-se către profesor. Oare știți voi ce este viața ? Viața, viața ! Iată viața, mai spuse, arătînd diamantul în palma deschisă. Priviți personajul principal al petrecerii !

— Foarte frumos, aprobară cîțiva savanți.

De Villetaneuse își șterse obrazul și se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— Haide, du-te și dansează și tu o dată, îi spuse el apoi detectivului. Acesta este nepotul

meu, care mă veghează cu grijă, moştenitorul meu, iar ceştialalţi sînt prietenii mei. Bucură-te şi tu — rîzi, goleşte un pahar !

Detectivul se depărtă cu paşi şovăielnici, şi de Villetaneuse cătă în jurul lui, cu o privire voalată. Nu băuse, dar era atît de beat de fericire, cum nu fusese nicicînd de pe urma coniacului.

— Nu ştiu cum vă numiţi, le spuse el apoi profesorilor, care-l urmăreau fără să scoată o vorbă, dar sînteţi oameni, oameni cu ochi şi braţe, şi doresc să fiţi fericiţi. Uitaţi-vă la mine : sînt fericit, vedeţi, nu-i aşa ? Sînt atît de fericit, cum n-am fost niciodată. Vă puteţi imagina ce înseamnă aceasta ? Sînt mai fericit decît Tristan şi Isolda, mai fericit decît Romeo şi Julieta. Şi pentru ca să fiţi şi voi fericiţi, am dat această petrecere. De ce nu vă distraţi ? De ce nu beţi ? Fernand ? Băutură ! Şampanie ! Să închinăm pentru fericirea oamenilor ! Trebuie să şi cîntăm !

Pe o melodie cu unduiri stranii, improvizate de el, de Villetaneuse începu să cînte :

Iubitul ei Léon îi azvîrli răvaşul
Pe fereastra bisericii, în timp ce ea dormea :
Mori, pentru ca a doua zi
Să poţi fi dusă-n ţintirim !

Apoi, gîfîind, se opri rîzînd, şi le arătă diamantul.

— Ia priviţi, el mi-a adus fericirea ! Mă simt de parcă eu aş fi făcut lumea, atît de fericit sînt. V-aţi dorit vreodată în viaţă ceva imposibil ? Vreau să spun, să tînjiţi după ceva fără de care să nu mai puteţi trăi — o femeie, o convingere, un giuvaer — dar pe care să nu-l fi putut obţine, să fi fost imposibil de obţinut ? Adică nu că ar fi fost greu de obţinut sau ar fi cerut prea mult timp, ci ar fi fost absolut imposibil ? Nu, nu păreţi a fi din soiul acesta ; atunci nu v-aţi afla aici. Căci dacă nu mai poţi trăi, nu-ţi rămîne altceva de făcut decît să-ţi iei tu însuţi viaţa. Să te spînzuri, să dai drumul la gaze, să te împuşti, să te îneci, să te arunci într-o prăpastie, să bei otravă. Uite, şampania ! Domnii mei, cîte un pahar ! Tuturor cîte un pahar ! E primul pahar pe care-l bem astăzi. Şi tu, Fernand, ridică paharul — să bem pentru imposibil !

De Villetaneuse bău, ridicînd rîzînd paharul gol şi-l lăsă să cadă pe jos, sfărîmînd cioburile cu piciorul.

— Aşa sfărîmăm noi imposibilităţile ! le strigă el savanţilor, care erau şi aşa destul de îngroziţi. Sîntem oameni ? Ori nu sîntem oameni ? Ce te uiţi aşa încruntat, Fernand, mare contrabandist — tu trebuie să fii fericit. Nu pricepi că astăzi îmi bat joc de moarte ? Şi, dintr-o dată, ochii i se umplură de lacrimi. Cel care-şi bate joc de moarte a ajuns foarte departe — mai spuse el, şi rîsul nu i se şterse de pe chip — şi mai de-

parte nu mai poate. Se clatină în vîrful picioarelor și se holbează în adînc... Dar e fericit, întoarce sinuciderea cu capul în jos și se lasă absorbit de abis. Fericirea sa nu mai poate cunoaște creștere ! Și nici nu va încerca s-o rețină, căci fericirea l-a făcut înțelept : el știe că ea poate doar să scadă, să dispară, și vrea el oare să suporte asta ? Nu va mai încerca să clădească veșnicul în timp — după cum nu încearcă nici să întrețină focul sub apă. Își va mărturisi fericirea și se va lăsa luat de adîncuri... Șampanie... aduceți șampanie ! Ah, prieteni dragi...

De Villetaneuse rîdea și se uita la profesori, dar îi vedea el oare ? Ochii i se umplură iarăși de lacrimi, care i se rostogoleau pe obraji și cădeau pe fracul roșu închis. El părea însă că nu observă.

Profesorii se uitau descumpăniți unul la altul, și nu prea știau cum să reacționeze. Toți ascultau acum muzica și veselia oaspeților.

— Este interesant, întrerupse tăcerea, ezitînd, profesorul de stil vechi, modul în care tratează Dostoievski sinuciderea. În *Demonii*, Dumnezeu este durerea temerii în fața morții. Kirilov vrea să se despoaie de trup, pentru că nu vrea să simtă teamă în fața morții — cu alte cuvinte : pentru că nu-l vrea pe Dumnezeu. Vrea să-l nege pe Dumnezeu, să-l învingă, să-l ucidă prin sinuciderea sa și astfel să devină el însuși un Dumnezeu. În felul acesta, Dumnezeu intră

iarăși pe poarta din dos. Întotdeauna Dumnezeu intră pe poarta din dos.

— Există și un filozof modern, zise teologul moralei, luînd cuvîntul, care consideră sinuciderea drept unica problemă adevărată.

— Iarăși aud de cine știe ce propovăduitor al înțelepciunii, care n-a auzit pînă acum niciodată de științele naturii moderne, dădu din cap atomistul. Puteți să mă credeți în toată liniștea că singura problemă adevărată este constanța vitezei luminii. Să nu vă închipuiți că glumesc.

De Villetaneuse îl privi pe vorbitor cu ochii mirați. Gura îi surîdea.

— Despre ce vorbiți ? întrebă el. Nici măcar nu știți despre ce vorbiți ! Vorbiți ca să vă aflați în treabă. De ce nu beți ceva ? Fernand ! Caută-l pe băiatul cu șampania. Priviți ! strigă el brusc, ținînd diamantul în fața lui ; piatra mea e complet udă ! Strălucește ! Își plînge fericirea tîrzie... ca și mine ! exclamă el apoi, privindu-și degetele cu care își atinsese obrazul umed. Cu degetele și cu diamantul înălțat, se uita la savanți, scuturat de plîns, dar de fapt rîzînd, rîzînd...

Fernand părăsi în tăcere mica sală și se duse să-l caute pe băiatul cu șampania. Pretutindeni, petrecerea se apropia de momentul culminant. Ici se țopăia, colo se legănau petrecăreții, se luau pe după gît, stăteau tolănindu-se laolaltă pe divane și în fotolii. Superba turcoaică stătea

pe jos, în fața portughezului, și se jucau amîndoi. Scîrbit, Fernand se întoarse și dădu de o diademă pe care, în amețeala ei, o prințesă detronată o lăsase pe scaun ; briliant lîngă briliant. Să o ia și s-o șteargă încă în noaptea aceea dincolo, pentru a o plasa rușilor ? Briliantele aveau mare căutare pentru instrumente de măsurat de mare precizie. Dar deodată zări în apropiere un domn tăcut, care-și ținea mîna dreaptă în buzunarul de la pantaloni. Atunci făcu semn unui lacheu care tocmai se apropia cu o tavă de șampanie, îndrumîndu-l în sălița laterală. Cînd ajunse și el în sălița, unchiul nu mai era acolo.

— Unde este unchiul meu ? îi întrebă el, dintr-o dată foarte agitat, pe savanți.

Aceștia, cu chipurile muncite de gînduri, începură să-și schimbe între ei impresiile ; doar bătrînul profesor zîmbea, de parcă tocmai i s-ar fi servit o dovadă pentru afirmațiile sale.

— Ne-a sărutat pe rînd pe toți și după aceea a plecat ; spuse teologul moralei, clătinînd din cap.

Fernand ridică din sprîncene, bău iute un pahar și porni în grabă în căutarea unchiului. Un detectiv îl îndrumă în sus, și el porni în goană și urcă scara. Lămpi incandescente, orbitoare luminau coridoarele, dar aici era liniște deplină ; pe stînga și pe dreapta se aflau sculpturi și vase, ca într-un magazin. Un polițist, postat în fața unei oglinzi din epoca timpurie a Egiptului, îl trimise mai sus. Gîfîind, Fernand zbură pe scară, mai sus.

La etajul al patrulea, în fața unei uși închise, se afla un detectiv.

— E aici unchiul meu ?

— Domnul de Villetaneuse nu dorește să fie deranjat.

— Trebuie să-i vorbesc, zise Fernand, cu sufletul la gură și, trecînd pe lîngă el, pătrunse înăuntru, închizînd imediat ușa după sine. Camera era întunecată, fereastra larg deschisă. În pervazul ferestrei, pe marea de lumină a orașului care se întindea pînă la orizont, se detașa, clar, silueta lui Jacques de Villetaneuse. În mîna dreaptă sclipea, ca o glumă nebunească, diamantul.

— Fernand ? întrebă el, fără să se întoarcă. Tu ești ?

— Da, răspunse cu greu Fernand, căci pieptul i se ridica și se lăsa anevoie.

— Fernand, nu trebuie să te rog să mă lași să plec. Știu că nu mă reții.

Fernand dădu din cap.

— Aveți dreptate, zise el.

Silueta nu se clinti.

— Mai știu, Fernand, că dacă acum nu voi sări singur, mă vei împinge tu.

Fernand își încleștă dinții și tăcu. Privea fix diamantul.

— Și totuși, Fernand, sînt fericit. Te iubesc. În testamentul meu, tu ești trecut moșteni-

tor — ce m-aș fi făcut fără tine ? Acolo este scris și ceea ce fac acum ; nu trebuie să te temi că vei fi bănuit de crimă... Urmară cîteva secunde de liniște. — Vezi orașul, Fernand ? Nu-i așa că e frumos ?

Fernand începu să tremure. Era frig. Sub picioarele sale răsuna muzica.

— Auzi muzica ? îl întrebă de Villetaneuse, tăcînd o clipă. Toți sînt fericiți... Rămîi cu bine, Fernand... să ai parte de cît mai multă contrabandă ; poți să valorifici tot ce dețin. Diamantul și cu mine murim împreună — i-am promis...

Silueta se mișcă și Fernand, cu trupul năpădit brusc de sudoare, se repezi înspre umbra aceea, îi smulse din mînă diamantul, apoi îi dădu un brînci puternic...

Scoțînd cel mai oribil strigăt cu putință care a ieșit vreodată dintr-un om, Jacques de Villetaneuse se prăbuși în gol.

Detectivul apăru în pragul ușii, cu pistolul în mînă.

— Unchiul meu a sărit pe fereastră ! țipă Fernand. Am încercat să-l împiedic. Jos, repede !

— Și diamantul ?

— Nu știu. Cred că-l ținea în mînă.

Detectivul o porni în goană. Fernand îl urmă și îndesă diamantul în gîtlejul unui leu babilonian cu gura căscată a urlet.

În stradă se adunase deja lume : un polițist își aruncase mantia peste cadavrul făcut zob. Întrucît diamantul nu fu găsit asupra resturilor pămîntești, înveșmîntate în roșu închis, detectivul blocă strada ; toți trebuiră să treacă lîngă zid și să se supună unei percheziții corporale. De asemenea, se dădu neîntîrziat ordinul perchezitionării casei : în cel mai scurt timp apărură pe teritoriul proprietăților învecinate duzini de angajați la poliție, dar diamantul, nicăieri. Un grup mare de polițiști pătrunseră și în mijlocul petrecerii, unde aprinseră luminile electrice, provocînd groază. Se căută pînă la mijirea spălăcită a zorilor. Cuprinși de paloare, prinți și profesori, lachei și splendori feminine, toți stăteau de-a lungul pereților și-și fumau ultimele țigări. Polițiștii, cu arma scoasă, priveau sceptici oaspeții.

Fernand lăsă să se înțeleagă că avea de gînd să plece imediat într-o călătorie. Notarul unchiului decedat primi permisiunea să se retragă și, împreună cu Fernand și un detectiv, plecă în biroul său. Aici bău o cană de cafea neagră și deschise testamentul. Fernand era declarat unic moștenitor, fără altă clauză. La auzul acestei vești, detectivul se uită crunt la moștenitorul universal, dar deveni din nou mai prietenos cînd notarul rupse pecețile unui plic pe care era scris : „A se deschide după moartea mea.“ Înăuntru se afla alt plic, pe care scria : „A se deschide după sinuciderea mea deliberată, în noaptea petrecerii“. Cu aceasta, orice bănuială devenise nefondată. Scrisoarea conținea consi-

derații despre fericire și moarte ; detectivul o confiscă și zîmbi către Fernand.

— Asta vă scutește de o sumedenie de neplăceri, zise el.

— Și cînd intenționați să vă întoarceți, domnule de Villetaneuse ? întrebă notarul.

— Încă nu știu — peste cîteva săptămîni. Vă împuternicesc să vă ocupați de rezolvarea tuturor problemelor.

— Dacă-mi permiteți, care este scopul acestei călătorii hotărîte în pripă ?

— Vreau să mă retrag cîtva timp.

— Foarte bine, rosti notarul, lăsînd ochii în jos. Înțeleg... și — încercă el precaut — în privința înhumării unchiului dumneavoastră... să așteptăm pînă vă întoarceți ? E cam mult pînă atunci, cadavrul ar trebui îmbălsămat. Spunînd acestea, tuși ușor, apoi continuă : Ar putea să fie deocamdată înmormîntat cu toată discreția și apoi, pentru ceremonia oficială, s-ar putea procura un... hm...

— Un coșciug de formă, completă detectivul.

— Unchiul meu nu va putea fi înmormîntat înainte de întoarcerea mea, hotărî Fernand. Vă rog să consemnați.

...Nu trecură multe ore și Fernand, îmbrăcat tot în frac, se afla la granița germană. În timp ce vama îi controla mașina, el se juca, în buzunarul de la pantaloni, cu diamantul. Din cînd în cînd, funcționarii îi aruncau cîte o privire plină de respect ; vestea surprinzătoarei morți,

de bună voie, fusese deja comunicată la radio, iar acum se afla aici, palid, cu pistrui, omul care era, probabil, cel mai bogat din Europa.

Restul zilei, Fernand îl folosi pentru călătoria sa prin Germania, înspre răsărit. Din cînd în cînd se oprea ca să mănînce și să bea cîte ceva, dar numai în sătulețe mici. Ciudatul francez în frac era privit cu uimire : dealtfel, și o mașină ca a lui, princiară, rareori putuse fi văzută în piețele din mijlocul satelor. Trebuia să fie păzită de vînătorii de prin acele locuri.

Cînd se lăsă înserarea, Fernand ajunsese la graniță. Aici puteau fi văzuți din nou o mulțime de soldați francezi. Cîțiva kilometri mai încolo, stăteau rușii ; la nord, americanii și, ceva mai sus, englezii. Dar granița adevărată era, de fapt, doar cea care mărginea teritoriul rusesc.

Cînd se făcu întuneric, Fernand parcă mașina în fața unor case și intră într-o cîrciumioară de lîngă o fermă. Înăuntru se aflau cîțiva țărani, care ședeau și beau bere. Cînd îl zăriră intrînd, făcură ochii mari și amuțiră. Unul dintre ei era cîrciumarul și deschise gura, gata să-l întrebe.

— M-am rătăcit, zise Fernand. Rătăcit. Mă înțelegeți ? Nu prea știu să vorbesc germana.

Țăranul dădu din cap, în semn că pricepuse.

— Aș vrea să mănînc ceva, și apoi mă voi culca în mașina mea. N-am curajul să conduc noaptea.

Ceva mai tîrziu, Fernand mușca din niște găluște cu prune. Îi plăceau și le mîncă cu poftă. Între timp se strînseseră în cîrciumă o mulțime

de țărani și țărănci. Cînd fu gata cu masa, Fernand spuse :

— E cumva prin apropiere vreun hotel, unde totuși aș putea rămîne peste noapte ?

Cică s-ar afla unul în zona americană ; cel puțin două ore de mers pe jos, prin pădure.

— Atunci o pornesc într-acolo, hotărî Fernand, puse banii pe masă și se sculă.

În pădure putea distinge doar atît cît să nu se împiedice de ceva. Prin frunzișul des, se zărea din cînd în cînd cîte o bucățică de cer, ca un licăr mat ; în rest, totul era ca smoala. De cum intră în pădure, Fernand părăsi drumul și merse timp de cîteva ore, pas cu pas, printre trunchiuri de copaci și tufișuri. Apoi, cu inima strînsă, se uită la busolă și începu s-o țină pe dreapta. Probabil că se afla deja în zona americană, dar nu întîlnise încă pe nimeni. La un moment dat se auzi, la mare depărtare, o mașină. La fiecare pas simțea diamantul în buzunarul de la pantaloni. Luă revolverul în mînă și merse încet mai departe. Făcea fiecare pas cu grijă ; dădea la o parte, cu prudență, fiecare creangă care-i ieșea în cale și-i dădea drumul doar cînd își relua poziția inițială.

Dacă mă prind acum, gîndi el, oricine mă va crede un comunist — și eu nu sînt decît un contrabandist. Sînt contrabandist, gîndi Fernand și chicoti ușor, strecurîndu-se mai departe — asta sînt : un contrabandist. Și din nou chicoti și oftă adînc. Era contrabandist...

Niciunde, nici un sunet — nu vorbea nici o pasăre, nu foșnea nici o frunză... Pot foarte bine să pun revolverul înapoi în buzunar, gîndi el ; nu-i nici un om prin preajmă. Totuși, nu-și slăbi vigilența și-și ținu în continuare încordate toate simțurile. Se opri și-și ținu răsuflarea... nimic... Era ca și cum dintr-o dată pădurea năpădise întregul pămînt și omorîse toți oamenii. Nu se mai vedea nimic, nici din cer. Copacii erau tot mai deși și coroanele lor acopereau totul. În curînd nu mai fu lumină defel.

Oare unde am ajuns ? se întrebă Fernand. Nu mai văd nimic. Pipăi în jur, dădu de coaja unui copac și mai făcu un pas. I se păru că ocolește trunchiul, dar nimeri în hățiș și pierdu cu totul direcția ; ca păsărelele pe timp de furtună, așa rătăceau ochii lui în întunericul desăvîrșit. La ce-i servea acum busola ? O creangă sări ca un arc și trosni sub picioarele sale, rupîndu-se pe din două — o bucată de lemn. Speriat, se opri...

Pădurea îl asista în tăcere deplină. N-auzise nimeni. Exista oare cineva care ar fi putut să audă ? Încercă să iasă din hățiș, dar n-avea nici cea mai mică idee în ce direcție să se îndrepte. Pretutindeni frunze, crenguțe, crengi, trunchiuri... Deveni nervos și se pomeni îngînînd : era o melodie ciudată, unduitoare. Oare ce să fi fost ? I se părea cunoscută...

În clipa în care-și aminti că era melodia pe care, plîngînd de fericire, o recitase ieri unchiul

său, o strofă dintr-o baladă — în acea clipă simţi cum îl gîtuieşte o panică groaznică.

— Ajutor, bîigui el, tremurînd brusc din creştet pînă în tălpi, şi se opri în mijlocul întunericului de nepătruns. Apoi se simţi ca luat de ape cînd se rupe un dig şi, cu chipul schimonosit de spaimă, dădu drumul crengilor, ridică braţele deasupra capului şi începu să hohotească în noapte, scuturat de convulsii.

— Ajutor, ţipă el. Ajutor !

Ţipînd şi plîngînd, o luă la goană, dar poalele fracului i se agăţară undeva, încît căzu, cu faţa înainte, într-un tufiş. Clătinîndu-se, se desprinse, apucă revolverul şi trase cîteva focuri — care năvăliră în întuneric ca nişte animale sălbatice. Urlînd, se învîrtea în cerc, poticnindu-se ; se ciocnea de copaci, scurma pămîntul, crengi ascuţite îi intrau în ochi, vocea i se sparse, iar el cînta... cînta !

Leon al ei epistola-i aruncă
În timp ce ea-n biserică dormea.
Dar mori odată, pentru ca mîine
La cimitir să te ducă !

Ascultaţi-l pe veşnicul cîntăreţ ! Omul caută în întunericul care-l ţine prins, fie-vă milă de el. Întunericul nu se luminează şi nici spaima nu-i trece. Încotro se grăbeşte ? Atinge graniţa ? O atinge : aleargă în cerc şi-şi trece viaţa, prin contrabandă, dincolo de graniţa morţii. Căci, nu-i aşa ? îi plăcea din cale-afară contrabanda

şi îşi va afla menirea : moartea. N-ai decît să fugi la stînga, să fugi la dreapta şi să cînţi în noaptea părăsită...

8

— Diamantele, se adresă maiorul Webster ziariştilor, reprezintă un material strategic. Se folosesc la aparate de precizie militare, dar mai ales sînt componente ale unor anumite arme atomice. Cam atîta pot să vă spun despre ele.

Lionel B. Webster, cu pieptul stîng plin de panglicuţe colorate, ca un răzor de flori, şedea la biroul său din Berlin şi îl arunca dintr-o mînă în alta pe Siddharta, fără urmă de respect — din stînga în dreapta şi invers — şi se uita întrebător la ziariştii care stăteau în faţa lui, notînd conştiincios.

— Şi se ştie ceva despre contrabandist ? întrebă un corespondent de presă din Suedia.

Webster începu să rîdă şi-şi întinse picioarele.

— O să vă mire, domnilor, dacă aflaţi că este Fernand de Villetaneuse ?

Uluiţi, ziariştii uitară să mai scrie. Unul o zbughi afară, pentru a telefona redacţiei sale.

— Acum o oră ne-a parvenit ştirea, spuse Webster. Asta va genera o poveste palpitantă în Franţa. Contrabandistul zăcea mort în zona neutră, plin de răni şi cucuie ; îşi trăsese un glonte în cap. În zdrenţele însîngerate ale fracu-

lui său se afla diamantul. Închipuiţi-vă, băieţi, că în cercurile distinse din Franţa se face contrabandă în frac ! Era diamantul bogatului său unchi, care s-a aruncat noaptea trecută pe fereastră, ca o încununare a petrecerii date. Desigur că, în pofida acestui testament stupid, drăguţul lui nepot a fost cel care i-a dat un brînci pe fereastră. Căci diamantul fusese, chipurile, dispărut !... Nimic nu se potriveşte în toată afacerea asta. Diamantul provenea de la cucoana aceea bătrînă, prezicătoarea, căreia i-au tăiat capul, pentru că ar fi comis un furt cu asasinat. Chiar aşa. Şi apoi, preţul acela ridicol la licitaţie ? ! Iar nepotul, de ce făcea el oare contrabandă ? El, care era atît de bogat ? Încă un detaliu amuzant : unchiul Villetaneuse nu poate fi înmormîntat niciodată. Moştenitorul său legal a dispus ca acest lucru să se întîmple doar atunci cînd se va întoarce el. Dar el nu se va mai întoarce niciodată, ha, ha, ha ! Nicicînd ! Ha, ha, ha ! Villetaneuse trebuie să rămînă pentru totdeauna la suprafaţa pămîntului.

Şi în timp ce Lionel B. Webster îşi permitea să rîdă cu gura pînă la urechi, ziariştii ieşiră în goană din încăpere, spre a telefona la redacţiile respective. Doar unul singur rămase pe loc : corespondentul unui mare ziar olandez la Berlin.

— Şi ce-o să se întîmple acum cu diamantul, domnul meu ? întrebă el, politicos.

Webster aruncă iarăşi piatra în sus, dar de data asta nu reuşi s-o prindă, ci căzu cu zgomot pe birou şi de acolo pe jos, rostogolindu-se sub

o canapea. Speriat, corespondentul alergă după ea, se aruncă pe burtă şi se vîrî sub canapea. Cu părul vîlvoi şi rostind cuvinte de scuză, ii înmînă maiorului diamantul. Apoi se scotoci în buzunare şi se mai băgă o dată sub canapea, pentru a-şi căuta blocnotesul pe care şi-l rătăcise acolo.

— După cum se prezintă situaţia de fapt, diamantul este acum proprietatea guvernului american, zise Webster, şi-l mai aruncă o dată în aer pe Siddharta, dîndu-i astfel din nou prilejul olandezului să se tîrască în faţa lui. I se va găsi o întrebuinţare la aparate de precizie militare şi la anumite arme atomice. În acest scop, va fi secţionat în mai multe bucăţi mici. Parcă eşti olandez, nu-i aşa ? Asta se va întîmpla la voi, la Amsterdam. Doar sînteţi dintotdeauna cioplitori de diamante !

— Ah, ce păcat ar fi ! exclamă olandezul.

— Păcat ? repetă americanul. Ce vrei să spui cu asta ?

— Să spargi un diamant atît de mare şi de frumos ! E păcat, domnul meu.

Webtser îl privi, făcînd o mutră de parcă l-ar fi cuprins încetişor o mîncărime de nesuportat...

Cu o zi înaintea termenului la care urma să aibă loc, la Amsterdam, secţionarea, un ziar olandez foarte citit publică un amplu articol al corespondentului său berlinez. Acesta relata, în culori stridente, senzaţionala preistorie a diamantului — atît cît se putuse afla : de la sclavul roman strivit şi pînă la Fernand, contrabandistul.

În rest, articolul oferea o analiză temeinică, mineralogică, a diamantelor în general. El aminti şi numele lui Lavoisier şi scrise că acesta a fost primul care a dovedit că diamantul provine din cărbune şi că în foc arde. (În legătură cu asta se primi a doua zi la redacţie o notă scrisă din partea consulului italian, prin care acesta întreba dacă nu ajunsese pînă atunci la urechile corespondentului nimic despre Averani şi Fargioni.) Relatarea se încheia cu un protest vehement : că o piesă unicat, a cărei istorie poate fi urmărită pînă la vechii romani, va fi acum fărîmiţată în scopuri militare ! În slujba distrugerii ! Un giuvaer atît de neînchipuit de frumos, menit să aducă oamenilor fericirea ! Acesta e un simptom ! Aşa vocifera autorul articolului. Şi aici se vedea limpede falimentul total al culturii noastre. Sau ne consolăm, cu convingerea că viaţa, în prolificitatea ei nemărginită, naşte totuşi iarăşi şi iarăşi noi valori ale frumosului şi ale fericirii ? întreba el sfîrşind, şi punînd semnul întrebării.

În după-amiaza cînd urma să aibă loc secţionarea — o după-amiază de februarie calmă, ceţoasă —, domnea o teribilă agitaţie în clădirea unde se şlefuiau diamantele. Cînd ajunse maiorul Lionel B. Webtser acolo, venind de la Berlin, escortat din toate părţile de poliţia militară, în sala de şlefuit se afla deja o mulţime de lume. În primul rînd erau nenumăraţi reprezentanţi ai autorităţilor civile, dar şi militari olandezi şi americani, ziarişti, domni tăcuţi, cu mîna în buzunar, operatori de film şi dr. Battista Brassi,

care venise de la Roma pe cheltuiala sa, spre a asista la sfîrşitul diamantului său. Din cînd în cînd, el îşi tampona ochii cu batista. Nu mai rămăsese să sosească decît Lionel B. Webster şi renumitul maestru în ale clivării, Chaim Achtersanger. Operatorii de la cinematografie îşi orientaseră între timp aparatele, împingîndu-le înainte şi înapoi, către masa albă din centru. În sală era foarte cald. Ca urmare a unui articol din gazeta de seară, mulţi aveau impresia că sînt martorii unor evenimente istorice.

Iată-l pe Webster intrînd, urmat îndeaproape de poliţişti militari cu căşti albe, care se postară pe dată în dreptul tuturor uşilor, cu automatele în faţa pieptului !

Oamenii îşi strîngeau mîinile, se făceau prezentări. Se mai auziră cîteva bătăi în uşă, dar poliţia strigă că nu mai poate intra nimeni. Toţi se comportau politicos şi amabil, dar mai ales autorităţile civile îşi arătau latura cea mai condescendentă, cînd li se adresau militarilor. La un moment dat se produse puţină consternare, cînd Webster nu putu să găsească diamantul şi, cu sprîncenele ridicate, scotocea în toate buzunarele. La urmă îl scoase din beretă şi produse astfel un rîs general. Mai ales autorităţile civile fură acelea care-şi dădură drumul cel mai mult. Numai dr. Battista Brassi începu să plîngă, cînd revăzu piatra. Cei fără uniformă îşi exprimară cu glas tare admiraţia faţă de piatra preţioasă ; militarii însă se mărginiră să-şi încreţească frunţile şi să-şi şoptească unul altuia, la ureche, secrete atomice.

Tocmai în clipa în care Lionel B. Webster începu să arunce priviri mirate înspre ceasul său de la mînă, se întîmplă ceva îngrozitor : o lovitură puternică în fereastră ! Sufocați de spaimă, se dădură cu toții un pas înapoi ; cei care aveau asupra lor o armă, o scoaseră la iveală cu înverșunare, și iată că la fereastră se propti o scară. Se făcu o liniște de moarte. Cînd, la scurt timp după aceea, scara începu să se miște ritmic, fiind evident că cineva se urca, unul din polițiștii americani sări și-și descărcă pistolul automat asupra ferestrei, încît nu mai rămase nici un geam întreg. Acum se simțeau toți la un pas de moarte. Webster își înfundă din nou, în grabă, diamantul în șapca pe care și-o îndesă zorit pe cap și apoi se prefăcu că-i curge sînge din nas. Scara se clătina ceva mai agale. Dar nu se oprise încă de tot. Cu ochii ieșiți din orbite, se zgîiau cu toții afară, în ceață, prin geamurile sparte... Nu mai trecu mult și deodată se ivi o mînă care flutura o batistă albă.

— Cine-i acolo ? întrebă, în sfîrșit, tremurînd, un secretar de stat, căruia mai degrabă îi venea să plîngă decît să rîdă.

Scara se clătină din nou și în cîmpul vizual al celor prezenți apăru un bărbat mărunțel, surîzător, îmbrăcat într-un halat alb.

— Americanii n-au vrut să-mi dea drumul să intru ! exclamă el și făcu un gest cu mîna. Haideți, aduceți scara ! Numele meu este Chaim Achtersanger.

Așadar, iată-l pe renumitul maestru al clivării. În rîsete și glume, îl traseră înăuntru și-l prezentară celor mai de vază, aflați în sală.

— Ce vreme cețoasă, zise Achtersanger. Furtuna în pădurea uscată face primăvara umedă și rece. Dar să ne apucăm de treabă, avem mult de șlefuit astăzi. Îmi permiteți să văd piatra, domnule general ?

— Maior, îi șopti speriat unul din funcționarii autorităților civile.

Mirat, Webster se scotoci din nou prin toate buzunarele și pînă la sfîrșit scoase piatra iarăși din șapcă și din nou izbucniră rîsete — mai ales funcționarii autorităților civile rîdeau cu hohote, ținîndu-se de burtă de plăcere.

Achtersanger scoase din buzunar un mic ciocănel de argint, își țuguie buzele și se uită la piatra pe care o cîntărea în palmă, întorcînd-o pe toate părțile.

— În cîte bucăți să se desfacă ?

— De, exclamă maiorul, ridicînd din umeri — să fie vreo douăzeci.

— Ce spuneți ? O bijuterie ca asta ! se lamentă Brassi, agitînd o lupă. Ia priviți la șlefuiala asta romană ! Nu trebuie să vă uitați la șlefuiala primitivă din partea inferioară, să nu țineți cont de această cîrpăceală ; e făcută de mînă străină. Ah, doamne, și o piesă ca aceasta să-i scape patrimoniului muzeistic italian ! Domnule Webster — se întoarse el cu ochii scăldați în lacrimi, către maior — vi-l cumpăr cu douăzeci de milioane de franci francezi !

— Vreți să susțineți că aici e vorba de șlefuire romană ? întrebă Achtersanger, arătînd fațetele șlefuite pe partea de sus într-un chip absolut genial.

— Bineînțeles, bineînțeles !

Achtersanger întoarse diamantul și arătă înspre cîrpăceala de dedesubt.

— Asta e șlefuiala romană, domnul meu !

— Ascultă, domnule, cum îți permiți ?

— Curajul caracterizează pe șlefuitor ! Romanii n-au făcut nicicînd altceva decît treabă de cîrpaci, credeți-mă pe mine. Tot ce fac romanii e de mîntuială.

— Domnule ! Voi... un duel ! Vă provoc ! țipă Brassi, clocotind de furie.

— Iar asta e treabă indiană ! spuse Achtersanger, ciocănind partea de deasupra. Treabă solidă, indiană, făcută cu vreo cinci sute de ani înainte de nașterea lui Cristos. Accept, domnule doctor, mîine dimineață, la ora patru, duel în parcul Vondel — cu ciocanele ! Vă despic de sus pînă jos pe muchiile octaedrului. Și acum, la treabă...

Cu o mișcare hotărîtă a mîinii, maestrul îl mătură de-o parte pe muzeograf și puse diamantul pe masa albă. Își țuguie buzele, luă o anumită distanță, fixă din privire diamantul, care acum părea foarte singuratic, apoi începu să dea tîrcoale mesei, învîrtind întruna ciocănelul, cu ochii ațintiți asupra pietrei. Trecură astfel mai multe minute. Nimeni nu îndrăznea să scoată o vorbă. Nu peste mult timp, chipul lui Achtersanger fu brobonit de sudoare. Brusc, el se așeză și, cu ochii injectați, se apleca asupra bijuteriei.

— Dați-vă la o parte din lumină, șuieră el, și toți cei aflați în dreptul ferestrei se traseră într-o parte.

Aparatele de filmat începură să zumzăie, tensiunea ajunse insuportabilă. Chaim Achtersanger miji ochii, răsuflarea aproape că i se opri, potrivi ciocanul în direcția diamantului, cercetîndu-l, apoi ridică încet instrumentul, care sclipea... (mai tîrziu, filmul arătă și un zîmbet ușurel jucîndu-i în colțurile gurii).

Cu putere și venin, ciocanul căzu și lovi cu un zgomot ascuțit diamantul care, lăsînd să se audă un scîrțîit scurt, dar încă nedespicat, alese calea deschisă a aerului și, aidoma unei săgeți, descrise o traiectorie plină de grație, numai cînt și scînteiere și, ca o stea îndrăgostită, zbură prin fereastra spartă, în ceață, și dispăru întocmai ca un vis frumos...

Preț de o clipă, în încăpere se păstră încă tăcere. Imaginea era incredibilă. Chaim Achtersanger stătea nemișcat, cu ciocănelul în mîini și ținea ochii închiși. Lionel B. Webster privea, ușor melancolic, în infinitele depărtări, unde nu mai era nimic de văzut. Alții rămăseseră cu ochii holbați asupra locului unde se aflase giuvaerul și asupra unui punct al traiectoriei sale aeriene, ori pe fereastră, afară, în ceață...

Nu se mișca nimic, ca și cum un șuvoi de lavă pompeiană ar fi preschimbat totul în fosile. Probabil că pînă și ceasurile celor prezenți se opriră din mers. Cinespectatorilor de mai tîrziu, pur și simplu nu le venea să creadă și spuneau că ar fi fost trucaj.

Și, dintr-o dată, Achtersanger începu să rîdă din toată inima.

— Ha, ha, ha ! rîdea el, cu ochii închiși. Ha, ha, ha !

Viaţa reveni în cei prezenţi, de parcă i-ar fi lovit trăsnetul.

Brusc, toţi strigau de-a valma : cine era acum cel mai iute ? Dr. Battista Brassi. Şansa Italiei ! Ca o ghiulea ţîşni din uluirea generală spre fereastră ; dintr-un salt fu afară şi se încleştă pe scară. Dar fusese prea mare zorul — scara îi preluă avîntul, se desprinse de pervazul ferestrei şi o clipă muzeograful se balansă pe scara verticală ca un acrobat de circ : în moarte sau în viaţă ?... Şi scara se depărta încet de fereastră, iar italianul, cu o mişcare tot mai accelerată, zbură cu spatele pe trotuarul opus al străzii. Ceilalţi ? Într-un tumult de nedescris, ţipînd şi trăgînd focuri de armă, ieşiră cu toţii buluc din încăpere, luînd-o pe scări în jos. Militarii înghesuiră autorităţile civile la balustradă ; aceştia se lăsară striviţi, zîmbind cu îngăduinţă. Fu călcat în picioare şi cîte un ziarist şi-şi dădu ortul popii.

Supravieţuitorii — căci mai erau şi supravieţuitori — ajunşi pe trotuar, încremeniră în bloc, uitîndu-se crîncen în stînga şi în dreapta. Strada era pustie. Doar cîţiva şoferi americani care, pe partea cealaltă, se ocupau de italianul mort ; în rest, se auzea numai tropotitul singuratic al unor potcoave de cal şi se zărea umbra unei căruţe cu gunoaie care dispărea în ceaţă.

— Trebuie să fie pe aici pe undeva ! strigă secretarul de stat, şi toţi se trîntiră cu burţile pe jos, căutînd cu mîinile şi cu picioarele, de parcă ar fi înotat. Lionel B. Webster săltă capacul de la un canal de scurgere şi, cum era culcat pe

burtă, începu să scurme cu braţele murdăria neagră, împroşcîndu-se cu pumni întregi de scursori.

9

Krinus era un băietan, argat la o mică fermă din Schiphol. N-are rost să i se descrie înfăţişarea, căci povestea noastră este pe terminate — ca şi Krinus, dealtfel, iar despre morţi se zice doar de bine...

Şedea somnoros pe capra căruţei ; frînele le ţinea moale în mîini, calul cunoştea singur drumul. Ce ciudat, cugetă Krinus, pretutindeni pe unde trec, ceaţa devine transparentă, ceaţa e un duh alb, un duh alb al iernii. De obicei doarme în pămînt, dar din cînd în cînd se trezeşte, se înalţă şi se aşază greu peste oraş. La ţară, sufocă vitele ; în aer face avioanele să se rătăcească şi să se prăbuşească. O fi avînd oare duhul ăsta muiere ? Vreo duhoaică ?...

Krinus începu să cînte încetişor. „De ce te-ai dus de lîngă mine, mamă" se chema cîntecul. Era un cîntec străvechi şi foarte lung ; băietanul cîntă toate strofele şi cînd sfîrşi, oraşul se afla cu mult în urma lui...

Krinus oftă şi cătă înaintea sa, în ceaţă. Oare cînd va ajunge şi el cîntăreţ ? Toţi spun că trebuie să devină cîntăreţ... el, cu vocea lui minunată. Că n-ar fi de el căruţa cu lături ; c-ar trebui să fie la operă şi să cînte „Traviata".

— Niciodată n-am ascultat ceva atît de frumos.

„Înainte a fost gunoier", ar vorbi spectatorii între ei, în pauză. Și acum mai locuiește la ferma de la Schipol, a rămas om simplu, celebrul cîntăreț. L-ai auzit cum cînta în „Traviata" ? Niciodată n-am ascultat ceva atît de frumos. Dar a rămas la țăranul Hendriks și la Klaas și Nelis. Ăștia sînt și acum slugi ca toate slugile, ha, ha, ha ! Uneori mai alege și el gunoaiele. Așa, de plăcere. Ce cîntăreț, Krinus ăsta ! L-ai auzit vreodată cîntînd în „Traviata" ?

— Ah, ar trebui să facă mai multe exerciții, să cînte mai mult, seara, pe cîmp, în loc să joace zaruri la cîrciuma satului...

Krinus intră cu căruța în curte, își răsuci o țigară și deshămă calul. Nelis ieși din casă și duse animalul în grajd. Krinus se săltă pe scărița căruței și începu să aleagă lăturile. Cu mîinile lui roșii, scormoni în resturile moi, pentru porci, aruncînd pîinea la pîine și cojile la coji. Cioburile și cutiile de conserve goale le azvîrli într-un coș. Începuse să se întunece. La scurtă vreme după aceea apăru și Klaas, mormăi ceva și se cățără de partea cealaltă a căruței. Băgînd mîna în butoi, scoase... diamantul.

— Ține un diamant ! zise și i-l aruncă lui Krinus, scotocind mai departe cu mîna cealaltă. Oamenii își închipuie că gunoierul este colecționar de cioburi. Și aruncă de toate înăuntru.

— E frumos făcut, zise Krinus, mișcînd piatra într-o parte și în alta. Ia te uită cum scînteiază !

— Nu s-au terminat nebunii pe lumea asta, spuse Klaas. Cine și-o fi atîrnînd un pietroi ca ăsta de gît ? ! Doar nu crede nimeni că-i veritabil.

Krinus începu să rîdă.

— Poate că totuși este veritabil, spuse el. Nelis, ia vino-ncoace și privește — un diamant !

Nelis ieși din grajd și se uită la piatră.

— E frumoasă, zise el. Păstreaz-o. Ești norocos.

— Cum se poate ști dacă un diamant este veritabil ?

— Du-te cu el la bijutier, spuse Klaas. Nu vrei să-ți vezi de treabă ? Aruncă piatra în coș !

— Vreau să știu cum se poate vedea dacă un diamant este veritabil sau nu.

— Știi ce trebuie să faci ? îl întrebă Nelis.

— Ce ?

— Să-l arunci în foc. Dacă e veritabil, arde.

— Ești țăcănit ! Cum să ardă o piatră ca asta ?

— Nici eu nu știu cum. Am citit ieri seara în ziar.

— Nu mă minți ?

— Nu te mint !

Krinus se uită la piatră și apoi sări jos din căruță.

— Am să încerc, rîse el. Vii cu mine ?

— Du-te singur. Ce nebun ești !

Cînd Krinus se depărtă, Klaas zise :

— Întîi voia să se facă artist și acum i-a cășunat cu diamantul ăsta.

Krinus intră în bucătărie ; țăranul și nevasta lui nu erau acolo. Deschise în grabă portița de la sobă și scormoni focul. Apoi aruncă diamantul în jăratec. Piatra se scufundă adînc în infernul roșu. Preț de o clipă rămase acolo neschimbată — apoi, dintr-o dată, într-un cîntec absurd de

lebădă, sorbi toată dogoarea și toată lumina, părînd că ar fi crescut de-un metru. Acum dispăru ultimul hotar între el și razele sale și într-o despărțire ce nu putea fi oprită, se preschimbă în culori și într-o lumină de care nu se poate povesti. Cîteva secunde, reflexul orgiastic al morții sale incandescente atîrnă ca un apus de soare pe chipul răvășit al lui Krinus, în ochii lui orbiți... Apoi, în cîteva clipe, reflexul se stinse. Se stinse și focul din sobă. Totul era negru, carbonizat. Dintr-o dată, Krinus știu că nemaiexistînd, diamantul fusese veritabil — fusese Siddharta, un diamant mai mare decît cele mai multe dintre diamante. Apoi nu mai știu nimic.

Puțin mai tîrziu, Klaas și Nelis îl zăriră împleticindu-se pe arie : îl strigară, dar el nici măcar nu întoarse capul înspre ei. Se duse în șură și închise ușa în urma lui. Căută, pipăind, o seceră, își luă avînt și-și tăie capul. Capul căzu la pămînt cu o bufnitură puternică, se rostogoli pînă într-un colț, unde se lovi de o găleată și se opri, legănîndu-se ; totuși continuă să mai lucreze.

„Mi-am făcut un cucui, gîndi el. Și apoi : mă doare gîtul." Fața lui era astfel așezată, încît putu să-și vadă, ceva mai încolo, trupul, căzînd împreună cu secera ; din gît țîșni un șuvoi de sînge pînă la cer, unindu-l cu pămîntul. Lui Krinus i se păru că bea litri de bere, în timp ce sîngele i se scurgea din cap. După aceea, într-o încăpere care se făcea din ce în ce mai întunecoasă, văzu cu uimire cum se desprinde dintr-însul un zar uriaș, alb, cu ochi

roșii, luminoși, cum iese în afară, se răsucește, se clatină și se înalță oblic, devenind repede tot mai mic și dispărînd, pînă la urmă, în depărtări ce nu pot fi scrutate...

Emoționat, amețit, Krinus se uită după el — dar gura, gura lui nu mai putea zîmbi.

CUPRINS

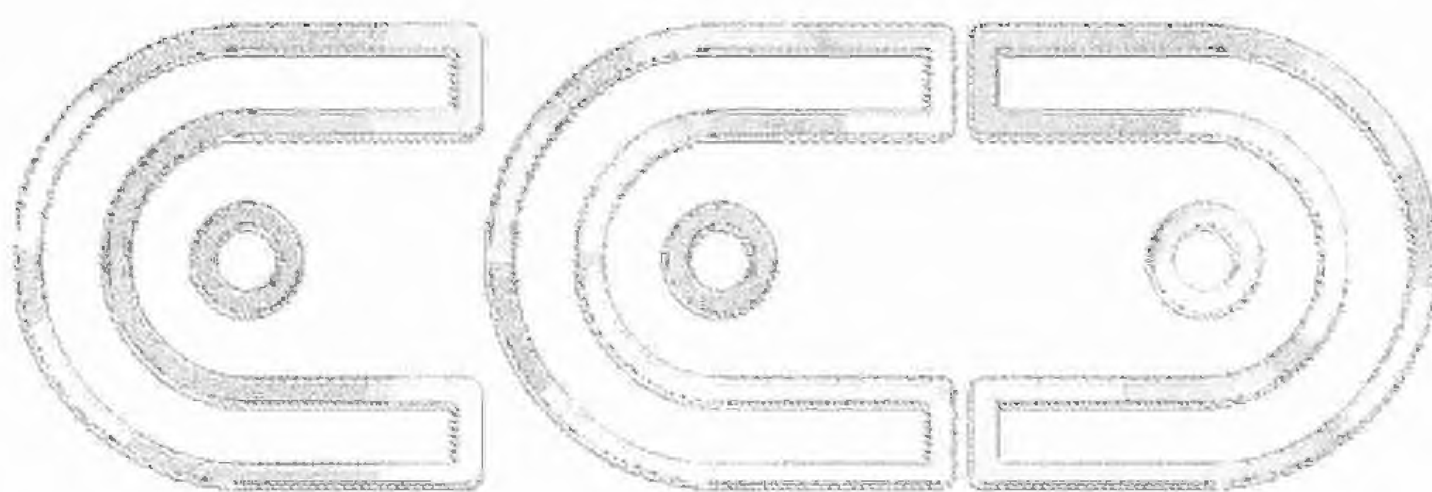
Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : ELENA BABY-POPESCU

Tiraj 20 110 ex. broșate. Bun de tipar 30.10.1978. Coli tipar 8,75.

Comanda nr. 80 400
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

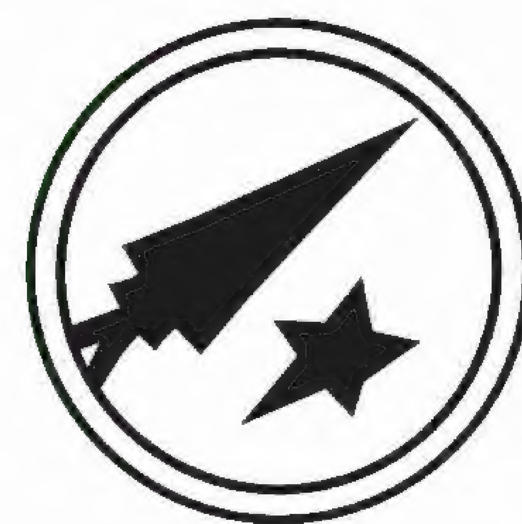

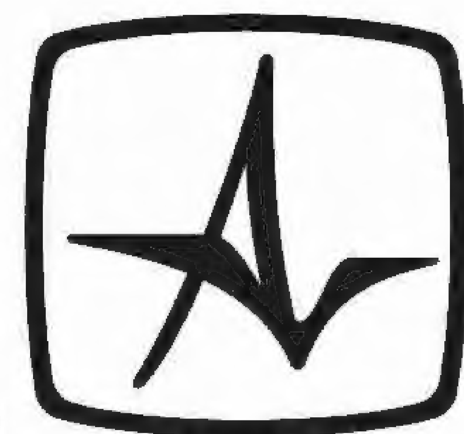
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

